o.f.m. Paškal Cvekan

Koprivnica i Franjevci

22651

Paškal Cvekan, franjevac

Koprivnica i Franjevci

Povijesno-kulturni prikaz dolaska i djelovanja Franjevaca u Koprivnici prigodom jubileja sedam stoljeća pojave sinova brata Franje Asiškog u Koprivnici.

Koprivnica
1989.

Izdaje i odgovara Paškal Cvekan – Trg Republike 7. Virovitica

Tisak: »Plamen« GRO Slavonski Brod 1989. godine

Motto:

»Najveća bol siromaha je što nikome ne treba njihova prijateljstva«
M. Zundel, Itinéraire, str. 87.

Dragi Koprivničani!

Vaš poznati ponos i postojana ljubav prema gradu koji nosi ime rječice Koprivnice, nekada bogate vodom i vodenicama, a sada i jedva primjetljive, potiče me, da Vas prijateljski potsjetim na jednu značajnu sedamstogodišnju povezanost Vašega Kraljevskom poveljom Ljudevita I Anžuvinca odlikovanog Kraljevsko-slobodnog varoša i nas Franjevaca, prijatelja svih ljudi, a posebno pak malih, običnih ljudi – Kmeta i radnika tvrdih, žuljavih ruku.

No, ne želim Vas samo potsjetiti, nego i pozvati, da zajedno s nama, sadašnjim Franjevcima, obilježimo jubilej 700 godina dolaska Franjevaca u ondašnje selo a sada već značajni hrvatski grad Koprivnicu, industrijsko i kulturno središte Podravine, raskrsnicu prometnica istoka i zapada, sjevera i juga.

Naš Belostenec Pavlin i jezikoslovac, u svome Rječniku pod rječju jubilaeum donosi našu riječ »veselje«, a uz riječ »jubilatio« – huškanje, treptanje od veselja, to jest – potcikivanje od radosti, radovati se. Naša je namjera i želja, da ovu jubilarnu godinu 700 godina povezanosti Koprivnice s Franjevcima proslavimo u duhu zahvalnosti svima Franjevcima, nepoznatima i malima, koji su kroz 7 stoljeća u Koprivnici boravili, živjeli i radili i svojom ostavljenom Kulturnom baštinom potvrdili onu poznatu zasadu svetog Franje: »Ne samo sebi živjeti nego i drugima koristiti!«

Ovaj naš jubilej u Koprivnici jednostavno je prigoda da se povijesno vjerodostojnim pokazateljima upravo napisanom i tiskanom riječi posvjedoči, pokaže i potvrdi, da Franjevci kao sljedbenici Asiškog Franje nijesu ni u Koprivnici bili samo ljudi molitve i dušobrižništva, nego i kulturni ljudi na svim područjima ljudskog djelovanja. Napisana i tiskom objavljena monografija »Koprivnica i Franjevci« zauzetošću o. Paškala Cvekana, a na osnovi izvornih podataka, može svim ponosnim ljubiteljima grada Koprivnice na najbolji način pružiti mogućnost, da u povezanosti s koprivničkim Franjevcima dostojno i korisno obilježe spomenuti jubilej.

Radostan sam i sretan da kao odgovorni voditelj samostana – gvardijan, a uz to sada i kao župnik novoosnovanog pastoralnog centra Koprivnica II mogu iz samostana Sv. Antuna Padovanskog, što svojim crkvenim tornjem plijeni oči koprivničke panorame i sjevernije od sebe pokazuje mjesto veličanstvene samostanske franjevačke crkve Bezgrješne Djevice Marije pružiti svim Koprivčanima opipljiv dokaz opravdanosti jubileja »700 godina dolaska i djelovanja Franjevaca u Koprivnici« te treptanjem od veselja ponavljati:

– Uzmi! Čitaj i nećeš se razočarati!

o. Oktavijan Nekić
gvardijan i župnik

Odrednica istraživanja

Misaonost, svjestitost, pamćenje, inteligencija – uvijek me zadivljuju, zaustavljaju i privlače. Kako divne mogućnosti, a neiskorišteni darovi. Ne čudim se, ali mislim na ono, što je čovjek znanja, filozof i biolog, priznati francuski učenjak Jean Rostand napisao: »Civilizacija mravi napisana je u reflekse kukaca, što sami izlaze iz njihovih kromosona. Čovjekova civilizacija ne počiva u čovjeku, ona je u bibliotekama, u laboratorijima, u muzejima i u kodeksima!« Oživljena priroda kao i ona mrtva djeluju nužno i nepogrešivo. Sastav vode je uvijek jedan kisik i dva vodika, a rumeni jabukov cvijet svakog proljeća privlači pčele medarice a i sivog, poljskog vrapca. Nasuprot nužnosti koja skladno djeluje u prirodi i svemiru svijet bez čovjekove inteligencije ne bi imao svrhe i opravdanja. Bespomoćno i suvišno visio bi u zraku. Priroda traži inteligenciju, ali ne zato da stvara civilizaciju za pohranu u bibliotekama i u muzejima, jer je sposobna voditi laboratorije i raditi u tvornicama. Inteligencija nije puka sposobnost shvaćati odnose između uzroka i posljedice i stvarati civilizaciju. Njoj treba i humanizacija u pretpostavci, koju će svaka misaonost priznati. Čovjek nije nego može postati, ukoliko rađanjem ne dobiva ništa od onoga što se može nazvati – humano – čovječje. Djelovanje, koje i u čovjeku kao i u životinjama pokreću hormoni, nagonske težnje, sebičnost i privlačenje k sebi, nije humano. Humano izlazi iz čovjekovih dubina, iz onoga svjestitog životnog središta, gdje se istina doživljava i dobro ljubi, a obilježeno je nazivnikom: dar, potvrđivanje, priznavanje, poštivanje, dobrota i ljubav – besplatnost, ne ja nego ti, ne moje nego tvoje – altruizam.

Inteligencija kao moć otkrivanja i slaganja odnosa za čovjeka je općenito oruđe da pronalazi tehniku i da pronađene određenosti stavljene u njedra prirode korisno upotrebljava i njima gospodari. No, nije dana kao imanentnost i kao autonomnost, to jest sama sebi unutrašnja i posve spremna razbujati se u jednom nezainteresiranom činu što se dovršava u svojoj intimnosti. Nije dana kao sloboda.

Ako je inteligencija samo istorodna nadopuna nagona, ona se stoga ne razlikuje od tamnih sila, učvršćenih u svemiru kojima u isti čas veliča potrebu, dok im osigurava slavlje pobjede. Inteligencija, koja nije postigla svoju samostalnost i nije okrenuta prema unutrašnjosti te služi samo nagonima, ne može u čovjeku otkriti njegovo čovještvo, takva inteligencija dovodi do barbarstva i najogavnijeg iskorištavanja čovjeka po čovjeku. A kad se postavi zahtjev: »Duh je sloboda ili duha nema!« može se reći: Bez duha nema ni vrijednosti, ni kulture, ni čovjeka, a ni bilo kakva povijesnog i vrijednosnog značenja. Postojanje, svjetlo, ljubav i sloboda nužno su obilježeni oznakom besplatnosti dara, gdje se razcvjetava stvaralačka inicijativa slobode uslova

svakog vrednovanja u djelovanju. Humano – čovječno je stoga sinonim vrijednosti, a ostvarenje toga je strogo osobno i apsolutno neprenosivo, gdje samo besmrtnost može spriječiti potpuno uništenje.

Nazivnik za pojam humanog – čovječnog djelovanja najtočnije i najpotpunije izrazila je jedna siromašna žena, kad je na postavljeno pitanje: »u čemu je najveća bol siromaha?« spremno govorila: **»Najveća bol siromaha je što nikome ne treba njihova prijateljstva!«** Ta je žena svojim odgovorom svratila pažnju na ono što se u odnosu na siromahe najviše i redovito zaboravlja i stvarno ne misli. Na siromaha, prosjaka gleda se kao na čovjeka, koji nema materijalnih uslova za život. I tako za umirenje vlastite svijesti s visoka mu se baci neka materijalna pomoć za produženje pukog životnog vegetiranja. Takva »dobrotvorna« gesta potpuno zaboravlja, kako je nepodnošljivo živjeti prisustvujući svome vlastitom uništenju. Bogati često misle, kako prosjaci žude za njihovim bogatstvom. Smatraju čak, da im siromašni nisu ni zahvalni za one mrvice što padaju s njihovih obilnih životnih stolova za velikodušno ublaživanje gladi siromaha. Pobuna siromaha je, međutim, mnogo dublja i na ljudskom planu poraznija.

I siromasi imaju dušu, koja ne može umrijeti. Ta pak duša i kod siromaha kao i kod bogatih bitno je označena neuništivom oznakom davanja, kojim se čovjek potvrđuje kao humano biće. Sposobna je plemenito i besplatno davati, učiniti i sama sebe darom – ljubiti. Stoga, najveća bol siromaha u primanju materijalne pomoći od onih koji imaju, izvire iz činjenice, što se siromahu ne priznaje mogućnost sebe dati, postati prijateljem, sposobnim besplatno djelovati. Siromahu se niječe duša. Niječe mu se bogatstvo njegova unutrašnjeg života, svijet humanosti, gdje svaka osoba samostalno odlučuje o svojoj vrijednosti, gdje je svaki čovjek kao čovjek jednak drugome čovjeku, ljudima. A jednak je u istoj zahtjevnosti smiješka dobrote i plemenitosti dara, u sposobnosti postati opća vrijednosti tajnovitim sebedarjem, koje znači dovršenje slobode. Budući pak, da ljudsko djelovanje, djelovanje dobrote, plemenitosti i darivanja – djelovanje ljubavi – postoji u čovjeku besplatnošću, nijekati i ne priznavati u čovjeku takvo djelovanje, nijekanje je ljudskog dostojanstva, veličine i vrijednosti.

Čovjek se može odreći i odriče svega u pdručju posvojnog i na tijelu osnovanih zahtjevnosti pa i samog života, ali se ne odriče i ne može odreći vrednovanja, da bude izvorom neke stvari, i da ta stvar ili djelo bude bez njega i njegova besplatnog djelovanja. Ljudsko postojanje jest: postojati osobno i slobodno, jer da čovjek samoga sebe samo podnosi, značilo bi priznati, da je puki predmet, objekt, koji ne raspolaže sam sa sobom. Značilo bi odreći se svoje humanosti. A jer nam je to čovještvo dano kao mogućnost a ne kao gotov čin: da čovjek bude treba postati. I dok je čovjekov biološki život skup funkcija koje se opiru smrti, njegov osobni život razcvjetava se samo u slobodi, gdje inteligencija svijetli i otkriva određenosti i zakonitosti a slobodom volje djelovanjem besplatnosti, to jest, ljubavi čovjek postaje sličan Bogu, gdje je zakon djelovanja davanje, potvrđivanje, besplatnost, sebedarje, ljubav. Kodeks takva djelovanja otkriva pranje nogu apostolima po Kristu, njihovu učitelju, na Zadnjoj večeri, a potvrđuje uskrsli Krist dvojici učenika kod stola u Emausu. Kao i teško bolesni Blaise Pascal, koji ne može radi želuca primiti Krista u bijeloj Hostiji, pa traži, da mu u bolesničku sobu smjeste krevet jednog bolesnika, kojem će iskazivati djelo ljubavi. »Kad se ne može pričestiti Glavom, želi se pričestiti udovima!«

* * *

Svaki djelatnik čovjek u svojoj djelatnoj sposobnosti i u svojim djelatnim zauzetostima mnogo razmišlja i postavlja mnoga pitanja ne samo o predmetu svoga djelovanja nego i o odnosu svoga djelovanja prema drugim, prema ljudima što prate njegovo djelovanje i uspješnost njegova rada. Nije i ne može biti ravnodušan, kako njegovi bližnji primaju i ocjenjuju plodove njegova rada.

Ako i ja sebe smatram djelatnikom na području djelovanja, koji se naziva kulturnim, jer istažujem prošlost u vidu cjelokupne djelatnosti moje subraće Franjevaca što se sada nalaze u Provinciji Sv. Ćirila i Metoda a u dalekoj prošlosti su boravila u samostanskim kućama Slavonije i Hrvatske od njihova dolaska i djelovanja u određenim gradovima i mjestima, ne mogu biti ravnodušan i neosjetljiv na odnos ljudi prema mome radu. Ne želim ponavljati što sam u 27 monografija svojih istraživanja tu i tamo u svojim uvodima napisao. Ne kanim isticati, kako taj i takav posao traži mnogo, vrlo mnogo vremena, zalaganja, napora i čekanja, jer za svaku vrst takva djelovanja to znači »uslov, bez kojega se ništa ne postizava«. Naslov: »Odrednica istraživanja« na početku ove monografije želio sam istaknuti i ističem, da je sav moj istraživački rad nosio bitnu i nezamjenivu oznaku »smješka dobrote i besplatnosti dara«. Osnovni pokretač mojih nastojanja ne samo u pisanju monografija nego i inače odrednica je ljubav prema premnogoj mojoj subraći Franjevcima u ovoj mojoj prelijepoj i kulturno obdarenoj Hrvatskoj domovini. Svi oni dakle, nepoznati a bogati besplatnošću djelotvorne dobrote i zauzetosti raskošno su razbacivali plodove svoga uma i srca, divno čovještvo, kao što proljetno razcvjetala stabla drveća latice cjetova oko sebe za namirisanih i raspjevanih proljetnih dana, a jednako i slatko voće i grožđe u zlatne jeseni. I dok je mnogo vjetrom prošlosti nošenih cvjetova i poželjnih jesenjih plodova dugim i napornim radom sabirano i poredano i u knjige zapisano, jer je ljubav sabirala djela i bez novčanih dobiti u budućnost prenosila prošlost, čini mi se i djelatnik ovih nastojanja i ostvarenih djela mogao bi punim pravom ponoviti izjavu one siromašne žene: »Najveća bol ne samo siromaha nego i pisca tolikih tiskanih monografija Franjevačkih samostana u »Hrvatskoj provinciji sv. Ćirila i Metoda« u tome je što nikome ne treba njegova prijateljstva«. »On nama ništa ne može dati, jer mi njegovih darova ne trebamo. Mi ga ravnodušno podnosimo. Mi mu ni na čemu ne moramo zahvaljivati, jer smo mu mi omogućili da se uzdigne i uđe u povijest«.

Prosjaci i siromasi nisu nestali s naših ulica, jer nikome ne treba njihova prijateljstva. Siromaha moramo uvijek imati rekao je Isus. Potrebni su nam upravo siromasi, da nam tako uzmogne netko uvijek ponavljati: »Čemu nam nudite sreću a nijećete dostojanstvo!« Svijet ne usrećuje bogastvo svojom duhovnom prazninom nego siromaštvo, jer je Bog najveći siromah, koji sve ima a ništa ne prisvaja. Radost je siromaštva davati, a bijeda bogastva nemati sebe. Blago onima koji imaju dušu siromaštva! Duša siromaštva je ljubav. Svaki, kojemu u njegovu bližnjemu ne treba njegova prijateljstva, nije čovječan. Gospodinova prispodoba o »Bogatašu i siromahu Lazaru« dovoljno to svjedoči. Tko ne priznaje čovjeka u njegovu čovještvu, ne priznaje ni Boga.

Misao na izjavu žene, koja je za svoj položaj siromaha izjavila »Najveća bol siromaha je što nikome ne treba njihova prijateljstva.« potiče me da i dalje istražujem i djelujem kao i prije. Svjestan, da ljudska djela nikada nisu ni savršena a ni dovršena, smatram, da je ponekad potrebno ponovo se vratiti

na ono što sam već istraživao, da usavršim i dopunim. Posebno na svoje prve radove, a takav je bio i moj rad obradbe samostana u Koprivnici. I dok sam 1975. godine samostan u Koprivnici obrađivao u vidu tristote obljetnice od sagrađenja sadašnje crkve i samostana i dao prigodni naslov »Tristo godina samostana i crkve u Koprivnici«, naslov je knjige tada potpuno opravdavao sadržaj, jer su povijesne činjenice o postanku samostana i crkve Manje braće u Koprivnici (1675-1975) objektivno iznesene prema izvorima sačuvane arhivske građe samostana, koja se čuva u provincijskom arhivu u Zagrebu, kutija 26, a i građe u koprivničkom samostanu. Čitatelj može u tome monografijskome radu naći sve osnovne i važne podatke o dolasku Franjevaca u Koprivnicu kao i o djelovanju Franjevaca u njoj. Napisano je osnovno, ali nije izneseno sve i zato je potrebno da monografija o Franjevcima o Koprivnici dobije svoju potpuniju formu i sadržaj. Zamalo će Franjevci u Koprivnici slaviti svoj značajni jubilej: sedamsto godina svoga dolaska u Koprivnicu i djelovanja u njoj (1290-1990), a to je svojevrsni poticaj, da se povijesna istraživanja prošire prije svega na samu Koprivnicu, u kojoj Franjevci borave već sedam stoljeća, a onda i na djelovanje Franjevaca u njoj i da taj tako osnovan rad dobije zaokruženu cjelinu monografije: **Koprivnica i Franjevci.**

Ondašnji samostanski poglavar i upravitelj nove župe Svetoga Antuna Padovanskog na području Koprivnice o. Petar Kinderić zamolio je mene i povjerio mi, da taj posao pokušam učiniti. Pristao sam, premda znam, da to nije ni jednostavno ni lako. Oslanjajući se ne samo na stručnost nego iznad svega na glavni uvjet mojih povijesnih istraživanja – na besplatnost ljubavi u ovakvu poslu, vjerujem, da će se mome skromnom ali franjevački iskrenu pristupu otvoriti sve one tajnovite spremice, u kojima se nalaze činjenice za moju monografiju: »Koprivnica i Franjevci«. Možda i stoga, jer mi je Koprivnica kao Podravcu iz uže Podravine i bliza i draga, a pogotovo kao Franjevcu, članu Provincije, kojoj koprivnički samostan pripada.

Kad je u pitanju povijest Koprivnice, zna se, monografijski pristup tome značajnom radu do danas ne postoji. Profesor Dr. **Rudolf Horvat,** rođeni Koprivničanac, odužio se svojoj Koprivnici knjigom, koju je tiskao 1943. pod naslovom **»Povijest slob. i kr. grada Koprivnice«,** a sabrao je mnoge podatke na sebi svojstveni način, nešto kao mrvice, da ne propadnu u zaboravu vremena. Mogao je, ali nije pisao stručno i znanstveno nego pripovjedalački, pristupačno za širu javnost čitatelja.

Biblioteka »Podravskog zbornika« tiskom je izdala knjigu: **»Dr. Leander Brozović, Građa za povijest Koprivnice«,** Koprivnica 1978, 5-220 str. Kao veterinar između dva svjetska rata živio je i djelovao u Koprivnici i bio je veliki zaljubljenik Koprivnice prikupljajući povijesnu i etnografsku građu koprivničkog kraja. »Osnivač je Muzeja grada Koprivnice, odlični borac za očuvanje podravske narodne i povijesne baštine, animator i organizator niza kulturnih manifestacija (književnih, likovnih, muzealnih i drugih), narodni prosvjetitelj i odgajivač generacija ljubitelja starina i povijesti svoga naroda« (Dr. Leander Brozović, život i djelo, napisao Drago Feletar, u uvodu knjizi: Građa za povijest Koprivnice, str. 5.). A profesor Krešimir Filić prigodom Brozovićeve smrti 1962. zapisao je: »Kao svoju najveću dužnost smatrao je posljednjih godina, da sve snage posveti istraživanju povijesti svojega grada, što je i provodio velikim marom i osobitom ljubavlju pošavši strogim naučnim putem, pričajući o tome rijetkim, odanim prijateljima i veseleći se da će doskora uspjeti dovršiti djelo: Povijest grada Koprivnice« (Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, 5, Zagreb 1962). Brozović svoje djelo nije završio. Njegovi štovatelji: Franjo Horvatić, prof. i Dragutin Feletar, prof. uz profesora Mirka Andrića, direktora Historijskog arhiva u Varaždinu, koji je ispod Brozovićeva teksta napisao vrlo dobre bilješke i »Građi za povijest Koprivnice« dao znanstvenu vrijednost, a uz to i slike akademskog slikara Stjepana Kukeca, pridonijeli su, da je neumorni rad Brozovićev tiskan 1978. kao »Građa za povijest Koprivnice«.

I Dr. Rudolf Horvat i Dr. Leander Brozović o Franjevcima u Koprivnici pišu toliko, koliko su našli sabrano u »Spomenici franjevačkog samostana u Koprivnici« (Liber memorabilium), koju je od 1777. godine službeno započeo voditi o. Bonaventura Jenewein, a nastavili službeno određivani voditelji Spomenice do najnovijeg vremena. Arhivska građa koprivničkog samostana pohranjena u arhivu Provincije u Zagrebu nije im bila poznata osim onih podataka, što su navedeni u samostanskom spisu »Origo«. Brozović je na temelju zapisa u knjizi pokojnika (Liber mortuorum) objavio i popis pokojnika, sahranjenih u kripti samostanske crkve.

Moja nastojanja kao i uvijek do sada žele na svoj već ustaljeni način povezati Koprivnicu i Franjevce kao vjerne suputnike na dugome povijesnome putu kroz sedamsto godina, da se istakne sve ono bitno, što služi kao povezanost obojega u prošlosti zajedničkog prijateljevanja. I ne mislim, da ću u tome savršeno i potpuno uspjeti, jer svako ljudsko djelo nužno je obilježeno ograničenošću i velikom nemoći – nesavršeno je. Obilježeno je i ovo moje »Koprivnica i Franjevci«. Jedno ipak želim istaknuti, a to sam već negdje sigurno i zapisao:

– Čovjek, koji gradi kuću, san svoga obiteljskog ognjišta, gradi je sa srcem. Ne podiže zidove, kako to čine zidari za plaću. On gradi kuću svoje ljubavi.

Jednako i žena, koja očekuje svoje nježno očekivano dijete, ne ne misli na tijelo, koje nosi u svome tijelu, nego na tajnoviti susret s tim tajnovitim drugim, koji će smiješkom odgovoriti na njen smiješak.

U svijetlu prave slobode čitav je svemir svijet i život kao kuća sagrađena po ljubavi i za ljubav. Neka i ova moja monografija »Koprivnica i Franjevci« nosi upravo taj pečat. Neka postane svjedočanstvo: »Imamo priliku postati zreli po snagama koje prestaju biti opasne u dan, kad našim nastojanjem prestanu biti slijepe!« (André Lhote La peinture, str. 61). Svaki, koji sebe čini čovjekom, postaje opće dobro svima. Radost je najdragocijenjeni dar ljubavi, jer je radost kruna onoga stvaralačkog lišavanja u kojemu se dovršuje naše oslobađanje i daje nam ljudsku dimenziju spontanosti i darivanja.

Pisac

Samostanska crkva i stari Samostan

Kamengrad i Koprivnica

1. Uz rijeku Koprivnicu

Naselja ljudi nose svoja određena imena, da se za njih može znati, gdje su smještena i da se k njima može doći. Njihovi nazivi imaju svoje značenje i svoj izvor, premda to prečesto baš kao i kod prezimena ljudi nije lako otkriti i protumačiti. Nekad je naziv naselja uvjetovan zemljopisnim položajem, po nekom potoku, rijeci, uzvisini i dolini ili po nekom povijesno značajnom događaju a i po značajnom čovjeku iz prošlosti naselja, da se trajno obilježi njegova uspomena.

Koprivnica – ime, mora imati neko svoje opravdanje, premda to neposredno nije nigdje protumačeno, a ni zapisano. Zna se, da je hrvatski – **Koprivnica,** njemački, radi vojničke ispostave – **Kopreinitz,** mađarski – **Koproncza,** radi velikog utjecaja na njeno postojanje, dok se pod utjecajem talijanskim 1526. bilježi njemački i kao – **Cuprinz.** Bjelostjenčev rječnik ju je pohrvatio kao **Kaproncu.**

Ako se prisjetimo, da Diplomatički zbornik Tadeja Smičiklasa u svome trećem svesku donosi tri povelje, u kojima se 1207, 1209 i 1217. spominje potok ili rječica Koprovicha, nema nikakve sumnje da se naselje Koprivnica prozvalo upravo po toj rječici, koja sa južne strane protječe Koprivnicom. Za nas je važno, da se ta riječica stvarno početkom 13. stoljeća spominje na podravskom području. A to dokazujemo:

a) Povelja kralja ugarskoga i hrvatskoga Andrije II Arpadovića, kojom spomenuti kralj daje sedam sela redu Ivanovaca, pa se na jednom mjestu kod opisa granica doslovno kaže: »et sic descenditur in fluvium quod vocatur **Quopurniche**« – i tako se silazi na rijeku, koja se zove Kopurnica (Koprivnica) – (Cod. dipl III, pov 64, str. 73, godine 1207).

b) Godine 1209. spomenuti kralj Andrija II uzima u zaštitu Templare u Dalmaciji i Hrvatskoj, da ni ban ni bilo tko drugi ne smiju od Templara zahtijevati bilo kakvu daću. Opisujući granice posjeda u blizini Koprivnice piše: »et sicut ille (rivulus) descendit in **Coprovice** (...) de **Coprovice** exit (...) deinde vadit ad vallem superripam de **Coprovice** (...) – i kako on (potok) silazi u Koprovicu (...) iz Koprovice izlazi (...) zatim ide u dolinu iznad obale Koprivnice (Cod. dipl III, pov 74, str. 84).

c) Na molbu zagrebačkog prepošta Cirijaka kralj Andrija II, Arpadović potvrđuje zagrebačkoj crkvi sve darovnice i kod opisa graničnih meta koprivničkog područja spominje se »potok **Coprumich**« (Koprivnica). Povelja je izdana 1217. godine (Cod. dipl III, pov 131, str. 150).

Naziv potoka Koprivnice vjerojatno je stariji od naselja Koprivnice, jer se spomenuti potok sigurno prozvao tako po obilju biljke, koja je na podravskom području vrlo često kao korov, a zove se **kopriva,** poznata po svojim žaokama. Prema etimološkom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika Petra

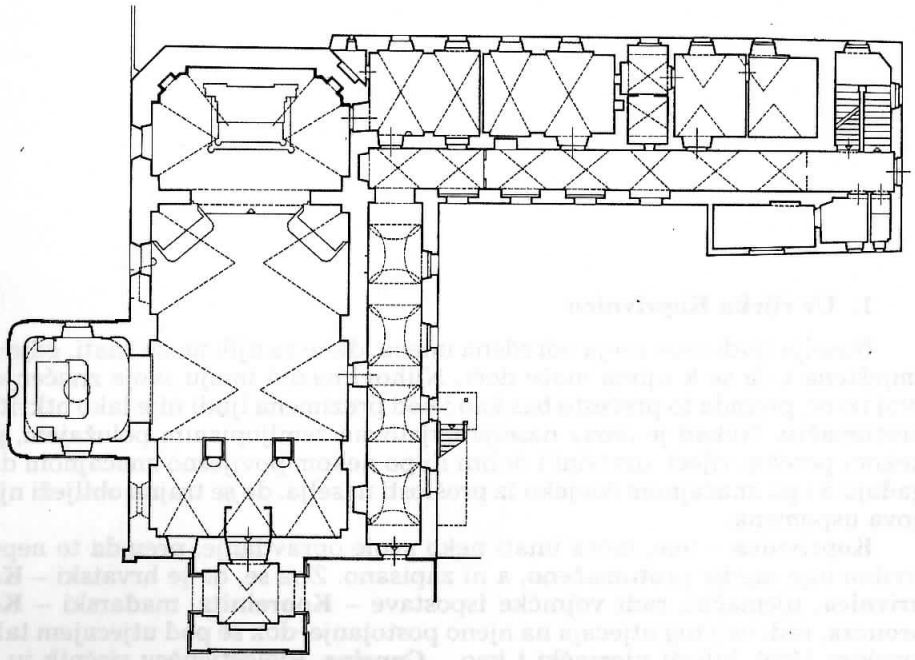

Tlocrt crkve i sadašnjeg samostana

Skoka kopriva je praslavenska riječ i u pridjevu – **kopriv** označuje jastuk napravljen od koprive, dok priložno – **koprivno** poimeničan svršava na **ica** – i odatle i naziv potoka **Koprivnica,** pa po tomu i ime naselja **Koprivnica,** jer potok Koprivnica protječe s južne strane Koprivnice (o. c. druga knjiga, Kponi, str. 150, Zagreb 1972).

Stanovnik Koprivnice zove se – **Koprivničanin,** a stanovnici **Koprivničani,** a pridjevno – **koprivnički** (Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (Jazu, dio V, 1898–1903, str. 311-313).

Potok Koprivnica izvire u Kalničkom gorju zapadno od mjesta Lepavine. Protječe prodolinom između Kalnika i Bilo-gore. Prolazi uz Veliku Mučnu i Reku, dodiruje Starigrad i južni dio Koprivnice. Sjeverno od sela Bregi postaje Bistra Kanal, da s južne strane sela Hlebine, između Gornje Šume i sela Molve kod Senjanske Luke (Loke) blizu naselja Medvedičke utječe u rijeku Dravu.

Kao svi potoci bilogorskog, podravskog kraja, i rječica Koprivnica je nekada bila obilnija vodom, jer su se na njoj i prije grada Koprivnice a i u samoj Koprivnici nalazili rječni mlinovi za potrebe stanovnika ovoga kraja. U nekim godinama za velikih kiša znala je tako nabujati da je plavila i samo gradsko područje kao ono 1926. godine. Vodom iz Koprivnice napajale su se i zaštitne grabe oko stare koprivničke tvrđave.

Položaj koprivničkog naselja geografski je na 140 metru nadmorske visine, a nalazi se na 46,9 sjeverne širine i 16,49 istočne dužine. Ima prirodni smještaj na raskrsnici puteva Istok-Zapad i Sjever i Jug. S jugo-zapada Koprivnicu zaštićuju pitomi brežuljci Kalničkog gorja, a s južne strane brežuljci Bilo-gore. Prema Sjeveru i Istoku prostire se podravska ravnica s laganim uzvisinama pijeska aluvijalnog porijekla, a prema Dravi i s mnogo močvara bereka, a s malo šuma. Stanovništvo se do nedavno bavilo poljoprivredom za vlastito uzdržavanje. Razvoj industrije danas je glavno obilježje koprivničkog kraja, a posebno grada Koprivnice.

Preko Koprivnice prolazi cestovni promet iz Varaždina prema Osijeku, a isto tako iz Međimurja preko Đelekovca prema Križevcima. Raskrsnica je i željezničkog prometa iz Mađarske za Zagreb i Rijeku, te iz Zagreba za Osijek i Varaždin. Lokalnim putevima povezana je sa svim podravskim i prigorskim selima i naseljima. Danas je značajno središte: političkog, privrednog i kulturnog života cijele regije uže Podravine. Zahvaljujući svome položaju i smještaju i povijesnosti Koprivnica napreduje, razvija se i postaje značajna.

2. Na rimskoj cesti

Koprivničko područje – bliže i šire – budi značajna zanimanja i znanstvena istraživanja. Materijalna osnovica i znanstveni izazovi pružaju mogućnost: arheoloških, prethistorijskih, povijesnih, demografskih i sociooloških istraživanja s velikim i pozitivnim uspjesima, o čemu svjedoče posljednja izdanja »Podravskog zbornika«, a i izložbeni predmeti u Gradskom, koprivničkom muzeju. I na koprivničkom području izmjenjivale su se kulture neolitika, brončanog i željeznog razvoja i ostavile su svoje određene tragove, zanimljive i privlačive za arheologe i prethistoričare. Nesumljivo je, da će savjesni i postojani znanstveni rad s tih područja donijeti još mnoga i značajna otkrića, koja nas vesele, ali se njima ne možemo baviti.

Istraživanja se ne provode samo u prekopavanju određenih lokaliteta, ne bili utroba zemlje iznijela iz svojih šutljivih njedara uvijek nova i nova iznenađenja. Veliki doprinos poznavanju zemljinog pokrivača u vidu flore koprivničkog opće podravskog kraja učinio je istraživalački rad Radovana Kranjčeva. Ne zaostaje ni istraživanje etnografske kulture, u čemu je značajan prilog dao akademski slikar Josip Turković, etnograf amater, a Đuro Račan sastavio Ilustrirani rječnik stare podravske materijalne kulture« (Podravski zbornik 1982, str. 190-224). Priznati su i vrlo pomno izrađeni radovi Dr. Dragutina Feletara s područja industrijalizacije i demografskog istraživanja.

Nas zanimaju sva istraživanja podravskog kraja, a posebno povijesna. Znamo, da su na području Koprivnice i cijele Podravine nastavali Tračani, koje su u 13. stoljeću prije Krista potisnuli na Jug Iliri. Zapravo ilirsko pleme Panoni, koji su tu boravili dugi niz stoljeća, premda o njima povijesni spomenici malo govore. Početkom 4. stoljeća prije Krista Panone su iz naših krajeva potisli njihovi sjeverni susjedi Kelti, to jest keltsko pleme Jasi i Sereti, a borave od Varaždina do Daruvara.

Dugim osvajalačkim ratovima Rimljani su 8. godine po Kristu pobijedili ilirska i keltska plemena Panonije i između Drave i Save i prekodravske nizine osnovali su svoju rimsku provinciju Panoniju, koja se dijeli na Gornju i Dolnju.

S Rimljanima u Podravinu dolazi i rimsko upravno uređenje, sudovanje, porezi, način ratovanja, romanizacija, i kršćanstvo. Obnavljaju se stara naselja s romaniziranim keltskim nazivima, a podižu se i nova.

Za osvajače Rimljane, koji su na sjevernim granicama Panonije držali svoje vojničke posade, najvažnija i najznačajnija stvar su bile njihove ceste koje su prvenstveno i građene u vojne svrhe. Njima je rimski imperij uspješno vladao pokorenim i osvojenim narodima Evrope, Panonije, Dacije, Ilirika i Mezije. Trasirane su podalje od rijeke i riječnog plavnog zemljišta. Ravne su i sunčane. Širina im je do 8 metara, a na ravnici imaju profile u vidu nasipa do 1,20 m, dok u bregovitim predjelima imaju značajne široke usjeke. Gradili su ih riječnim ili potočnim šljunkom. Označavali si ih miljokazima. Osiguravali su ih vojničkim stražama, a držali su u većim mjestima prenočišta (mansiones), a u manjim stanice za mijenjanje konja (mutationes).

Jedna značajna, vojnička cesta (via militaris) prolazila je Podravinom od Ptuja (Poetovio) do Osijeka (Mursa). Na varaždinskom području imala je prenoćište (mansio) u blizini današnjeg Petrijanca (Aqua viva), što od Ptuja iznosi 30 km. Prolazila je južno od Varaždina preko Trnovca do prijelaza rijeke Plitvice kod Kelemena, gdje je štacija mijenjanja konja, a zvala se **Populos** (mutatio Populos), što iznosi 19 km od Petrijanca, a od Ptuja 49 km. Od Štacije Populos do prenoćišta **Jovia Botivo** (Ludbréga) bilo je 13,5 km, a od Ptuja 62,5 km. Od Jovia Botivo (Ludbreg) slijedeća štacija mijenjanja konja bila je u **Sunista** (mutatio), to jest Kunovec-brijeg, 13,5 km, a od Ptuja 76 km. Od Kunovec Brijega trasa rimske, vojničke ceste prolazi nešto južnije od sadašnje Koprivnice pravcem preko Draganovca, Glogovca, Plavšinca, Novigrada Podravskog, Virja, Šemovaca, Mičetinca, Velike Črešnjevice, Turnašice i Vukosavljevice preko Špišić Bukovice, Golog Brda, između Virovitice i Rezovca dalje prema Osijeku.

Tragovi te ceste sigurno su potvrđeni kod Jalžabeta i kod Kunovec Brijega, blizu sadašnje Koprivnice. Kod Kunovec Brijega Josip Klemenc je našao »tragove stare rimske ceste, koja je na tom mjestu vodila sjeverno od sadašnje ceste i oko 800 metara istočno prelazila na južnu stranu, pa vodila na obronke niskih gorica prema Koprivnici«. Ta pak cesta ne vodi u grad Koprivnicu nego skreće južno od Koprivnice. I značajno je prema suvremenim arheološkim istraživanjima u **Kunovec Brijegu** (a to je na mjestu stare Suniste Ptuj – Osijek) iz deset grobnih cjelina nađeno je između ostaloga značajnog materijala i nešto rimskog novca od konca prvoga do oko sredine drugoga stoljeća, što bi odgovaralo rasponu od cara Nerve do cara Hadrijana (Željko Demo, Rezultati arheoloških iskopavanja ranocarske nekropole u Kunovec Brijegu kraj Koprivnice, Podravski zbornik 82, str. 279). I na drugim mjestima koprivničkog kraja nađeni su sigurni tragovi rimske vladavine na tome području, koji svedoče o rimskim naseljima Podravine na tome području, i buduća istraživanja će to također posvjedočiti.

Da li je upravo na teritoriji današnje Koprivnice bilo neko rimsko naselje, teško je dokazati, premda je 1944. prigodom kopanja streljačkog jarka sjeverno od Župne crkve Sv. Nikole u šetalištu nađena rimska konjska potkova, koja se pokazuje i čuva u koprivničkom gradskom muzeju. Vjerojatnije u blizini današnjeg Staroga grada je postojalo rimsko naselje. No, sa sigurnošću se može tvrditi, da štacija mijenjanja konja (mutatio) pod imenom **Piretis** nije u Koprivnici bila, kako to tvrdi Kukuljević (Panonija rimska, Rad XXIII, str. 103-110). Ako je Sunista utvrđena kao Kunovec Breg, onda je premali razmak sa središtem Koprivnice kao tobožnjim Piretis mutatio. A konačno baš taj **Piretis** ili i **Piritur** prema poznatoj Peutingerovoj karti rimskih cesta nije sigurno smješten. Ima tumačenja kao i ono Blaškovićevo iz Blaškovca (Historia universalis Illyrici, prva knjiga str. 31-32), gdje se u Jeruzalemskom putopisu (Itinerarium Hierosolimitanum) putovanje iz Ptuja provodi preko »mausio Aqua viva – Rogaška Slatina, civitas Jovia – Krapina, mutatio Sunista – lijevi put prema mutatio Serena, što bi odgovaralo Severinu kod Bjelovara, a onda i mansio Vereis – Virovitica. Između prenoćišta Sirotis ili Serota nalazi se i mutatio Cucconis – Špišić Bukovic ili Kukona. Na odvojku ceste iz Varaždina prema Sisku Komin se spominje kao mutatio Piri ili Piretis.

Jedno od teških pitanja svakako je i pitanje rimskih cesta i u Donjoj i u Gornjoj Panoniji. Bilo ih je više s odvojcima, a spomenute postaje i prenoćišta na temelju Jeruzalemskog itinerera nije lako smjestiti, jer često nije lako uskladiti udaljenosti označene u rimskim miljama. I dok stvari tako stoje, za nas je dovoljno sigurno saznanje, da je postojanje rimske ceste kod Kunovec Brega sigurno utvrđeno i da smjer te ceste vodi južnije od Koprivnice, što je i razumljivo radi načina gradnje rimskih cesta, pa se današnja Koprivnica nalazi na lijevom rubu rimske saobraćajnice od Kunovec Brega prema Glogovcu i dalje Podravinom.

3. Poslije Rimljana

Ništa ljudsko nije stalno. Govori se, kako čovječanstvo napreduje, razvija se i usavršuje. Ako čovječanstvo sačinjavaju ljudi sa svim svojim sklonostima i strastima, koje u svojim genima prenose od pokoljenja na pokolenje, čovječanstvo u stvari, u svojoj biti ne napreduje, ne uspinje se, nego nazaduje. Ono je uvijek na Sizisovu putu. Gura kamen napretka do stanovite točke, a onda se ponovo ruši na početak. Muči se i gradi, da ponovo razori i uništi. I ljudska povijest u cjelini nije ništa drugo nego opisivanja Sizisova guranja prema gradnji, koja ne uspijeva. Ne svjedoče li o tome sve ljudske civilizacije do ove naše. Mučile su se, zalagale. stvarale uslove za bolji i sretniji način života. A kad su se uspele do mogućnosti uživanja i izživljavanja, do razmjerno zavidno visokog standarta života, sazrele su za propast i nestale su, da mi danas otkapamo tragove njihove materijalne kulture. Čeprkamo po grobištima njihove nemoći, dokaza, da nisu napredovali.

Na koprivničkom području su Rimljani razvili mogućnost lijepa i udobna života u službi njihove tjelesnosti. Stvorili su uzor zakonodavstva, sagradili puteve i naselja, imali su kipara i slikara, klesara i graditelja. Robovi su im radili i služili, a patriciji i patricijke uživali, gostili se, provodili vrijeme u kupkama, gozbama i besposličarenju. I od svega njihovog napretka nije ostalo malo ili ništa. Došli su novi narodi, divlji i necivilizirani i svojim su seobama prohujali Panonijom navaljujući na rimsko carstvo, koje se u sebi raspadalo i nestalo. I našim krajevima su prošli Markomani, Kvadi, Goti, Huni, Gepidi, Langobardi i Avari. Uživali su kličući i rušeći sve ono, što su Rimljani smatrali napretkom njihove kulture. Za nepuna tri stoljeća slika rimske civilizacije je nestala. I na ovim našim podravskim stranama.

Kada je Avarima uspjelo zauzeti zemlju Gepida u Panoniji i šire, a bilo je to 567. godine, osjećali su se malobrojni zato su u svoju državu naseljavali Slavene. Gospodstvo je pripadalo Avarima, a Slaveni su s njima surađivali. Kao jači i mnogobrojniji Slaveni su u avarskoj državi sačinjavali veći dio avarske vojske, što je za Avare značilo opasnost iznutra. Čekali su samo svoj trenutak. I taj je došao, kad su Avari kod Carigrada 626. godine doživjeli poraz. Slaveni se pobuniše protiv Avara i većim dijelom oslobodiše avarskog

ropstva. Sretnim okolnostima, jer su bizantijski carevi u 7. stoljeću bili zauzeti borbama protiv Perzijanaca i Arapa, Slaveni su, neopasni za bizantisko carstvo, slobodno živjeli u svojim malim slavenskim zajednicama, starim slavenskim županama. Napose na Balkanu i Dalmaciji. Koncem 8. stoljeća između Drave i Save oblikuju se i veće slavenske zajednice, koje se tek tada pojavljuju pod plemenskim imenima Hrvata i Srba.

Za panonske Slavene u ugarskoj ravnici i Srijemu Slaveni su još pod vlašću Avara kao saveznika i imaju svoje knezove sve do 791 godine, kad je knez Vojmir priznao protektorat Karla Velikoga, franačkog kralja. Nakon poraza i potpunog sloma Avara, cijela Panonija je godine 803. zajedno s Dalmacijom došla pod franačku vlast i ostala u franačkom vlašću sve do 878. godine.

Poslije smrti Ljudevita Posavskog 822. godine sva Posavska Hrvatska je potpala pod Franke i oni su joj postavljali knezove: Pribina, Kocelja i Braslava, a ovi su vladali i prekodravskom Panonijom sve do dolaska Mađara u Ugarsku 896. godine.

Knez Tomislav je 925. godine sjedinio sve zemlje u kojim su stanovali Hrvati u jednu državu i proglasio se kraljem. Pod njegovu vlast su spadali i podravski krajevi i područje Koprivnice i ostali su u sklopu hrvatskoga kraljevstva do 1102. godine, kad su Arapadovići zavladali u Hrvatskoj.

Za društvene prilike u Hrvatskoj treba spomenuti, da se staro plemstvo razvilo do plemenskih starješina i glavara, jer se hrvatski narod dijelio na plemena, a plemena na bratstva, a ova opet na mnoge rodove. U pojedinim plemenima najodličniji rodovi su se s vremenom uzdigli do položaja velikaša, pa su pojedini plemenski srodnici ostali samo plemići. Kod Hrvata je plemić samo onaj, koji je potjecao iz onih 12 plemena hrvatskih, a ne onaj, kojega je kralj svojom poveljom učinio plemićem.

Hrvatsko plemensko uređenje prisutno je i u Podravini. Poznata je Komarnička župa sa sijelom u Komarči – današnji Novigrad, a jednako i Križevačka župa. Na čelu tih župa je župan. Ima svoj župni grad i svoje župno uređenje.

Prema raspravi Jurja Ćuka (Podravina od Bednje do Vočinke i susjedna područja do polovice četrnaestoga vijeka) u Komarnici se razlikuju tri posjedovna skupa: južni prvotne Komarnice, srednji koprivnički i sjeverni rasinjski (o. c. str. 188, Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arhiva, Zagreb 1916).

»Srednji, koprivnički dio Komarnice sačinjavaju zemlje: Sigetec, Bregi i neposredna okolica Koprivnice. Središte je bila Koprivnica, a posebno Starigrad kod Koprivnice. Da je to doista bio Starigrad, svjedoči činjenica, da je preko njega iz Jagnjedovca vodio put kralja Kolomana, koji se još 1351. godine spominje (Cod. dip XII, pov 39, str. 48. – »magnam viam que procedit de villa Reuche vocata versus Kapronchan). Uza svu svoju starost Starigrad kod Koprivnice nije ipak bio župnim gradom i središtem župe, jer bi tada morao ostati kakav trag njegova plemena, ali toga nema. Vlasnici na njegovu teritoriju jesu neki plemići za koje smo prije rekli da su članovi roda Beluša ili porijeklom bliži. Beluši su ovdje svakako stranci, koji su došli za bana i vojvode Beluša u dvanaestom vijeku. Zato mislimo, da je Starigrad sa svojim teritorijem od najstarijih vremena bio neovisni državi posjed. To potvrđuje i povijest Koprivnice, koja ga je zamijenila, a smatrala se nekim sijelom hrvatskih vojvoda (Juraj Ćuk, o. c. str. 194).

Smatramo značajnom tvrdnjom Ćukovo mišljenje, da Starigrad danas, a Kamengrad – nekada, nije župni grad nekog hrvatskog plemena, a područje Koprivnice plemenska, hrvatska župa. Nasuprot! Kamengrad i njegov posjedovni teritorij vojvodski su neovisni posjedi i kao takvi su prelazili iz ruke u ruku svojih posjednika u isto vrijeme, **dok postoji i zasebno naselje Koprivnica.**

4. Kamengrad – Starigrad

O postanku i povijesnu razvoju koprivničkog naselja nije ni jednostavno a ni lako pisati. Osnovnu zapreku sačinjava činjenica zakučastog pisanja o postojanju dviju Koprivnica, to jest Kamengrad–Koprivnica i sadašnja Koprivnica. A i u sadašnjoj Koprivnici, točnije na njenom teritoriju, postojale su dvije Koprivnice, koje Dr. L. Brozović bilježi kao: Velika i Mala Koprivnica (Zbornik muzeja grada Koprivnice, sv. 1. 1946. god. str. 16). **Velika Koprivnica** je u središtu Koprivnice sa župnom crkvom Sv. Nikole, koju su njemački vojnici radi preuređenja koprivničke tvrđave između 1542 i 1546 godine porušili. **Mala Koprivnica** je vezana uz župnu crkvu Svetoga Mihovila i nalazila se južno od naselja Miklinovca, nedaleko od mjesta, gdje željeznička pruga Koprivnica – Kloštar siječe istoimenu cestu, a narod to mjesto zove **»na zidu«** u Širovicah i Kilanovo trnje, jer je tu postojala crkva i oko nje groblje, a opis teritorija koprivničkog iz 1766 od Kneidingera označuje to mjesto kao **»Miholansko polye.** Taj pak naziv upućuje na postojanje crkve Sv. Mihovila, koja se u popisu župa iz 1334 godine na području Koprivnice spominje. (Ivan Krst. Tkalčić, Monumenta hist. episcopatus zagrabiensis, knjiga druga, pars tercia, cap. VII str. 91., – Item ecclesia beati Nicolai de Kopronchа...) Item ecclesia sancti Mychaelis de Kopronchа).

Malo teže i zakučastije ostaje pitanje Kamengrad–Koprivnica. Možda zato, jer se povjesničari razilaze. Dr. L. Brozović a uz njega i Dr. Kamilo Dočkal, zagrebački kanonik, smatraju, da Kamengrad treba tražiti u tvrđavnom području grada Koprivnice kao njezin sastavni dio, dok rođeni Koprivničanin Dr. Rudlof Horvat smatra i s pravom, da je Kamengrad na mjestu Staroga grada, četiri kilometra od središta Koprivnice.

Prije svega stara rimska cesta iz Ptuja za Osijek nije prolazila središtem današnjeg koprivničkog naselja i nije bila tu **stacija Piretis,** kako to smatra Dr. L. Brozović, nego je ta cesta južnije od Koprivnice, kako je to utvrđeno u najnovije vrijeme (Josip Klemenc). A i tvrđava u Koprivnici je mlađa od kaštela Kamengrada.

Poznato je, da su upravo u 13. stoljeću na području Podravine postojala mnoga plemićka zdanja, takozvani dvorci ili gradovi, gdje su boravili gospodari njihovih gospoštija. Neki su u vrijeme turskih ratova, osobito istočni, radi pustošenja i razaranja nestali. Nekima su ruševine sačuvane gotovo do naših vremena: Gorbonok kod Kloštra Podravskog, Budrovački grad, prodavički bijeli toranj. Neki i danas stoje kao u Đurđevcu i Rasinji. A za neke od tih zdanja zna se samo po sačuvanu imenu: Starigrad, Gradić i s nešto sačuvanih temelja.

Cijelo jedno područje nazivati »Starigrad« a Koprivničani upravo tako zovu i danas ovaj vinorodni kraj južno od Koprivnice, gdje su klijeti i čitavo naselje Koprivnice, premda grada tu više nema osim nešto preostalih ciglom zidanih temelja, nije li to sigurni pokazatelj, da je tu stvarno postojao kaštel Koprivnica. A kaštel Koprivnica se izričito spominje 1272. godine.

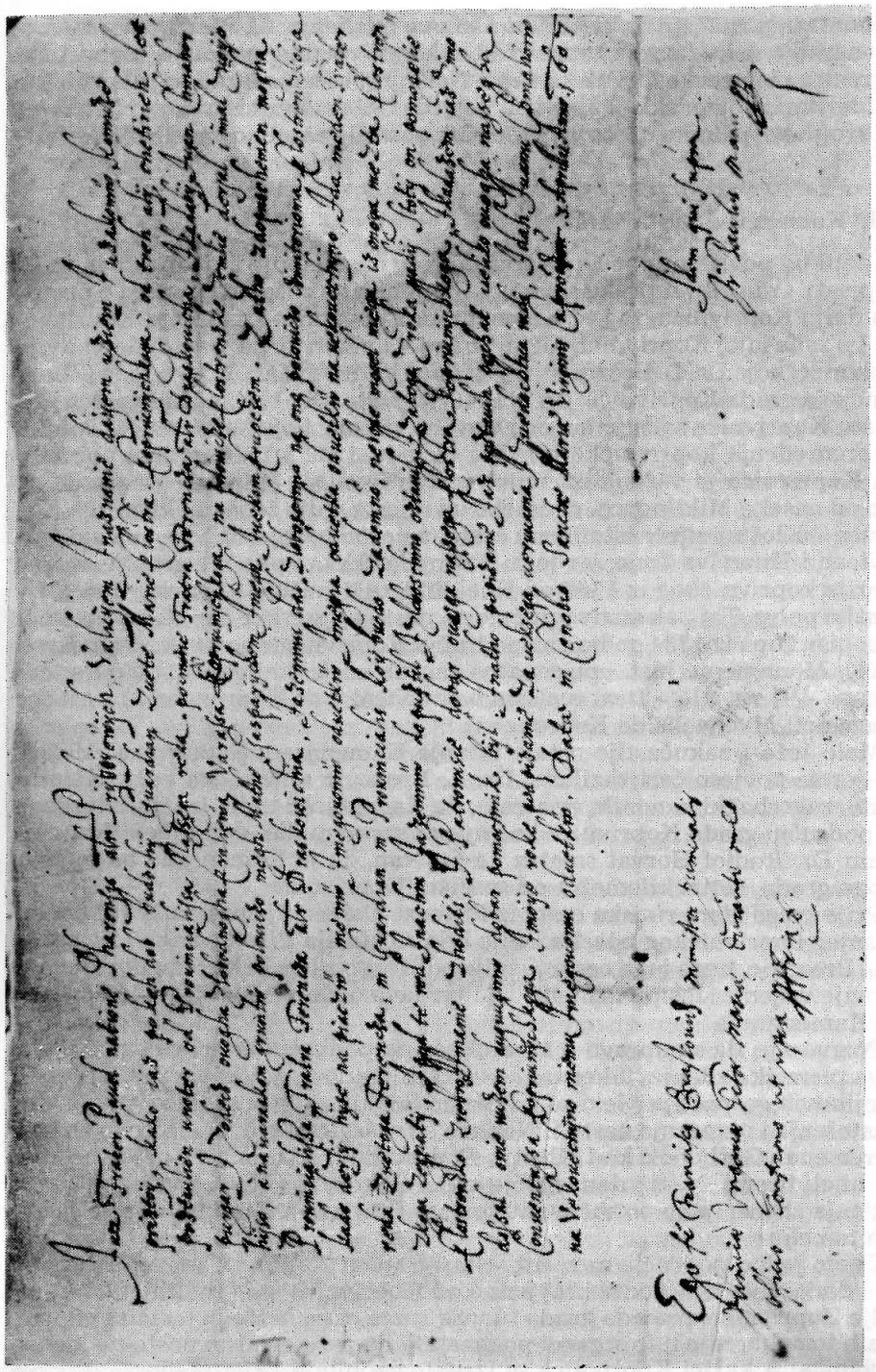

Darovnica iz 1607.

Kaštel (Castrum) uvijek znači posebno podignuto i učvršćeno zdanje, zgradu, gdje stanuje vlasnik određene zemljišne gospoštije. Na brdovitu području kaštel je sagrađen na prikladnoj uzvisini, na brijegu ili brežuljku, za slučaj obrane od neprijatelja. Gospodar kaštela redovito ima u kaštelu i svoga namjesnika, koji vodi brigu o kaštelu i o dobrima gospoštije kaštela, a zove se kaštelan (castellanus).

Povelja 369, na 415 stranici Diplomatičkog kodeksa broj VII, koju je Smičiklas donio za 1272. godinu naknadno, jer se uvjerio da se odnosi na Koprivnicu, izričito donosi ime kneza Bachalera kao kaštelana u kaštelu Koprivnica (comes Bachaler castellanus eiusdem castri Kapurnicha ili i in castro Kopurnycha). Snagom povelje kralj Ladislav IV, Kumanac, Arpadović, sin kralja Stjepana V, daruje kaštelanu Bachaleru zemlju **Zarakad** u željeznoj županiji (quandam terram ad Catrum Ferreum spectantem Zarakad nominatam) a kao razlog svoje velikodušne darežljivosti navodi, da ga je spomenuti kaštelan u Koprivnici uz prolijevanje vlastite krvi spasio, kad je silna vojska Ladislavova oca Stjepana V opsjedala kaštel Koprivnicu, u kojoj je hrvatski ban Joakim držao kraljevića Ladislava. A držao ga je u kaštelu Koprivnici, da ga učini hrvatskim vojvodom protiv volje oca mu Stjepana V, kralja.

Prema opisu događaja, koji se odigrao oko kaštela Koprivnica isključeno je, da bi taj kaštel 1272. godine bio u samoj, današnjoj Koprivnici, jer tada još kaštela Koprivnice u Koprivnici nema, a nikada se i nigdje kao takav ne spominje.

Ako se kaštel Koprivnica u starim poveljama zove: Kuwar, Kewar, Kowar i Kybar, a i »Kokapruncha i Kenkapruncha«, što na mađarskom jeziku znači »Kamengrad«, može li se takvo ime dati za tipično barski grad – Wasserburg, naprimjer za đurđevački stari grad!? A takav bi stari grad na području starog koprivničkog grada jedino i mogao biti!

Kaštel Kamengrad posve sigurno bî podignut na onome brežuljku, južno od Koprivnice, u Bilogori, gdje se i danas još nalaze ostaci, temelji, Staroga grada. I Dr. Rudolf Horvat nije pogriješio, kad je doslovno napisao:

– Kamengrad spada među najstarije hrvatske gradove, te nije isključeno, da je postojao već u ono doba, kad su na hrvatskom prijestolju sjedjeli kraljevi narodne krvi hrvatske, to jest prije 1102 godine. Odkako se za Kamengrad znade, bijaše on svojina kraljeva hrvatskih. Po tomu sudimo, da je Kamengrad bio takozvano **krunsko dobro.** Kraljevi iz kuće arpadovske i anžuvinske zastupaju u Hrvatskoj njihovi namjesnici, koji se gdjekad zovu hercezi (vojvode), obično pak »banovi cijele Slavonije«. Zato Kamengrad kao krunsko imanje stoji pod upravom onoga hercega ili bana, koji tada u kraljevo ime vlada nad Hrvatskom« (Povijest slob. i kr. grada Koprivnice, str. 280, 1943).

Možda su upravo zato i ban hrvatski Joakim s barunima palatinom Lovrom knezom šopronjskim, Irineom magistrom, knezom Ladislavom posonjskim i Ornodeom knezom kaštela Željezno sklonili kraljevića Ladislava u kaštel Koprivnicu, da ga učine vojvodom hrvatskim (Cod. dipl VII, pov. 369, str. 415), protiv volje njegova oca kralja Stjepana V?!

Kaštel Kamengrad je posjedovao veliko imanje, koje se prostiralo od današnjeg Staroga grada sve do rijeke Drave, a posebno područje Koprivnice sa svojim gradskim pripadnostima (pertinentiis): Bregi, Brežanec, Miklinovec, Dubovec i Banovec, a uz to i sve područje Peteranca. Bilo je tu oranica, liva-

da, pašnjaka, šuma, mlinova i ribnjaka, potoka i mostova a i vinograda. Horvat tvrdi da je upravo kamengradsko imanje, vojvodsko, jedno od najvećih u Hrvatskoj, pa je uz kaštelana imalo i dva podkaštelana (o. c. str. 280).

* * *

U povijesnim istraživanjima Koprivnice nužno se nameće pitanje u odnosu: Kamengrad (Kuwar) i Koprivnice (Kapronca). Da li su to dva lokaliteta – kaštel Koprivnica i grad Koprivnica – prvi na brijegu u Bilogori, a drugi u ravnici, ili jedan lokalitet – onaj u ravnici s kaštelom u njemu. Brozović, Dočkal i Kruhek prihvaćaju mišljenje, da se radi o jednom lokalitetu, u kojemu se nalazi i kaštelanov kaštel, dok se Horvat i Ljubica Bakrač ne slažu s tim mišljenjem i opravdano to čine, kako je to učinio i Juraj Ćuk (o. c. str. 193).

Svako pravilo ima i svoje iznimke. Ako se te iznimke ili iznimka u istraživanju povijesnosti nekoga mjesta, naselja ili grada ne zapaze, zanemare i mimoiđu, nastaje veća ili manja nejasnoća, pomutnja i zbrka, a ovu se onda nastoji riješiti nekim napravljenim kalupom ili zamagliti bujnom maštom pisca.

Susret s povijesnim postankom grada Koprivnice upravo je klasičan primjer nejasnoće, zamagljenosti i zbrke. A temeljni razlog je u činjenici, što se razvoj Koprivnice kao naselja pod svaku cijenu nastoji riješiti preuzimanjem kalupa naših poznatih sredovječnih gradova: Varaždina, Križevaca, Požege i Vukovara. I jer se u svim tim našim naseljima 13. stoljeća i kasnije u središnjoj gradskoj jezgri nalazi utvrđeni grad – kaštel, a ispod ili oko kaštela – podgrađe (suburbium), pa trg (forum), gdje stanuju građani (cives) i došljaci (hospites), e sve to i tako moralo je biti i jest u Koprivnici, naselju i gradu. A kad nešto mora biti, a ne može se uspješno i pismeno zapisano dokazati, potrebno je tada po neku sitnicu popuniti i domisliti, da bude, premda i nije.

Za koprivničko naselje 14. stoljeća, jer ga je u tome stoljeću vrlo lako i uspješno dokazati, najjednostavnije je reći – to je podgrađe (suburbium), gdje stanuju građani (cives) i došljaci (hospites). Koprivnica je podgrađe (suburbium) utvrđenog kaštela koprivničkog kaštelana, koji se nalazi tu – negdje u tome koprivničkom podgrađu. Čak mu se i mjesto određuje. I što je jednostavnije nego sve sačuvane povelje 14. stoljeća u tome zamišljenom rješenju primjenjivati i tumačiti. Nitko i ne pomišlja, da bi u Koprivnici postojala i iznimka od općeg pravila o postanku koprivničkog naselja.

A iznimka postoji, očevidna je i povijesno se može dokazati.

Od svoga postanka Koprivnica kao naselje nije nikakvo i ničije podgrađe (suburbium). Naprotiv! Ono je samostalno naselje (villa) na području gospoštije vojvodskog kaštela Koprivnice (Kapruncha), koji je smješten 4 km južnije na brežuljku Bilogore, a zvao se Kamena – Koprivnica (Keupruncha) ili Kamengrad (Kuwar). Na brežuljku je smješten, dobro i čvrsto zidan, prostran i siguran. Njime je kao i dobrima vojvodske gospoštije upravljao kaštelan (castellanus), **gradšćik,** koji se kasnije zove **porkulab** ili njemački Burggraf. Za obranu kaštela (castrum) i za druge službe u gradu bili su kraljevski činovnici, koji su se zvali jobagi (iobagiones). Stoga je ispod kaštela Kamengrada bilo i podgrađe (suburbium), s crkvom Sv. Mirka i grobljem.

Budući da je vojvodska gospoštija Kamengrad bila prostorno velika i protezala se sve do rijeke Drave, u naselju Koprivnice (villa – selo), značajnoj raskrsnici putova na sve četiri strane svijeta, prikladnoj za razvoj obrta i

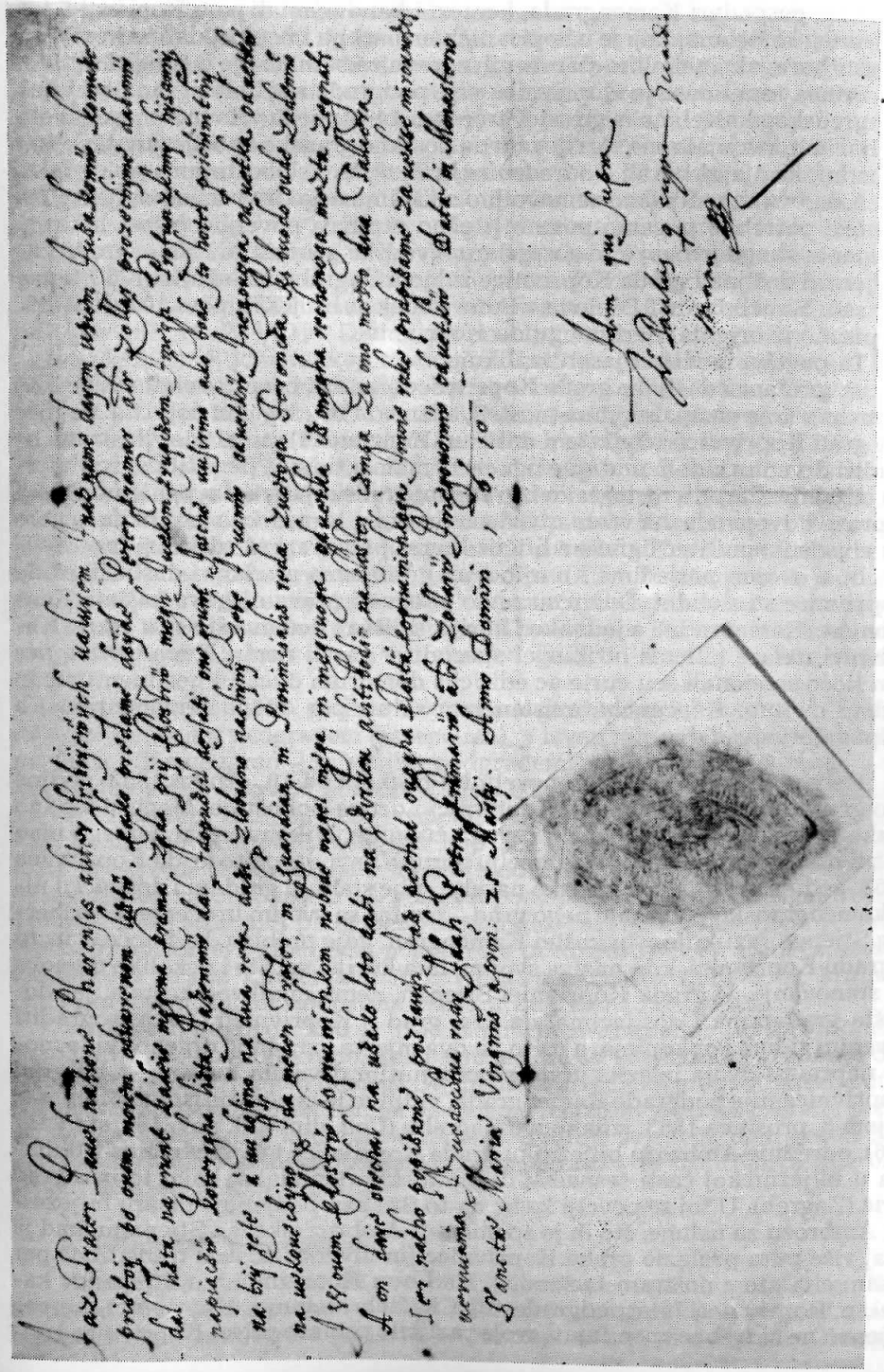

Darovnica iz 1610.

trgovine, gospodari Kamengrada, hercezi i banovi, imali su u Koprivnici još po jednog kaštelana, koji je u koprivničkom naselju imao prikladnu kuriju za vlastiti boravak i nekoliko stambenih zgrada za stanovanje posluge i selišće.

. Prema tomu naselje Koprivnica nije podgrađe ni Kamengrada a ni kamengradskog kaštelana nego selo, koje se u 14. stoljeću vrlo brzo naseljavalo došljacima, razvijalo se i sazrijevalo da postane gradsko naselje (civitas), pa i slobodni, kraljevski grad s određenim kraljevskim sloboštinama.

A da ovo nije nikakvo samovoljno maštanje nego utvrđena povijesna činjenica, potrebno je samo pomno i točno proučiti poveljno pismo hercega Stjepana, što ga je ovaj kao gospodar vojvodske gospoštije Kamengrada zamoljen od došljaka grada Koprivnice izdao u Zagrebu 10. ožujka 1353. a nalazi se u Smičiklasovu Diplomatičkom kodeksu broj XII, pov. 107, str. 149, prepisano iz originala arhiva grada Koprivnice.

Ta povelja izričito i jasno razlikuje:

a) **građane i došljake grada Koprivnice** (cives et hospites civitatis de Kapruncha), koje naziva svojima (nostri), a između ostaloga im dopušta, da njegov grad Koprivnicu (civitatem nostram Kapruncha) mogu sa svih strana ograditi drvenim zidom undique ligneis firmamentis sive parietibus) i opkopima circumvallare), a na toj tako izgrađenoj gradskoj ogradi svoga grada neka naprave i dvoja izlazna vrata utvrđena drvenim tornjevima (supra duas portas eiusdeni similiter ligneis edificiis turres preparari et edificari facere).

b) u svojim posjedima i u njihovim granicama građani i došljaci grada Koprivnice su slobdni. Dužni su samo **poštivati prava njegova kaštela Keupronche** (Kamenrada), **a jednako i kurije, selišća i domova što se u gradu Koprivnici nalaze** (alienis iuribus et specialiter castri nostri Keuproncha, nec non (loco sessionali seu curie ac edificiis domorum ducatui pertinentibus in eadem civitate Kapruncha existencium saluis per omina remanentibus) a **pripadaju vojvodstvu.**

Herceg Stjepan je svojim poveljnim pismom od 10. ožujka 1353. godine dao građanima i došljacima u Koprivnici i druge sloboštine. Mogu slobodno svake godine birati svoga suca i svoga župnika. Nikomu osim hercegu nisu dužni nikakva podavanja. Na temelju gornjih navoda, očito je, da Koprivnica 1353. godine postoji kao gradsko naselje, gdje stanuju građani i došljaci, i nije kamengradsko podgrađe nego grad – civitas sa svojim uređenjem, jer herceg Stjepan razlikuje svoj kaštel Kamengrad, gdje prebiva, kad hoće, a uz to u gradu Koprivnici, koji naziva svojim, ima kuriju, selište i nekoliko domova za stanovanje. U gradu Koprivnici Stjepan, nema nikakvog kaštela, jer dopušta građanima i došljacima, da svoj grad – Koprivnicu – mogu ograditi drvenim zidom i opkopima, a uz to na dva mjesta ogradnog drvenog zida mogu napraviti dvoja izlazna vrata s podignutim drvenim kulama. A da grad Koprivnica nije podgrađe Kamengrada, vidljivo je iz povelje istoga Stjepana, kojom 8. prosinca 1353. izdanom u Zagrebu (Cod. dipl XII, pov. 161, str. 215/216), određuje Ambrozu bilježniku grada Koprivnice i njegovim nasljednicima u bilježničkoj časti šesnaesti dio gradskih dohodaka, kako to ima grad Grič (Zagreb). U toj se povelji kaže, da to Stjepan podjeljuje pisaru bilježniku Ambrozu za usluge, što ih je spomenuti Ambroz iskazao Stjepanu, kad je ovaj više puta prolazio preko Koprivnice (in diversis nostris transitibus per ipsam civitatem nostram faciendis). Kad bi u Koprivnici bio Stjepanov kaštel, a Koprivnica bila podgrađe toga kaštela u samoj Koprivnici, herceg Stjepan ne bi trebao spominjati svoje različite prolaze preko Koprivnice i na-

građivati gradskog bilježnika Ambroza za učinjene usluge. I ne samo to. Stjepan izričito piše, da se šesnaestina sabrane desetine daje Ambrozu od onih prihoda, što se sabiru **»u njegovom gradu (Koprivnici) i njegovu podgrađu« (de ipsa ciuitate nostra et suburbio eiusdem prouenientibus),** što znači, da sam grad (civitas) Koprivnica ima svoje podgrađe, to jest svoje zaseoke. Grad Koprivnica ima svoga suca, prisežnike (Preterea vobis, uillico, iuratis et universis hospitibus de dicta Koppronchа (...)«. U povelji, kojom herceg Stjepan na molbu suca Jekula i bilježnika Ambroza iz Koprivnice dopušta građanima i došljacima iz Koprivnice sjeću drva za gradnju kuća iz šuma njegova kaštela Koprivnice, to jest Kamengrada, a pritom ističe, da im to ne priječe njegovi kaštelani i spominje magistra Tomu, Ladislavova sina, kao svoga koprivničkog kaštelana (castellano nostro de Kapronchа – Cod. dipl XII, pov 163, str. 218/219). Dodamo li povelju hercezice Margarete, žene pokojnog hercega Stjepana, kojom ona želi zaštititi građane i došljake u Koprivnici u uživanju njihovih sloboština, a izdana je u Budimu 27. travnja 1355. (Cod. dipl XII, pov. 217, str. 288/289), naređuje Ladislavu, Petrovu sinu, za sada kaštelanu u Koprivnici i ostalim kaštelanima, koji će u tome kaštelu biti postavljeni (Ladislao filio Petri Castelano de Koproncha nune constituto et aliis castellanis pro tempore in eodem castro constituendis), da poštivaju sloboštine spomenutih građana i došljaka iz Koprivnice, i ta povelja pokazuje, da se razlikuje grad Koprivnica od kaštela Koprivnice, a taj se ne ističe kao Kamengrad nego kaštel Koprivnica. Ono – Kamengrad se jače ističe u poveljama iz 15. stoljeća, kako to vrlo značajno svjedoči sačuvana arhivska građa samostana Pavlina iz Streze (Dr. Kamilo Dočkal, Kamengrad u svijetlu Streze, Zbornik grada Koprivnice, god. IV, Svezak 1. (8), str. 113-126).

Ako je, dakle, 1353. godine Koprivnica grad, u kojem stanuju građani i došljaci sa svojim podgrađem (zaseocima), a izvan nje u Bilo-gori kaštel Koprivnica – Kamengrad – sa svojim podgrađem, nema nikakva razloga, a da takvo stanje nije bilo i od početka, to jest od prvog spominjanja Koprivnice, kad su u kaštelu Kamengradu gospodari Gisingovci, a poslije njih ban Mikac. Dosljedno: Kaštel Kamengrad, koji se u početku zove i Koprivnica, sjedište je vojvodske gospoštije i stariji je od naselja Koprivnice. Koprivnica pak je mlađe naselje, koje u 13. stoljeću postoji. Možda je u vrijeme provale Tatara (1241) stradalo, pa se ponovo podiglo, razvijalo i doseljivanjem došljaka (hospites) sve više raslo, pogotovo u prvoj polovici 14. stoljeća, kad je naklonošću kralja Ljudevita I Anžuvinca, proglašeno slobodnim, kraljevskim gradom u smislu sloboština Griča u Zagrebu 1356. godine.

Tražimo li odgovor, kad je grad Koprivnica utvrđena, i to izvorno utvrđena, nije nimalo pretjerano, ako reknemo, da su koprivnički građani i došljaci poslije 1353. idejom hercega Stjepana koprivničko gradsko naselje utvrdili drvenim zidom i opkopom, a na dvjema izlaznim vratima iz grada podigli drvene kule. A baš ta okolnost najneposrednije svjedoči, da u gradu Koprivnici do tada nije postojao kaštel Kamengrad, i da Koprivnica nije bila podgrađe kaštela Kamengrada.

5. Gospodari Kamengrada

Najstariji do sada poznati gospodari Koprivnice kaštela, prozvanog Kamengrad (Kuwar, Kuproncha) bili su Gisingovci, ugarski plemići od grada Kisega. Prema povijesnim podacima spominje se kao prvi Henrik Gisingo-

vac, koji je imao četiri sina: Petra, Ivana, Nikolu i Henrika. Petar je postao svećenik i kasnije biskup u Vesprimu. Gisingovci se pojavljuju za vladanja ugarskog kralja Ladislava IV, Kumanea i njegove majke Elizabete, Kumanke. Godine 1273., 23. svibnja, spominje se Henrik Gising kao ban čitave Hrvatske i Slavonije i na dvoru mladog kralja Ladislava je bio viđen i mnogo je vrijedio. Kad je Ladislav IV vodio rat protiv Otokara, Češkoga kralja, ban Henrik Gisingovac je pristajao uz Ladislava, jer mu je Otokar Češki u jesen 1273. osvojio veliki dio posjeda, što su se na zapadnoj strani Ugarske prostirali s obje strane Dunava. Te godine (1273) kralj Ladislav IV dao je banu Henriku Gisingu imanje Prodavić (današnje Virje), kako to potvrđuje Čazmanski kaptol, koji je 1273. po kraljevu nalogu obašao službeno granice posjeda Prodavića u korist banu Henriku Gisingu (Cod. dipl XIII, pov 399, str. 534, godine 1366). Ban Henrik Gising nije bio pouzdan prijatelj kralja Ladislava IV, jer je 1274. na čelu plemića, koji su se pod njegovim vodstvom pobunili protiv Ladislava i njegove majke Elizabete, Kumanke. Ban Henrik je kod sela Fuena u Bakonjskoj šumi izgubio bitku i bio ubijen 1274. godine.

U lipnju 1275. Ladislav IV je pomilovao Henrikove sinove Ivana i Henrika, pa je Ivan Gising postao banom čitave Slavonije, a 1277. u studenomu službu bana čitave Slavonije vrši njegov brat Henrik Gising. Ni ovi nisu bili vjerni kralju Ladislavu, jer su za rata Ladislava s češkim Otokarom 1278. godine sva tri spomenuta brata: Ivan, Henrik i Nikola, bili na strani Otokarovoj, a onda i u teškom sporu s knezovima Babonićima i u borbi za bansku vlast u Slavoniji (Vj. Klaić, Povijest Hrvata, I, str. 287).

Banom Slavonije 1280/81 spominje se Henrik Gising, koji je prisvojio desetinu zagrebačkom biskupu Timoteju II, opljačkao biskupov posjed u Vaški, napravio velike zločine po nekom tada poznatom hajduku Wryzu. Kad se biskup osobno uvjerio o svemu što je Henrik Gising načinio u Vaškoj, 25. ožujka 1281. je u samostanskoj crkvi Blažene Djevice Marije, franjevačkoj, javno proglasio crkveno izopćenje braći Gisingovcima: Nikoli, banu čitave Slavonije, Ivanu, županu Sane, Vrbasa, Garića i Gorice, te Henriku. O tome je službenim pismom obavijestio biskupe u Ugarskoj (Cod. dipl VI, pov 324, str. 382/384).

Kad je 1290. ubijen Ladislav IV, a nije imao djece, na prijestolju ga je naslijedio Andrija III Mlečanin. Uz ugarske velikaše oko Andrijed III okupili su se i Gisingovci, jer su se nadali zadobiti svoje posjede, koje su im austrijski vojvode oteli. I tako je Nikola Gising postao palatin i šimeški župan, brat mu Ivan dobi čast magistra tavernicorum i čast šopronskog župana, dok Henrik bi proglašen banom čitave Slavonije (Vj. Klaić, I, str. 299). No, ljubav nije bila duga vijeka. Gisingovci su 1292. pristaše Karla Martela, pa se Andrija III morao boriti protiv njih (Vj. Klaić, I, str. 303/304). Godine 1296. kralj Andrija III je vodio pravi rat protiv Gisingovaca i pomoću austrijskih četa oteo im je njihove najznatnije gradove i kaštele Kiseg, Šimeg i druge (Vj. Klaić, I, str. 308).

Za života kralja Andrije Mlečanina, Gisingovci: Henrik i Ivan, stajali su sad uz njega a onda protiv njega. Kad je posljednji Arpadović umro, svom snagom su se oduprijeli mladome kralju Karlu Robertu, Anžuvincu. A treba spomenuti da je u vremenu od 1301. do 1309. vlast Gisingovaca bila velika i u Ugarskoj i u Slavoniji. Zapovijedali su ugarskim županijama: Šopronjskom, Mošonjskom, Željeznom i Zalajskom. Knez Ivan je ban u Šopornjskoj i Mošonjskoj županiji, a knez Henrik u Šimeškoj, Tolnanskoj i Baranjskoj te Bo-

droškoj. Vlast im se širila i preko Drave, te su u Križevačkoj županiji posjedovali prostrana imanja i grad Koprivnica. Henrik se borio i za bansku vlast u čitavoj Slavoniji i osilio je u godinama 1303. do 1305., kad je pljačkao Požegu i Vukovo i prozvao se »ban čitave Slavonije, magister tavernika kralja ugarskoga, župan šimetški, tolmanski, baranjski i bodroški« (Vj. Klaić, II, str. 17/18).

U borbi za ugarsko i hrvatsko prijestolje pobijedio je Karlo Robert, jer ga je kraljem priznao i knez Ivan Gising u travnju 1308, a ovaj je utjecao i na brata si Henrika, bana čitave Slavonije, da prizna Karla Roberta. Postoji pisano svjedočanstvo, da je magistar Henrik Gising, ban čitave Slavonije, boravio u gradu Koprivnici, gdje je 4. svibnja 1309. dijelio povlastice i povelje svojim podanicima. Mjesec dana kasnije, to jest 4. lipnja 1309., izdao je također ispravu, kojom je obećao Karla Roberta priznati kraljem i ostati mu vjeran, gdjegod se on bude okrunio, a okrunio se 15. lipnja 1309. u Budimu (Vj. Klaić, Povijest Hrvata, II, str. 20/21).

Ban Henrik je umro 1309. godine. Imao je dva sina: Ivana i Petra, koji su neko vrijeme mirovali, a onda obojica 1316. postadoše neprijatelji kralja Roberta i nasilnički progoniše sve njegove privrženike u Slavoniji. Sam kralj Robert u svome jednom pismu iznosi, kako je Ivan Gising s bratom mu Petrom grozno mučio sinove magistra Lovre od plemena Aba. Držao ih je zatvorene u gradu Vučinu. Jednom zgodom je Nikolu dao iznijeti pred gradska vrata (ante portam castri Agyna – Vučin), privezati konju za rep posve gola i tako vući da je jedva ostao živ. Obojica su progonili i druge, a pritom je najvećeg zla naneseno u Križevačkoj i Požeškoj županiji. Tadanji ban Slavonije Ivan Babonić odlučno se digao na Ivana i Petra Gisinga. Vojskom im je osvojio kaštel Zdence, a onda i grad Moslavinu. Pomagali su ga i plemići a najviše Mikac, po ocu Mihaljević, iz Akoševa plemena, Ukrajinac.

Povelja kralja Roberta, izdana 20. prosinca 1316. banu Ivanu Babonići, svjedoči, da kralj Robert nagrađuje izvanredne zasluge i zalaganja bana Ivana Babonića u borbi protiv buntovnika Ivana i Petra Gisinga, sinova Henrika Gisinga i poklanja mu posjede i kaštele: Moslavinu, Borsonouch, Polosnyehu i Megenrunchye, te sela Gornju i Donju Garešnicu, u Garičkoj županiji (Cod. dipl VIII, pov. 361, str. 439/442), jer je junački i uz zadobivene teške rane oslobodio Slavoniju od provala i pljačkanja Gisingovaca. Dosljedno: vlast Gisingovaca je 1316. skršena u Slavoniji. Izgubili su sve svoje slavonske posjede. Preostao im je samo kaštel Kamengrad s Koprivnicom i imanje Ernevac (Erneuch), između Koprivnice i Rovišća. I to su uspješno držali do 1326. godine.

Kad je vjeran i pouzdan Robertov podanik i suradnik Mikac, Mihaljević, godine 1324. postao banom čitave Slavonije i ukazom kralja Roberta 8. srpnja 1325. banu Slavonije podjeljuje se sudska vlast, ban Mikac je ojačao u svome položaju i zdušno se dao na uređenje Slavonije. Tada sinovima bana Henrika Gisinga oduzme i posljednje ostatke njihove vlasti. Vojničkom opsadom osvoji Mikac kaštel Kamengrad, a uz to preuzme i sve njihove koprivničke posjede i posjed Ernevac. Poveljom izdanom 8. rujna 1326. u Križevcima pokloni Ernevac Mateju, sinu Matejevu, kao nagradu što mu je pomagao u borbi s Kurjakovićima i Nelepićima i spasio život, budući je bitku izgubio (Cod. dipl IX, pov. 253, str. 307).

Nakon Gisingovaca, dakle, kaštel Kamengrad s posjedima i s gradom Koprivnicom prelazi u vlast i gospodstvo bana Mikca Mihaljevića i on ih po-

sjeduje, sve do svoje smrti 1342. godine. Sa sjedištem u Zagrebu ban Mikac je često boravio u Kamengradu i bio je vrlo naklon gradu Koprivnici, kojoj je 3. V 1338. podario i neke povlastice (Cod. dipl X, pov 287, str. 388/389), u stvari vrlo stroge odredbe, kojih se treba držati kod godišnjeg izbora suca (villicus), jer su kod toga izbora nastajale razmirice između koprivničkih građana (cives), i došljaka (hospites).

Poslije bana Mikca gospodarom Kamengrada i Koprivnice od 1352. do 1354. spominje se kao ban i slavonski herceg Stjepan, brat kralja Ljudevita I, Ažuvinca. Svoju naklonost prema Koprivnici kao gospodar kaštela Kamengrada pokazao je na taj način, što je poveljom 10. ožujka 1353. (Cod. dipl XII, pov 107, str. 149/150) podijelio građanima Koprivnice široke sloboštine, koje im je 1355. potvrdila i Stjepanova žena Margareta, hercezica Slavonije poslije smrti svoga muža Stjepana (Cod. dipl XII, pov 217, str. 288/289).

Gospodarom Kamengrada i grada Koprivnice jedno vrijeme je bio i sam kralj Ljudevit I, koji je 4. studenoga 1356. iz Virovitice podijelio Koprivnici naslov slobodnog, kraljevskog grada i dao sloboštine, koje ima Grič u Zagrebu (Cod. dipl XII, pov. 280 str. 373-375).

Poznato je, da je od 1368. do 1380. gospodarom Kamengrada bio slavonski ban Petar Cudor, jer se spominje kamengradskim kaštelom Nikola, sin Franje iz Ravna, kojeg je narod radi njegova ogromnog tijela zvao »Delija«.

Početkom 15. stoljeća Kamengradom je gospodario Stjepan, sin bana Mikca, prozvan »Vrag«, silnik i tlačitelj kmetova. Nakon Stjepana Vraga Kamengrad je u posjedu kralja Sigismunda a ovaj ga radi posudbe novca založi zagrebačkom biskupu Albenu. Ovaj gospodari Kamengradom od 1427. do 1433. Jedno vrijeme Kamengrad (1434) pripada biskupovu bratu Rudolfu, a onda prelazi u vlasništvo kneza Fridrika Celjskog, brata Barbare, žene kralja Sigismunda. No, kad je nasilni Fridrik sâm sebe proglasio banom i braći Talovcima počeo otimati njihova imanja, hrvatski je sabor naložio Ivanu Hunjadiju (Sibinjanin) Janku, kako ga naziva narodna pjesma, da silom oružja urazumi nasilnika Fridrika Celjskog. Ovaj s velikom vojskom iz Ugarske provali u Podravinu 1446. godine, osvoji i razruši kaštel Kamengrad. Nakon nasilne smrti Ulrika Celjskog, sina Fridrika, u Beogradu 1456., Kamengrad pripadne Ulrikovoj udovici Katarini, koja ga 10. ožujka 1460. godine proda u Beču njemačkom Caru Fridriku IV. Budući da kralj Matija Korvin nije potvrdio prodajni ugovor Katarine i Cara Fridrika IV, spomenuta je Katarina 8. svibnja 1462. Kamengrad prodala u Zagrebu Ivanu Vitovcu. Taj ugovor Katarine i Vitovca značajan je po tome, što se uz Koprivnicu spominje i »razvaljeni Kamengrad« (cum diruto castro Kywar), što svjedoči da se razoreni kaštel Kamengrad poslije 1446. godine nije obnavljao (Dr. R. Horvat, Povijest slob. i kr. grada Koprivnice, str. 285, Koprivnica 1943).

Ovdje je vrijedno zabilježiti, kako urbar samostana Streze iz 1477 (Pavlinski samostan) navodi, kako je neki kmet Juraj Kehnas založio jednu zemlju pod gorom veliku (vesniku) Galu, a ta se zemlja nalazi pod **Strarigradom,** što znači da se Kamengrad 1477. zove kao i danas – Starigrad! (Kamilo Doškal, Kamengrad u svjetlu Streze, Zbornik Muzeja grada Koprivnice, svezak 1 (8) 1953., broj 22, str. 123).

Za bana Ivana Vitovca sijelo gospoštije Kamengrad prelazi u grad Koprivnicu. Vitovčevi sinovi: Juraj i Vilim, radi pobune protiv kralja Matije Korvina 1488. godine gube Koprivnicu. Tada Matija Korvin uz druge Kaštele i gospoštije u Zagorju daje Koprivnicu 1490. svome sinu Ivanu Korvinu, koji

do svoje smrti 1504. kao »slavonski herceg« gospodari Koprivnicom.

Poslije Korvina Koprivnica prelazi u vlast Ivana Ernušta, bana, a poslije njegove smrti 1519. u vlast njegova sina Franje Ernušta, i tako do izumrća obitelji Ernušt 1541. godine. (Horvat o. c. str. 4).

6. Slobodni, kraljevski grad Koprivnica

Povezanost Kamengrada – kaštela s Koprivnicom – gradom razlogom je, da je gotovo nemoguće govoriti o jednome bez drugoga, pa je na taj način vrlo teško odrediti postanak grada Koprivnice, to jest naselja na području kamengradske gospoštije. Zapisa o tome nema a nagađanja ne znače mnogo. I tako postanak Koprivnice kao naselja ostaje nepoznat. Radi zemljopisnog položaja postoji na rječici Koprivnici vjerojatno već za dolaska Slavena na ovo područje. A možda i prije, jer su uslovi za naselje vrlo prikladni. Provala Mongola 1242. godine i njihovo divljanje Podravinom na prolazu prema Čazmi i Zagrebu (a ta je provala »pesoglavaca« ostavila duboke tragove u Podravini) sigurno je razorno djelovala i na koprivničkom području. Stanovništvo se sigurno razbježalo, a Koprivnica je sigurno bila popaljena. I premda je strah od Mongola brzo prošao, ali je rastjerano i uništeno u Koprivnici trebalo kroz dulje vremena sabirati, podizati, naseljavati i proširivati. I prošlo je tridesetak godina, da uz doseljenje stranaca, obrtnika i trgovaca, tako zvanih gostiju (hospites), Koprivnica postane naselje s općinskom upravom (communitas), kojoj je na čelu sudac (villicus) i župan (comes), kojemu Koprivničani plaćaju bir (collecta), a naselje se naziva gradom (civitas), a ne više selom (villa). Tako to slijedi iz dokumenta, što ga je 10. XI 1308. izdao koprivnički sudac Benko s građanima Druganom, Matijom i Čućem, te cijelom općinom (communitas), tako sa starijima i mlađima (odličnijima i sitnijima – starješinama i nižima – et universa communitas tam maiores quam minores de Capruncha), da dopusti poštovanome i dobrome Jurju, sucu, koji je gradio tri mosta na raznim mjestima, da može oko svoga mlina izvan varoši (civitas) uz potok Koprivnicu (kapruncha) slobodno držati osim vrtlara i čuvara (ortularius et custos) sedam kmetova (jobagiones) ili nešto više bez obveze da plaća bir (collecta) ni sucu (nobis) niti kojemu za vrijeme postavljenom županu (nobis vel alicui comiti pro tempore emergenti). To je imalo vrijediti, dok bude postojala koprivnička općina (qna medio nostra communitas duraret). Dodamo li, da je spomenuti sudac Juraj 1309. godine zamolio Henrika Gisinga, bana cijele Slavonije, da mu potvrdi dopuštenje koprivničkog suca Benka od 10. XI 1308., što je Henrik 4. V 1309. i učinio svojim pismom iz Koprivnice, a jednako i Ivan Gising, župan šimečki, baranjski i bodroški 7. X 1315. godine također iz Koprivnice, možemo zaključiti da je taj Juraj, građanin Koprivnice i ondje sudac prije Benka, ugledan čovjek, kad ga Ivan Gising naziva i županom (comes), što bi moglo značiti da je Koprivnica u vrijeme Gisingovaca bila i županija, što je kasnije svakako Križevac (Prema E. Laszovschy, Počeci razvoja grada Koprivnice, Zbornik Muzeja grada Koprivnice, god. I, str. 41, bilješka 1 – Nagy, Cod. Andavensis I, str. 380-387).

Od početka 14. stoljeća koprivničko se naselje naziva gradom (civitas) a njeni stanovnici – građani (cives). I ne samo građani nego i gosti (hospites), došljaci, a to svjedoči da je Koprivnica sastavljena od građana – starosjedilaca i došljaka – obrtnika i trgovaca, što je pak vrlo značajno za postanak Koprivnice kao slobodnog, kraljevskog grada.

Ovdje je vrijedno spomenuti da se proglašavanja gradova u Slavoniji slobodnim kraljevskim gradovima u vrijeme kraljeva iz porodice Arpadovića i kasnije temelji na preporuci, što ju je ugarski kralj Stjepan I dao svome sinu Mirku u postupcima prema došljacima (hospites). Stjepan I govori svome sinu Mirku (Emeriku), kako je velika korist od ljudi stranaca, koji kao obrtnici i trgovci dolaze u pojedina naselja. Prije svega: 1. Rimsko carstvo se ne bi uzdiglo, da se u njemu ne nađoše došljaci, mnogi plemeniti i mudri ljudi iz mnogih i različitih strana. Rim bi još bio služavka, da je Enea (stranac) ne učini slobodnim. 2. Budući da stranci (hospites) dolaze iz različitih krajeva, oni za sobom donose i različite jezike, običaje i oružje, što ukrašava i uzveličava Kraljevski dvor, a plaši oholost. 3. Kraljevstvo, koje poznaje samo jedan jezik i jedan narodni običaj, nemoćno je i kratkotrajno. Stoga kralj Stjepan I zapovijeda svome sinu, da gaji i podržava »hospites«, došljake i da s njima tako dolično postupa, kako bi radije kod njega živjeli, boravili i stanovali nego negdje drugdje.

Davanje određenih sloboština došljacima na području određenih gradova proširilo se kraljevskim proglašenjem slobodnih kraljevskih gradova i na sve građane, kako to svjedoče građani grada Varaždin, koji su 28. veljače 1455. uzviknuli u svome sudu: »Mi imamo pravo od svetog Stjepana, kralja!« (Das Recht haben wir von dem heyling Kunig Sand Steffan! Hist. arh. Varaždina, Gradski zapisnik, 1454, 1464, str. 19).

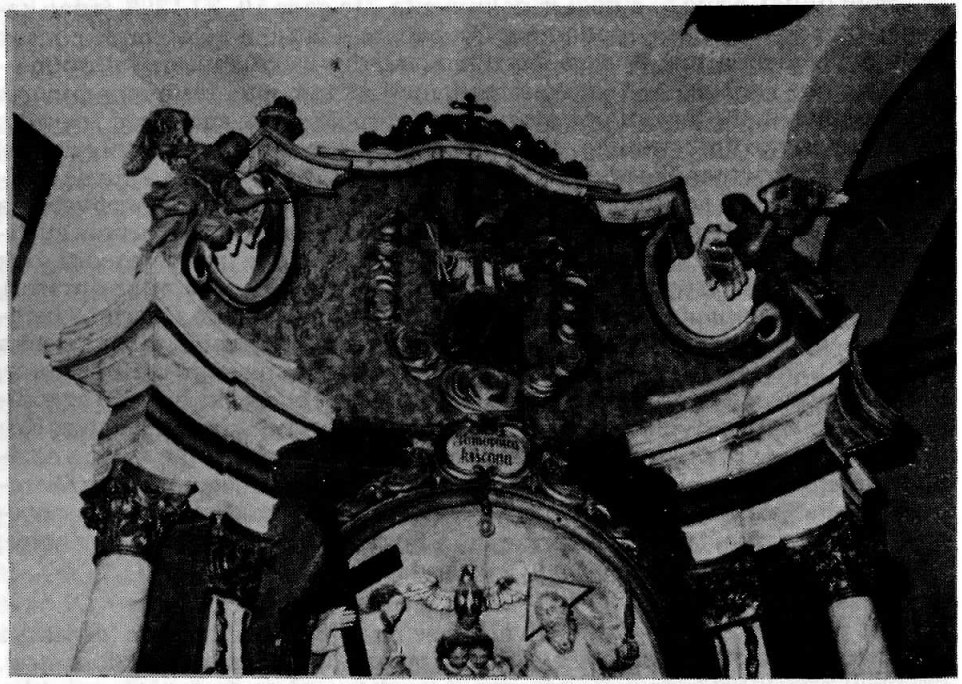

Atika oltara Majke Božje, 1779. **Foto: Plaih**

Ne kanimo uspoređivati sloboštine kraljevskih slobodnih gradova na području Slavonije 13 i 14 stoljeća, ali vrijedno je spomenuti, da je upravo Koprivnica jedan od posljednjih gradova, koji je proglašen slobodnim kraljevskim gradom u nizu poznatih gradova. **Varaždin** je proglašen 1209, (Cod. dipl III pov. 75, str. 89/90); **Vukovar,** 1231. (Cod. dipl. pov. 304, str. 346/347); **Virovitica,** 1238, (Cod. dipl. III, pov. 367, str. 332, i Cod. dipl IV, pov. 332, str. 374/376; **Petrinja,** 1240, (Cod. dipl IV, pov. 113, str. 123/125); **Samobor,** 1242, (Cod. dipl. IV, pov. 149, str. 164/166; **Zagreb,** 1242, (Cod. dipl. IV, pov. 155, str. 172/173); **Križevci,** 1252, (Cod. dipl. IV, pov. 426, str. 489/491); **Jastrebarsko,** 1257, (Cod. dipl. V, pov. 577, str. 52); **Krapina,** (Cod. dipl. XI, pov. 261, str. 344/345).

Slobodnim kraljevskim gradom Koprivnicu je službeno proglasio kralj Ljudevit I Anžuvinac godine 1356, na dan 4. studenoga, iz grada Virovitice (Cod. dipl. XII, pov. 280, str. 373/375). Povelju je izdao kralj Ljudevit I na molbu građana i došljaka iz Koprivnice »da odsada i unaprijed spomenuta Koprivnica bude smatrana kao poglaviti kraljevski grad i da njezini građani uživaju označena preimenućstva slobode po običaju građana Gričkih (zagrebačkih) na vjekovita vremena«.

Povelja sadrži ove povlastice:

1. Na Novo ljeto imadu građani, niti prije niti poslije, u ime činža (census) plaćati kralju 40 maraka u tekućem novcu, svaku marku računanu po 5 penza, i to imaju izručiti točno i bez svakoga prigovora njihovi poslanici.
2. Kojigod bi građanin drugoga građanina pogodio psovkama ili pismima i za to bio osuđen, ima platiti povrijeđenome deset penza, i za općinske izdatke sto denara. Tko to ne uredi nakon trokratne opomene, bit će sve njegove stvari (imetak) izručene u općinske svrhe, neka se kao besčastan sramotno istjera iz grada.
3. Dade li tko čušku ili bi ga zlobno vukao za vlasi, neka trpi istu kaznu.
4. Ako to učini, pred sucem, koji sjedi kod suda, ili gdje drugdje u prisuću suca ili kojega od prisjednika (assessor) neka plati kaznu deset maraka običajnog novca, i ako tome ne zadovolji neka gubi ruku.
5. Ako li tko nožićem, mačem, kopljem, strijelicom ili tomu sličnim načinom drugoga ozlijedio, a ovaj bude ozdravio bez gubitka uda, ima platiti liječnika, a ozlijeđenom dvadeset pensa, pet pako u gradske svrhe. Oslabi li ranjeni na kojem udu, neka plati liječnika, ozlijeđenomu deset maraka, a u svrhe gradske dvije marke.
6. Tko ubije pak čovjeka i pobjegne imaju dva dijela njegove imovine pripasti roditeljima ubijenoga, treći dio gradu. Bude li uhvaćen, neka se kazni po običaju. Ako se to ubijstvo dogodi u igri bez promišljene zlobe, tada ima platiti sto penza rođacima ubijenoga i dvadeset pet penza u općinske svrhe. Ako mu to ne dozvoljavaju sredstva, prepušta se to mnijenju građana.
7. Ako bi koji stranac ulazeći u grad ili na putu, ili u kući, ili na trgu takova išta počinio, kako je gore rečeno, neka mu sudi gradski sudac i neka trpi iste kazne.
8. Ako pak tko od stanovnika grada ili stranac bude u granicama grada zatečen u krađi ili razbojstvu, neka ga kazni gradski sudac.
9. Hoće li koji stranac kog građana tužiti zbog novčane stvari ili nanesene mu nepravde, neka to učini pred gradskim sucem.
10. Ni jedna parnica ne smije se suditi na dvoboj, već se ima riješiti svjedocima i prisegama, bila ova sa strancima ili sa domaćima.

11. Zaprisegnuti svjedoci glede danoga svjedočanstva imaju se pojedinačno preslušavati.

12. Svjedoci se imaju uzeti takvi, koji su iste slobode ili staleža, kojega su oni, koji se na njih pozivaju.

13. Nađe li stranac kod stanovnika (grada) ili stanovnik kod stranca konja, vola ili druge ukradene stvari valja uvijek, kako je rečeno označiti svjedoke.

14. Građani grada nisu dužni ići pred bilo čiji sud osim sud suca grada.

15. Ako bude sudac smatran sumnjivim a tužitelj iznosio zakonite prigovore (otklon) neka se predmet sudi u prisutnosti suca po svim sazvanim gradskim starješinama; ako bi još bila stvar dvojbena, a nezadovoljan bi tužitelj prizvao na kralja (presentia regis) imade samo sudac u ime svih poći do kralja.

16. Ako bi tko pozvao na sud pred kralja same građane ili suca s građanima, ima onamo dolaziti samo sudac.

17. Ako bi tko pozvao na sud pred kralja kojega građanina ili građane, a da prije ne bi tražio pravicu kod gradskog suca, ima onamo poći sudac, i njemu pozivatelj ima odštetiti troškove, stoga, što je prezreo ugled kraljeve povlastice, koju je poznavao, a ne obrativši se na suca grada i ovomu nametnuo poslove i troškove.

18. Za svoga župnika, koji će im se svidjeti od koristi, mogu izabrati za svoju crkvu po rasudbi svoje volje.

19. Tko bude suđen zbog očite klevete (calumnia), ili zbog krivoga svjedočenja ne može u buduće biti sudac, niti predsjednik, niti njegov vijećnik.

20. Umre li tko bez nasljednika, ima pravo po volji raspolagati svojim pokretninama. Nekretnine pak i kuće, dvor, vinograde i zgrade, nakon što se posavjetuje sa svojim sugrađanima ima namijeniti svojoj ženi ili komu od svojih rođaka, ali tako, da se ni po njegovoj ženi, njemu samomu niti po rođacima njegovim ne mogu otuđiti, niti oduzeti, niti otkinuti od sudbenosti (iurisdictio) grada.

21. Tko umre bez oporuke, a nema ni žene, ni sinova, ni svojih rođaka, imaju se dva dijela podijeliti siromasima i crkvi (gradskoj), treći pak dio ima se pridržati u korist grada.

22. U gradu se ima ponedjeljkom održavati svečani sajam (forum), a osim toga i dnevni svaki dan.

Orginal povelje Ljudevita I Anžuvinca iz 1356. čuva se u Arhivu Hrvatske u Zagrebu. Koprivničani bojeći se požara i drugih nepogoda dali su izvornu povelju 2. II 1372. ovjeroviti u prijepisu pred zagrebačkim Kaptolom. Iz Koprivnice su pred Kaptol došli sudac Filip, notar Andrija i građani Benedikt, Martin i Pavao (Cod. dipl XIV, pov. 290/292, 1372. god.).

Ovjerovljeni prijepis povelje iz 1372. potvrdio je 1384. kralj Sigismund, a jednako i 1405., te 1411. godine Barbara Celjska, žena kralja Sigismunda nazvana »Crna kraljica« potvrdila je 1412, a Ulrik Celjski, ban hrvatski, godine 1442.

Sloboštine i pravice grada Koprivnice date od kralja Ljudevita I, Sigismunda, Matije Korvina i Maksimilijana II, potvrdio je 1590. kralj Rudolf II Habsburgovac, a poslije njega Matija II, 10. XII 1609, te konačno kralj Ferdinand II 15. V 1630.

Na temelju svojih sloboština građani slobodnog i kraljevskog grada birali su svog suca, vijećnike i svog župnika. Vojnu službu u Koprivnici – na

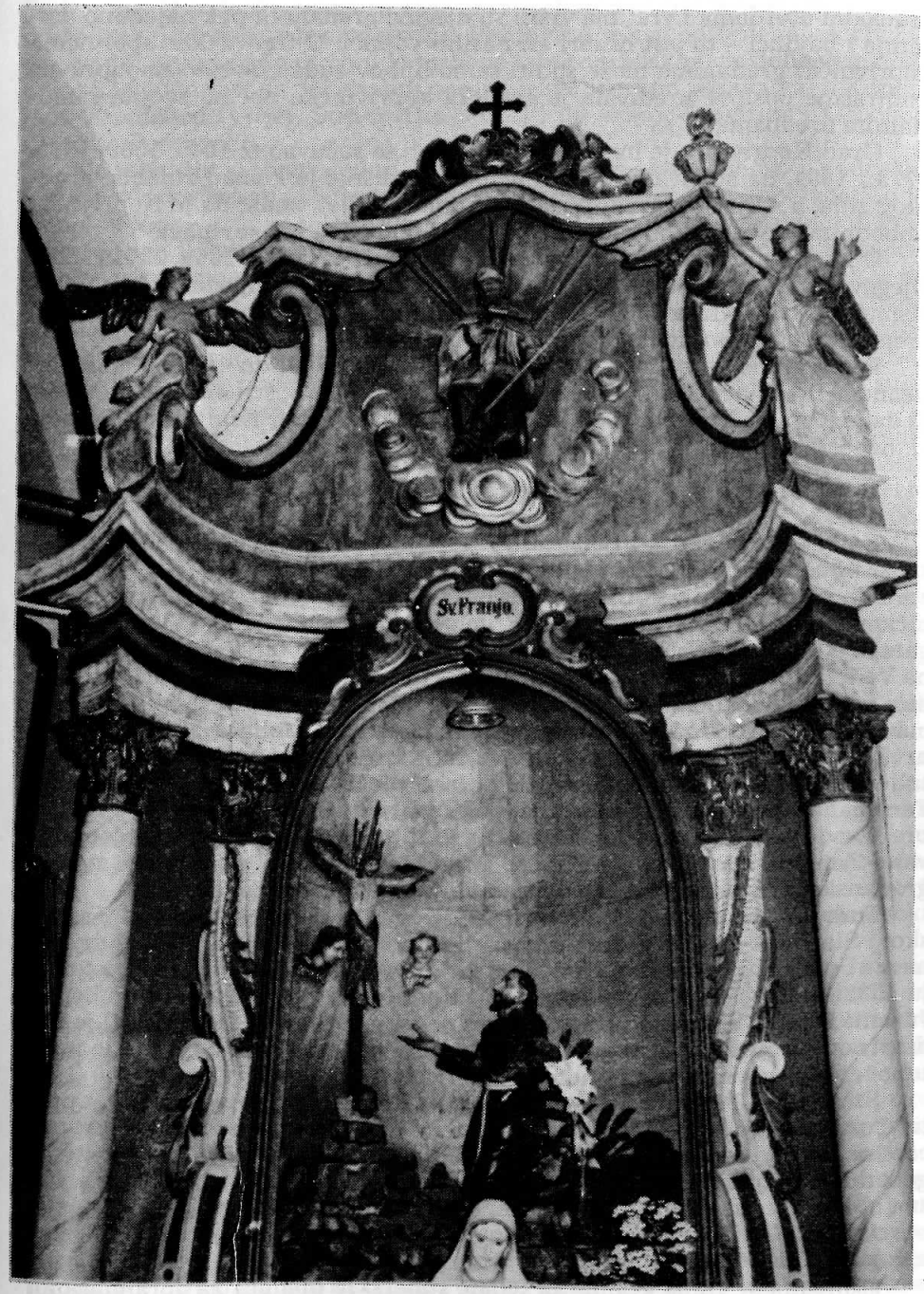

Atika i dio oltara S. Franje, 1779. **Foto: Plaih**

gradskim utvrdama i vratima vršili su njegovi građani ili pak najamnici haranije i hajduci – to jest hrabri ali nasilni vojnici. U trgovačkim sporovima koprivnički građanima može suditi samo njihov sudac. Svoje samoupravne unutrašnje poslove uređivala je gradska koprivnička općina svojim samostalnim uredbama.

Grad Koprivnica je imao i svoj grb, koji se sačuvao iz 1545, 1589, 1610, 1773 i 1804. na sudačkim pečatnjacima. Središnje je komad zidanog gradskog zida, a s lijeva i desno po jedan liljanov cvijet, znak, da je Koprivnicu slobodnim kraljevskim gradom proglasio Ljudevit I (Anžuvinac).

U Koprivnici su boravili: Ljudevit I, kralj, 1361, 1362, 1369, 1371 i 1375. Njegova kći Marija boravila je u Koprivnici 1. I 1384., a njezin muž kralj Sigismund u tri navrata 1387, godine. Privatno je u Koprivnici bio car Josip II prema zapisu koprivničke župe Sv. Nikole.

Popis gradskih sudaca i gradonačelnika od 1308. do 1941. donosi Dr. Leander Brozović (Građa za povijest Koprivnice, 1978, str. 42-45). Isti navodi da je u gradu Koprivnici 23. rujna 1526. održan sabor Kraljevine Slavonije, neposredno poslije bitke na Mohaču (o.c. str. 45).

7. Za turske opasnosti

Kad su Turci osvojili Beograd 1521. godine, nastala je neposredna opasnost i za Evropu. Nesložna feudalna gospoda, knezovi i plemići, slijepi kod zdravih očiju nijesu učinili ništa, da se složno i organizirano odupru zajedničkom neprijatelju. Njihove gospoštije po Srijemu a onda i po Slavoniji i Ugarskoj gotovo bez borbe, izdajstvom su padale u krilo turskog cara Sulejmana Veličanstvenog. I nije trebalo dugo, da nadutost ugarskog plemstva s mladim kraljem Ljudevitom II 29. VIII 1526. godine sramotno završi u močvarama kod Mohača. No, propast ugarske gospode kod Mohača nije otrijeznila hrvatske i slavonske plemiće i knezove. Nastala je borba za prijestolje. Po ustaljenom već hrvatskom pravilu Hrvatsko plemstvo je na Cetinu izabralo Ferdinanda Habsburškog za kralja, dok su Hrvati Slavonije na saboru u Dubravi kod Čazme za ugarsko-hrvatskog kralja priznali erdeljskog vojvodu Ivana Zapolju, slavonskog velikaša. Turci pred vratima, a Hrvati se tuku u građanskom ratu, dok konačno nije pobijedio Ferdinand.

Tuđinac je zavladao i obavezao se, da će za obranu od Turaka u Hrvatskoj i Slavoniji držati vojsku i pomagati njihovu obranu od Turaka. I prilika mu se brzo pružila. Godine 1529. Turci su opsjedali Beč, a u drugom pokušaju 1532. došli su do Kisega u zapadnoj Ugarskoj, gdje ih je zaustavio hrabri Juranić i njegova posada. Vraćajući se s neuspjela pohoda Sulejman II je Podravinom prošao i pokraj grada Koprivnice, koji nije osvajao, jer nije imao topove, koje je poslao s vojskom drugim putem.

Strah pred Turcima potaknuo je kralja Ferdinanda I da povede rat protiv Turaka u Slavoniji. Godine 1537. u mjesecu rujnu upravo pod Koprivnicom skupila se vojska od 27.000 vojnika, pješaka i konjanika i pod vodstvom generala Kacijanera krenula prema Osijeku, gdje je bilo 15.000 Turaka. Kišna i blatna jesen i slaba organiziranost uzrokom je da je Kacijaner napustio opsadu Osijeka i kod Gorjana 9. listopada doživio potpuni poraz i pobjegao, a vojsku ostavio na propast.

Osnivanjem Vojne krajine sa strane štajerskih plemića za obranu svojih granica pod vodstvom Ivana Ungnada potakla je hrvatskog bana Nikolu Zrinskog, da je nagovorio kralja Ferdinanda I, da i on učini nešto za područje

Podravine. Ovaj je 20. prosinca 1548. godine baronu Luki Sekelju iz Ormoža u Štajerskoj povjerio obranu srednje Podravine, a kao odštetu za uzdržavanje vojnih posada odredio mu je prihode kamengradskog vlastelinstva, a uz to još i 2.000 forinti da drži stalnu posadu u kraljevskim posadama: u Kopivnici, Prodaviću (Virje), Sušici (Đurđevcu) i da brani Viroviticu i Grbonog (Kloštar Podravski).

Na taj način je stvarna vlast u kamengradskom i koprivničkom području u rukma Luke Sekelja i njegovih nasljednika, koprivničkih kapetana. To je zametak Vojne krajine u Podravini, a i gubitak sloboština koprivničkih građana. Sekelj je zabranio Koprivničanima sječu šuma na obroncima Bilogore, ribolov u grabama oko tvrđave i utjerivao je podavanje poreza. Silio ih je na davanje podvoza, oduzeo ključeve gradskih vrata, a mesari su njegovim službenicima morali jeftinije prodavati meso nego ostalim građanima. Tužbe koprivničkih građana Ferdinand I, kralj, je uvažavao i Sekelj je morao nepravde popraviti, povratiti ključeve gradskih vrata i priznao je njihovu sucu vlast nad svim kućama unutar gradskih zidova.

Kad su godine 1549. kraljevski savjetnik Adam Trautmansdorf i graditelj Dominik de Lalio pregledali koprivničku tvrđavu i našli je u vrlo lošem stanju, određena je temeljita obnova tvrđe i tom zgodom je srušena župna crkva Sv. Nikole, koja se nalazila na sjeveroistočnom uglu tvrđave. Ako se podatak iz Trautnandorfova izvještaja godine 1549. »jedna crkva, u kojoj se čuva hrana i druge potrepštine, djelomice nepokrivena« odnosi na franjevačku crkvu Svete Marije u Koprivnici, onda se te godine Franjevci u Koprivnici ne nalaze. A ako to nije franjevačka crkva nego neka druga, onda se Franjevci u Koprivnici nalaze sve do požara Koprivnice 1559. godine, kad je podmetanjem vatre sa strane jednog turskog prebjega Koprivnice unutar tvrđave do temelja izgorjela i postala pustoš i ruševina. Tada je kralj Ferdinand I Koprivnicu oslobodio od svih redovitih i izvanrednih poreza, da se pridigne.

Pad Virovitice i Gorbonoka 1552., a pogotovo Sigeta u Ugarskoj 1566. za Koprivnicu je značilo veliku opasnost. Ostala je jedini utvrđeni grad na zapadnom dijelu srednje Podravine. Stoga hrvatski sabor preuzima brigu za utvrđivanje Koprivnice od 1567., kad je temeljito izgrađena u suvremenu tvrđavu 16. stoljeća, koja je u godinama 1574, 1575 i 1578 neprestano pojačavana, te se iz izvještaja kapetana Globitzera 1580. vidi, da je u njoj bilo 441 vojnika, 160 haramija, 100 husara, 100 njemačkih konjanika i 81 njemački pješak (Dr. R. Horvat Pov. slob. i kr. grada Koprivnice, str. 8).

Kao značajno treba istaknuti, da Koprivnicu Turci nisu nikada ni osvojili, ni u njoj vladali. U više navrata su povremeno u 16. stoljeću dolazili do Koprivnice i u njenoj okolici pljačkali, palili, hvatali mladiće i djevojke i kao roblje odvodili u Tursku. Napose u godinama 1573–1575. Promjena na bolje nastaje poslije 1593., kad su Turci 22. lipnja izgubili bitku pod Siskom i prestalo njihovo pobjedonosno razdoblje osvajanja. Godine 1603. sav kraj oko Koprivnice oplijenili su Tatari u sastavu turske vojske. Sklapanjem mira na ušću rijeke Žitve 1606. između Turske i Austrije na dvadeset godina nastala su i u podravini mirnija vremena, a od 1632. godine turski upadi u područje Koprivnice potpuno su prestali. No koprivnička tvrđava se u 17. stoljeću održavala i popravljala. I upravo iz toga vremena sačuvan je i nacrt te tvrđave. Napravio ga je vojni ing. Martin Stier između 1657 i 1660. godine. Iz toga nacrta je vidljivo, da je koprivnička tvrđava imala oblik pačetvorine. Opasana je bila širokim šančevima i bedemima, koji su pojačani s četiri pravilno

pojačana bastiona s nazivom: florijanski, dvorski, Genssbuller i popovski i četiri ravelina. Gospođa Dr. Anđela Horvat piše: Koncepcija tvrđave odaje nastojanja renesansnog načina utvrđivanja grada. Tu se međutim renesansna pravilnost morala prilagoditi ranijem stanju naselja. Pačetvorina s jasno naglašenim osima nema pravilni oblik. Iako se tvrđava gradila u ravnici, moralo se odstupiti od stroge koncepcije koja je očita naprimjer u renesansno koncipiranom urbanizmu Karlovca(...) Nije isključeno da je pri izvođenju koprivničke tvrđave također posredovao Graz, kojem je godine 1546. počeo podizati talijanski graditelj Domenico dell'Allio nove utvrde tada suvremenog tipa (Osvrt na urbanizam Koprivnice, Bulletin VII odjela Jazu, Zagreb 1960, str. 94).

Nizinska koprivnička tvrđava značila je neko osiguranje u obrani od turske vojske ali sama po sebi nije bila i značila smiren život stanovnika u 17. stoljeću. Mjesto Turaka koprivničanima su mnogo jada i nepravde zadavali upravo njihovi čuvari i branitelji – kapetani i zapovjednici koprivničke tvrđave, jer nisu poštivali sloboštine koprivničkih građana, a nemilosrdno su im nametali poreze, podavanja, zaduženja i namete i daće. Gospodarili su stranci, koji nisu imali ni sluha a najmanje srca za narod, koji su trebali zaštićivati. A jer su o tome mnogi pisali, mi se ovdje tim pitanjima ne možemo posebno baviti. Za nas je važno istaknuti u vezi s koprivničkom tvrđavom, da je istjerivanjem Turaka iz Virovitice 1684. godine, a posebno mirom 1699. u Srijemskim Karlovcima, kad je Slavonija konačno oslobođena od turskog gospodarenja i vladanja, koprivnička tvrđava izgubila svoje značenje i potrebu. Kralj Leopold I je s pravom odlužio 1703. godine dokinuti Vojnu krajinu za područje Podravine, ali se morao pokoriti zahtjevu Ratnog vijeća u Beču. Varaždinski generalat Vojne krajine je morao ostati radi novačenja vojnika. Doživljavao je svoja prestrojavanja i ustrojstva. Godine 1731. preselio se iz Varaždina u Koprivnicu po generalu Gallleru. Izgradnjom Belovara kao vojnog središta Đurđevačke i Križevačke regimente 1756/57 na zahtjev Carice Marije Terezije a pod vodstvom generala baruna Becka, zapovijednik Varaždinskog generalata general Kleffeld dolazi 1765. iz Koprivnice u Belovar, a 1783. Varaždinski generalat Vojne krajine iz Belovara dolazi u Zagreb.

Odlaskom Varaždinskog generalata iz Koprivnice 1758. i 1765. u Belovar, grad Koprivnica se počinje slobodno razvijati i vrlo brzo postajati obrtničko i trgovačko naselje, u kojemu tvrđava više nije potrebna nego smeta i poslije 1860. započinje se rušiti i nestajati. Najprije su 1863. započeli zatrpavati šančeve zemljom bedema i to na mjestu današnje gimnazije. Godine 1877. zatrpan je šanac na zapadnoj strani, a 1892. šanac kod šetališta. A jer se sve to radilo bez određena plana i Koprivnica je dobila park, ali je izgubila svoje povijesno značenje i izgled.

8. Na putu današnjeg razvoja

Među najstarija naselja sjevero-zapadne Hrvatske, koja se zove Slavonijom, jer pripada Kraljevini Slavonije, Zagreb, Krapina, Križevci, Varaždin, Čazma i Ivanić, spada i koprivničko naselje. A ipak, za razliku od svih spomenutih naselja, Koprivnica je najmanje sačuvala svoj izvorni izgled, premda je oduvijek igrala značaju ulogu na raskršću putova, koji su od Varaždina preko Ludbrega kroz Koprivnicu Podravinom uz Dravu vodili u Osijek i dalje, a jednako tako i iz Ugarske preko Koprivnice uz Kamenograd Kolomanovom cestom za Daruvar i Čazmu. Kao nizinsko naselje Koprivnica je od svoga početka bila i obrambeno mjesto, što je nužno utjecalo na njeno oblikovanje i razvoj. Dodamo li, da je građevni materijal bilo drvo radi obilja šuma u području Koprivnice, koprivničko naselje je često mijenjalo svoj izgled i stoga ne postoje zapisi sve do 17. stoljeća, kako je Koprivnica izgleda.

U sam grad-tvrđavu, koji nije istovjetan s Kamenogradom, trebalo je ograditi i utvrditi, a u taj prostor smjestiti prvenstveno samo službene zgrade – vojničke nastanbe, župnu crkvu Svetoga Nikole i franjevački samostan s crkvom Bl. Djevice Marije, jer je ban Henrik gisingovac 1290. doveo Franjevce u Koprivnicu i dao im prvotnu župnu crkvu u Koprivnici. Ostalo gradsko stanovništvo boravilo je izvan utvrđene i ograđene koprivničke jezgre. Gdje i kako? – sa sigurnošću je teško reći. Kao neki pokazatelj moglo bi poslužiti ono svjedočanstvo, što su ga iznijeli koprivnički građani u pismu biskupu Franji Ergeliju, 9. rujna 1636, kad navode, da su njihovu župnu crkvu Sv. Nikole srušili Nijemci radi proširivanja koprivničke tvrđave polovicom 16. stoljeća (»Nemci razmetali Cirkvu našu farovsku Sv. Mikloža« – Acta archivi Episcopatus Almae Ecclesiae Zagrebiensis, I Epistolae Missiles Originales ad Episcopos Zagrebienses Scriptae, T. I/b) Nr 31). Popovski bastion proširene koprivničke tvrđave nalazi se nasuprot današnje Bolnice. Dosljedno, današnja ulica Miklinovec sigurno je povezana sa župnom crkvom Sv. Nikole, pa je vjerojatno gradsko podgrađe bilo prema Istoku.

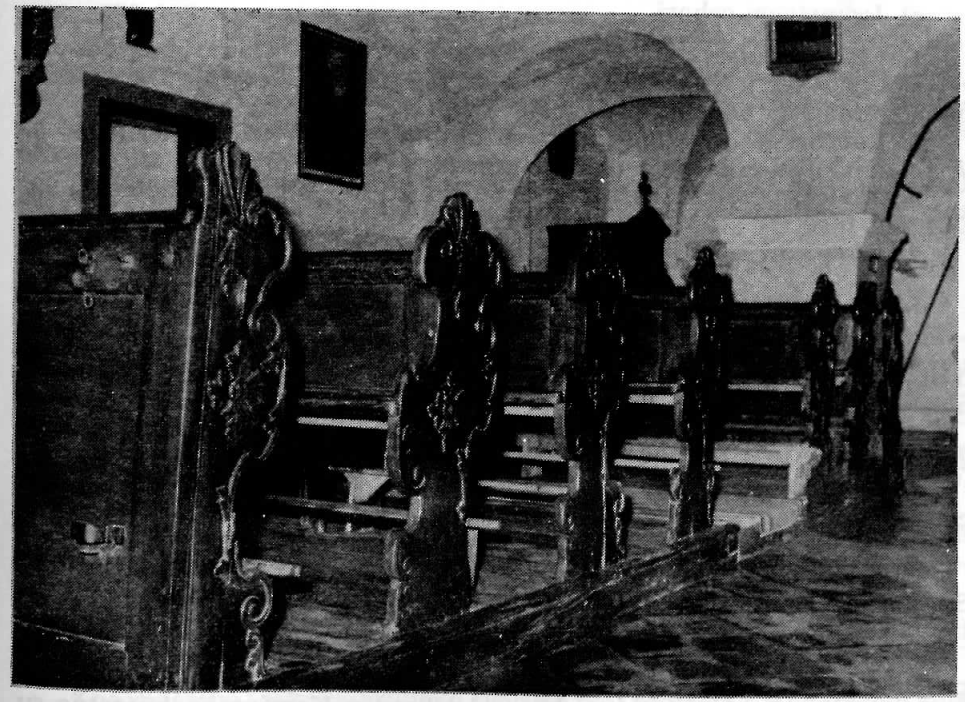

Klupe u lađi crkve, 18. st. **Foto: Plaih**

Zapis zagrebačkog kanonika iz 1659. djelomično to i potvrđuje, jer u Koprivnici navodi ove ulice:

Jamborica, – danas ulica Ive Markovića;
Pijačna,
Duga,
Liglenečka,
Gibanična,
Špoljarska,
A uz to i ova stara predgrađa:

Banovec donji, Banovec gornji, Severovec, Miklinovec, Brežanec stari, Brežanec novi (prvi i drugi) Dubovec i Futakovec.

Suvremena Koprivnica je stjecajem okolnosti sagrađena zapadno i južno od stare tvrđave jezgre, koju prolaznici kroz Koprivnicu danas više i ne mogu zapaziti, jer je stvarno uništena, na štetu povijesne Koprivnice – tvrđave.

Cehovi

Za razvoj Koprivnice od 17. do 20. stoljeća značajnu su ulogu odigrali koprivnički obrtnici, organizirani u svojim poznatim cehovskim udruženjima. Pojedinačno i u pojedinostima mi se ne možemo baviti. No, vrijedno je ovdje spomenuti samo one podatke, koji se inače kod njihova istraživanja redovito ne spominje, a značajno je za njihovo djelovanje u Koprivnici.

a) Jedinstveni cehovi

1. Čizmari, nebeski im je zaštitnik bio Sveti Mirko. Članovi tog ceha davali su služiti svetu Misu za žive i pokojne svoje članove godišnje u četiri kvatrena tjedna i na blagdan Sv. Mirka – 5. XI.

2. Lončari, svojim su nebeskim zaštitnikom štovali Setoga Florijana – 4. V, a u župnoj su crkvi za svoje žive i pokojne članove držali sv. Mise.

3. Tkalci, nebeskim zaštitnikom su štovali Sv. Mihovila Arkanđela 29. IX i davali služiti sv. Mise u župnoj crkvi.

4. Klobučari, zaštitnikom su štovali Sv. Jakova, apostola – 24. VII.

b) Mješoviti cehovi

Krznari, kapari, bravari, kovači, puškari i čavljari, zaštitnikom su štovali Bl. Djevicu Mariju, a sabirali su se oko Marijina oltara u župnoj crkvi i brinuli su se za taj oltar.

2. Čohari, krojači i gumbari, zaštitnica je njihovog ceha bila Sv. Ana i svete Mise su imali na oltaru Sv. Ane, za koji su se i brinuli.

Mlinari, pekari, licitari, mesari i češljari stajali su pod zaštitom Bl. djevice Marije.

Postolari i kožari ...

Stolari, tokari, tesari, bačvari, zidari i limari nebeskim zaštitnikom štuju Sv. Josipa – 19. III i sastaju se u kapeli Sv. Josipša, gdje se brinu za njegov oltar.

U župnoj crkvi Sv. Nikole nalazile su se cehovske zastave, a bile su pričvršćene uz klupu, u kojoj su prigodom svečanih zgoda u crkvi sjedjeli pretstavnici pojedinih cehova. Članovi cehova u Koprivnici obvezatno su prisustvovali na crkvenim procesijama, a posebno pak na tijelovskoj procesiji. Redali su se po starosti osnutka ceha, najmlađi prvi a onda redom ostali.

Tom zgodom su nosili i svoje cehovske zastave.

Godišnje su priređivali i svoje zabave.

Sajmovi

Za izmjenu dobara između koprivničkih zanatlija sa stanovništvom grada i široke okolice značajnu su ulogu igrali sajmovi, koji su se godišnje u određene dane održavali u Koprivnici. Na tim sajmovima seljaci i građani mogli su se obskrbiti sa svim potrebnim stvarima za odijevanje, obuću, različitim posuđem, raznovrsnim alatlikama i sličnim stvarčicama ukrašivanja dnevnog života. Prodavala se stoka, živež i slično, a dobivenim novcem kupovale su se potrepštine za zadružne domove i članove obitelji. Jelo se i pilo, a i zabavljalo.

Koprivnica je imala šest godišnjih sajmova. Kralj Ferdinand III odobrio je 17. V. 1638. pismom iz Požuna dva sajma: 26. ožujka i 7. prosinca, a 4. VI 1652. dodao i treći godišnji sajam 2. srpnja. Koncem 18. stoljeća, to jest 21. I 1793., kralj Franjo II poveljom je Koprivnici odobrio još 3 godišnja sajma. I to: 2. II, na Blaževo, 4. V, na Florijanovo i 28. X, na Šimunovo.

Sve tri kraljevske povelje čuvaju se u gradskom, koprivničkom Arhivu.

Grad Koprivnica je imala i svoj tjedni sajam. Održavao se svake nedjelje u tjednu. Kad je hrvatski sabor zabranio održavanje tjednih sajmova nedjeljom, gradska koprivnička uprava se tome opirala, premda je pod konac 17. stoljeća bila u nekoliko navrata javno opominjana, a prijetila je i vojnička sila, da se to spriječi. Gradski se zastupnici nijesu ipak pokorili (R. Horvat, o. c. str. 272-273).

Prigodom održavanja sajmova, posebno godišnjih, različiti zanatlije, trgovci i prodavači, imali su svoja stalno određena mjesta od Trga Mladosti, Nemčićeve ulice, Trgom Bratstva i Jedinstva, Trgom M. Tita, Trgom Republike, Trgom Dr. Bardeka, te ulicom Braće Radića uz sajmište do Miklinovačke ulice.

Suvremena Koprivnica razvija se na sve strane a posebno prema Zapadu i Jugu. U tome pogledu joj pomaže razvoj industrije, a posebno prehrambena industrija »Podravka«.

Željezničke pruge

Razvoj industrije u 19. stoljeću uvjetovao je i razvoj željezničkog prometa u Evropi i u svijetu. U tome pogledu nije zaostala ni Hrvatska u sastavu Austrijske monarhije. Želja Mađara za izlazom na Jadran uvjetovala je izgradnju željezničke pruge iz Budima, preko Koprivnice i Zagreba prema moru. I tako se dogodilo, da je 1868. i 1869. sagrađena željeznička veza Ugarske preko Koprivnice i Križevaca do Zagreba. Promet je na toj pruzi otvoren 5. siječnja 1870. godine.

Neposredno prije I Svjetskog rata Koprivnica je željezničkom prugom povezana s Viroviticom preko Virja, Đurđevca i Kloštra Podravskog 9. studenoga 1912. godine, kad je pruga predana u promet.

Željeznička veza s najbližim Varaždinom ostvarena je izgradnjom željezničke pruge preko Ludbrega i puštena u promet tek 16. prosinca 1937. godine.

Kao značajno i jako željezničko čvorište radi prometa s Mađarskom koja je poslije 1918. godine samostalna država, u Koprivnici kao pograničnom mjestu 1920. godine sagrađena su javna skladišta i Carinarnica, a u najnovije vrijeme je pruga Zagreb-Koprivnica i elektrificirana, a željeznički kolodvor moderniziran.

Franjevci u Koprivnici

1. Bez Franje Asiškog nema Franjevaca

Često se sjećam Pascalove rečenice: »Bog je pjesnik a ljudi tek glumci« i razmišljam. Povijest svijeta i čovječanstva nije ljudsko nego Božje djelo. Zamisao je Božja a sovršenje svijeta i svemira je ljudsko djelo, što je vrlo duboko zagledao i Augustin u svojoj knjizi: »De civitate Dei!« – o Božjoj državi. Istinitost ove tvrdnje ostvarit će se u onome trenutku, kad Gospodin bude rekao: Svršeno je! Nema više ni vremena ni prostora, a svi ljudi će sudjelovati u veličanstvenoj himni konačnog smisla povijesti, kad bude ostvareno Božje kraljevstvo preko proslavljenog Kristova čovještva u životu Trojstva.

Tajna Kristova utjelovljenja središnja je točka konačnog smisla povijesti svijeta i čovječanstva. Utjelovljeni Bog i čovjek – Krist Isus – svojom ljudskom naravi primljenoj od svoje Majke Djevice, koja je zajedno s njim od vječnosti zamišljena i predodređena kao Roditeljka Sina Božjega, Očeve Riječi, sposoban je da kao stvorenje izvan svoga božanskog trojstvenog života na božanski način najsavršenije kao stvorenje ljubi Boga i kao takav bude smisao stvaranja anđela, svijeta i ljudi. Dosljedno, smisao stvaranja duhovnog, materijalnog, oživjelog i produhovljenog svijeta jest Krist – utjelovljeni Bog i čovjek, u kojemu ljudska narav, to jest ljudsko djelovanje, isključivo pripada božanskoj osobi Sina Božjega, Očevoj Riječi. U sebi je tako siromašna da može primiti sve Božje kraljevstvo. Postaje davanje, dar, ljubav, živi odnos, nesposobna prisvajati i posjedovati. Isus-čovjek, stvorenje, prijestolje je Kristu Bogu i stoga od rođenja u Betlehemu do Raspeća na Križu ništa nema i ništa ne posjeduje. Objavu Krista Boga u vidljivoj pojavnosti Isusa čovjeka pranjem nogu na Posljednjoj večeri svojim učenicima i žrtvom Križa u srcu Crkve – nekrvnom žrtvom Mise, navješta i proglasuje izvore istinske humanosti, čovještvo: odsijev dobrote i plemenitost dara, besplatnost, zakon ljubavi, gdje osobna vrijednost svakog čovjeka općenito i posebno može postati vječna vrijednost, to jest sebedarje Kristu, jedinoj mogućoj vezi i posredniku s Bogom u Trojstvu.

Utjelovljenje Krist naziva ostvarenjem kraljevstva Božjega, jer to je najsavršenije prijateljevanje Boga s ljudima i stoga upravo konačni smisao i svrha stvaranja svijeta, anđela i ljudi. Bog ljubav stvara iz ljubavi, jer ljubav čini Boga slobodnim u djelovanju a stvorenje ovisnim o svome Stvoritelju. Na djelo ljubavi Boga Stvoritelja omogućeno je Anđelima i ljudima po sličnosti s Bogom, jer su duhovno razumno voljna bića sposobna za Božje djelovanje – sposobna su djeloati kao Bog – ljubiti. Omogućeno im je, da svijet stvorova stvoren iz ljubavi dovršavaju djelima ljubavi na sliku ljubavi.

Djelatnici u dovršavanju svijeta su anđeli i ljudi. Anđeli su svoje sudjelovanje u ostvarenju Božjega kraljevstva već ostvarili u času svoga stvaranja,

kad su kao dobri anđeli pod vodstvom arhanđela Mihaela svoju ljubav Bogu zasvjedočili i poklonili se Kristu i njegovoj Majci kao svome kralju i kraljici. Ljubavlju su odgovorili na Božju stvoriteljsku ljubav i kao stvorenja našli svoj smisao u utjelovljenom Bogu i čovjeku. Praroditelji ljudskoga roda stvoreni na sliku Krista Boga i čovjeka zavedeni od Zloga, oca laži i ubojice ljudi od početka nisu se priznali stvorovima svoga Boga ljubavi i prezreli su ljubav, kao jedino moguće ljudsko djelovanje u dovršavanju svijeta na sliku Ljubavi. Bog ih je mogao uništiti. Po prekidanju veze s Bogom u sebi nisu imali razlog postojanja. No, On to nije učinio, jer je upravo od vječnostii zamislio svoga Sina, drugu božansku osobu, koja će u ljudskoj naravi, nižoj od anđeoske, postati ono stvorenje, koje će moći na božanski način izvan božanskog života ljubiti Trojstvo. Odatle započinje odvijanje ljudske povijesti na zemlji sa svim onim padanjima, lutanjima, mučenjima, sebeljubljem, sebičnostima, izdizanjima, ohološću i robovanjima, potocima suza i krvi, ali i mnogim svijetlim trenucima sreće i zadovoljstva, izdizanjem i napredovanjem, primjerima dobrote, plemenitosti, besplatnošću i junaštvom prave čovječnosti. Bog ljubavi nije palo čovječanstvo napustio. Obećao mu je Spasitelja, po kojemu će čovjek i čovječanstvo moći oplemenjivati se i ostvarivati pravo čovještvo, postojati Božjim kraljestvom već ovdje na zemlji na proputovanju u domovinu, koja je trojstveni Bog!

U Božjem djelovanju ostvarivanja kraljevstva Božjega, koje je neizostavno i bitno, Bog je podizao svoje posebno izabrane i pripravljene pojedince, preko kojih je u vremenu i prostoru, jer je to naravni uslov čovjekova života na zemlji, a to znači ono **»povijesno«**, ostvario svoje vječne planove s ljudima. I upravo u takvim pojedincima ljudske povijesti sa sigurnošću se može vidjeti i pokazati, da je Bog pjesnik a ljudi tek glumci. Bog svoje stvoriteljsko djelo nije nikada ni zapustio a još manje napustio. Za Stvoritelja uvijek vrijedi ono isticano i kod začeća Izakova na početku povijesti Božjeg Izraela kao i kod začeća Djevičina Sina Isusa, početnika novog Izraela – Kristove Crkve: »Bogu nije ništa nemoguće!«

Preko utjelovljenja Jedinorođenca Očeva, komu je od vijeka određena »Zamilovana žena Marija« omogućila, da pod njenim prečistim i premilosnim djevičanskim Srcem Isus postane prijestolju Kristu i dođe među ljude kao Bogočovjek, te Ona postane Bogorodica, Bog se tako najsavršenije očitovao ljudima kao Istina, Ljubav, Život i postane Put kojim se u povijesnoj zbilji svaki čovjek bez razlike može sa sigurnošću uputiti u vječni život, to jest, u pravu domovinu, u kuću Očevu, gdje je Isus Krist svojim uzašašćem po smrti i uskrsnućem pripravio vječne stanove svima, koji uzvjeruju u njegovu posredničku moć i posluže se sredstvima milosnog posvećenja, sakramentima koji iz sebe djeluju te daju i povećavaju milost. I dok su u pripravi za središnji događaj povijesti – za dolazak Isusa Krista jedinog Posrednika – od Boga poslani patrijarsi i proroci kao objavljivači Božjih poruka radi svoje ograničenosti i ljudske slabosti ograničavali i zasjenjivali Riječ Božju kao Istinu, Sin Božji kao Krist Isus, donosi svijetu sigurnu, jasnu, čistu Istinu, jer je On sam vječna Istina. Stoga svaki čovjek, koji želi upoznati tu Istinu, treba joj dati svoej srce, vjerovati je. Vjerom i poslušnošću treba prihvaćati poslanje, koje Bog pojedinom ljudskom biću u svojoj vječnoj Providnosti namjenjuje. Onako, kao što je to učinio Ivan Krstitelj – preteća Kristov; ili kao djevičanska žena Marija, da bude Isusova djevičanska Majka; kao sveti Josip da bude djevičanski otac Isusov, jer je vjerom i poslušnošću primio od Boga poslanje i vršio sva očinska prava nad Kristom u svojoj zakonitoj nazaretsko obitelji,

jer je utjelovljeni Bog i Čovjek trebao doći na svijet časno – kao dijete obiteljskog života. I apostoli su vjerom i poslušnošću postali temelji Kristove Crkve, a Petar jednako tako neprevarljivi učitelj vjere i čudoređa, i po tomu sigurnost Crkve u naučavanju i djelovanju. U stvari nema nijednog samo čovjeka, koji dolaskom na ovaj svijet ne bi dobio poslanje u djelu kraljevstva Božjega na zemlji. A pogotovo pak oni, koji su po Božjoj volji pozvani da vrše značajne uloge obnovitelja Kristova evanđeoskog duha i života u pojedinim razdobljima Crkve na zemlji.

Bogu nije bilo teško da od progonitelja prve Crkve Pavla učini najvećim i osposobljenim apostolom nežidova, to jest pogana, i da uz dvanaestoricu galilejskih ribara objavom Kristovom i svojim stručnim poznavanjem objave Staroga Zavjeta postane osobiti učitelj u Crkvi, što svjedoče njegove poslanice kao priznata evanđeoska objavljena Riječ Božja. Nije mu bilo nemoguće da od poganina grješnika Augustina učini obraćenikom, svećenikom, biskupom i najvećim učiteljem milosti u Crkvi. I tako redom do naših dana Bog je uvijek prisutan u svome djelu kao pjesnik i najdjelotvorniji djelatnik Božjega naroda, o čemu govori čitava povijest Crkve!

* * *

Sve ovo napisano želi poslužiti samo kao pozadina u utvrđivanju značenja života i djelovanja čovjeka Božjega brata i oca Franje iz Asiza, kojega Bog po već ustaljenim i dokazanim postupcima u odvijanju ljudske povijesti izabire za suradnika i pomoćnika u djelu spasenja ljudi i za izgradnju Božjega kraljevstva zakonitostima ljubavi i sebedarja u 13. stoljeću.

Za ovoga čovjeka Božjega veliki i poznati pjesnik Sjeverne Italije Dante u svome spjevu Raju napisa značajne stihove: »Tkogod progovori riječ o ovome mjestu, neka na kaže Asiz, premalo bi bilo, nego Istok, ako pravo želi reći (Dante, Paradis, XI, 52-54). A zna se, Istok je domovina Isusa Krista, odakle je Svjetlo svijeta, radosna vijest Evanđelja, Spasitelj i spasiteljska milost, početak ostvarivanja kraljevstva Božjega među ljudima.

Vješt trgovac Petar Bernadone i žena mu gospođa Pika dobili su sina 1182. godine. Dobili su ga, jer je svako ljudsko dijete dar neba. Okrstili su ga i dali mu ime Ivan Krstitelj, a od milja ga zvali Franjo, da upravo po tome imenu označi ime grada koji će označivati jedno od najviših svetišta duha.

Na razvojnom putu života u dječaštvu i mladenaštvu Franjo je bio: plemenit, veseo, bezbrižan, zanesen, životom očaran ali u trenucima razmišljanja uvijek spreman samoga sebe osuditi i pokajati se. Očitovao je slavičnost i želju postati slavan, no nikada ne na štetu drugih, svojih bližnjih. Da nađe svoj put do slave, što ga je na dnu duše neprestano zvala i oduševljavala, Franjo je trebao proći dugi i vrlo tegoban put dozrijevanja, jer Bog svoje izabranike na putu izdizanja u duhovnosti vodi lagano, postepeno i mukotrpno. Zatvor u Peruđi, bolest, razočaranje u prijateljstvu i vojničkoj slavi, samotovanje i razmišljanje, put u predjele duha i misli, koje se razlikuju od duha svijeta, susret s gubavcem, gdje je svladavanjem samoga sebe i svojih odbojnosti, Franjo cjelovom ljubavi gubavoga čovjeka odjednom doživljava svoj značajni Damask. Otkriva kraljevstvo Kralja, koji u gubavcu trpi radi dostojanstva, koje ovaj trpi, jer nije priznat čovjekom. Susreće sućutljiva Boga kao kralja ovoga patnika, što ga samo gest ljubavi može dodirnuti i obasuti. Raspelo u sv. Damjanu učinit će da brat Franjo malo po malo prodre u ponore one božanske sućuti, koja Krista troši onom neograničenom patnjom, u kojoj

se On poistovjetuje sa svakim koji pati i trpi, trese se i pada, dok ne bude više nego krvavo lice boli što muči tjelesa i duše na tome nečasnom ležaju, koje je prijestolje Kristova neobična kraljevstva. I upravo tu Franjina gospođa siromaštvo čeka svoga poklonika, da ga zaodjene svadbenim ruhom apsolutnog lišavanja svega. Ostavit će sve veze rodbinstva – oca i baštine – oslobađa se svakog posjedovanja. Nije više privezan ni za što, a jedino bogastvo mu je služba ljubavi. Njegova osobna i isključiva ljubav je Bog – Dobro, najveće i jedino Dobro, Otac, koji daje Sina – raspeta Ljubav, koja nije ljubljena , a služiti njenome kraljevstvu najveće je uzdignuće i slava. Ljepota ljubavi je jedina nadmoć kojoj se Franjo potpuno stavlja u službu kao glasnik velikog Kralja. I to ne samo govorom i pripovijedanjem nego isključivo primjerom, djelotvornošću ljubavi. On želi pokazivati a ne dokazivati. Živo želi obnovu Crkve, koja se u njegovo vrijeme rastače i ruši na svim razinama kršćanske stvarnosti i u življenju pastira i u postupcima vjernika. I kao što se apostoli nisu trudili, da dokažu Kristovo božanstvo, jer su svoga učitelja i gospodina živjeli i u sebi prisutna nosili, Bog je Franji trinaestog stoljeća namijenio, da svojim životom pokazuje Evanđelje kao i apostoli, temelji Crkve. Poput pjevača, što su po plemićkim dvorovima zabavljali velikaše i njihove gospođe, Franjo je htio biti pjevač Krista raspetoga oživotvorenjem njegova Evanđelja, djelotvornošću kreposna života po Evanđelju. A u svemu tomu Franjinu nastojanju značajno je i treba istači, što je vrlo dobro zapazio i napisao jedan povjesničar, koji inače nije vjernik: »Za razliku od svih obnovitelja Crkve, koji su se za tu obnovu odljepljivali od Crkve, Franjo je uvijek htio biti i nije prestao biti podložan i vjeran sin Crkve« (Auguste Baylly, Saint Francois D'Assise et La Revolution Evangelique, str. 29, Rieder 1939). Za njega je osobno i značajno upravo to, što se nikada nije smatrao pokretaćem nekog pokreta, vođom nasilnog obaranja ondašnjeg sustava u Crkvi. Bio je, doduše vođom asiške mladeži, koja je noću ulicama Asiza uznemirivala građane, priređivao je gozbe na račun svoga oca da se istakne, ali na putu svoga obraćenja, kad se vjenčao sa zaručnicom Siromaštva, što je za Franju živi Netko – Krist Bog, Ljubav, Franjo nije tražio pristaše, stvarao svoje udruženje. Bio je kao i svi Božji ljudi sam. Udaljen od svijeta i svjetovnog vrednovanja života, isključivo sav Božji, postao je sposoban, da ga Bog dade braći ljudima, jer Bog uvijek tako i čini sa svojim odabranicima. Ispunjen Bogom i ljubavlju prema Raspetomu Kristu Franjo provođenjem života po Evanđelju, koji je za njega živa Osoba zaodjevena riječima, postaje primjer i izazov. Postaje svjetlo, koje se nužno mora zapaziti i koje počinje poput tajnovite sile magneta privlačiti i oduševljavati druge oko njega, njegove sugrađane. Brzo je prestalo omalovažavanje, ruganje i nazivanjem luđakom, a Čovjek Božji postaje privlačiva i vrijedna ličnost, kojoj se s poštovanjem prilazi i želi slijediti. Čitavom svojom pojavom i djelovanjem Franjo pokazuje Krista, svjedoči, da moral nije nešto što treba činiti nego živi Netko, koga treba ljubiti. Grijeh nije puka brojka u nekoj računskoj knjizi, nego stav odbojnosti prema Bogu ljubavi. Obratiti se znači promijeniti svoj stav prema Bogu, ljubiti ga i htjeti da bude ljubljen poštivajući u svakom stvorenju njihova vlastita određenja i tako ih upotrebljavati. Treba biti, da se uzmogne ljudski, humano djelovati. I jer je Franjo upravo takav bio, sav Božji, sav Kristov, nije ostao sam. Oko njega su se kao leptirovi oko svijeće noći sabirali drugi, željni živjeti kao Franjo. Stoga sluga Božji punim pravom govori i piše, da mu je sam Bog poslao braću, koju on nije smio odbaciti nego ponizno i radosno primiti. Pod konac

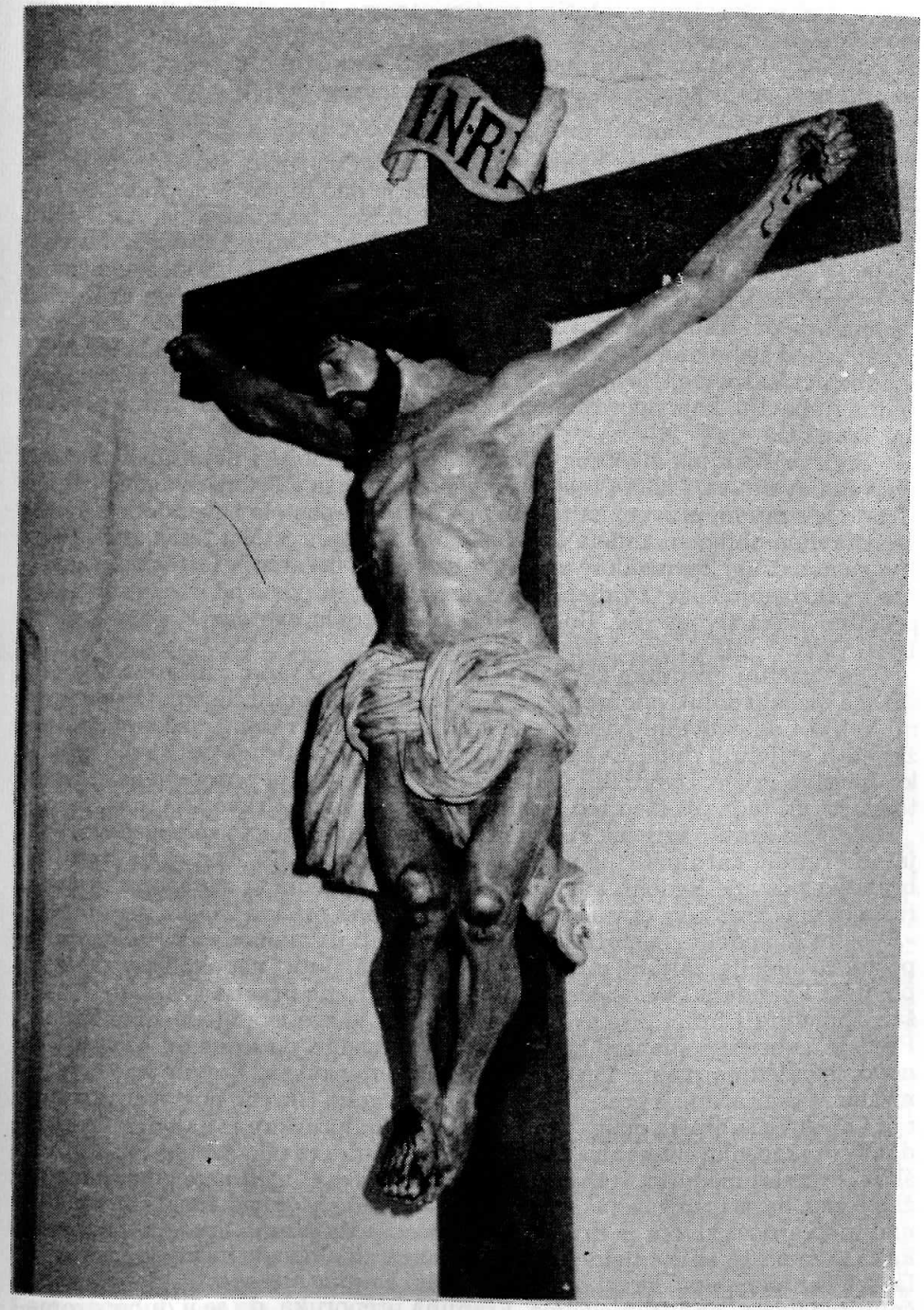

Raspelo, 18. st. – na hodniku uz crkvu **Foto: Plaih**

života, kad je Svevišnji opečatio i svetim ranama Raspetog Krista, vidljivim znakom Franjina poslanja i izabranja u Crkvi 13. stoljeća, Franjo je oporučno zapisao: »I kad mi je Gospodin dao braću, nitko mi nije rekao što moram učiniti, nego mi je sam Svevišnji objavio da **moram** živjeti u duhu svetog Evanđelja« (Oporuka).

Franjino svjedočanstvo s ranama Kristovim na tijelu, što ih je dvije posljednje godine života nosio: »Gospodin mi je dao braću...« ne može se mimoići, da ne zaključimo, kako Franjo nije sabirao i tražio sljedbenike. Franji je to učinio sam Gospodin, što pokazuje, da je Bog Franji od vijeka namijenio poslanje životvornog svjedoka, da je Evanđelje jedino spasonosno pravilo ljudskoga življenja, budući da je sluzi svome Franji i objavio, da Franjo sa svojom braćom treba živjeti u duhu Evanđelja, ali bez tumačenja. Sam je nastojao a i od svoje braće – Malobraćana, kako ih je nazvao, da budu katolici, sljedbenici Raspetoga, svojevoljni siromasi u materijalnim dobrima a bogati jedino ljubavlju, koja neprestano i vječno sja iz trostrukog altruizma presvetog Trojstva.

Smisao Franjina životnog poziva u Crkvi najbolje i najdublje izražava sveti Bonaventura, kad u Proslovu svoga životopisa o Franji ovako svjedoči: »I zato je s punim pravom istinskim proroštvom apostola i evanđelista Ivana predstavljen obličjem anđela koji uzlazi od sunčeva istoka i ima znak Boga živoga kao drugi **Zaručnikov prijatelj.** Prigodom otvaranja **šestoga pečata.** Ivan u otkrivenju kaže: I vidjeh drugoga anđela gdje izlazi od istoka sunčeva s pečatom Boga živoga (Sv. Bonaventura, Životopis Svetoga Franje, Zagreb 1981, Otkr. 7, 2).

Po izričitoj Franjinoj želji život po Evanđelju Franjo i njegova dvanaestorica moraju dobiti odobrenje od pape u Rimu, da budu sigurni i Bogu vjerni. Veliki i dalekovidni papa Inocent III odobrava Franji i njegovoj subraći živjeti u svijetu u duhu Evanđelja. Dopušta im da i druge oduševljavaju za kraljevstvo Božje. Uvodi ih i u klerički stalež, da smiju propovijedati, nositi tonzuru, ali tada još nisu red u duhu zakonodavstva Crkve.

Za vrlo kratko vrijeme Franjina zajednica braće naglo se povećava. Prijatelj Franjin, kardinal Hugolin, kasnije papa Grgur IX, nastoji da Franjino bratstvo postane Redom, kako bi tu vrijednu zajednicu očuvao od kaosa i raspadanja. Franjo se opirao, ali konačno je ipak pristao. Netko primjećuje: »Apostol Evanđelja ne može se lako preobraziti u zakonodavca!« Franjo, apostol Evanđelja, zaljubljenik Krista Raspetoga, ljubi i nepokolebivo živi zapovijedi Evanđelja. Ne osjeća potrebu nekih drugih pravila i zakona. Poslušan Hugolinu i braći piše svoje Pravlo i ono je sve ispunjeno Evanđeljem. Predaje ga bratu poglavaru Reda, a ovaj se potrudio, da se izgubi. Franjo piše novo, istovjetno prvome. Papa Honorije III potvrđuje to Pravilo kao životnu normu Malobraćana. I premda je kardinal Hugolin iskreno poštovao oca Franju i njegovu subraću, on je ipak jedan od onih ljudi, koji je najodlučnije pridonio osakaćenju, humanizaciji i klerikaliziranju ideala svetog Franje Asiškog. Priznati međutim treba i činjenicu da je sve Hugolinovo nastojanje težilo tomu, da se franjevaštvo izravno uvrsti u redove Crkve. Ideal je uvijek iznad a stvarnost života je drugo. Budućnost Reda Manje braće je pokazala, kako je za postojanje i djelovanje Reda značajnu ulogu do naših dana odigrala Crkva preko papa, jer od početka biskupi Europe nijesu bili skloni siromašnim redovima, pa i franjevcima. Franjina preporuka, da se u duhu siromaštva i poniznosti Manja braća s poštovanjem podlože biskupima i svećenicima, slabo bi koristilo, da nije bilo zaštite papa, koji su ih otvoreno branili kao ono papa Inocent IV svojim pismom 1246. iz Lyona biskupima Italije, Sicilije, Ugarske i Slavonije.

Franjo i njegovi Malobraćani nikad nisu bili pokret, a postali su Red, gdje su učena braća kao i sveti Bonaventura uveli mnoge promjene. Red su sačinjavale manje pokrajine – kustodije i veće pokrajine, provincije. U jednima i drugima braća su boravila u samostanima, gdje su gvardijani kao poglavari bili duhovni oci svoje braće podložnika i sami podložnici i služitelji svoje braće. Franjine svjetle staze života kao ideal opsluživanja Evanđelja, što je danas ideal i dužnost svih redovnika u Crkvi, uvijek su postojale i svijetle. Događalo se i događa, da je običnost života zasjenjivala i blijedila Franjin ideal u praksi, pa je netko duhovito rekao: »Manja braća kreposti svoga oca Franje neprestano umanjuju, jer ih nisu sposobna povećavati!« Pritom jedno ipak ostaje povijesno utvrđeno i trajno, a to je:

»Bez oca Franje Asiškog nema Franjevaca!«

Suvremene novotarije rastaču zgradu Reda Manje braće ali će uskoro postati zaboravljena prošlost kroz djelovanje i život u duhu Evanđelja Franjinih Franjevaca, a oni postoje i postojat će do punine vremena u dan vječnosti!

2. Nastanili su se i u Koprivnici

Na Gori blaženstva Krist Gospodin je svratio pažnju na jednu iskustvenu činjenicu. Rekao je: »Ne može se sakriti grad, koji stoji na gori. Niti se upali svijeća i stavlja pod vagan nego na svijećnjak da svijetli svima u kući. Tako neka svijetli svjetlost vaša, pred ljudima, da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega, koji je na nebesima« (Mt 5,15-16). I na drugom mjestu: »Dođoh da oganj bacim na zemlju, pa što hoću nego da se zapali« (Lk 12,49). Franjo je izabran, osposobljen i kao oganj bačen na zemlju, da gori serafskim plamenom i žarom ljubavi, ali ne samo u svojoj duši i za svoje vječno spasenje. Kao svjetlo postavljen na svijećnjak djelotvorna primjera življenja u duhu Evanđelja čitavoj Crkvi 13. stoljeća, ali ne samo u Asizu i rodnoj Umbriji nego po svojoj od Boga danoj braći i na cijeloj zemljinoj kugli, kako je to jedan franjevački slikar na stropu samostanske blagovaonice i domišljato naslikao, kako ognjene strijele primajući iz ruku Kristovih razbacuje po cijeloj zemljinoj kugli. Već za života svoju je subraću dva po dva slao kao glasnike velikoga Kralja i izvan granica Italije. Mala braća osvajaju Evropu još za Franjina života. Nalaze se u Španjolskoj, Portugalu, Francuskoj i Njemačkoj. Njihove zajednice vrlo brzo su se osnivale u Škotskoj i Engleskoj, a preko Njemačke utvrđene su već 1238. Mala braća uhvatila su korijen u Češkoj i Ugarskoj.

Na Duhovski blagdan 1219. godine Franjo je na zboru odlučio braću razdijeliti na pokrajine – provincije – kojima će ravnati pokrajinski poglavari (ministri provinciales). Po svjedočanstvu suvremenika brata Jordana iz Jane (fr. Jordanus de Yane) 1219. osnovane su provincije i imenovani provincijali u: Francuskoj, Njemačkoj, Ugarskoj, Španjolskoj i u više pokrajina Italije (Mandić, Franjevačka Bosna, Rim 1968. str. 2). Isti ljetopisac Jordan iz Jane bilježi u svojoj Kronici, da je brat Ivan od Plano Carpino za vrijeme svoga drugog provincijalstva u Njemačkoj (1232–1239) poslao »braću franjevce u Češku, Ugarsku, Poljsku, Dansku i Norvešku« (Mandić, o.c. str. 22, Chronica Jordani Yano, cap 55).

Za naše istraživanje o Franjevcima na području Podravine značajno je i

važno saznanje o prisutnosti Malobraćana na području Ugarske, jer su svi naši samostani u Slavoniji povezani s Ugarskom, gdje se prisutnost Franjevaca može utvrditi već 1233. godine. U povelji izmirenja ugarskih biskupa s kraljem Belom IV u rujnu 1233. spominje se i provincijal Malobraćana (Ovo prema Mandiću, o.c. u bilješki 98, na strani 22, A. Theiner, Mon. Hung. I, 119, u 198). Ugarski se provincijal Malobraćana spominje i u papinskim pismima od 16. VIII 1234, i 31. VIII 1235 (Cod. dipl. III, pov. 356, str. 412 – ministro ordinis Minorum in Hungaria; Cod. dipl. III, pov. 386, str. 443). Kad pape u svojim pismima spominju provincijalnog ministra Malobraćana u Ugarskoj 1234. godine, dokaz je, da tada u Ugarskoj postoje i samostani Manje braće, kojima spominjani provincijalni starješine upravljaju.

Dolazak Franjevaca u Ugarsku utjecao je i na njihov dolazak u Slavoniju, to jest, u područje između Save i Drave od Štajerske granice do granice Srijema. Ovo posebno stoga jer su na tome slavonskom području Slavonije ugarski vojvode kao suvladari svoga oca kralja, to jest kao mlađi sinovi kraljevi vršili herceŝku vlast i posjedovali velike posjede, koje su dijelili svojim prijateljima i zaslužnim pojedincima. A većim naseljima – gradovima – podjeljivali sloboštine i povlastice, da tako osiguraju vlast i vojvodski položaj. U tome je najdalje otišao Koloman, sin Andrije II, a brat Bele IV kao kralja. Prema Nadi Klaić, Koloman je od Slavonije napravio pravi svoj regnum – kraljevstvo (Koprivnica u Srednjem vijeku, Koprivnica 1987. str. 38–41). U drugoj polovici 13. stoljeća, točno 1267. za uprave Bele, mlađeg sina kralja Bele IV, kao hercega vojvodine Slavonije, spominje se kao palatin Henrik Gising, a onda 1269. i kao ban. Taj ugarski plemić iz Kisega ima mnogo posjeda u Slavoniji, a među njima i vojvodski posjed u Koprivnici. Njemu je Ladislav IV Kumanac 1273. godine dao i posjed Prodavić (Virje), kako to svjedoči Čazmanski kaptol iste godine (Cod. dipl. pov. 399, str. 554). Prevrtljive naravi i nepouzdan Henrik Giosing, ban cijele Hrvatske i Slavonije stavio se 1274. na čelo plemića protiv Ladislava IV, kralja i njegove majke Elizabete, Kumanske. Došlo je do ratnog sukoba i Henrik, ban, je izgubio bitku kod sela Fuena u Bakonjskoj šumi i bio ubijen. U lipnju 1275. kralj Ladislav IV je pomilovao Henrikove sinove: Ivana i Henrika, pa je Ivan Gising postao banom čitave Slavonije, a 1277, u studenome mjesecu službu slavonskog bana vrši Ivanov brat Henrik. Obojica su poput svoga oca Henrika prevrtljivo pristali uz češkog kralja Otokara a protiv svoga kralja Ladislava IV (Vj. Klaić, Povijest Hrvata I, str. 287).

Ban Henrik Gising, otac, imao je četiri sina: Petra, Nikolu, Ivana i Henrika. Petar je postao svećenik i kasniji biskup u Vesprimu, dok su ostala trojica kao plemići posjednici, kraljevi službenici i banovi.

Banom Slavonije 1280/81 spominje se Henrik Gising, mlađi, koji je radi prisvajanja desetine zagrebačkom biskupu Timoteju II i pljačkom biskupovih posjeda u Vaški na Dravi, te velikim zločinima po nekom najmljenom tada poznatom hajduku Wryzu, bio izopćen 25. ožujka 1281. u franjevčkoj samostanskoj crkvi svete Marije u Virovitici. I ne samo Henrik nego i brat mu Ivan tada župan Sane, Vrbasa, Garića i Gorice. O tome izopćenju službeno su pismeno obavješteni svi ugarski biskupi (Cod. dipl. VI, pov. 324, str. 382/384).

Kad je 1290. godine ubijen kralj Ladislav IV, a nije imao djece, na prijestolju ga je naslijedio Andrija III Mlečanin. Uz ugarske velikaše oko Andrije su se okupili i plemići Gisingovci, nadajući se ponovo zadobiti svoje posjede, koje su im u međuvremenu preoteli austrijski vojvode. U tome su i uspjeli.

Nikola Gising je postao palatin i šimečki župan, brat mu Ivan dobio je čast magistra tavernicorum i šipronskog župana, dok je **Henrik Gising proglašen banom čitave Slavonije** (Vj. Klaić, Povijest Hrvata I, str. 299).

Naša nakana nije pisati povijest djelovanja Gisingovaca na području Slavonije pod konac 13. stoljeća. Navedeno nam je potrebno, da potvrdimo činjenicu, kako su braća Gisingovci Ivan i Henrik, sinovi Henrika Gisinga, također slavonskog bana vršili bansku čast u Slavoniji od 1290 do 1296 i kao pristaše kralja Andrije III Mlečanina, držali mnoge posjede u Slavoniji, a među njima i vojvodski posjed Koprivnicu. Dosljedno, Franjevci su mogli doći u Koprivnicu za kralja Andrije III i bana Henrika Gisinga kao gospodara u Koprivnici, kako to franjevački izvori postojano tvrde i stavljaju njihov dolazak u godinu 1292, i točnije 1290.

Za tu tvrdnju općenito se navodi:

1. Dodatak Pazmanijeve sinode, gdje se tvrdi: Koprivnicu (samostan) osnovao je 1292. Henrik, ban Slavonije a obnovila oko 1372. kraljica Elizabeta.«

2. Zapis Đure Ratkaja u knjizi: **Memoria Regum et Banorum, Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Scavoniae,** liber 3, fol 68, »Godine 1292. pod Andrijom III, nazvanim Mlečaninom, bani Hrvatske bijahu Ivan i Henrik, nepoznata prezimena, koji su u gradu Koprivnici sagradili časni samostan braće Franjevaca, kako to iz stare njihove povelje slijedi« (Anno vero nonagesimo supra duodeciescentum sub Andrea tertio, dicto Vento, Croatiae bani fuere Joannes et Henricus, ignoti tamen cognominis, qui in civitate Caprocensis Monasterium nobile Fratribus Franciscanis extruxerant, ut ex veteri eorum diplomate constant).

3. **Popis redosljijeda provincijala ugarske Marijanske provincije** u kojoj je od 1655. godine spadala i tada osnovana Kustodija sv. Ladislava kralja, Ilirska u Slavoniji izričito se spominje: »Samostan u Koprivnici podigli su 1292. Ivan i Henrik, hrvatski bani, sinovi Henrika Gisinga«.

Prema Ratkajevom zapisu postoji povelja iz koje slijedi da su Malobraćani došli u Koprivnicu 1292. godine i da su im ban Henrik i Ivan sagradili samostan. Ta povelja stvarno postoji u prepisu i čuva se u koprivničkom samostanskom arhivu, sada pohranjenom u arhivu Provincije Sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu, kutija 26. Radi važnosti tog svjedočanstva donosimo ga u cijelosti:

– Nos Henricus Banus totius Sclavoniae significamus tenore praesentium quibus expedit universis quod hos invigilantes ad Spiritualia ob remedium animae nostrae terram seu villam nostram Jakussincz vocatam quam Drusseth quondam Predialis tempore Patris nostri bonae memoriae more Predialium tenuit, Ecclesiae S. Nicolai Confessoris de Caproneza per nos fundatae et constructae cum omnibus proventibus, utilitatibus et pertinentiis dictate Ecclesiae Sancti eiusdem contulimus, donamus possidendam perpetuo et habendam. Maxime quia Ecclesiam Beatae Virginis priorem Parochialem quondam Ecclesiam Conventui Fratrum Minorum de Capronca contulimus, per quot in proventibus praejudicium et diminutio Sacerdoti, dictae Ecclesiae dignoscebatur, evenire suplentes in id parte quod diminuebatur per Conventum antedicturum eximentes ab omnibus collectis et debitis ordinatis et ordinandis seu ab omni opere Castri nostri ac a Juristictione et potestate.

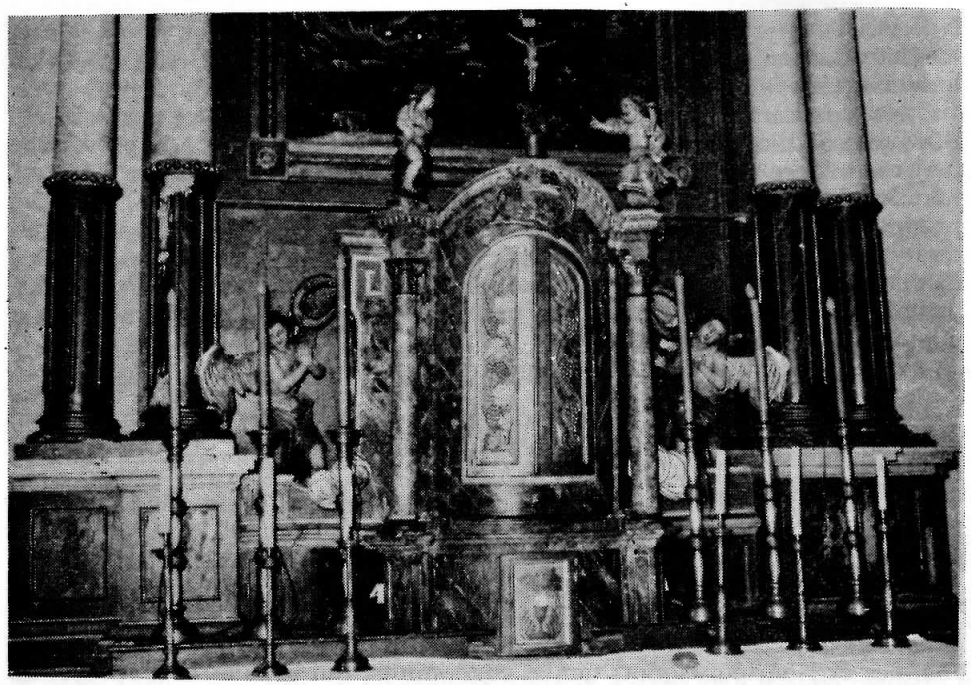

Svetohranište velikog oltara, 1803. **Foto: Plaih**

U prijevodu:

– Mi Henrik ban cijele Slavonije snagom ovoga pisma dajemo na znanje svima kojih se to tiče, da mi nastojeći oko duhovnih stvari a za lijek svojoj duši neku zemlju ili naše selo Jakušinc zvano, koje je neki Druset predijalac u vrijeme našega oca blage uspomene na način predija držao, crkvi sv. Nikole ispovjednika u Koprivnici od nas utemeljenoj i sagrađenoj, sa svim prinosima, koristima i pripadnostima, Sveču spomenute crkve predajemo, darivamo i predajemo da je trajno posjeduje i ima. Ponajviše, jer smo crkvu Blažene Djevice, nekoć župnu crkvu, predali samostanu Manje braće u Koprivnici, radi čega se svećeniku spomenute crkve (Sv. Nikole) priznaje da je nastalo umanjenje u prihodima, a to mu se u tom dijelu nadoknađuje, da ga se izuzima od svih sabiranja i određenih podavanja i od onih koje će se određivati ili od svakoga rada našem Kastru i od juridikacije i vlasti«.

Iz sadržaja ove darovnice vidljivo je, da to nije poveljno.pismo kojim ban Henrik osniva samostan Malobraćana u Koprivnici. Ovom darovnicom Henrik ban poklanja župnoj crkvi sv. Nikole posjed Jakušinc za lakše uzdržavanje župnika koprivničke župe sv. Nikole, koju je isti ban osnovao. A jer se u toj darovnici izričito spominje, kako je ban Henrik crkvu Blažene Djevice nekoć župnu predao samostanu Manje braće u Koprivnici, Franjevci su ovu darovnicu sačuvali kao dokaz, da ih je u Koprivnicu uveo i smjestio ban cijele Slavonije Henrik, koji je od 1290–1296 s bratom Ivanom bio ban Slavonije i gospodar koprivničkog Kastruma i posjeda u Koprivnici.

Značaj ove darovnice u prijepisu ima svoju vjerodostojnost i iz službenog prijepisa Čazmanskog kaptola, što ga je taj spomenuti ured vjerodostojnosti sačinio 27. X 1614. godine na molbu gospodina Matije Šantića (Santich) župnika crkve sv. Nikole, biskupa i ispovjednika, u Koprivnici, kad je ovaj osobno došao u Zagreb, gdje se tada nalazio Čazmanski kaptol, i zatražio da mu kaptolski ured **»pregleda i provjeri«** te prepiše dvije donešene darovnice – povelje. Za nas je važna prva darovnica, koju je izdao kralj Ljudevit I Anžuvinac, a datirana je 8. XI 1356. godine. Spomenuti kralj samo 4 dana poslije izdane povelje o proglašenju Koprivnice slobodnim kraljevskim gradom (Virovitica, 4. XI 1356) izdaje koprivničkom župniku sv. Nikole povelju, za koju Čazmanski kaptol tvrdi kod prepisivanja, da je napisana na pergameni i opečaćena kraljevskim pečatom i da su je u uredu Čazmanskog kaptola od riječi prepisali. Taj prijepis Čazmanskog kaptola posjedujem iz Historijskog arhiva u Zagrebu.

Nakon uobičajenog službenog nazivlja o kralju Ljudevitu I, što se u svim službenim poveljama ističe, da su nekoć banovi kraljevstva u Slavoniji posredstvom svojih pisama poklonili crkvi sv. Nikole u Koprivnici posjed Jakussincz, što bez kraljeva dopuštenja nisu mogli darovati. Takve darovnice kralj Ljudevit I najprije poništava (Cassatis literis), a zatim ovim svojim poveljnim pismom darovnicu spomenutih banova crkvi sv. Nikole u Koprivnici kraljevski posjed Jakussincz daje, potvrđuje i predaje sa svim korisnostima i pripadnostima u naravi. (Quod quanqnam Donatio quondam Banorum Regni nostri Scavoniae in Possessione Jakussincz vocata Ecclesias Beati Nicolai Confessoris de Kaproncza eorum Litteris mediantibus facta frustra fore videatur, eoquod dicta Possessio nostra Regalis fuisse censetur nec eandem sine nostro consensu Regio facere potuerunt tamen Nos cassatis Litteris et donatione dictorum Banorum sancti Nostrae pie providentes ob spem et devotionem Nostram quam ad Beatum Nicolaum confessorem servamus et habemus Specialem dictam terram Nostram Regalem sive Praedium Jakussinch vocatum cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis... Što neka darovnica nekoć posredstvom pisana banova naše kraljevine u Slavoniji učinjena crkvi blaženog Nikole u Koprivnici za posjed Jakušinc izgledaju nevažna, jer bez našeg kraljevskog pristanka nisu mogla biti učinjena, stoga Mi poništavanjem pisama darovnicu spomenutih banova radi našega spasenja i radi pobožnosti naše prema blaženom Nikoli spomenutu našu kraljevsku zemlju ili predij Jakušincz sa svim pripadnostima ponovo dajemo crkvi svetoga Nikole u Koprivnici kao našu vječnu milostinju službeniku njezinu).

Ne može se opravdano zanijekati, da je kralju Ljudevitu I iz kuće Anžuvinaca 1356. dobro poznato, kako su banovi Ivan i Henrik crkvi sv. Nikole u Koprivnici darovali posjed ili predij Jakušinc, kako upravo to donosi i ona Henrikova darovnica. Još više! Župniku sv. Nikole u Koprivnici, a taj je sigurno od kralja tražio potvrdu za posjed Jakušinc, Ljudevit Anžuvinac ističe, kako banovi slavonski Henrik i Ivan (Gising) nisu bili gospodari koprivničkih posjeda, što ih kralj naziva kraljevskim posjedima, dakle vojvodskim, herceškim. Stoga ova dvojica nisu mogli davati darovnice. Kralj u povelji piše, da njihovu darovnicu iz 1292. godine poništava i proglašuje nevažnom, a po tom koprivničkom župniku sv. Nikole 8. XI 1356. izdaje svojim pismom novu. To jest: Posjed Jakušinc sa svim graničnim međašima poklanja crkvi sv. Nikole, ispovjednika, kao vječnu milostinu za župnikovo uzdržavanje. Na tome posjedu nalazi se i područje Močila.

U vezi sa sadržajem poveljnog pisma Ljudevita, kralja, iz 1356. godine vrijedno je spomenuti i jednu značajnu pojedinost, koju još nitko, koliko je

bar meni poznato, nije zapazio i opisao. Uz potvrdu darovanog posjeda Jakušinc kralj dodaje: »A jer se kapela sv. Emerika, priznavaoca, postojeća ispod Kastra iste Koprivnice, uvijek priznala kao filijala uvijek pripojena i podložna istoj crkvi sv. Nikole, ispovjednika, stoga tu kapelu prijašnjim načinom zajedno s njezinim predijem i ostalim njezinim pravima želimo da bude kao filijalna podložna spomenutoj crkvi sv. Nikole, ispovjednika« (Et quia Capella Sancti Emerici Confessoris sub Castro ejusdem Kapronca existens, filialiter eidem Ecclesiae Sancti Nicolai Confessoris semper annexa et subjecta esse dinoscitur ideo eandem Capellam more pristino cum Predio suo et aliis juribus suis omnibus subjectam filialiter esse volumus Ecclesiae Sancti Nicolai Confessoris praenotatae ...).

Nakon ove Ljudevitove povelje, koja potvrđuje darovnicu Ivana i Henrika Gisinga župi sv. Nikole u Koprivnici izdane šestdesetak godina iza slavonskih banova kao upravitelja ili gospodara vojvodskog posjeda u Koprivnici, vjerodostojno je, da je Henrik Gising izdao darovnicu o posjedu Jakušincu. I dosljedno je da je pouzdano, kako su Malobraćani 1290. godine u Koprivnici. Dokaz nije neposredan, jer Franjevci ne posjeduju nikakav pisani dokumenat o tome, kako su došli u Koprivnicu. Posredno pak po spomenutoj darovnici o posjedu Jakušincu dokaz postoji. Henrik, ban Slavonije, izričito piše, da je Henrikov otac, također Henrik Gising utemeljio i sagradio crkvu sv. Nikole, ispovjednika, u Koprivnici (svakako prije 1274, jer je te godine ubijen, a Henrik, ban, nastavlja da posjed Jakušinc daje crkvi sv. Nikole za župnikovo uzdržavanje zato »jer smo Crkvu Blažene Djevice, nekoć župnu crkvu, predali samostanu Manje braće u Koprivnici« (Maxime quia Ecclesiam Beatae Virginis priorem Parochialem quondam Ecclesiam Conventui Fratrum Minorum contulimus).

Ako Henrik, ban slavonski, crkvu Blažene Djevice predaje Manjoj braći, a ta je prije toga služila u Koprivnici kao župna, dok Henrik, stariji, nije utemeljio novu koprivničku župu i sagradio crkvu svetoga Nikole, dokaz je to, da je upravo Henrik, ban darivajući nekadašnju župnu crkvu Blažene Djevice Malobraćanima, njih u Koprivnicu i doveo i uz tu crkvu podigao im i samostan. I da se upravo Henrika, bna, Gisinga, može smatrati utemeljiteljem, što u Koprivnici nije bilo nepoznato, jer sudac i prisežnici iz Koprivnice u pismu zagrebačkom biskupu Franji Ergheliju 9. IX 1636. doslovno kažu: »Henricus Banus Kralieuo imenie pri Kopriuniczi dersecsi, tanquam prefectus bonorum et non haereditarius Dominus (kako znekeh žtareh nasseh lisztou zbirasze) **bil je Fundator et bonorum collator Claustri B. V. de Capronca,** komu imenicsiu na varaskomu razlucsenie dal je bil naszega Sz. Miklousza imenia u szemu metales, kiszu nami zda u rukah kakoti Czirkve farouzke« »To jest: Henrik ban kraljevo imanje kod Koprivnice držeći kao upravitelj dobara a ne gospodin gospodar (kako se čita iz nekih naših starih pisama) bio je utemeljitelj (fundator) i podjelitelj dobara samostanu Blažene Djevice iz Koprivnice, kojemu na gradskom imanju odijelio je i dao našemu sv. Nikoli imanje s međašima, što je nama sada u rukama kao župna crkva.« (Bojničić Ivan, Prilozi protestantizmu u Hrvatskoj u nadbiskupskom arhivu u Zagrebu, Jazu VI 1904 str. 194, Epistolae ad episcopos, broj II, T. I (b) Nr 31).

Nazivajući Henrika slavonskog bana, utemeljiteljem i podjeliteljem dobara samostanu Blažene Djevice u Koprivnici i k tomu još spominjati i imanje, koje je podijelio sv. Nikoli, kojega spomenuti koprivnički sudac i prisežnici nazivaju svojim sv. Nikolom, a imenje to je u rukama župne crkve, nema

Spasiteljeva slika na oltaru zavjetne kapele, 1746. **Foto: Plaih**

sumnje, da se radi o posjedu Jakušinc, i da spomenuti koprivnički gradski oci znaju za darovnicu Ljudevita I Anžuvinca, kad ističu da Henrik, ban, nije gospodar kraljeva imanja kod Koprivnice nego samo upravitelj. A budući da se u pismu zagrebačkom biskupu Ergheliju piše: »A po vremenu gda bi Koprivnicza Krajinum postala, propter commoditatem praesidii, razmetali su Nemci Cirkvu našu farovsku Sv. Miklovša ... (o. c.), dokaz je to, da se crkva Sv. Nikole, što ju je sagradio Henrik, stariji, kad je osnovao župu Sv. Nikole, nalazila u blizini sadašnje bolnice u Koprivnici, a ne u Miklinovcu. Smještena je bila na prostoru, gdje su Nijemci radi udobnosti tvrđave srušili župnu crkvu sv. Nikole i podigli bastion, poznat po nazivu **»popovski«.**

Poznavajući područje središnjeg, najstarijeg dijela Koprivnice, kad tu nije bilo tvrđave, jer je kraljevsko vojvodski Kastrum (tvrđava) za vrijeme Henrika, starijeg, slavonskog bana, bio u Kamengradu, koji povelja Ljudevita I iz 1356. naziva jednostavno »Castrum« župna crkva Blažene Djevice je sigurno bila premala za koprivničko stanovništvo koncem 13. stoljeća, pa je Henrik Gising, stariji, promijenio zaštitnika župe i utemeljio novu župu sv. Nikole, biskupa, pa malo dalje sagradio i novu crkvu i stan župniku. Crkva je ostala i dalje u središtu Koprivnice i kao takvu spominju poznati popisi župa i župnik crkava zagrebačke biskupije iz 1334. i 1501. godine. Koprivnica je od toga vremena do danas poznata kao župa sv. Nikole. I onda, kad je u 17. stoljeću ponovo na mjestu crkve Blažene Djevice. Promašene su sve one tvrdnje i tumačenja, da je u Miklinovcu bila Koprivnička žuša sv. Nikole. A jed-

nako i ona dokazivanja, da je koprivnički Kastrum – tvrđava bio oduvijek u središtu sadašnje Koprivnice.

Napuštenu crkvu Blažene Djevice ban Henrik, sin starog Henrika Gisinga, darovao je Malobraćanima, a uz to im je uz tu Marijinu crkvu sagradio i siromašni samostan. Što je bana Henrika potaklo, da u Koprivnicu dovede ili dopusti doći sinovima sv. Franje Asiškog, ostaje nepoznato. Sigurno je, da bez njegova dopuštanja kao tadašnjeg upravitelja vojvodskih koprivničkih posjeda u Koprivnicu 1290. ne bi mogli doći. Rođen u Ugarskoj znao je, da su 1292. Franjevci došli i u Pećuh, a nekako u isto vrijeme i u Gorbonok – današnji Kloštar Podravski. Povezanost Franjevaca s kraljevskom porodicom Arpadovića, koji su u Ugarskoj pogodovali dolasku Franjevaca, a jednako i u Slavoniji: Virovitica, Požega, Našice, Kostajnica, Zagreb, a tada je došao na vlast Andrija III Mlečanin, koji je Henrika proglasio slavonskim banom i dao mu mnoge posjede pa i Koprivnicu (1290.).

Bilo kako bilo činjenica je da su u Koprivnicu došli za Henrika Gisinga, slavonskog bana 1290. godine, i on im je dodijelio crkvu Blažene Djevice, nekoć župnu, a osigurao i stanovanje i siromašno uzdržavanje. Budući da tada Malobraćani nisu dušobrižnici po svojoj redovničkoj usmjerenosti, nisu bili na smetnju župniku sv. Nikole u Koprivnici, premda razmjerno prostorno blizu. Duhovno su mu svakako pomagali i koristili.

3. Za vrijeme prvog boravka

Nešto pobliže o samostanu Malobraćana po dolasku (1290) u Koprivnicu nije ništa poznato. Uz darovanu župnu crkvu Blažene Djevice Marije sagrađen je i samostan, koji je po običaju Reda Manje braće nosio ime crkve: Blažene Djevice Marije. Prema slici starog samostanskog pečata koprivnički stari samostan je stajao pod naslovom: Bezgrješne Djevice. Latinski: Beatae Virginis Mariae Immaculatae Conceptae. Oblik pečatnika je eliptičan sa slikom Bezgrješne u sredini, a oko lika latinski natpis (Arhiv prav. kutija 26). Samostan su prema predaji sagradili Ivan i Henrik Gising, odnosno sam Henrik, ban. Bio je to svakako oveći samostan sa svim potrebnim prostorijama za provođenje zajedničkog života, jer stari zapisi Marijanske provincije navode, da je u koprivničkom samostanu 1341. godine održavan provincijski kapitul, a takvi su se redovito održavali samo u formalnim samostanskim kućama (Origo, str. 1).

Za postojanje franjevačkog samostana u 14. stoljeću postoje sigurni pismeni dokazi. Nalaze se u IX tomu Luke Wadinga, koji donosi tri značajna popisa samostanskih kuća iz 14. stoljeća, što su postojali u kustodijama Ugarske provincije Bl. Djevice Marije. Najstariji takav popis nosi naslov: Polychronicon – Vaticanus, a potječe iz 1344. godine. Drugi je Codex impressus, što ga je sastavio fra Bartol Pisanski godine 1385. Treći potječe iz 1399., a zove se Codex MS Aracoelitanus, također fra Bartola Pisanskog, ali dopunjen. U sva tri spomenuta Kodeksa franjevački samostan u Koprivnici se spominje kao samostan Ugarske provincije Svete Marije, ali u pećujskoj kustodiji pod naslovom: Caprunicam (I), Capucae (II) i Caprunca (III) (Lucas Waddingus, Annales Minorum, IX t., str. 293, izdanje Ad Claras Aquas, god. 1931).

Budući da se u knjižnici samostana u Varaždinu nalazi tiskana knjiga: Fr. Bartolomeus de Pisis, De Conformitate vitae beati Francisci ad vitam Domini Jesu Christi redemptoris nostri, Liber aureus, Bononiae aput Alexandrum Benatium, 1590, to jest: Spis brata Bartola iz Pize, koji je napisao knji-

gu: »Podudarnost života blaženoga Franje sa životom Gospodina Isusa Krista našega otkupitelja« a napisao ga je 1385. godine, dok je knjiga kao zlatna tiskana u Bolonji kod Aleksandra Benacija 1590., prikladno je, da iz te knjige stranica 163, kolona 3 prve knjige donesemo izvorni popis samostana Pećujske kustodije Ugarske provincije Svete Marije kao svjedočanstvo o postojanju franjevačkog samostana u Koprivnici. Mene je taj Pizanov popis vrlo začudio i iznenadio. Posebno s obzirom na samostane u Zagrebačkoj kustodiji, gdje Bartol navodi samostane te kustodije imenima, kojima se ovi i danas zovu: Locum Zagrabiae, Locum Viroviticae, Locum Nasicae, Locum de Posega, Locum Costaunicae, Locum Gurbonich (Kloštar Podraski). To nazivlje spomenutih naših mjesta uvjerilo me je, da je brat Bartol iz Pize imao savršeno pouzdane podatke iz arhiva Reda. Gornji poredak samostana je sačinjen prema starosti njihova postanka, što je za našu stvar značajno. Zagreb je prvi ne samo po starosti nego i po tomu, što je sjedište kustodije.

Četvrta kustodija Ugarske provincije Svete Marije nosi naslov **Custodia quinque Ecclesiarum – pet crkava – Pećuh**

Samostani te kustodije 1385.

1. Locum Varisdini – mjesto Varaždin
2. Locum quinque Ecclesiarum – pet crkava, Pećuh (1301)
3. Locum Capucae – mjesto Koprivnica (1290)
4. Locum Lubrigi – mjesto Ludbreg (1373)
5. Locum Falcas – u Ugarskoj
6. Locum Semeniae – Ugarska
7. Locum Segesdini – Segezd – Ugarska (o. c. 163, col. 3, lib I).

Na prvome mjestu se nalazi Varaždin, premda nije sjedište Kustodije, jer je najstariji u toj kustodiji (1239-1270), a samostan u Pećuhu jer je sjedišni u kustodiji. Osnovan 1301. godine. Na trećem mjestu je Koprivnica, a iza nje Ludbreg, koji je postao 1373. godine. Naziv – Capucae – ne treba smesti, jer je to stvarno koprivnički samostan, što svjedoči naziv iz 1344. Caprunica i 1399. Caprunca. Ime je radi pripadnosti ugarskoj,pećujskoj kustodiji malo iskrivljeno, o čemu svjedoči pod utjecajem Ugara i kasniji naziv Koprivnice – Kapronca.

Potvrda pak, da su navodi ovih triju popisa, gdje se spominje samostan u Koprivnici 1344. 1385 i 1399 doista vjerodostojni i istiniti potvrđuje i poveljno pismo koje je 24. XII 1321. izdao u Budimu budimski kaptol kao mjesto vjerodostojnosti, da proglasi valjanim testament nekog Jakova, stanovnika zagrebačke županije, kojim svoga baštinika imenuje svoga svaka Gervazija Urbanova. Spomenuti Jakov obvezuje svoga nasljednika Gervazija između ostaloga »da neki svoj drugi vinograd, koji leži na zemljištu Tymirian, zavješta za ispokoj svoje duše braći Manje braće iz Koprivnice za **gradnju njihove crkve** sa svim punim pravom« (Item quandam aliam vineam suam in territorio de Tymirian adiacentem, ob remedium anime sue legasset fratribus minoribus de Coproncha ad opus ecclesie eorundem cum omni plenitudine sui iuris. Povelja je izdana godine Gospodnje 1321, devetih nona januarii (24. XII). Cod. dipl. IX, pov 31, str. 39-40).

Temeljem spomenutog podatka potvrđuje se ne samo činjenica, da se 1321. u Koprivnici nalazi samostan Malobraćana, svjedočanstvo je to, da su koprivnički Franjevci pripadnici blaže struje Reda, jer mogu dopušteno primati vinograd, dakle, posjedovati, što inače Malobraćanima nije Pravilom dopušteno. I još dalje, da su samostani pećujske kustodije: Varaždin, Pećuh,

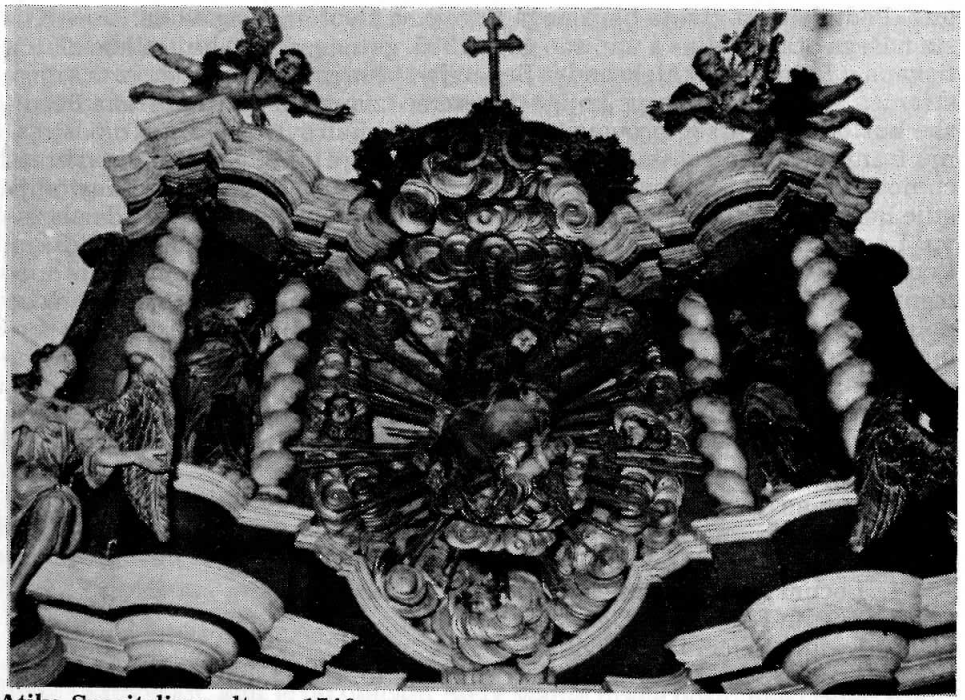

Atika Spasiteljeva oltara, 1746. **Foto: Plaih**

Koprivnica, a od 1373. i samostan u Ludbregu Franjevci Konventualci, što je za samostane ugarskog područja u 14. i 15. stoljeću poznato.

Nakana spomenutog Jakova kao darivatelja njegova vinograda s područja u Tymirianu, da taj vinograd ostavlja za ispokoj svoje duše Malobraćanima u Koprivnici za gradnju njihove crkve, pokazuje, da su koprivnički Franjevci svoju od Henrika Gisinga darovanu crkvu Bl. Djevice ili dograđivali, a vjerojatnije i iznova gradili. Ono »**ad opus ecclesie eorundem**« potvrda je, što inače navodi »Origo«, da je koprivničkom samostanu pripojena veličanstvena crkva pod naslovom Preblažene Djevice Marije Bezgrješne, što potvrđuje i stari sačuvani samostanski pečat« (Huic conventui annexa fuit Ecclesia Magnifica Sub titulo Beatissine Virginis Mariae Immaculate conceptae, ut patet ex Sigillo antiquo litterae imposito sigmatae – o. c. str. 1).

Za onu prvu, koprivničku župnu crkvu, što su je Franjevci primili 1290. ne može se reći da je bila veličanstvena, jer ne bi za tridesetak godina ponovo gradili. A jer su ovu drugu iz 1321. nazivali pod naslovom Bl. Djevice Marije Bezgrješne, naslov odgovara za spomenutu godinu 1321., jer je Franjevac Ivan Duns Skot na pariškom učilištu 1305. uspješno teološki opravdao tu Djevičinu odliku, a Franjevci se odlučno za taj Marijin naslov bore, uvode blagdan 8. prosinca i mnoge svoje samostanske crkve posvećuju Bezgrješnoj Djevici Mariji. Stoga se opravdano može tvrditi, da su Franjevci u Koprivnici od 1321. i slijedećih par godina podigli svoju novu crkvu na mjestu prvotne, stare, nekoć župne crkve u Koprivnici. I onaj preostali dio sadašnje župne crkve u Koprivnici potječe iz 1321. godine. Toj građevini pripadaju i oni kameni dijelovi što se čuvaju u Gradskom muzeju Koprivnice, u koliko potječu od nje.

Za Franjevce u Koprivnici zna se iz dva poveljna zapisa u15. stoljeću. Oba se odnose na Franjevački posjed **Mogina** zvani. Ivan Thwrner, kaštelan, varaždinskog kaštela, ostavlja oporučno svoj posjed Mogina samostanu Blažene Marije u Koprivnici za dušu svoju i svoje žene Uršule de Forchtnek«. Testament je sačinjen u Varaždinu 18. X 1466. Sačuvan je u izvorniku, kako to donosi Regestum isprava u Arhivu Jugoslavenske Akademije 2613 D-XIV-49, nosi i pečat. O tom istom posjedu, koji oporučno već pripada koprivničkim franjevcima govori i povelja, što je donosi spomenuti Regest 2873 D-XVI-28 kao original s pečatom, a glasi: »Budim 27. VI 1478. Matija, kralj, slavonskim banovima zapovijeda, da braću Reda Minorita, samostana bl. Marije u gradu Koprivnici i njihov posjed **Moginu** brane protiv Sigismunda, pećujskog biskupa, Đure, župnika u Koprivnici, kaštelana kaštela Koprivnice i njihove rodbine«. Ne treba se čuditi, što je sam kralj Matija morao zaštičivati Franjevce u njihovu posjedovanju posjeda Mogine, kad je isti kralj još 1466. morao zapovijedati kaštelanu i sucu i prisežnicima grada Koprivnice, da ne muče Ivana Thwrnera i njegovu ženu Uršulu na njihovim zemljama (Regestum 2602 D-XIV-42 Budim 9. IV 1466, orginal).

Posjed Mogina nalazi se na sjevernom dijelu Koprivnice između Koprivničkog Ivanca i Gospodskog polja, nasuprot Močilama. Izgleda da je tu bila plodna zemlja kad su se za taj posjed borili i Ernušt Sigismund, biskup, koprivnički kaštelan i župnik koprivnički Đuro. Velikašima onoga vremena nije nikada bilo dosta na kojima su radnu snagu imali u kmetovima. Oko materijalnih dobara ljudi su se uvijek borili, a u predtursko vrijeme na slavonskom području dobivali su je darovnicama kraljeva i hercega. Posebno u onim slučajevima, kad su plemići umirali bez djece, pa su njihovi posjedi pripadali vladaru. No, da nije bilo poveljnih darovnica, carskih i sudskih zauzimanja, malo što bi se znalo o životu tih naših krajeva. Kad se radi o samostanima i redovnicima onoga vremena, za njihovo postojanje u pojedinim mjestima, doznaje se po legatima što su pojedini plemići u svojim oporukama mogli za ispokoj svoje duše i za duše svojih rođaka ostaviti samostanima i njihovim redovnicima za svete Mise. Takvi pak zavještaji (legati) ne znače, što bi bilo posve krivo, da su pojedinačne mise, pjevane i nepjevane uveli u Crkvu redovnici. A još manje, da je samo to bio pastoralni rad redovnika, pa dosljedno i Franjevaca u Koprivnici.

Franjo i njegova braća, Malobraćani, već u početku su ciljem svoga redovničkog života ostvarili duhovnim radom, za kraljevstvo Božje. Ponajprije molitvom i dobrim i uzornim kršćanskim životom, a k tomu i propovijedanjem. Kad je u Franjevačkom redu prevladao broj braće svećenika, ovi su se kao pomoćnici uključivali u vršenju svoga svećeničkog poziva. I premda o Franjevcima do turskog vremena nema nekih zapisanih podataka o njihovu svećeničkom djelovanju, oni su se takvim djelovanjem u koprivničkoj župi a i u susjednim župama koprivničkog područja takvim radom sigurno bavili. Materijalnu opskrbu im je djelomično davalo posjedovanje nekih posjeda, zatim pomaganje u župama i dobrovoljni prilozi vjernika u svojoj koprivničkoj crkvi.

I sve tako do 1559. godine, kad je Koprivnica teško stradala od požara te godine u vrijeme korizme, jer je neki turski prebjeg podmetnuo vatru unutar tvrđave. Požar je od koprivničke tvrđave, središta Koprivnice, napravio ruševine i pustoš. Kako se u tvrđavi nalazio i samostan s crkvom Bezgrješne Djevice, tom zgodom su i oni stradali. Za mene, bar, je upravo taj požar Ko-

privnice 1559., razlogom, da su Franjevci morali napustiti Koprivnicu. A da su je napustili svjedoči podatak iz 1561. godine. Kralj Maksimilijan je iz Beča 18. rujna 1561. pismeno zapovijedio Ivanu Lenkoviću, kraljevine Slavonije vrhovnom kapetanu, da neka dobra i posjedovna prava Malobraćana iz napuštenog samostana u gradu Koprivnici zaposjedne i u posjedovanje ostalim franjevačkim samostanima, koja postoje u Slavoniji, preda. No nije poznato, da li je Lenković udovoljio kraljevoj odredbi. (Origo, o.c.l). O napuštenosti franjevačkog koprivničkog samostana svjedoči i Luka Wadding u XXII tomu na 123. stranici kolona LXVI, gdje je u popisu samostana Provincije Svete Marije u Ugarskoj 1585. i samostan u Koprivnici 35,5 pod nazivom **Chapronhius.** Razlog napuštanja samostana u Koprivnici nije bijeg iz straha pred Turcima, kako se redovito navodi. Isticanje franjevačke predaje, da su Franjevci napustili Koprivnicu »devastato conventu« ne mora značiti »pošto je samostan poharan« nego se može prevesti i ovako »pošto je upropašten samostan«, jer je stradao u požaru 1559. godine. Nakon požarom poništene utvrde, gdje su se postradali Franjevci mogli skloniti i živjeti! ? Zna se, da je i Hrvatski sabor tek 26. rujna 1567. godine donio odluku o temeljitom obnavljanju koprivničke utvrde, a poradi čestih turskih provala na ovo područje, pomanjkanjem novca i zatezanjem njemačkih vojnih vlasti, obnova Koprivnice je trajala oko pedeset godina, porušena je stara župna crkva Svetog Nikole radi izgradnje popovskog bastiona, a osim svetišta samostanske crkve, zatrpana je lađa Bezgrješne Djevice i ruševni samostan.

3a **Pokušaj povratka Franjevaca u Koprivnicu**

Franjevci su 1559. napustili Koprivnicu prisiljeni teškim okolnostima, ali nisu iz straha pred Turcima pobjegli. Još manje su se odrekli svoga samostana i crkve Bezgrješne Djevice. I povijedno je neispravno i neodrživo, da prije 17. stoljeća u Koprivnici nisu nikad bili, a ni spomenutu Marijinu crkvu uz svoj samostan držali, kako su to radi upita biskupa Petra Petretića 31. III. 1660. neki koprivnički starci poput Tome pl. Natulije, koprivničkog vojvode svjedočili. Ovi nisu ni mogli znati o Franjevcima prije 17. stoljeća, a jer su u vrijeme njihova ispitivanja 1660. godine imali razloga da tako svjedoče. Trebalo je dokazati, da crkva Djevice Marije pripada župi u Koprivnici, jer su Franjevci uporno tražili svoje staro samostansko mjesto i crkvu.

Sačuvano pismo koprivničkog suca i njegovih prisežnika upravljeno 9. rujna 1636. zagrebačkom biskupu Franji Ergeliu (Hasanoviću) svjedoči dovoljno jasno, da je u Koprivnici poznato i kada i kako su Franjevci došli u Koprivnicu i tko ih doveo. Uz to su radi svojih razloga pišući biskupu pokušali dokazivati kako su došli u crkvu Bl. Djevice i što se sve značajno događalo poslije odlaska Franjevaca iz Koprivnice poslije 1561. godine. Oni su kod toga pripovijedanja stvari malo pomiješali, da postignu svoj glavni cilj: pravo na crkvu Bl. Djevice.

Za naše istraživanje je vrlo značajno spomenuto pismo. U njemu nalazimo odrednice, kako su se stvari u vezi s franjevačkim samostanom i crkvom razvijale u Koprivnici. Nakon odluke Hrvatskog sabora od 26. rujna 1567., da se Koprivnicu treba utvrditi i osposobiti za obranu od čestih turskih pljačkaških pohoda, postoji podatak, da je Koprivnica utvrđena 1578, (Starine XIX, Zagreb 1887, str. 43). U Koprivničku tvrđavu su došli Nijemci kao vojnici Krajine. S njima je u Koprivnicu došao i protestantizam, pa se 1582. nalazi u Koprivnici i protestantski propovijednik imenom Ivan Šajbić, koji

štajerske zapovjednike (Nijemce) poziva u svatove (o.c. str. 47). Stoga pismo iz Koprivnice god. 1636. ističe, da su »rečeni kloster (samostan) prodekatori (propovjednici) Luteranski obdržali i dugo vreme svoja exercitia unutre i Crikve imeli...« To znači, protestantski propovjednici su u reševnom samostanu i u crkvi, koja je radi izgradnje bedema izgubila svoju lađu, a preostalo je samo svetište crkve. A kad su Nijemci srušili i crkvu sv. Nikole, župnu, radi podignuća bastiona (popovski), a pismo navodi »razmetali su Nemci Cirkvu našu farovsku Sv. Miklovša« tada su koprivnički vjernici zajedno sa svojim ondašnjim župnikom protestantskog propovjednika istjerali iz samostana i crkve (plebanuš je njihove bubnje i pišćali poteruši, nje misalom vun goneći), a zaposjeli svetište Marijine crkve za svoje vjerske potrebe. Isticanjem, da nisu lako mogli dobiti župnika (plebanuša ne bilo lahko dobiti) pa su se morali truditi i s mukom ga dobivali. Svu istinu nisu piskupu napisali, ali su ipak naveli, da Franjevci nisu u Koprivnici stalno boravili (niti fratri continuae habitationis bili) ali su ipak povremeno dolazili i mjesto Cirkve varaške držali (nego na čas dohajali i mesto Cirkve varaške deržali).

Ovo, »na čas dohajali« u stvari je bilo punih 9 godina, to jest od 1603. do 1613., jer tu činjenicu potvrđuju dva izvorna pisma sačuvana u koprivničkom samostanskom arhivu, a danas u Arhivu provincije, kutija 26.

Početkom 17. stoljeća na čelu Ugarske provincije Svete Marije, kojoj tada pripada samostan u Zagrebu i u Varaždinu, nalazi se vrlo učen i cijenjen provincijal o. Franjo Drašković, iz porodice plemića Draškovića. On 1603. godine šalje u Koprivnicu o. Pavla Pribojevića, Hvaranina, da ponovo zaposjedne stari franjevački samostan i crkvu Bezgrješne Djevice u gradu Koprivnici. Znači, da tada nitko u Koprivnici nije nijekao Franjevcima pravo na njihov koprivnički samostan i crkvu i da je uprava samostanskih dobara najvjerojatnije bila pod upravom samostana u Varaždinu kao najbližeg i jedinome u tome kraju iz pećujske kustodije.

To slijedi iz prvog darovnog pisma, što ga je svojom rukom napisao o. Pavao Pribojević na arku papira vodoravno položenom, dobro sačuvanom i samostanskim pečatom opečaćenom. Pečatnik ima jajoliki izgled, u sredini lik Bezgrješne Djevice, s mjesecom i zmijom pod nogama, a s krunom na glavi i zvijezdama oko glave. Oko Marijina lika je i latinski natpis ali nečitljiv.

Darovnica glasi:

– Jaz Frater Pavel, natione Pharensis aliter Prybojevich valujem i na znanje dajem i vsakomu komu se pristoji jaz po keh dob budoći Gvardian svete Marie kloštra Koprivničkoga, od treh ali četirieh let, postavljen vnoter od Provinciališa našega reda poimene Fratra Ferenca aliter Draškovića. I kada bij Ivan Čmakor purgar i sodec ovoga Kraljeva Varaša Kopriviječkoga na polovice Klostrenske zemlje deržal, i imal svojo hišo a na varaškom gruntu polovico meg Mate Gasparićem i meg Ivekom Krupcem. Zato dopuštenjem moga Provinciališa Fratra Ferenca aliter Draškovića ja sem mu dal slobošćinu na ono polovico cimeterioma Kloštrenškoga kada derži hiše na piacum, njemu i njegovomu odvetku na vekovečnijo, i da nijedan Frater reda svetoga Ferenca, ni Gvardijan ni Provincialis koj buodo sademnom, ne boi se mogel njega iz onoga mesta Kloštrenskoga zegnati, i pod te red i način ja sem mu dopustil slobošćinu ostavit zastoga zroka radi što je on pomogel Kloštrensko srebro i imanje shoditi i Patronus je dobar ovoga našega Kloštra Koprivničkoga. I kada sem jaz simo došal on je vu sem duguvanju dobar pomoćnik bil. I

na to popisanje jaz postavih pečat veliko ovoga našega Conventuša Koprivničkoga i moje roke potpisanje za vekšega veruvanja i svedočstva radi i dah Ivanu Čmahoru na velikovečnijno njemu i njegovomu odvetku.

Data in Coenobio Sanctae Mariae Virginis Capro
3. Aprilis 1607.
Ego fr. Franciscus
Drašković minister
provincialis provinciae
Ungariae Beatae Mariae durante meo officio confirmo
ut supra

Idem ut supra
fr Paulus, manu
m. p.

Ova je darovnica dragocijeni dokument. Iz nje se jasno vidi, da je o. Franjo Drašković kao provincijal Ugarske provincije Svete Marije stvarno poslao o. Pavla Pribojevića u Koprivnicu i postavio ga gvardijanom, zakonitim poglavarom. Darovnicu je osobno potpisao i odobrio, jer s desne strane darovnice piše: »Ja brat Franjo Drašković, ministar provincijal Ugarske provincije Blažene Marije za vrijeme trajanja moje službe potvrđujem kao gore«. Time je potvrdio i sve one navode o kojima govori o. Pavao Pribojević, to jest, da je prije 3 ili 4 godine o. Pavla Pribojevića iz Hvara za gvardijana u Koprivnici postavio. To je bilo ili 1603. ili 1604. Dolaskom o. Pavla u Koprivnicu ovaj je kao poglavar sređivao neka pitanja o novcu i zemlji – posjedu. Dobar zaštitnik i pomoćnik bio mu je gosp. Ivan Čmahor i koprivnički sudac. U znak zahvalnosti i pažnje o. Pavao je Čmahoru ustupio dio zemljišta uz crkvu gdje je bilo groblje, a u blizini je bila i Čmahorova kuća.

Tri godine kasnije, to jest 1610., o. Pavao je napisao još jednu darovnicu, koja je također sačuvana, a glasi:

– Ja Frater Pavel natione Pharensis, aliter Pribojević valujem i na znanje dajem vsiem i vsakomu komu se pristoji po ovom mojem otvorenom listu. Kako preda me dojde Peter Kramar aliter Zollar, proseći me, da bi mu dal lista na grunt kade je njegova krama sada pri Kloštru meg Ivekom Krupcem i meg Profunskimi i hišami na pijacu, koteroga lista ja sem mu dal i dopustil deržati one grunt jošće vu širino, ako bude isto hotel pričiniti na tri refe, a vu dožino na dva refa, da si slobodno načini sebe i svomu odvetku i njegovoga odvetka odvetku na vekovečino i da nijedan Frater ni gvardijan, ni Provincialis reda svetoga Ferenca ki buodo ovde zademno i vu ovom Kloštru Koprivničkom ne bode mogel njega ni njegovoga odvetku iz onoga rečenoga mesta zegnati. A on da je obećal na vsako leto dati na cirkvu aliti bodi na Klošter činza za ono mesto dva Taliera. Ter na to popisanje postavil Jaz pečat svoga Kloštra Koprivničkoga i moje roke potpisanje za vekše mirovnosti veruvanja i svedočstva radi. I dah Petru Krameru aliter Zollaru i njegovomu odvetku. Data in Monasterio Sanctae Mariae Virginis Capron: 25 Martii Anno Domini 1610.

Idem qua supra
Fr. Paulus qusupra
Gvardianus manu

I ova darovnica od 25. ožujka 1610. pokazuje, da je o. Pavao Pribojević, Hvaranin, gvardijan u Koprivnici, pa to frater Pavao u potpisu posebno ističe. Sadrža; pisanog dokumenta ističe dopuštenje nekom Petru Kramaru ili drukčije Zollaru, da na samostanskoj zemlji uz crkvu smije držati svoju kramu – trgovinu. Bio je to Zollar, a radi krame zvali su ga Kramar.

Sv. Rok, kip na Spasiteljevu oltaru, 1746. **Foto: Plaih**

Tko pozna govor, kojim se još i danas u Koprivnici govori čitajući ova dva originalno napisana i sačuvana dokumenta o. Pavla Pribojevića, može se uvjeriti da su stvarno napisana u gradu Koprivnici. I dosljedno: Franjevci su od 1603. do 1610. u Koprivnici kod svoje samostanske crkve i u svome ruševnom samostanu. Činjenica pak, da je o. Pavao gvardijan u koprivničkom samostanu, znak je to, da nije bio sam sebi gvardijan, nego da je imao i braću koji su s njim u Koprivnici boravili i živjeli. Navedeno bi svjedočanstvo Tome plemenitog Natulija, a taj je bio i vojvoda u tvrđi Sigetcu, uz o. Pavla Pribojevića tada su bila još dva Franjevca svećenika u Koprivnici: o. Ivan i o. Josip. Isti dodaje, da su Franjevci tada u Koprivnici vršili i službu župnika kroz 9 godina, jer župa sv. Nikole 9 godina nije imala župnika. Kad je u Koprivnici umro o. Pavao, njegovi drugovi ostaviše koprivničku župu, te je Ivan umro u Đurđevcu, a Josip je otputovao najprije u Tursku, odanle je kasnije otišao u Dalmaciju. Dok su ova 3 franjevca boravila u Koprivnici, stanovali su u nekom suhom kupalištu (hypocaustum), a bilo je pripojeno bivšem turskom zatvoru (gdje su se čuvali zarobljeni turski vojnici). Natulija je naveo i ovo: »Gdje su sada župni dvor, toranj i novi dio župne crkve, prije 60 godina bijahu gradilišta koprivničkih građana: Ivana i Martina Krupca, te Ivana Čmahovića i Matije Gašparića... Ono pak zemljište, na kojemu je sada spremište hrane (conservatorium commeatus seu annonae) pripadalo je Ivanu Šogoru i Petru Solaru...« (Dr. Rudolf Horvat, Povijest slob. i kr. grada Koprivnice, str. 181-182).

Po Natulijinom svjedočanstvu 1660. godine, kad mu je bilo 77 godina, na mjestu crkve i samostana u Koprivnici su svoje zemlje imali Krupec, Čmahor, Solar (Zollu), dokaz je to, da su ona dva Pribojevićeva pisma iz 1607. i 1610. istinita i da darivanjem i davanjem tog zemljišta o. Pavao nije mogao raspolagati, ako nije u Koprivnici bio gvardijan. A gvardijanom ga je postavio provincijal o. Franjo Drašković, član Ugarske provincije Svete Marije, kojoj je samostan od 1290. pripadao zajedno sa samostanom u Varaždinu i u Ludbregu, a jednako i sa Zagrebom. Kad Natulija svjedoči, da se sadašnja (u stvari ova, što i danas u Koprivnici postoji) uvijek zvala **»župna crkva«** ne odgovara istini. A točno je što kaže: »Svojedobno su stajale dosta velike ruševine tijela (lađe) ove crkve. Iza kratkog vremena porušene su ove ruševine do temelja, te se na tome mjestu danas nalaze nasip i grabe koprivničke tvrđe. Od stare župne crkve preostalo je samo svetište (sanctuarium) (Horvat, o. c. str. 182).

Natuliji kao mladiću od 17 godina ostalo je u sjećanju samo ono svetište i porušeni dio te crkve, u kojoj se kao župnoj vršila služba Božja i zvali su je župnom«. On nije znao što je u Koprivnici prije njega u prošlosti bilo. Nije znao, da je o. Pavao u Koprivnicu došao, jer ga je provincijal Drašković ovlastio i poslao, a još manje, da je taj fratar Pavao s ostalom svojom subraćom Ivanom i Josipom mogao upravljati koprivničkom župom, jer im je poslanje dao zagrebački biskup u dogovoru s o. Franjom Draškovićem, provincijalom; a još manje je znao za spomenuta dva Pribojevićeva sačuvana pisma, gdje stoji: **»Dano u samostanu sv. Marije Djevice u Koprivnici«.** I kad bi netko rekao, pa na tome mjestu je stajala prva župna crkva u Koprivnici, rekao bi samo dio istine. Bila je tu župna crkva Blažene Djevice, župna, dok oko 1270. nije palatin i ban Henrik Gising, stariji osnovao župu Sv. Nikole i podigao crkvu, koju su Nijemci pod kraj 16. stoljeća »razmetali«, a od 1321. godine mjesto stare Marijine crkve, ove s preostalim svetištem Franjevci su sagradili

veličanstvenu svoju crkvu u čast Bezgrješne Djevice. Ta pak, osim svetišta nije nikada bila župna crkva nego franjevačka samostanska. I onda, kad su kroz 9 godina franjevci s o. Pavlom Pribojevićem vršili službu župnika u Koprivnici.

Da li je o. Pavao Pribojević skinuo franjevačko odijelo i obukao reverendu svjetovnog svećenika, kako svjedoči Mijo Magić, starac od 80 godina, ili je u Koprivnici umro, kako to ističe spomenuti Natulija, a ostala dvojica Franjevaca – Ivan i Josip napustili Koprivnicu, ostaje maglovito i nije tako važno. Za nas je pokazatelj ili bi mogla biti godina 1613. Ako je o. Pavao, franjevac 9 godina bio župnik u Koprivnici, a došao je 1603. ili 1604., onda je svoju službu završio svakako 1613. godine. S tom godinom u koprivničkoj župi započinje nešto novo. A to novo nam je pismeno zajamčeno.

Pred blagdan apostola Šimuna i Jude 1614. godine pojavio se osobno pred Čazmanskim kaptolom, koji se sada nalazio u Zagrebu, Matija Šantić, župnik crkve sv. Nikole, biskupa, slobodnog kraljevskog grada Koprivnice i donio sa sobom dva poveljna pisma: darovnicu kralja Ljudevita I Anžuvinca i darovnicu kralja Vladislava, s molbom, da ta pisma Čazmanski kaptol kao mjesto vjerodostojnosti od riječi do riječi prepiše i ovjeri kao istinita.

Kaptol je zatraženo vjerodostojno prepisao i ovjerio i taj prepis Čazmanskog kaptola postoji u Arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu pod signaturom D–V–12.

Prva darovnica kralja Ljudevita I Anžuvinca potvrđuje crkvi sv. Nikole u Koprivnici, posjed **Jakušinc,** što je župna crkva sv. Nikole dobila 1290. od bana Henrika Gisinga, mlađega. A Ljudevit I tom zgodom dodaje župi koprivničkoj i filijalnu crkvu Sv. Mirka ispod kaštela s pripadnim predijem. Darovnica je izdana 8. XI. 1356.

Druga darovnica je potvrda kralja Vladislava izdana poslije blagdana Obraćenja sv. Pavla 1504., a potvrđuje povelju, što ju je sastavio Čazmanski kaptol po želji plemića Ivana, kaštelana Greda, koji za održavanje oltara bl. Jakova, apostola, u crkvi sv. Nikole u Koprivnici rektorima tog oltara trajno daje svoj posjed Gredu sa svim prinadležnostima.

Matiji Šantiću je bilo stalo, da osigura darovane posjede Jakušinc, Gredu i predij sv. Mirka, kako bi se župnici u Koprivnici mogli uzdržavati.

Iz spomenutog prijepisa Čazmanskog kaptola 1614. godine sa sigurnošću možemo utvrditi:

1. Matija Šantić je 1614 župnik u Koprivnici
2. On je župnik crkve sv. Nikole, biskupa u Koprivnici (parochus eclesiae sancti Nicolai episcopi confessoris, in libera regia civitate Caprocensi fundatae
3. Donosi dvije darovnice, koje su izdane župniku sv. Nikole u Koprivnici za njegovo uzdržavanje.
4. Matija Šantić, kao župnik u Koprivnici nema nikakve veze s crkvom Bla žene Djevice Marije Bezgrješne.
5. Njega kao župnika župe sv. Nikole u Koprivnici mogao je učiniti samo zagrebački biskup, tada Petar Domitrović, i to ili 1613. ili 1614. godine.
6. Pribojević o. Pavao, gvardijan i koprivnički župnik kroz 9 godina, to jest od 1603. do 1613., ili je 1613. umro ili je zajedno sa svoja dva pomoćnika – o. Ivana i o. Josipa – morao napustiti Koprivnicu, jer je zagrebački biskup Petar Domitrović Matiju Šantića, svoga svećenika, imenovao župnikom u gradu Koprivnici.

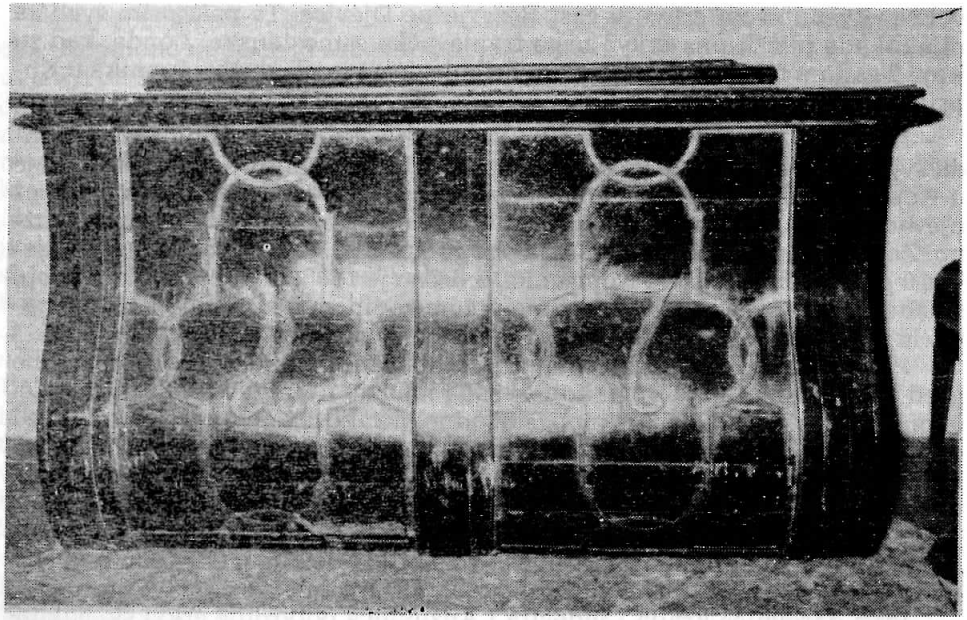

Klupa u svetištu 1747. **Foto: Plaih**

Dolaskom Matije Šantića kao župnika sv. Nikole u Koprivnici, svetište franjevačke crkve Bezgrješne Djevice, popravljeno i uređeno, postaje središtem vjerskog života u Koprivnici, gdje se redovito služe svete Mise i vrše ostale pobožnosti, pa nije nimalo čudno da koprivnički građani to tako uređeno svetište smatraju svojom župnom crkvom. On je, kako to svjedoči pismo koprivničkog suca i prisežnika iz 1636. godine, napisano zagrebačkom biskupu Franji Ergheliju, spriječio da njemačka vojska Krajine to svetište ne pretvori u obrambeni nasip. Šantić je prosvjedovao preko vojničkih vlasti u Grazu i car iz Beča je namjeravani pothvat zabranio. Svjedočanstvo kanonika Benka Vihovića kao komarničkog arhiđakona, da se u spomenutom svetištu crkvi 1615. u Koprivnici nalaze tri oltara, potvrda je, kako se župnik Šantić brine ne samo oko uređenja tog prostora nego sabire novac za gradnju nove crkve na samostanskom zemljištu stare franjevačke crkve. A on se i uporno trudi zajedno s upravom koprivničkog grada da **svetište – crkvu** naziva **naša farovska crkva** svetog Nikole u Koprivnici, kako to 1660. godine svjedoči Tomo Natulija.

4. Borba Franjevaca za stari samostan i crkvu

Neobičan je to naslov!

Svakako, jer se u prošlosti Franjevačkog reda često govorilo i danas se jednako govori, s visoka se ponavlja: »zašto se borite za svoje samostane i crkve, za svoje pastoralne službe i uprave župa, posebno u gradovima, a vaš vam je utemeljitelj Franjo Asiški izričito zapovijedio: potjeraju li vas s jednoga mjesta, pođite drugamo. Budite svima podložni i idioti«.

Doista, Franjo je tako govorio i Franjevci to dobro znaju. Ali oni su iz povijesti naučili i znaju, da im se tako govori, kako bi im se, kad tako postupe sa smiješkom na ustima moglo reći, da su naivni, ograničeni i nesposobni, pa i ono: ah taj fratar! Stoga im se, jer su naivni i priglupi, ne smije zamjeriti, ako su se borili i sada se bore za sve ono što je istinito, pravedno i dobro, jer i evanđeoski Isus nije šutio, kad mu je pred Anom sluga dao čušku, jer je istinu rekao.

Samostani i crkve nisu franjevačko vlasništvo, ali su dobra crkve, koja im je Crkva povjerila na upotrebu i čuvanje, da služe kraljevstvu Božjemu i na korist naroda, u kojemu žive i djeluju kao sinovi toga naroda.

Franjevci Ugarske provincije Svete Marije nijesu mogli svoj samostan i crkvu Bezgrješne Djevice u Koprivnici, gdje su od 1290. do 1561. mirno djelovali i živjeli, zakonitim putem onamo došli, jednostavno napustiti, jer su to koprivnički župnici i uprava grada željeli silom i nepravedno učiniti. U sređenijim prilikama 17. stoljeća služeći se pravnim mjerama državnoga zakonodavstva tražili su svoje pravo. Naivni kao uvijek vjerovali su, da službenici Crkve i Kristovi vjernici poštivaju istinu i čine pravo. Ali su se prevarili.

Godine 1635. u Varaždinu se sastalo povjerenstvo za Krajiška pitanja, a sačinjavala su ga 4 Hrvata i 3 Nijemca. Franjevci se tada obratiše tom povjerenstvu s utemeljenom molbom, da im se vrati njihov stari samostan i crkva u gradu Koprivnici. Povjerenstvo je o njihovoj molbi raspravljalo i našlo je da im je zahtjev opravdan. Dana 3. rujna 1635. izdata je odluka tog povjerenstva gradskoj upravi u Koprivnici, da je potražnja Franjevaca opravdana i da im se samostan i crkva u Koprivnici vrate (Origo str. 2).

Koprivnička gradska uprava se odluci povjerenstva naprosto oglušila. Sve je ostalo na papiru, a narod bi rekao: bob o zid!

Franjevci nisu mirovali. Tražili su svoje. Uzalud. Sve do postanka Benka Vinkovića zagrebačkim biskupom, koji je bio iskren prijatelj Franjevaca, što je potvrdio Franjevce u Ivaniću i u Krapini 1639. godine.

Biskup Vinković je nastojao riješiti spor Franjevaca i gradske uprave u Koprivnici. Pokušao je utjecati i na Franjevce, koje je tada u Hrvatskoj kao provincijski vizitator zastupao o. Gabrijel Kirinić a i na Gradsku upravu i župnika u Koprivnici. Bio je dalekovidan i stvarno je najbolje mislio i Franjevcima a i vjernicima na čelu sa župnikom u Koprivnici.

Iz sačuvanih Vinkovićevih pisama, originala i prijepisa nekih u arhivu sačuvanih od 19. X 1639. do prosinca 1641., a upravljena su o. Gabrijelu Kiriniću u Varaždin, jer je Kirinić tada bio i gvardijan varaždinskog franjevačkog samostana, zatim gradskim ocima i župniku u Koprivnici, vidljivo je, da je biskup Vinković želio spor riješiti na ovaj način:

1. Neka Franjevci u Koprivnici slobodno sebi sagrade samostan i crkvu na crkvenom ili gradskom zemljištu, ali svakako u predgrađu Koprivnice a ne u gradu. Razlog vidi u tome, da se spriječe suparništva i sablazni vjernika, a uz to da Franjevci imaju veće i slobodnije područje rada.
2. Prava župe i župnika moraju biti potpuno nedirnuta.
3. Neka se Franjevci odreknu prava traženja svoje crkve i samostana.

Biskupova nastojanja nijesu uspjela, jer su Franjevci uporno i dalje tražili svoju crkvu i svoj samostan. Kod toga je bilo govorkanja i prigovaranja, za koja je i Vinković znao. Stoga je dirljivo njegovo posljednje pismo, u kojemu očinski i prijateljski piše Franjevcima, kako na njega nije nitko djelovao i utjecao a i ne utječe da neda koprivničku crkvu Franjevcima. Njemu njegova

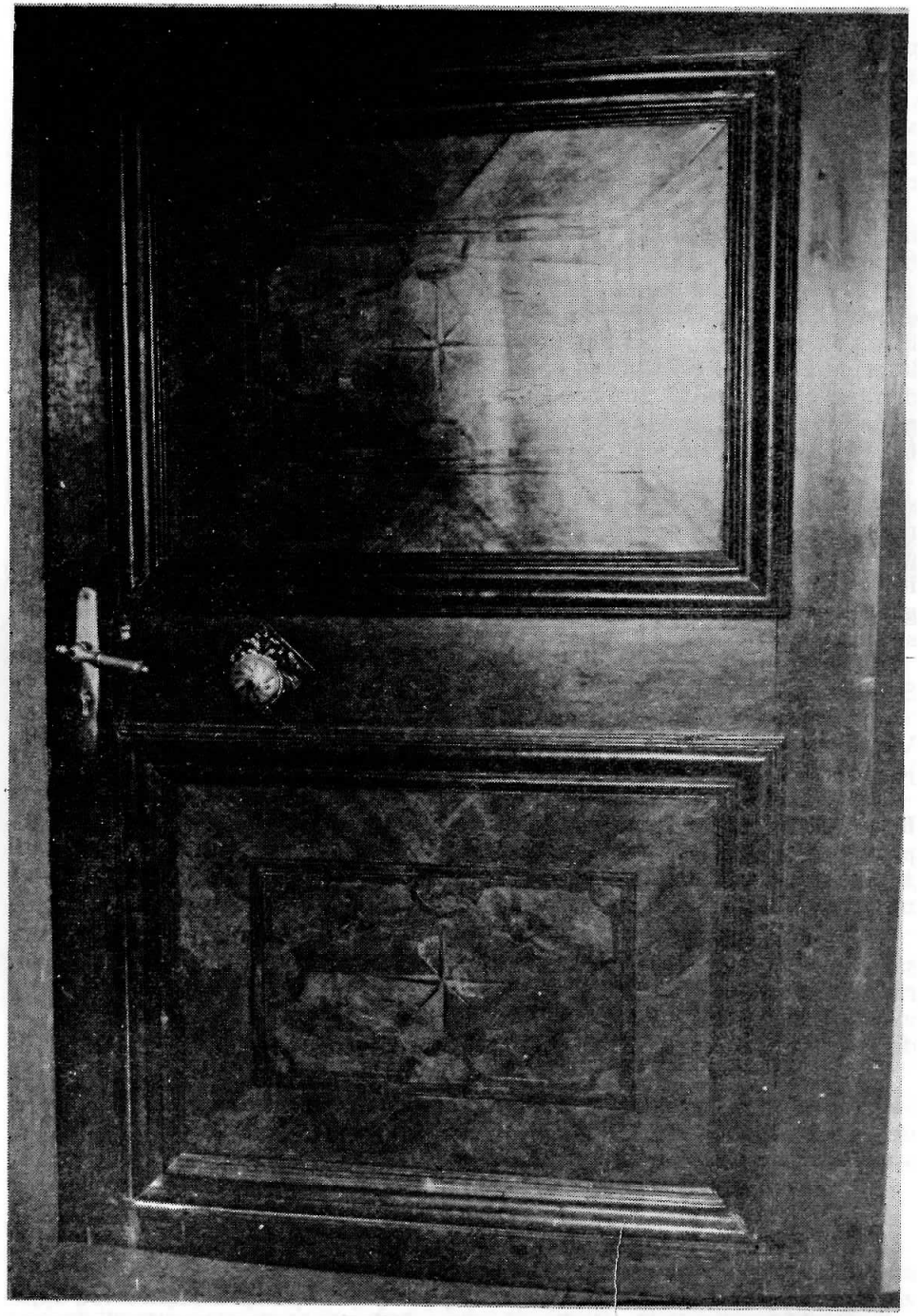

Intarzirana vrata u blagovaonicu, 18. st. **Foto: Plaih**

savjest ne dopušta, jer zna, da bi Franjevci i župnik u gradu bili u stalnom sukobu, a to bi vjernike sablažnjavalo. On je u tome zahtjevu ostao do kraja vjeran. I s pravom!

Nakon Vinkovićeve smrti Franjevci se ponovo utječu molbom caru u Beč. Ferdinand III, car njemački i austrijski izdaje stoga naredbu zagrebačkom biskupu Martinu Bogdanu i gradskom poglavarstvu u Koprivnici dana 25. kolovoza 1644. godine, da se Franjevcima u Koprivnici mora predati njihov porušeni samostan i crkva sa svime što k tomu pripada. No, gradsko se koprivničko poglavarstvo nije ni ovaj put pokorilo carevoj odluci. Franjevci nisu uspjeli. Njihova crkva Bezgrješne u Koprivnici ostala je i dalje župna crkva. Šta više, proširena je, uređena i konačno svečano posvećena 14. V 1657. Župnik Poderković je dodao dio lađe, novo svetište prema Istoku i iz temelja podigao četverouglasti toranj. Uz crkvu sa sjeverne strane podignut je farof, župni dvor.

Franjevci su trebali poći novim putem u Koprivnicu. Ali ne više kao članovi Ugarske provincije Svete Marije.

5. Franjevci po treći put dolaze u Koprivnicu

Nastojanjem i odlučnim zalaganjem gvardijana franjevačkih samostana u Ivaniću, Krapini, Križevcima, Remetincu, Varaždinu i Ormožu a pod vodstvom uglednog i vrlo sposobnog gvardijana u Zagrebu o. Timoteja Međurečkog uspostavljena je samostalna kustodija godine 1655. pod naslovom: **Kustodija svetoga Ladislava kralja u Slavoniji.** Dopuštenjem Franjevačkog reda spomenutih sedam samostana Ugarske provincije Svete Marije odijelilo se i postali su samostalnom upravnom jedinicom, kustodijom. Dioba je uslijedila uslijed nemogućnosti veze ovih slavonskih samostana sa sjedištem provincije u Ugarskoj, jer su u Ugarskoj vladali tada još Turci. Šest godina kasnije, to jest 1661., kustodija je postala samostalnom provincijom sa sjedištem u Zagrebu pod istim naslovom, a to je odmah od početka kustodije za slavonske samostane postao novi razvojni put.

Značajno je i povijesno utvrđeno, da je već uprava Slavonske nove kustodije poradila oko toga, da se Franjevci vrate u grad Koprivnicu. No, ne više na svoje staro mjesto, jer su uvidjeli kako su sve franjevačke molbe i pretstavke za povratak stare crkve i zemljišta starog samostana bez uspjeha, uzaludne. Stoga se godine 1656. novom molbom obraćaju kralju Ferdinandu III da im dopusti sagraditi novi samostan u gradu Koprivnici. Kralj je molbu odobrio i uz preporuku generala Leslia odredio je iz državne blagajne 150 ranjskih forinti. Iz sačuvanog carskog dokumenta od 7. XII 1656. na njemačkom jeziku to je vidljivo, jer se dokumenat čuva u Arhivu provincije (Kutija 26). Car je izdao i odredbu gradskoj upravi u Koprivnici, da Franjevcima izda dopuštenje graditi novi samostan.

Kad se 14. I 1657. sastala uprava Kustodije sv. Ladislava u varaždinskom samostanu na svoj drugi sastanak pod pretsjedanjem generalnog komisara o. Sebastijana iz Kajete, raspravljalo se kao prvo o samostanu Franjevaca u gradu Koprivnici. Zaključak u zapisniku pod brojem 1, doslovno glasi:

– Ad instantias plurimas militum Praesidii atque adeo etiam totius Confinii Caprocensis, cum consensu etiam Reverendissimi Domini Episcopi Diecesani Domini Petri Petretich et Civium, reassumendam esse antiquam Residentiam Caprocesem intra moenia a Patribus Hungaris temere derelicta, conclusum fuit, et pro eandem Familia ordinata, sed miro stratagemate Pa-

rochi loci Nicola Poderkovich nostri ordinis inimici et cuinodam Ingeniri Calvinistae tempore quo Domini Commisarii circuibant Confinia, Fratres ab introductione fuerunt impediti et duabus a Regia Majestate acceptis mandatis ad ipsos Concilii Bellici Praesidentem et Consiliarios, res indefinita remansit proqua et defacto sollicitatur (Protocolum I, str. 62).

U prijevodu – »Na mnoge pretstavke vojske u tvrđavi a k tomu također i cijele koprivničke granice s pristankom i prepoštovanog gospodina zagrebačkog biskupa Petra Petretića i građana, da se preuzme stara rezidencija koprivnička unutar zidova, brzopleto od ugarskih otaca napuštena, bilo je odlučeno i za isti određena familija, ali začudnom strategijom mjesnog župnika Nikole Poderkovića, neprijatelja našega reda i nekog inžinjera Kalviniste, u vrijeme, dok su gospoda komesari obilazili Krajinu braća su bila spriječena da budu uvedena, i s dva su od Kraljevskog veličanstva primljena naloga samim ratnim savjetnicima pretsjedniku i savjetnicima, stvar je neodređena ostala, o čemu se stvarno i savjetovalo«.

Povratak Franjevaca u grad Koprivnicu tražili su krajišnici cijele koprivničke krajine. Pristao je zagrebački biskup Petar Petretić i građani koprivničke tvrđave. Uprava Kustodije je 14. I 1657. zaključila, da se ponuda prihvati i određena je i prva postava braće za tu novu franjevačku rezidenciju. Protivnici su bili župnik koprivnički Nikola Poderković i jedan inžinjer Kalvinista. Ova dvojica su svojom lukavom strategijom spriječili dolazak Franjevaca u Koprivnicu. Čini mi se, da su za jednog katoličkog svećenika teške riječi: »ordini nostri inimicus« našega reda neprijatelj.

Godina 1657. se može smatrati godinom ponovnog dolaska Manje braće u grad Koprivnicu.

Smrću cara Ferdinanda III i dolaskom njegova sina Leopolda I na austrijsko prijestolje nastale su neke zapreke uvođenju Franjevaca u Koprivnicu, premda je Ferdinand III dao svoj pristanak za izgradnju novoga samostana i crkve pod naslovom Sv. Antuna Padovanskog. Spomenuti inžinjer Kalvinista prosjedovao je radi tvrđavnog prostora u Beč, da se Franjevcima ne dopusti dolazak u tvrđavni prostor, pa je Leopold I ustezao da potvrdi već dano dopuštenje svoga oca Ferdinanda III. Nije u tome doprinijelo ni pismeno požurivanje Leopoldu I zagrebačkog biskupa Petra Petretića napisano 30. V 1657. godine, u kojemu je isticao caru potrebu dolaska Franjevaca u koprivničku tvrđavu radi dušobrižničke službe njemačkim vojnicima i oficirima (Arhiv Prov. kutija 26, kopija).

Za svoj privremeni boravak Franjevci su u Koprivnici, kao dar dobili kuću Katarine Kukel, udovice Martina Knezovića, vicekapetana tvrđave u Đurđevcu. Kuća se nalazila s potkućnicom na mjestu, koje se protezalo od glavne kule na opkopu tvrđave prema jugu. Tu su braća Franjevci napravili drvena prebivališta od osam sobica, a tu su kasnije namjeravali sagraditi postraniju kuću od čvrstog materijala.

Godine 1659. o. Ladislav Janković, kustos Ladislavske kustodije piše molbu Dvorskom ratnom vijeću u Beč, da se konačno riješi pitanje izdavanja građevne dozvole za gradnju novoga samostana i crkve sv. Antuna Padovanskog u Koprivnici.

Ratno se vijeće najprije obratilo generalu Lesliu zapovjedniku Krajine s upitom: neće li u slučaju opsade grada izgradnja tog samostana biti na štetu tvrđavi? General Leslie odgovorio je, da to za sada neće biti. No, u slučaju kakve opsade cijela se Ladislavska kustodija obvezuje, da će u svoju samostansku kuću u Koprivnici primiti vojnike kao što ih i svjetovnjaci u takvim slučajevima primaju u svoje kuće na stan. Ako bi pak u krajnjoj nuždi došlo i do rušenja tvrđave, Franjevci su spremni dopustiti i rušenje samostana.

Nakon ovog odgovora generala Leslia Franjevci su iz Beča dobili dopuštenje da dođu u Koprivnicu i da slobodno i pravno podignu svoj samostan i crkvu.

Prema sačuvanom ugovoru, što ga je o. Đuro Geyer, pretstojnik koprivničke rezidencije 1659. sklopio s Katarinom Spitzin, Franjevci su za 300 forinti kupili od nje njezinu kuću, koja se nalazila uz njihovu drvenu nastambu (Arhiv Prav. – kutija 26). Na taj su način proširili zemljište za gradnju samostana i crkve. Udomaćenje u Koprivnici nije bilo ni jednostavno, a ni lako. Iz molbi, koje su braća upravljala na staleže i redove kraljevstva za potrebni građevinski materijal a i za dovoz tog materijala, vidljivo je kako su se za sve potrebno morali brinuti sami, a uvijek je nešto nedostajalo. Stoga »Origo« s pravom ističe, da nisu imali nikakva utemeljitelja (fundatorem quemquam – str. 3).

U toj muci i naporima najviše ih je još uvijek smetalo, kad su gledali ruševine svoga izvornog samostana. I premda su se pomirili s činjenicom da njihova crkva, sada već proširena, obnovljena i 1657. i posvećena, mora ostati župnom koprivničkom crkvom, preko jedne činjenice nisu ipak mogli ravnodušno proći. Ogorčilo ih je, kad je koprivnički župnik Mihajlo Šimenković promijenio zaštitnika župne crkve i mjesto Bezgrješne Djevice postavio zaštitnikom župne crkve sv. Nikolu, biskupa.

Franjevci su 27. veljače 1669. protiv toga javno prosvjedovali. Prosvjed je sastavljen zapisnički pred križevačkim sucem Nikolom Hanzićem a na zahtjev o. Tome Shockovackog, definitora Ladislavske sada već provincije uz prisustvo sindikata koprivničkog samostana Ilije Monchatta, te gvardijana križevačkog samostana o. Ljudevita Turkovića, zastupnika cijele provincije. Prisutni su bili i mnogi koprivnički građani i vojnici, a među ovima se spominju: Lovro Agatić, konjanički kapetan, Leon Trgovčić, Pavao Ajtić, Mihajlo Mosyec – Drnjanac, Nikola Natulija, pa Mihajlo i Nikola Zumer.

Zapisnik je sastavljen na dan instalacije koprivničkog župnika Mihajla Šimenkovića, kojeg je po odredbi zagrebačkog biskupa Martina Borkovića instalirao drnjanski župnik Ivan Cutković. Zapisnik navodi da su već mnogi prosvjedi i osporavanja bili i prije, a sada se i javno podiže glas radi toga, **što je crkva (samostanska) od početka svoga utemeljenja i podizanja bila otaca i braće Franjevaca, a ne župna, a jednako tako i sav njezin namještaj i odijela. Posvećena je bila u čast Blaženoj i Bezgrješnoj Djevici,** a ne svetom Nikoli, biskupu. Dakle, i sada i u buduće ova crkva nije župna nego otaca i braće Franjevaca će postojati i biti. Koprivničkom samostanu se daje ovo pismo kao svjedočanstvo da se taj javni prosvjed zna za sva vremena.

Sve to u stvari nije ništa značilo i ne znači. Koprivnička je župna crkva promijenila svoga Zaštitnika, jer je od osnutka župa sv. Nikole, biskupa, bila i ostala i danas jest. Radi povijesnosti prosvjed je svjedočanstvo da je franjevačka od 1321. kad su je Franjevci sagradili i dali posvetiti u čast Bezgrješne Djevice Marije. Svjedočanstvo je to kulturnoj baštini kako su Franjevci podizali samostane i gradili crkve, a mnogi drugi protiv njihove volje u podignutim samostanima stanuju i crkvama se služe.

Prije 700 godina Henrik Gising, slavonski ban, doveo je Franjevce u Koprivnicu i dao im prijašnju župnu crkvu Blažene Djevice Marije, a mnogi

drugi vjernici, kad je bilo vjere i pobožnosti, omogućili im iznova sagraditi samostansku crkvu u čast Bezgrješne i ostali u Koprivnici do 1561. godine, da im kod njihova ponovnog dolaska u Koprivnicu najviše jada zadaju »parochi Caproczenses iuxta Suum ordinen (Origo). No, da su Franjevci u svoje vrijeme poslušali mudar i dalekovidan savjet biskupa Benka Vinkovića, njihov bi se život i djelovanje razvijalo bez sukoba s koprivničkim župnicima i danas bi bili u povoljnijem položaju u svome dušobrižničkom radu. Upornost i opiranja redovito nijesu u skladu s Božjim namjerama i buduća ih pokoljenja skupo plaćaju.

6. Sve o samostanskoj zgradi

Za odvijanje zajedničkog života jedne redovničke franjevačke zajednice potrebne su prostorije za stanovanje i uz takvu zgradu također i crkva za molitvu i slavljenje Mise. U Koprivnici je to Franjevcima služila preuređena kuća Katarine Kukel u blizini tvrđavnog južnog nasipa, dovoljna za dvojicu braće, Franjevaca svećenika, jer se ta franjevačka zajednica u Kustodiji i od 1661. u novoj Slavonskoj provinciji zove rezidencijom Sv. Antuna Padovanskog u Koprivnici, što svjedoči i raspored osoblja iz 1662. godine: o. Gabrijel Kerstel, pretstojnik, i propovjednik za njemački jezik i o. Franjo Buday, propovijednik za hrvatski jezik. Između 1662. i 1668. braća su u Koprivnici mjesto Kukeline kuće napravili svoje drveno prebivalište od osam sobica, pa je uprava Provincije na svome provincijskom sastanku (kapitulu) 10. V 1668. u Remetincu koprivničku rezidenciju proglasila službeno samostanom i tajnim glasanjem izabrala prvog koprivničkog gvardijana u osobi o. **Alekse Seninga.** Taj službeni čin svjedoči, da je samostanska zgrada, drvena doduše, bila tako uređena, da su se uvjeti zajedničkog života u njoj mogli redovnički provoditi, a braća mogla živjeti. Uz gvardijana o. Aleksu Seninga namješteni su: o. Ladislav Janković, vikar i o. Abraham Kalinsky, propovijednik. Provincijal o. Maksimilijan Tkalčević pobrinuo se kod vojničkih vlasti i ishodio 1669. službu vojnog kapelana za njemačke vojnike, pa je to bio i neki novčani prilog za njihovo uzdržavanje.

Kad su se Franjevci u Koprivnici uhodali i sredili, pomišljali su kao što su to već na početku odlučili izgraditi zidani samostan i samostansku crkvu u čast Svetoga Antuna Padovanskog, jer se pod konac 17. stoljeća u Franjevačkom redu posebno širila bratovština i štovanje Sv. Antuna. Godine 1675. može se smatrati godinom početka izgradnje koprivničkog samostana. Izvorno su zasnovana dva trakta: istočni i južni, u obliku ključa, kao samostalna zgrada radi sužena prostora. Izgradnja se odvijala vrlo lagano. Iz odredbe provincijskog kapitula 1680. vidi se, da se u Koprivnici gradi, jer se provincijalu prepušta imenovanje sposobnog brata za vođenje gradnje u Koprivnici. Određen je o. Ljudevit Lahner, koji je uspješno sagradio prizemlje i istočnog i južnog krila. Uz novčanu pomoć cara Ferdinanda III i Leopolda I te generala Leslija vrijedno je spomenuti i županiju Križevačku preko koje su braća pribavila i dovezla potrebne materijale. Samostansko južno krilo se protezalo uz sam gradski bedem i bilo je duže od istočnog krila. Taj dio gradnje je dovršen do 1685., a 1686. o. Ljudevit Lahner je postao koprivničkim gvardijanom.

Prizemna samostanska zgrada nakon 40 godina u oba je svoja krila podignuta na kat. Taj posao je 1729. godine sretno izvršio gvardijan o. Kvirin Nothenstein. Tako proširen koprivnički samostan uz službene prostorije –

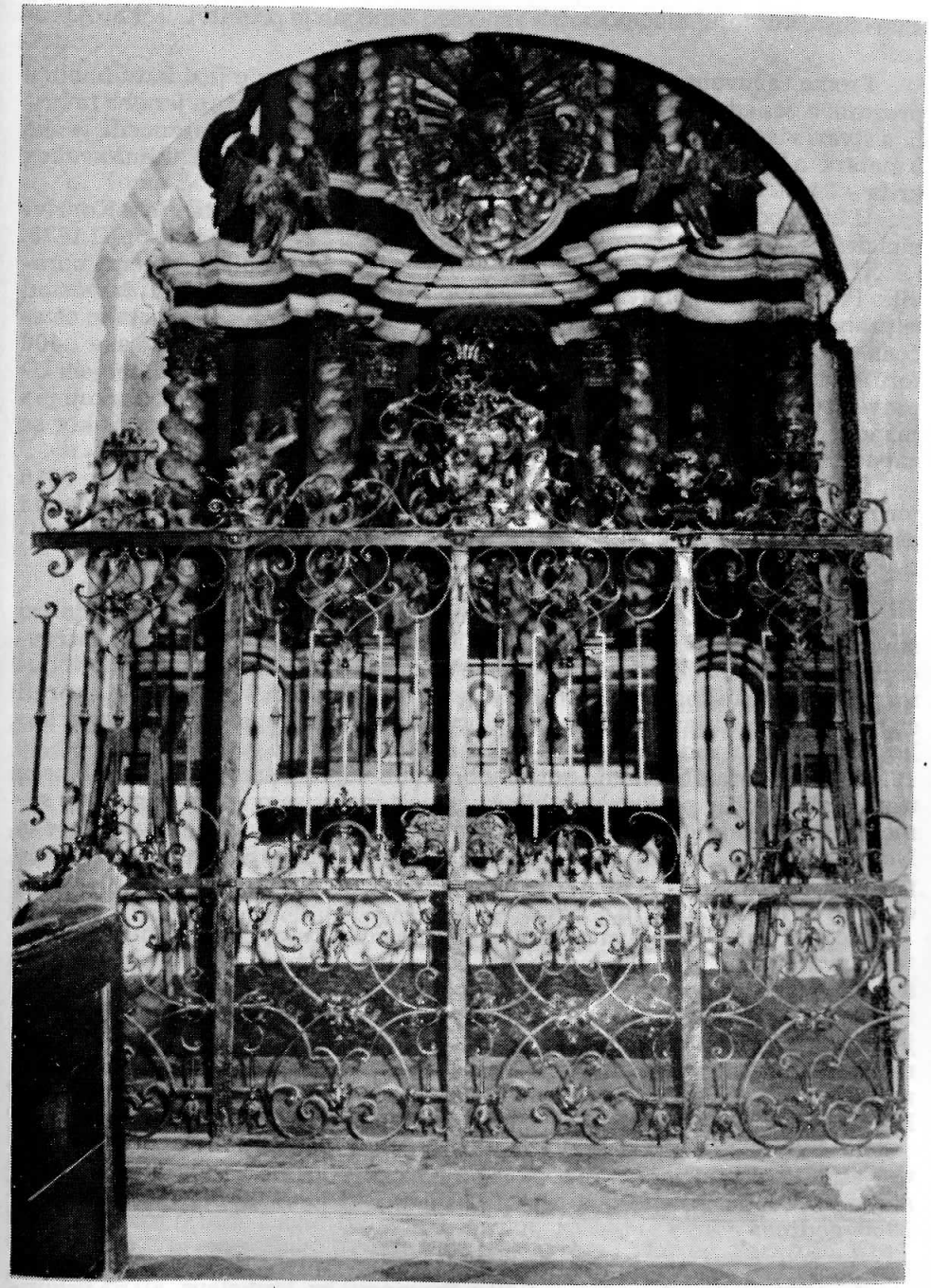

Ulazna vrata i oltar Spasiteljev zavjetne Kapele, 1746. **Foto: Plaih**

sakristiju, kuhinju, blagovaonicu i sušnicu – mogao je primiti i veći broj braće.

Prema sačuvanoj slici izvornog samostana južno krilo je u katu imalo 8 prozora, a zapadno 6 prozora. Raspored soba je teško odrediti, jer oba ta krila u stvari više ne postoje. Visina zidanog dijela tog samostana iznosila je oko 9 metara, a krovište je bilo dosta uzdignuto radi snijega zimi. Duljina svakog krila – 24 m.

U 200 godina svoga postojanja – od 1678-1899. – samostan je u Koprivnici doživio dva jaka, razorna potresa i bio jako oštećen. Bilo je to 8. XI 1778. i 9. XI 1880. godine. U dva navrata oštetila ga je vojska, koja je u njemu boravila. Prvi puta je to bilo za Napoleonovih ratova od 1805. do 1815. Samostan je pretvoren bio u vojnički magazin za žito i hranu. Zgrada je bila jako oštećena. Gvardijan o. Filip Litvić za oštetu dobiva 1816. godine od vojske 1.400 forinti i pokuša obaviti najnužnije popravke. Tom prigodom dopuštenjem Uprave provincije podigne iznad Lauretanske kapele uz crkvu hodnik, koji je s južne strane od ulaza u samostan do sakristije spojio ulaz u crkveni kor sa zapadnim krilom samostana u visini kata. Bilo je to 1816. godine.

Litvićev nasljednik gvardijan o. Serafin Mekovec dobije od vojske 3310 forinti a ne 1.400 forinti kako je to bilo o. Filipu Litviću prvotno određeno i uspije od 1817-1821. cijeli koprivnički samostan temeljito i potpuno obnoviti.

Mekovec je dao u samostanskom dvorištu iskopati i urediti bunar.

Poslije gvardijana Mekovca koprivnički samostan se održava u dobru stanju i dotjeruje. Napose se u tome ističe o. Norbert Horvat, rođen u Križevcima, kroz punih 10 godina. Za vrijeme borbe s Mađarima, koji su podigli bunu protiv austrijskog cara 1848., Franjevci u Koprivnici 3. rujna 1848. morali su svi osim gvardijana o. Norberta Horvata u 48 sati napustiti samostan, kako bi se u njemu mogli smjestiti bolesni vojnici, koji su tu od 13. IX 1848. do 13. IX 1849. boravili. Nakon odlaska bolesnih vojnika samostan je pretvoren u magazin. Kutije s dvopekom bile su smještene ne samo po sobama i po samostanskim hodnicima nego i u samoj crkvi sve do svetišta u kojemu je o. Norbert Horvat, gvardijan, dnevno služio svetu Misu. Samostan je doživio pravo pustošenje, što je na o. Norberta tako bolno djelovalo, da je od žalosti obolio i 1. III 1849. umro.

Vojska je 1850. napustila samostan i po odlasku o. Bonaventuru Horvateka, gvardijana, formalno prevarila. Neznajući njemački Horvatek je potpisao od vojske napisanu potvrdu, na kojoj je stajalo, da samostan nije oštećen i da se ne traži od vojnih vlasti bilo kakva odšteta. I koprivnički samostan nije od banske vlasti dobio nikakvu odštetu. Potrebne popravke, što su ih u samostanu izvršili: zidari, stolari, slikari, bravari i drugi koprivnički obrtnici, morao je samostan sam podmiriti. Učinio je to vrlo poduzetan gvardijan o. Marin Marinović, rođeni Čakovčanac, od 1852-1854. godine.

Nakon poznatog potresa 1880. godine oštećenja koprivničkog samostana uspješno je izvršio popravke o. Kornelije Kopčić od 1881-1887. godine, a nastavio o. Teodor Totta, gvardijan, posljednji u Ladislavskoj provinciji do 1900. godine.

Samostan Sv. Antuna Padovanskog u Koprivnici slovio je od svoga postanka 1675. godine kao siromašniji u Provinciji sv. Ladislava, ali na vrhuncu snage i procvata Provincije neposredno prije štetočinskog djelovanja cara

Josipa II godine 1780. imao je po provincijskom rasporedu osoblja slijedeći sastav:

o. Krizanto Puharić, gvardijan i propovijednik
o. Petar Jakopčić, vikar i propovijednik
o. Eugenije Perić, propovijednik
o. Maksimilijan Jahl, orguljaš i propovijednik
o. Tomo Šoštarić, propovijednik i kapelan u Uttadu (Ugarska)
o. Justus Gask, propovijednik, upravitelj Trećeg reda
o. Dominik Krötz, propovijednik za njemački jezik, upravitelj Bratovštine Sv. Mihajla, orguljaš
o. Justin Bann, blagdanski propovijednik
o. Krizogon Choiss, propovijednik, kateheta i profesor nacionalne škole
o. Jerko Turković, propovijednik, lektor govorništva
o. Berard Šnidarić, propovijednik, kateheta i prof. nac. škole
o. Angelik Turek
o. Marcel Vrančić, propovijednik
o. Đuro Szevery, propovijednik
o. Didak Gurkin, propovijednik
o. Gabrijel Stabić, propovijednik
2 studenta govorništva Braća (laici) pomoćnici
brat Leopold Moog, krojač, sakristan
brat Salomon Botzleiner, stolar,
brat Petar Moricz, kipar
brat Peregin Markulinić, postolar i vratar
brat Vjenceslav Weizl, kuhar.

Koprivnička zajednica je brojila 23 člana, 16 svećenika, 5 braće laika i dva klerika. Oznaka: propovijednik, znači, da je franjevac svećenik s tom oznakom napravio poseban ispit i od Uprave provincije proglašen propovjednikom.

Razorno djelovanje cara Josipa II od 1783-1790. razlogom je, da je Ladislavska provincija doživjela takav udarac raslojavanja i posvjetovnjačenja, da se do 1900. godine nije mogla oporaviti. Za 100 godina, točnije 1885. u koprivničkom samostanu bilo je u svemu pet članova: 3 svećenika i 2 brata laika. Gvardijan o. Kornelije Kopčić, vikar o. Dionizije Bedeković, kateheta mjesnih škola: o. Teodor Totta, kuhar: brat Solan Slekovec, vrtlar, sakristan i vratar: brat Nazarije Nadrić.

7. Sadašnji samostan

Pod konac 19. stoljeća Franjevački red je po odredbi pape Leona XIII doživio veliku obnovu u svim odnosima: duhovno i organizacijski, jer je Redu na mnogim područjima prijetilo rasulo. Stare provincije su se rasformirale, a stvarale nove. U razdoblju tih previranja Ladislavska provincija sa sjedištem u Zagrebu je dokinuta, a nastala je nova Hrvatska provincija Sv. Ćirila i Metoda. Izgubila je sve ugarske samostane, a na svome području dobila je slavonske samostane Kapistranske provincije: Cernik, Požegu, Brod, Našice, Osijek, Bač, Vukovar, Ilok i Zemun. Iz Ladislavske: Čakovec, Varaždin, Krapinu, Zagreb, Ivanić, Kostajnicu i Koprivnicu, a iz Hrvatsko Kranjske: Klanjec, Samobor, Jasku, Karlovac i Trsat. Mnogo kasnije i Suboticu od Ugarske Salvatorijanske provincije.

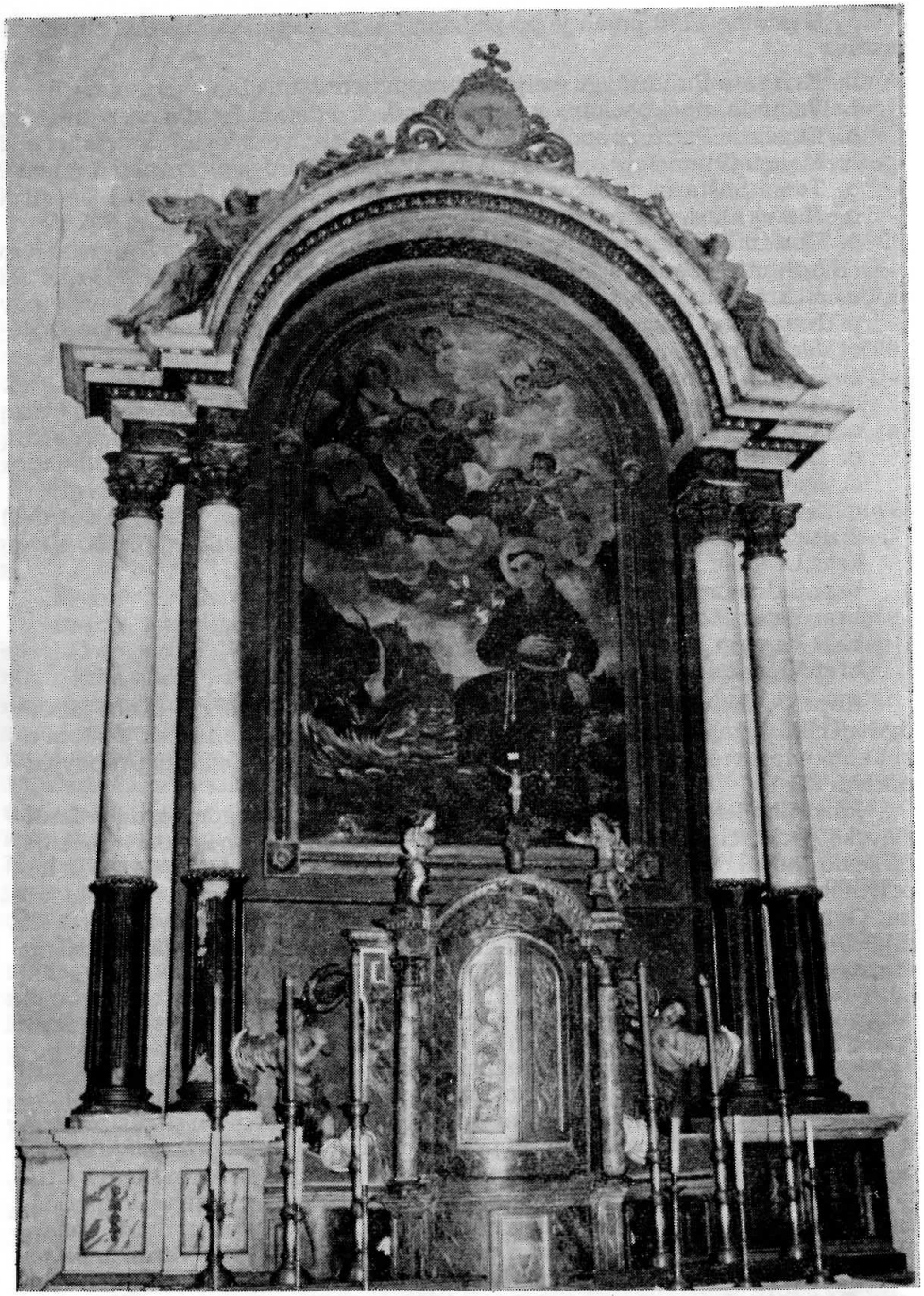

Retabl velikog oltara, 1803. **Foto: Plaih**

Uz članove nove provincije, koji su odmah prihvatili obnovu, bilo je i braće, koja nisu prihvatila obnovu i mogla su živjeti do konca svoga života na svoj prijašnji način redovništva. Mogli su nositi svoje redovničko odijelo crne boje i posebnog kroja, pa su ih zvali: crni fratri. Provincija im je dodijelila i neke kuće u Provinciji, gdje su živjeli kao samostanska zajednica. Među takve samostane neobnovljene braće spadao je i samostan u Koprivnici punih 20 godina, to jest do 1921., kad je uvedena obnova redovničkog života.

Ovu činjenicu je trebalo spomenuti, da se neke stvari o sudbini starog koprivničkog samostana ispravno shvate i ocijene. I sâm sam se često pitao, zašto su neki samostani Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda, postali prave ruševine, zapušteni i prepušteni vremenskoj stihiji. Jedan stariji franjevac svećenik mi je otvorio oči. Rekao mi je: Što se čudite? Kad bi vama zabranili imati i odgajati podmladak, osudivši vas na lagano umiranje, i vi biste radili kao naša braća »crni fratri«. Da obnavljaju i popravljaju samostan i crkvu? Čemu! Za njihova života dostajat će i ono, što sada imaju. Nisu se brinuli i nisu ništa popravljali. Nije ih ništa vezalo uz budućnost, koja o njima ne ovisi!«.

Uz nebrigu i zalaganje »crnih fratara«, kad se radi o starom, izvornom samostanu, vrlo značajnu i važnu ulogu odigrao je i onaj gradski bedem s južne strane, uz koji je podignuto južno samostansko krilo. Grad je počeo rušiti taj bedem. Posljedica je bila, da se i samostansko južno krilo počelo rasipati i rušiti. I kao što je još u 17. stoljeću general Leslie da skloni cara Leopolda I za dodijeljenje dopuštenja izgradnji koprivničkog samostana, napisao »U slučaju rušenja tvrđave Franjevci su spremni srušiti i svoj samostan!«, dogodilo se baš to i bez ratne opasnosti 250 godina kasnije. Uklanjanjem južnog tvrđavnog bedema prijetila je opasnost, da se sruši i južno samostansko krilo. Grede, koje su na neki način spajale zidove između prizemlja i kata, istrunule su. Potreban je bio temeljiti i velik zahvat utvrđivanja zidova, a samostan preuzet od »crnih fratara« nije imao nikakvih sredstava. Uprava provincije je 16. I 1923. godine donijela odluku, da se južno samostansko krilo sruši, a zapadno krilo djelomično sruši, a djelomično preuredi za stanovanje. Uz to neka se kupi zemljište uz crkvu sa zapadne strane i na njemu sagradi nova »kućica«, jer grad inače ne dopušta kupnju toga zemljišta.

Rušenjem južnog samostanskog krila započeo je o. Alfonzo Andrašec, a dovršio o. Ivan Franjković. Bio je to mukotrpan posao. Opisivati sve zahvate bilo bi suvišno. Bolje je ostati kod sadašnjeg samostana i pokazati, kako izgleda i koji mu je raspored prostorija.

Sadašnji samostan je položen od sjevera prema jugu, povezan s crkvom. Sve prostorije za stanovanje u prizemlju i u katu okrenute su prema istoku, a sa zapadne strane, dolje i gore je hodnik.

Duljina samostanske zgrade iznosi sa zidovima 26,60 m, a širina s južne strane 9,70 m. Krovište je šatorasto, visina 6,50 m. Pokriveno je biber crijepom, crvene boje.

U prizemlju je sakristija uz crkvu, koja je izvorno iznosila 12 m, sad je skraćena i ima 5,15 m duljine, a 3,90 m širine. Dva prozora gledaju na dvorište prema istoku. U drugom dijelu stare sakristije sad je blagovaonica, duga 6,10 a široka 3,40 m. Ima dva prozora na dvorište, a vrata su na hodnik, a nalaze se suprotno drugog prozora. Vrata blagovaonice su vrijedna intarzija, i premda su bila već prodana, natrag su kupljena i postavljena su kao ulazna vrata u sadašnju blagovaonicu. I još jedna značajka. Dugi sakristijski ormar,

koji je izvorno stajao na sadašnjem južnom zidu blagovaonice a onda u samostanskoj sakristiji skraćen je tako da su iz sredine izvađena dva krila, koja su sačuvana na kuhinjskom prozoru i zidnom ormariću u blagovaonici.

Iz blagovaonice je komora, duga 2,35 m, a široka 3,90 m. Ima prozor na dvorištu, a na pregradnom zidu bliže prozora su vrata u kuhinju.

Kuhinja ima dva prozora prema istočnom dvorištu, a vrata na hodnik. Kuhinja je 6,55 m duga i 3,90 m široka.

Poslije kuhinje je prostor od 3,00 m za stubište u kat i u podrum.

Sa zapadne strane u prizemlju je hodnik 1,90 m širok. Prema crkvi su vrata, a vrata su i na južnoj strani u vrt. Prema zapadu u vrt su na hodniku 4 prozora. Taj dio hodnika je s vanjske strane dug 13,00 metara. Uz zid hodnika kod kuhinje s vanjske strane je prizidano spremište, i klozeti u duljini od 9 m a širina je tog istaka 2,27 m. U spremište je ulaz iz vrta sa sjeverne strane a u klozete s hodnika. Spremište ima 1 manji prozor na vrt. I na stepeništu na kat su dva prozora, a vrata su i dolje i gore.

Na katu su sobe za stanovanje. Ispred soba prema zapadu je hodnik s 4 prozora i dva prozora na kupaonici i zahodu. Sobe su okrenute prema istoku. Ima ih 7. Prve dvije su spojene za poglavara kuće, a posljednja uz crkvu je knjižnica. Na kraju hodnika u katu na južnom zidu crkve je oveći prozor s pogledom na glavni oltar. Uz južni zid crkve je oveći prozor s pogledom na glavni oltar. Uz južni zid crkve je hodnik, što ga je 1816. godine sagradio o. Filip Litvić, gvardijan. Strop u sobama i na hodniku je ravan. Napravljen je tako poslije potresa 1938. za uprave samostana o. Norberta Žaliga, gimnazijskog vjeroučitelja. On je tom zgodom temeljito popravio i obnovio cijeli samostan, koji je 27. III 1938. potresom jako stradao. Oštećenja za vrijeme drugog svjetskog rata uspješno su popravili i samostan obnovili između 1959-1966. poglavari koprivničke samostanske rezidencije o. Anzelmo Banić i o. Oton Psarić. O tome su zapisali opširne podatke u samostanskoj kućnoj povijesti. I ne samo ovi nego i drugi poglavari u posljednjih dvadeset godina. Posljednji zahvat je bilo krovište samostana, kad je samostan u cjelosti prekriven novim biber crijepom.

8. Nova samostanska zgrada

Izgovorena riječ i napisana riječ nije isto, premda je sadržaj isti. Nije isto, ako izgovorena riječ nije magnetofonski snimljena. Stoga je među ljudima od davnine ustaljen postupak, da se ugovori i testamenti, obećanja i dane obaveze, računi i plaćanja pismeno utvrđuju. Stoga i ona narodna uzrečica: »Napisano ostaje« (scripta manet).

Franjevci su često, premda ne i redovito, naivni ljudi. Vjeruju na riječ, a onda teško i skupo plaćaju svoju naivnost. Prevare se i nasade i od onih, koje smatraju pobožnima i vjernicima. Svoju naivnost ispaštaju nezasluženom grubošću i podrugljivim smijehom.

Spomenuto – gorko je povezano s novom samostanskom zgradom. Uviđavnost i dobrota na riječ a bez pisanog dokumenta pretvorile su se u drskost, nasilnost i pravu mržnju.

Pođimo od činjenica, koje najbolje svjedoče.

Odlukom Uprave Provincije 5. listopada 1921. godine u koprivnički samostan je došao o. Augustin Šlibar da preuzme upravu samostana od neobnovljenih Franjevaca i kao pretstojnik preuzme brigu i upravu te konačno obnovljene kuće u Provinciji.

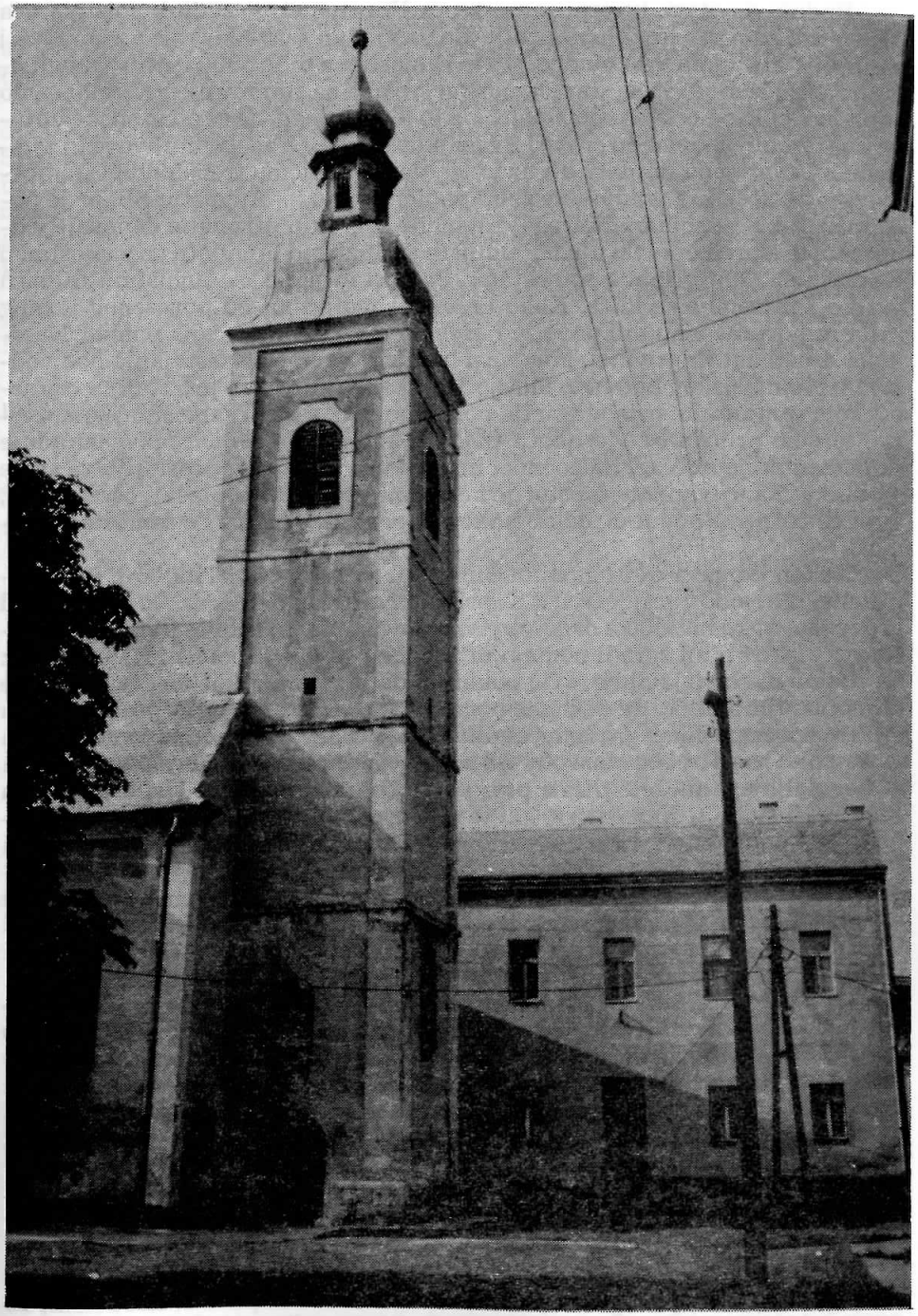

Toranj i novi samostan **Foto: Plaih**

Budući da stari, izvorni samostan u Koprivnici po sudu komisije i oca Mihaela Trohe kao provincijala nije bio prikladan za stanovanje a popravak i saniranje bi stajalo vrlo mnogo, što ni samostan a ni Provincija nisu mogli učiniti, odlučeno je, da se stari samostan sruši, a za stanovanje osposobi samo zapadno krilo od crkve prema jugu. Uz to je određeno, da se od gradske uprave kupi zemljište između crkve i Svasnikove kuće. Gradska uprava je to zemljište bila spremna prodati, ali uz uvjet, da se na njemu treba podići stambena zgrada. Kako je grad ondje želio podići krčmu, o. Augustin Šlibar je početkom 1923. godine na zahtjev Provincije sagradio prizemlje današnje jednokatnice ispred crkve u ulici. Zemljište je službeno prenijeto na samostan u Koprivnici. Ono pripada samostanu. Samostan je po o. Augustinu Šlibaru gradio i prizemlje te kuće. Kako građevni materijali od porušenog južnog krila samostana nisu bili dovoljno, trebala je radna i novčana pomoć. Katolička društva u Koprivnici, koja nisu imala svoje mjesto sastajanja pod vodstvom gimnazijskog katehete Matije Markova, a stanovao je u starom franjevačkom samostanu, pristala su da pomažu pri izgradnji samostanske kuće – sabiranjem priloga od vjernika i fizičkim radom. Temeljem takve suradnje samostan im je obećao, da će moći imati u toj novoj kući prostoriju za svoje sastanke. Za uživanje te prostorije neće samostanu ništa plaćati osim struje, koju će trošiti. Bude li došlo do kakva popravka, društva će samostanu pomoći.

Nakon odlaska o. Augustina Šlibara u Vukovar i o. Tita, koji je u Koprivnici bio samo par mjeseci, u Koprivnicu je došao o. Alfonz Andrašec. Kad je doznao, kako katolička društva javno govore, da je taj dom njihovo vlasništvo, a »fratri u toj zgradi nemaju niti jednog čavla« (Spomenica), o. Alfonz na to sam ovako izjavljuje: »Da pokažem da je vlasnik doista samostan a ne oni, ja sam se odlučio da ga dignem na prvi kat. U tu sam svrhu jednoga dana otišao sâm tamošnjem gradonačelniku (bio je to senator kao zamjenik, te sam ga zamolio za potrebitu dozvolu. On mi je rekao, kada je dom vaše vlasništvo, vi bez daljnjega možete dizati prvi kat. Ja sam stoga obavijestio katolička društva, da kanim dignuti prvi kat te sam ih zamolio, da isprazne te prostorije, to jest da maknu svoje stvari iz doma, da im se ne oštete, dok će se dizati prvi kat. A nakon toga će ponovno moći se smjestiti u prizemlju te i dalje uživati društvene prostorije kao i dosada što su uživali. Dao sam im rok, ali se nisu ništa micali. Dao sam ponovo dopis pismeni s napomenom, ako do toga i toga dana neće maknuti svoje stvari iz doma, ja ću skidati krov, dizati prvi kat. Društva su se ponovo oglušila na moj dopis. Ja sam dao skidati krov. Dr. Markov, kateheta, čim je to vidio, otišao je k advokatu Dr. Trstenjaku. Advokat je došao lično do mene i rekao mi, kojim pravom ja to radim, kada je to imovina katoličkih društava. Ja sam mu pokazao gruntovni izvadak, da je to samostansko. Čim je to on vidio, udaljio se, rekavši: »Nema sumnje da je zgrada samostanska, pa tu ja onda nemam ništa tražiti.« Ja sam mu dokazao, da smo mi vlasnici i nitko drugi. Prema izjavi o. Lovre Kiša, koji je bio tajnik o. Provincijala: »Sjećam se dobro, jednog je dana došao Dr. Markov na provincijalat s molbom, da Provincijalat dozvoli, da bi u Koprivnici katolička društva postali suvlasnici toga doma sa samostanom zajedno. Otac Provincijal ni čuti o tome. Odbio ga je.«

Kat nove samostanske zgrade podigao je o. Alfonz Andrašec u jesen 1924. godine. 15. rujna zgrada je već pokrita, a 18. listopada zidari i tesari su na samostanskom dvorištu pili »aldomaš« dok je na Bezgrješnu – 8. XII o. Alfonz Andrašec skromno blagoslovio dovršenu zgradu.

Čitava nadogradnja kata s nacrtom i dozvolom bez soboslikara stajala je 97.044 dinara ili 388.176 kruna, jer je Jugoslavija za 4 krune davala 1 dinar i tako Hrvate osiromašila!

Ocu Alfonzu je zdušno i vjerno pomagao u tome poslu samostanski sindik gosp. Juraj Horvat, a i trpio pravo progonstvo od spomenutih društava. U Spomenici o. Alfonz je zapisao i ovo: »Sa bolju moramo konstatirati, da nam inače građani nisu pomogli ništa ni dovozom cigle ni crijepa. Tomu je možda mnogo bilo krivo neprijateljsko raspoloženje društava, a konačni uzrok svega toga je taj, **što je samostan prihvatio njihovo sudjelovanje kod izgradnje prizemlja, a bez pismenog ugovora.**« (Spomenica).

Radi budućnosti navodimo Odluku Gradskog poglavarstva u Koprivnici, Broj 7.100/1922., kojom se Upravi koprivničkog samostana javlja zaključak Naslova, da je na svojoj sjednici XXIX od 19/12 1922. – 1302 odredilo:

I Zamoljena građevna parcela kuće »Svasnik i franjevački samostan« prodaje se upravi samostana.

II Cijena zemljišta jest po kvadratnom metru 5 din. slovima pet dinara.

III Uprava samostana ima podnijeti u najkraćem roku molbu za građevnu dozvolu te priložiti istoj propisane nacrte.

IV Sa gradnjom se imade započeti početkom građevne sezone god. 1923.

V Ne ispuni li uprava samostana navedene uvjete prodati će se zemljište drugom, jer imade više kompetenata za građevnu parcelu.

VI Platež zemljišta usliježuje nakon izmjere zemljišta.

Gradonačelnik
Kraljić

Kupljeno zemljište, na kojemu je podignuta nova samostanska zgrada, isplaćeno je Gradskom poglavarstvu u Koprivnici 2. III 1925. godine u visini od 3410 dinara. Prijenos zemljišta u gruntovnici obavljen je 7. VII 1925. godine.

Provincijalat je 1928. godine: Broj 72/1928. izdao Katoličkim društvima odluku, kojom se do 1943. godine dopušta besplatna upotreba prostorija u prizemlju nove samostanske zgrade. Pod brojem II stoji doslovno: »Prema usmenim pogodbama učinjenim prigodom podizanja Doma, ova katolička društva imaju besplatnu upotrebu prostorija u društvene svrhe do godine 1943.«

Poslije tog vremena društva će prema pogodbi sa samostanom plaćati stanarinu.

U Zagrebu, dne 22. veljače 1928.
P. Dr. Teofil Harapin, prov.

Nova samostanska zgrada je jednokatnica. Prizemlje je sagrađeno 1923. godine. Prema ulici ima 4 prozora i ulazna vrata središnje smještena, u hodnik. Lijeva soba je dvorana, koja s ulice ima 2 prozora a na vrt 1 prozor, te vrata u hodnik. Duga 7 m, široka 6 m, visina 3 m. Desna prostorija ima ulaz s hodnika i 2 prozora na ulicu. Prostorno je manja. Duga 7 m, široka 3 m, visoka 3 m. Iza te prostorije je jedna manja soba i prozor na vrt. Služi za spremište.

Kat je podignut u jesen 1924. godine. S ulične strane ima 5 prozora. Sobe su prema ulici, a hodnik sa strane vrta. Na kat se ulazi drvenim stepenicama s istočne strane iz samostanskog hodnika uz crkvu. S gornjeg dijela tih stepenica je prilaz i na kor za pjevače. Kat je predviđen za stanovanje i ima 5 soba.

S vrtne strane nova zgrada ima središnje dolje i gore prizidan istak u širini donjeg hodnika, gdje su smješteni zahodi, a u prizemlju i izlazna vrata na vrt. S obje strane istaka na vrtnoj fasadi zgrade je i u prizemlju i u katu po jedan prozor.

Nova samostanska zgrada je 16 m duga, 6 m široka, visoka 6 m. Krovište šatorasto, crijepom pokrito. Uskoro će se prekrivati. Prekriveno je po o. Oktavijanu Nekiću, gvardijanu.

9. Samostanska crkva

Jedan od uvjeta zajedničkog samostanskog života jest crkva. Činjenica, što je samostan u Koprivnici 1668. godine službeno proglašen formalnim samostanom, sa sigurnošću se može reći, da je uz drveni samostan postojala i drvena crkva, premda pisana svjedočanstva nema, jer ne postoji ni Spomenica samostana iz toga vremenskog razdoblja.

Ostvarenje odluke, da se sagradi i zidana, prikladna crkva, a to je pismeno zajamčeno pri samom dolasku Franjevaca u Koprivnicu, započelo je 1675. kao i gradnja zidanog, izvornog samostana. Kroz dugih 10 godina mukotrpnog rada samostanska crkva je 1685. godine zajedno sa samostanom sagrađena. Zna se da je kao provincijski nadglednik izgradnje crkve i samostana bio o. Ljudevit Lahner. O nacrtu, zidarima i ostalim potrebnim meštrima gradnje nema podataka, premda bi baš ti podaci bili značajni.

Crkva je građena i u Koprivnici kao i na mnogim drugim isključivo doprinosom koprivničkih građana kao i milostinjom seljačkog, vjerničkog, podravskog naroda, iz okolice Koprivnice, te pobožnih vjernika od Ludbrega do Kloštra Podravskog. Pripomoć je odobrio hrvatski sabor, zapovjedništvo Varaždinskog generalata Vojne krajine, te doprinos kralja Ferdinanda III, koji je Franjevcima još 1656. u tu svrhu dodijelio 150 ranjskih forinti.

Sagrađena je 1685., a podignuta je u čast Svetoga Antuna Padovanskog, poznatog čudotvorca, prijatelja siromaha, pomoćnika u svim stvarima, a pogotovo kod izgubljenih stvari. Njegovo štovanje u franjevačkoj crkvi samostana u Koprivnici započelo je odmah i sve do danas postoji. Nakon 300 godina svoga postojanja sa sigurnošću se može reći, da upravo Sveti Antun Padovanski kao zaštitnik samostana i crkve u Koprivnici jest ta sretna okolnost da su se Franjevci u Koprivnici do danas održali, premda su ih neprestano pratile različite nepotrebne i mukotrpne okolnosti.

Samostanska crkva je razmjerno mala. Položena je istok-zapad. Stilski pripada razdoblju baroka. Arhitektonski je jednobrodna građevina, kojoj je sa sjeverne strane 1745. godine prizidana zavjetna kapela Presvetog Otkupitelja. Izvana: duga je 23,70 m a široka 11,15 m. Krovište šatorasto. Završava iza svetišta ravno. Visina izvanjskog zida 9,20 m, a s krovištem 14,7 m. Fasade nema, jer je postavljen toranj. Krovište je 1988. potpuno renovirano i biber crijepom prekriveno radom vjernika i trudom župnika i pretstojnika o. Oktavijana Nekića.

Crkva iznutra ima 3 dijela: svetište, lađa i ispod kora.

Svetište. Prostrano je. Završava s tri stranice. Istočnu stranicu pokriva veliki oltar, a na stranicama s obje strane nalaze se niše za smještaj svetaca. Duljina svetišta iznosi 5,65 m, a širina 8,75 m. Na sjevernom zidu je prozor, a na jušnom blizu oltara vrata u sakristiju. Svetište od lađe dijeli triumfalni luk. Nad svetištem je strop boltan. Bačvastog oblika.

Lađa. Duga je 11,00 m, a široka 8,75 m. Ima 1 prozor na sjever. Na sjevernom zidu je ulaz u kapelu Presv. Otkupitelja širok 3,10 m a zatvara se vrlo lijepim, umjetničkim iskovanim željeznim vratima. Nasuprot ulaza u zavjetnu kapelu na južnom zidu su izlazna vrata na samostanski hodnik. Strop je boltan. Nakon potresa 1938. sve bolte u lađi su ponovo zidane. Bačvasta oblika.

Ispod kora. Prostor ispod kora iznosi 3,65 po duljini i 8,75 m po širini. Na južnom zidu je prozor na hodnik. Iz lađe pod kor nalaze se dva zidana stupa 85x85 cm na kojima počiva kor. Središnje na zapadnom zidu crkve su glavna izlazna vrata, koja vode ispod tornja. S unutrašnje strane tih vrata napravljen je vjetrobran. Strop je križna bolta, zidan. Prostor kora odgovara onome ispod kora.

Uz južni zid crkve je hodnik, 1,90 m širok, s 4 prozora u vrt. Sa zapadne strane tog hodnika su samostanska vrata, a ispred sakristije taj se hodnik spaja s hodnikom iz samostana. Preko tog hodnika nalazi se ulaz u sakristiju, a desno prema samostanskoj klauzuri.

Od tornja do zgrade novoga samostana ima 6,20 m, a od tornja do svršetka sjevernog zida crkve oko 3,00 metra.

Toranj

Značajka koprivničke franjevačke crkve je u tomu, što svoj toranj ima ispred središnjeg dijela fasade. Čini se da je skučenost mjesta za izgradnju samostana i crkve tražila takvo rješenje.

Toranj počiva na vlastitim temeljima postavljen tako, da je zadnji zid ugrađen u zapadni zid crkve. U osnovici je pravokutnik, koji iznosi omjer 5,35x5,27 m, a debljina zida je 1,28 u prvom katu, a onda 1,12 do podnice prozora, mjesta za zvona, a onda do početka kape 96 cm. Na sjevernoj i južnoj strani su prolazi ispod tornja za ulaz u crkvu kroz glavna vrata. Prolaz ispod tornja je boltano nadsvođen s visinom od 2,63 m.

Iznad prolaza na tornju je prvi kat, ima dva prozora – zapadno i južno s promjerom od 2,63 m. Prvi kat je boltan. Na drugom katu promjera 2,95 m ima zapadno jedan pačetvorinasti prozor. Treći kat do ispod podnice četvrtog kata ima isti promjer 2,95 m kao i drugi, ali bez prozora. Mjesto za zvona u četvrtom katu na sve četiri strane ima velike prozore s polukružnim završecima, a promjer je 3,27 m.

Visina prizemlja i prvog kata tornja iznosi 8,00 m. Drugi i treći kat imaju 9,30 m, a prostor četvrtog kata do početka kape tornja ima 6,70 m. Zidani dio tornja iznosi točno 24,00 metra.

Vrlo lijepo, elegantno oblikovana drvena kapa tornja često je obnavljana kao i sama crkva, a posebno poslije potresa 1778, 1880. i 1938. godine. Kod toga su sudjelovali gvardijani: o. Ivan Čendeš (1779), o. Norbert Horvat (1839-1849), o. Marin Marinović (1852-54), o. Kornelije Kopčić 1880., o. Totta, koji je pribavio 1895. novi Križ i jabuku ispod križa, što je izradio koprivnički bravar Šavor, a pozlatio Lovro Anžel. No, sadašnju kapu tornja pribavio je 1927. godine o. Ivan Franjković, pretstojnik samostana, koji je sve temeljito dao popraviti, a onda je baroknu kapu tornja obložio pravim bakrenim limom. Sa zapadne strane napisane su i dvije godine: 1657-1927. Prva označava ponovni dolazak Franjevaca u Koprivnicu na svoje sadašnje mjesto, a druga godina znači obnovu tornja. Ili jednostavno o. Ivan Franjković je že-

lio istaći, da je toranj obnovljen prigodom 270 godišnjice ponovnog dolaska Franjevaca u Koprivnicu. Oko te obnove bilo je mnogo buke i priredaba svake vrste. Samostan se zadužio, a dugove je njegov nasljednik u službi o. Stošo Mikulić morao plaćati. I najvažnije. Nigdje nije zapisano, kolika je visina kape tornja s Križem i jabukom. Vjerojatno oko 20 metara, pa bi onda samostanski toranj u Koprivnici iznosio visinu od 44 metra. Bilo kako bilo, samostanski toranj dominira panoramom Koprivnice sa svih strana. A i s pravom, jer su Franjevci već 700 godina u slobodnom, kraljevskom gradu Koprivnici i jedini redovnici. Danas i službeni dušobrižnici u najstarijem području Koprivnice, gdje je u Kaštelu na obronku Bilogore stanovao 1290. ban Henrik Gising koji je Franjevcima darovao staru župnu crkvu Bl. Djevice i mjesto za samostan.

Unutrašnje uređenje

Prema riječima samog Spasitelja Isusa Krista ženi Samaritanki na Jakobovu bunaru kod grada Sihara: »Bog je duh, i koji mu se klanjaju, u duhu i istini treba da mu se klanjaju« (Iv 4,24), čovjek pojedinac se može Bogu moliti, štovati ga i klanjati mu se na svakome mjestu. Ne treba tražiti posebna mjesta. Ako se potsjetimo, a to je upravo za Crkvu kao zajednicu vjernika posebno značajno i važno, da je i zajednica kao zajednica dužna slaviti Boga i iskazivati mu poklonstvo, zahvalnost, prošnju i kajanje, stoga je zajednici potrebno mjesto i vrijeme. A kako se Crkva kao zajednica Kristovih vjernika prostorno nalazi u većim zajednicama – biskupijama, a svaka biskupija ima veći broj manjih zajednica – župa, to u svakoj manjoj zajednici – župi vjernicima je potrebna zajednička Božja kuća, potrebna im je crkva – građevina, u kojoj će se kao zajednica skupljati na zajedničko štovanje Boga i primanje onih tajna – sakramenata, koja je Otkupitelj ustanovio za posvećenje duša. Napose za sudjelovanje u najsavršenijem činu bogoštovlja – u žrtvi Križa u srcu Crkve – u svetoj Misi. Da župna zajednica po cijelome svijetu može svoju zajedničku dužnost slavljenje Boga izvršavati, određena je nedjelja kao dan Gospodnji i nedjeljna sveta Misa. Mise se slave svakoga dana i više puta, ali župa kao zajednica svoje zajedničko štovanje Boga najsavršenijim činom bogoštovlja može samo nedjeljom i blagdanom sudjelujući u svetoj Misi. Stoga su se već apostoli sa svojim vjernicima sastajali nedjeljom (dan po suboti), na lomljenje kruha, na slušanje apostolske nauke, na molitvu i djela ljubavi (Dap 2,42). A poslije su se gradile posebne zgrade, koje su se radi služenja vjernicima određenog mjesta prozvale Crkve (zborna mjesta).

Svrha Božjih kuća tražila je, da te kuće budu i prikladno iznutra uređene sa svim potrebnim predmetima, odnosno da imaju svoj vlastiti namještaj. A taj se vremenom sve više povećavao. Vjernici su pod vodstvom svojih svećenika nastojali, da im Božja i zajednička njihova kuća bude i ukrašivana, da bude ne samo korisna: oltar, klupe, svjetiljke, slike, ambon (propovjedaonica), pa kor (pjevalište), orgulje, zvona i slično, nego da bude i lijepa. Svakolika ljudska djelatnost počela se s vremenom u crkvama primjenjivati. U čašćenju Boga našlo se i graditeljstvo i kiparstvo i slikarstvo, a najviše pjesništvo i glazba. I tako su baš crkve kao Božje kuće naroda Božjega postale čuvarice kulturnih vrijednosti jednoga naroda. Svuda pa i kod nas.

Samostanska koprivnička crkva nije velika građevina, ali je svojim unutrašnjim uređenjem sačuvala biljeg svoga tristogodišnjeg postojanja. Od svoga sagrađenja u njoj su tri oltara: **veliki** ili glavni oltar zaštitnika crkve **Sv.**

Antuna Padovanskog, smješten u svetištu, i dva pokranja oltara: **Blažene Djevice Marije** i **Svetog Franje Asiškog,** postavljenih ispod triumfalnog luka na početku lađe crkve.

Veliki, glavni oltar

Prvotni, izvorni oltar Svetog Antuna Padovanskog nije sačuvan. Zna se, da ga je svojim troškom dao podići Leonardo plemeniti Candez. Njegov izgled nije nigdje opisan, a Spomenica samostana piše 1779., da su samostanci te godine na veliki oltar postavili sliku sv. Emigdija, biskupa i mučenika, zaštitnika od potresa, jer su se poslije potresa Koprivnice 1778. zavjetovali spomenutom svecu. Godine 1803. taj je oltar dotrajao i bio je uklonjen. Potvrđuje to zapis u knjizi sjednica samostanske uprave. »Zaključeno je, da se stari oltar – barokni – zamijeni novim oltarom.«

Novi – sadašnji – veliki oltar izrađen je od drva u stilu i ornamentici klasicizma, koji se javlja pod konac 18. stoljeća i traje kroz cijelo 19. stoljeće. Jednostavan je. Drveni retabl je smješten središnje i pokriva središnju stranicu završetka istočnog zida svetišta.

Drveni stipes je u obliku groba. Visina mu je 117 cm, a menza je 315 cm duga, a 82 cm široka. Širina cijelog gornjeg dijela oltarnog retabla je 370 cm, a visina cijelog oltara je visina svetišta crkve.

Na menzi je središnje smješteno veliko svetohranište, koje u donjem dijelu ima vratašca i prostor za spremanje ciborija. Visina svetohraništa je 140 cm, a širina 100 cm. Sprijeda je ovalno i završava gore također ovalno. Sa svake strane je po jedan stupić kompozitne glavice, a na svakom stupiću kleči krilati anđelčić. Na malom postamentu uz svetohranište sa svake strane svetohraništa smješten je po jedan veći krilati anđeo adorant.

Samo ovalno oblikovano svetohranište je visoko 94 cm a široko 52 cm. Na njemu su dvokrilna ovalna vrata, a na svakim vratima je po dužini izrezbarena vinova loza s grozdovima. Na vrh svetohraništa je Raspelo od kovine i 1908. je posrebreno.

Na dva dvodjelna postamenta s ukladama sa svake strane oltarnog stola u koso napravljena stoje stupovi kompozitnih glavica, a u donjem dijelu stupovi su kanilirani. Nad stupovima je obostrano prekinuto a bogato profilirano gređe, na kojemu počiva polukružni profilirani završetak retabla iznad oltarne slike. Ispod je oltarna slika u širokoj, profiliranoj rami, polukružna završetka.

Izvorna slika sv. Antuna je 1846. godine s oltara uklonjena, a novu, sadašnju sliku nabavila je gospođa Ana udata Peresc, koju je naslikao gospođin bratić slikar Ferdinand Shweher. Slika prikazuje sv. Antuna Padovanskog, kako propovijeda ribama. Nakon svečanog blagoslova slike 11. studenog iste godine smještena je na veliki oltar. Sve to za o. Norberta Horvata, gvardijana.

Retabl oltara je više puta bojen, ali je dobro uščuvan. I slika je popravljena. Na menzi oltara su sa svake strane svetohraništa po tri mesingasta, visoka svijećnjaka koje je za 1430 din. nabavio o. Norbert Žalig kod »Naše sloge« u Ljubljani 1935.

Oltar sv. Franje Asiškog

S desne strane ispod triumfalnog luka na istočnom zidu ukošeno smješten je pokranji oltar sv. Franje Asiškog, utemeljitelja franjevačkih redova.

To je oltar članova Bratovštine od pojasa sv. Franje ili Trećeg reda. Posvećen je Utisnuću rana sv. ocu Franji na L'averni.

Oltarni stol je drven, a stipes ima oblik groba. Menza je 118 cm duga, a 60 cm široka, od poda 110 cm.

Drveni retabl oltara je polukružno građen. Iznad menze je jednostavno predele, koje obostrano zatvara postament na kojemu stoji s vanjske strane po jedan stup kompozitne glavice i bliže sredini po jedan pilaster posebno izrezbaren, a nad stupovima malo profilirano prelomljeno građe. Mjesto oltarne slike u polukružnoj udubini smještena je kiparska skupina, koja predočuje Utisnuće rana sv. Franje na brdu L'averni. Franjo u zanosu, a pred njim Raspeti, kome seraf s dva krila pokriva donji dio tijela, s dva krila leti, a s dva krila je iznad glave Raspetome.

Retabl završava atikom polukružna oblika, koja iznad građa obostrano ima po jednog većeg krilatog anđela u sjedećem stavu. U sredini atike je kip sv. Nikole, biskupa, zaštitnika grada Koprivnice. Svetac je izrađen u sjedećem stavu. Radi sličnosti sa sv. Blažom, biskupom i mučenikom s atike na oltaru Majke Božje, kip sv. Nikole je sigurno izradio brat Petar Moricz u travnju 1779. godine, kad je prema samostanskoj Spomenici potresom oštećen popravljao oltar sv. Franje.

Oltarni retabl je obojen i više puta premazivan. No, stručnjak kiparskih ostvarenja u našim krajevima za vrijeme baroka na području zagrebačke nadbiskupije gospođa Dr. Doris Boričević smatra, da je oltar sv. Franje istovjetan oltaru Majke Božje, ali da je u središnjoj niši oltara sv. Franje došlo do znatnih promjena. Ona smatra, da ona kamenja na kojoj kleči sv. Franjo djeluje neorganski, a i sam kip sv. Franje izgleda noviji.

Oltar Majke Božje

S lijeve strane ispod triumfalnog luka u lađi ukošeno je na istočnom zidu smješten oltar pod naslovom: **Presveto Trojstvo kruni Mariju,** dakle – Marijin oltar.

Prije svega pogledajmo malo u prošlost!

Po sagrađenju crkve 1685. izvorni oltar na tome mjestu bio je u čast Majci Božjoj. Na tome oltaru se sigurno nalazio kip Majke Božje s Djetetom Isusom. Gospa je u stojećem stavu i drži Dijete Isusa u poluležećem stavu na lijevoj ruci, a desnom pridržava lijevu nožicu. Dijete Isus u lijevoj ruci drži zemaljsku kuglu, a desnu je položio na srce Majke Marije. Bio je to primitivan rad gotičke Madone i možda baš ta okolnost je potakla samostansku braću i gvardijana Pavla Levovića, da su taj kip uklonili s oltara Majke Božje i odnijeli ga u crkveni tavan. Za mene je vjerojatnije, da je 1692. oltar Majke Božje zajedno s kipom iz crkve uklonjen zato, jer je upravo te godine podignuta Lauretanska kapela u prostoru današnjeg ulaza u samostan, a s ulazom ispod kora na južnom crkvenom zidu.

U knjižnici o. Mladena Barbarića »Majka Božja Judska« u Osijeku (Osijek 1927), na petoj stranici piše: »Spomenuli smo prije, kako je starješina samostana u Siklošu o. Elzear Pavić crkvicu u Judu na brzu ruku uresio sličicama. Time nije bio zadovoljan. Kako se pobožnost širila i sve više ljudi dolazilo otide u Hrvatsku da potraži zgodan kip za Jud. Nađe ga u koprivničkom samostanu. Tamo se obnovio trošni oltar i novi kip postavio, dok su stari kip (vetus statua) uklonili i spremili na crkveni tavan. Kada je dakle spomenuti pretstojnik onamo došao i zamolio od gvardijana kip, kratko mu je rekao:

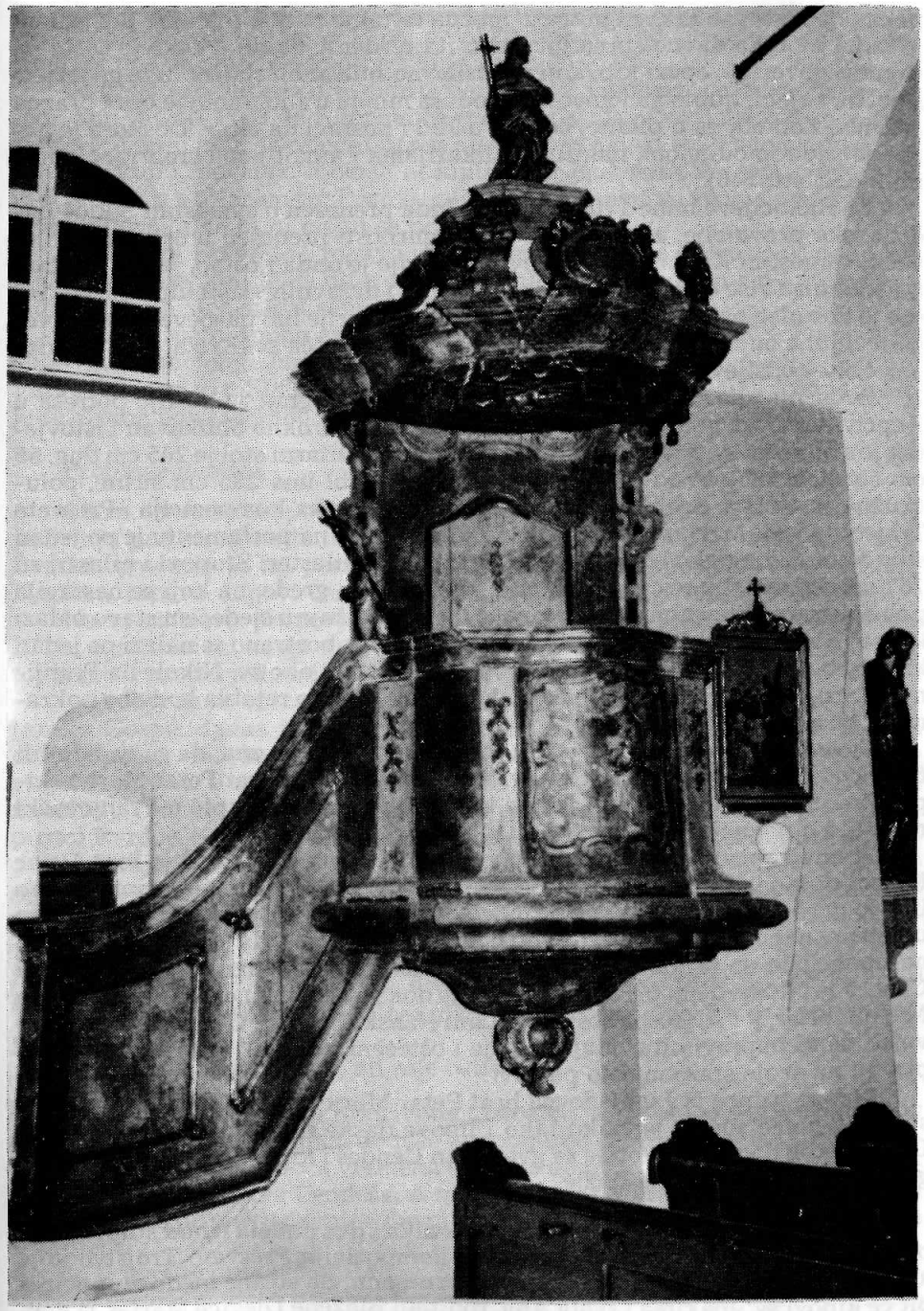

Propovjedaonica, 1779. **Foto: Plaih**

neka ode na tavan crkve i potraži, možda će tamo naći kip Majke Božje, koji je tamo **ne tako davno** spremljen (non ita pridem). Otide – kako je često po savjesti govorio – opazi kip, koji je **odsijevao sunčanim sjajem.** Uze ga u ruke s poštovanjem, ljubio ga i govorio: Hodi sa mnom u Jud, tamo te čeka prazna crkvica. Zamota ga u plahte, odnese u Jud i postavi na oltar. Doskora je narod uresio kip odijelom, nakitima, slikarijama i amajlijama srebrnim i zlatnim (o. c. str. 5-6).

Za Rakocijeve bune 1703. kip je iz Juda prenesen u samostan Šikloš Ladislavske provincije, a onda radi veće sigurnosti prenešen u osječki franjevački samostan Kapistranske provincije, gdje je onda i ostao, jer ga građani Osijeka nisu više dali. Odobrenjem crkvenih i državnih vlasti kip Judske Gospe je dosuđen osječkom samostanu, gdje je najprije bio na sjevernom crkvenom zidu, a onda je prenešen na glavni oltar Našašća sv. Križa, gdje se i danas časti i odsijeva sunčanim sjajem!

Sadašnji oltar Majke Božje u Koprivnici podignut je poslije potresa u Koprivnici 1778. godine. Drven je, jednostavan, barokno oblikovan i istovjetan je s oltarom sv. Franje na desnoj strani lađe. Oltarni stol je 205 cm dug, 55 cm širok, a 107 cm od poda crkve. Drveni retabl ima 285 cm širine, polukružna je oblika. Središnje je niša, gdje je kiparska kompozicija »Presveto Trojstvo kruni Mariju«. S obje strane oltarne niše na postamentu je po jedan stup kompozitne glavice i po jedan izrezbareni pilaster. Stupovi i pilastri su 167 cm. Iznad stupova je profilirano prelomljeno gređe, na koji se nastavlja polukružno oblikovana atika oltara, gdje se središnje u sjedećem stavu nalazi kip sv. Blaža, biskupa i mučenika, a nad gređem obostrano se nalazi po jedan krilati anđeo u sjedećem stavu. Oko sv. Blaža kao i oko sv. Nikole na Franjinu oltaru, kipar je izradio vijenac od oblačića. Visina retabla kod oba pokranja oltara je oko šest metara.

Vrijednost Marijina oltara je u tome, što se sigurno zna, da su ga izradili franjevci: brat Salamon Botzleiner, Mađar iz Pećuha i brat Petar Moricz, kipar Frank iz Bamberga, koji je kao kipar 1770. godine stupio u Franjevački red i bio u novicijatu u Virovitici.

Prema zapisu samostanske Spomenice u Koprivnici, kad je brat Petar Moricz došao iz Segezda u Koprivnicu 22. travnja 1779. da vidi pripremljeno lipovo drvo za izgradnju nove propovjedaonice u crkvi, jer je stara potresom uništena, napomenuo je gvardijanu ocu Ivanu Čendešu, da bi se iz pripravljena materijala uz propovjedaonicu mogao napraviti i jedan oltar. Otac Ivan Čendeš je oduševljeno pristao na to. To je dokaz da tada u crkvi nije postojao Marijin oltar, jer se Gospa štovala u Lauretanskoj kapeli. Obojica su se dogovorili da se napravi oltar Majke Božje i oštećeni oltar sv. Franje odmah popravi i na svoje staro mjesto postavi.

Lipove trupce iz Jagnjedovca brat Petar Moricz je sam 23. travnja 1779. smjestio da se suše a jednako tako i lipove daske nabavljene i dovežene iz Drnja. Istog dana dogovoriše se gvardijan Čendeš i kipar Moricz, kako će izgledati novi oltar Majke Božje.

U atici će biti kip sv. Valentina, mučenika i dva anđela iznad stupova. Ispod kipa sv. Valentina bit će kiparska kompozicija Presveto Trojstvo koje kruni Blaženu Djevicu Mariju na nebo uznesenu. Sa strane među stupovima bit će kipovi sv. Joakima i sveta Ana, roditelji Blažene Djevice Marije. U kartuši iznad Presvetog Trojstva bit će napisano: Miserere Deus ex alto esto propitius peccatoribus – to jest: Smiluj se Bože, budi s visina milostiv grješnicima. Braća Šalamon Botzleiner, stolar i Petar Moricz, kipar, započeše izrađivati spomenuti oltar u jesen 1779., a već 23. lipnja 1780. oltar je dovršen i postavljen te 2. srpnja iste godine i blagoslovljen.

Po svemu izgleda da nije napravljen prema dogovoru s o. Ivanom Čendešem, koji je ljeti 1779. iz Koprivnice premješten pa je novi gvardijan o. Krizanto Puhanić plan izmijenio, jer u atici se ne nalazi sv. Valentin nego sv. Blaž, biskup i mučenik, a nema ni kipova sv. Joakima i sv. Ane. Vjerojatno radi sličnosti s oltarom sv. Franje, gdje također nema sa strane među stupovima kipova, a ne bi ni mogli se postaviti.

Skluptura Presveto Trojstvo izvorno je djelo brata Petra Moricza, a kip Djevice Marije, koji je na oltaru bio, uklonjen je, ali je sačuvan i nalazi se u jednoj niši na stepeništu samostana iz prizemlja na kat.

Oltar je bio potpuno završen pozlatom i bojenjem tek 1803. Ponovno je obnovljen i obojen te pozlaćen 1883., kad je taj posao obavio Martin Sodić iz Varaždina, rođen u Štrigovi za gvardijana o. Kornelija Kopčića, koji je poslije razornog potresa 1880. temeljito obnavljao samostansku crkvu.

Propovjedaonica

Staru, izvornu propovjedaonicu, potres 8. studenoga 1778. je slomio, jer je na nju pao strop bolte u lađi. Trebalo je izraditi novu. Gvardijan o. Ivan Čendeš, povjerio je taj posao braći Šalamonu Botzleineru, stolaru i Petru Moriczu, kiparu. Lipovi trupci su iz Jagnjedovca a lipove daske iz Drnja.

Nacrt za novu propovjedaonicu dogovoreno je napravljen 23. travnja 1779., a zajednički su ga napravili kipar Moricz i gvardijan Čendeš. Prema toj zamisli propovjedaonica je trebala ovako izgledati:

– Probit će se vrata na južnom zidu crkve iz ondašnje kapelice Lauretanske Gospe, danas je tu samostanski hodnik. Postavit će se stepenice i drveni prilaz do govornice. Na gornjem dijelu baldahina propovjedaonice stajat će kipovi. U sredini na pilu stajat će sv. Bonaventura kardinal i crkveni naučitelj. Oko njega stajat će na niskim podnožjima: Sv. Ivan Kapistran, apostol Evrope, Sv. Franjo Solan, apostol Amerike, Sv. Bernardin Sijenski apostol Italije i Sv. Jakov Markijski apostol naših krajeva. Svaki od ovih franjevačkih misionara u odijelu zemlje u kojoj je propovijedao. Na sredini gornjeg vanjskog ruba baldahina u kartuši bit će kronostih:

Veritas oDIUM parlt ast nIhIL
CUrabit Is qVI reCta agit (MDCCLXXX-1780)

To jest: Istina rađa mržnjom, ali se ništa ne zabrinjava onaj, koji ispravno radi!

Zamisao je izvanredna, ali nije ostvarena. Šteta!

Promjena poglavara u Koprivnici razlogom je, da se Čendešev i Moriczov nacrt nije ostvario. Kronika, doduše ne spominje razlog odstupanja od prvotne zamisli, ali je i kratkoća vremena utjecala da propovjedaonica nije izrađena prema želji o. Ivana Čendeša. A možda i kipar Moricz nije dospio izraditi kipove, jer je propovjedaonica dovršena i postavljena 18. studenoga 1779., a u nedjelju 21. studenoga 1779. prvi je na njoj propovijedao o. Justus Gaži, nedjeljni propovijednik u Koprivnici, dok je o. Dominik Krotz, Kranjac, propovijedao njemački. Samostanska Spomenica izričito bilježi da je propovjedaonica izrađena drukčije no što je bilo prvotno zamišljeno (aliis formis ornatam ut supra propositum erat).

Sačuvana je u svojoj prvotnoj izradbi. Prema opisu Dr. Doris Boričević izgleda ovako: »Trostrana govornica u pravokutnoj osnovi počiva na profiliranom podnožju, pod kojim se donji završetak čunjasto sužuje. Lomovi uglova ublaženi su širokim i plitkim pilastrima koji nose završni vijenac. Kratko stepenište, ukrašeno ukladama vodi na govornicu, nad koju se iznad pozadinske stijene nadvija kružni obruč baldahina prekinut obratima i optočen resama. Gore na vrhu se snažne, široke volute ustremljuju uvis i nose pločasti postament za kip.

Taj Botzleinerov stolarski okvir propovjedaonice ukrasio je Petar Moricz ornamentalnim motivima klasicirajućeg rocaillea, koje već poznajemo iz njegovih ranijih djela. Kako je klasicizam već osjetno očit u strogim jednostavnim linijama njezine konstrukcije, tako su i ornamentalni motivi već potpuno izgubili nježnu prozračnost i asimetričnu gibkost rokokoa. Sasvim uzane volute formiraju na govornici, stepenišnoj ogradi i pozadinskoj stijeni simetrične okvire, a pilastri su ukrašeni cvjetnim grančicama koje su vezane petljom. Moriczovi su uski i plošneni rocaillei primjenjeni krajnje suzdržljivo, kao npr. kod kartuša na vijencu baldahina, gdje prate razlistanim i perforiranim oblicima dvije suprostavljene C-volute. Kao donji završetak postavio je Moricz jednu viseću rocaille-konzolicu, koja je samo daleki odjek razigrane spiralne školjke propovjedaonice u Sigetu (Mađarska).

Siromašan poput ornamentalnog dekora jest i figuralni ukras. Moricz stvarno nije izveo nijedan od brojnih kipova zadanih prvobitnim nacrtom. Jedini kip koprivničke propovjedaonice, Spasitelj s križem na vrhu baldahina, nije Moriczov rad, nego je djelo križevačkog kipara Stjepana Severina iz vremena prije 1750. i potječe vjerojatno s ranije propovjedaonice ili jednog od starih oltara. Jedino maleni anđeo s raspelom, koji sjedi na vijencu govornice, tipičan je Moriczov dječji lik.

Propovjedaonica je obojena i pozlaćena tek godine 1819, vjerojatno zbog toga, jer se za taj skupi posao nije našao mecena. U novije je vrijeme ta marmorizacija u diskretnim zelenim i crvenim tonovima i pozlatom obnovljena skidanjem kasnije nanesene boje iz 1883. godine (Franjevački kipar Petar Moricz, Vijesti Muzealaca i Konzervatora, god. XXVI, broj 1, Zagreb, 1977, str. 33-34).

Na propovjedaonicu se ide iz samostanskog hodnika u prizemlju. I danas su tu vrata, stara, jednokrilna, desna, koja se otvaraju na hodnik. Vise na dva stara, željezna panta, ukrašena baroknim načinom. Visoka su 177 cm, a široka 120 cm. Podijeljena su na dvije uklade, od kojih svaka iznosi 52x67 cm. Dobro su uščuvana.

Dva kipa u svetištu

Za gvardijana o. Teodora Totta, vjeroučitelja na pučkoj školi godine 1897. osnovana je u kapeli Presvetog Otkupitelja Bratovština Srca Isusova. Tim povodom su nabavljena dva kipa: Srce Isusovo i Srce Marijino. Platila ih je gđa Ana Sćetinec iz Koprivnice. Kipovi su smješteni u dugim nišama na istočnom zidu svetišta s jedne i druge strane oltara. Visina im je 150 cm, a obojeni su i stoje na malim, prigodnim postamentima s ukrasom glave krilatog anđela. S desne strane je Srce Isusovo a s lijeve Srce Marijino.

Lurdska špilja

U crkvenoj lađi ispod prozora kod oltara Majke Božje izvorno su na sjevernom zidu bila vrata na ulicu (put). Ta su vrata zazidana a na vanjskom zidu se i danas još nalaze kameni okviri tih vrata. S unutrašnje strane u prostoru tih vrata napravljena je lurdska špilja s kipom Bezgrješne Djevice. Visina je 257 cm, a širina 180 cm. Ulaz u lurdsku špilju zatvaraju dvokrilna željezna vrata, ukrašena, 180 cm široka a 90 cm visoka. Ne zna se kad je načinjena.

Oltar Sv. Valentina

Samostanska Spomenica navodi, da je 1883. gvardijan o. Kornelije Kopčić ispod oltara Sv. Valentina pod korom napravio udubinu za Božji grob. A za tako uređen Božji grob je nabavio i kip Kristovo mrtvo tijelo (kiparski rad). (Ad sepulchrum Christi infra aram s. Valentini procuratus est Christus sculptus).

Taj se oltar nalazio na sjevernom zidu pod korom, gdje je danas velika ispovjedaonica. Slika s tog oltara »Sveti Valentin« visi na hodniku prizemlja kod samostanskih izlaznih vrata. Budući da je 1913. godine o. Kornelije Kopčić prenio grob u kapelu Presvetog Otkupitelja, oltar Sv. Valentina se više ne spominje.

Dva kipa u lađi

S desne strane ulaza u kapelu Otkupiteljevu na zidu lađe postavljen je poviše kip **Svete Ane s malom Marijom,** visok 120 cm, drvo, obojen. Godine 1854. spominje se kip Sv. Ane. Obojio ga je slikar Grubišić.

Na južnom crkvenom zidu s lijeve strane vrata na hodnik postavljen je kip **Sv. Josipa s djetetom Isusom,** drvo, 120 cm.

Crkvene klupe

U svetištu se nalaze dvije stare klupe. Na južnom zidu crkve s desne strane sakristijskih vrata je prva od tih starih klupa. Duga je 180 cm, a visoka 115 cm. Na vanjskoj trbušastoj strani među ukrasima je napisana brojka **46,** dok je na drugoj jednako oblikovanoj klupi, dugoj 170 cm, a visokoj 117 cm napisane su brojke **17,** što znači, da su napravljene 1746. godine. Ta pak okolnost traži, da se ove dvije klupe treba čuvati kao vrijednu baštinu prošlosti.

U lađi se nalaze klupe za vjernike. Na desnoj strani ispod propovjedaonice prema koru nalazi se 6 klupa, a na lijevoj, ženskoj ima 4 klupe. Sve su jednako duge – 250 cm, a visina im je 125 cm. Na svakoj klupi su po tri uklade. Završne vanjske stranice su vrlo lijepo ukrašene dubinskim rezbarijama. Potječu iz polovice 18. stoljeća i vrijedne su.

Korske klupe

Za dnevnu molitvu časoslova franjevci svećenici su tu svoju najčasniju redovničku dužnost vršili na samostanskom crkvenom koru. Siromašni koprivnički samostan sačuvao je do danas izvorne korske klupe, koje su vrlo lijepe i umjetnički vrijedne. Smještene su na zapadnom zidu kora. Središnje je sjedište za poglavara, koji započinje molitvu. Njemu s desne strane ima 4 sjedišta s visokom pozadinom, a ispred sjedišta je klupa duga 200 cm, dok je pozadinska stijena duga 262 cm a visoka 138 cm od gornjeg dijela sjedišta, dok

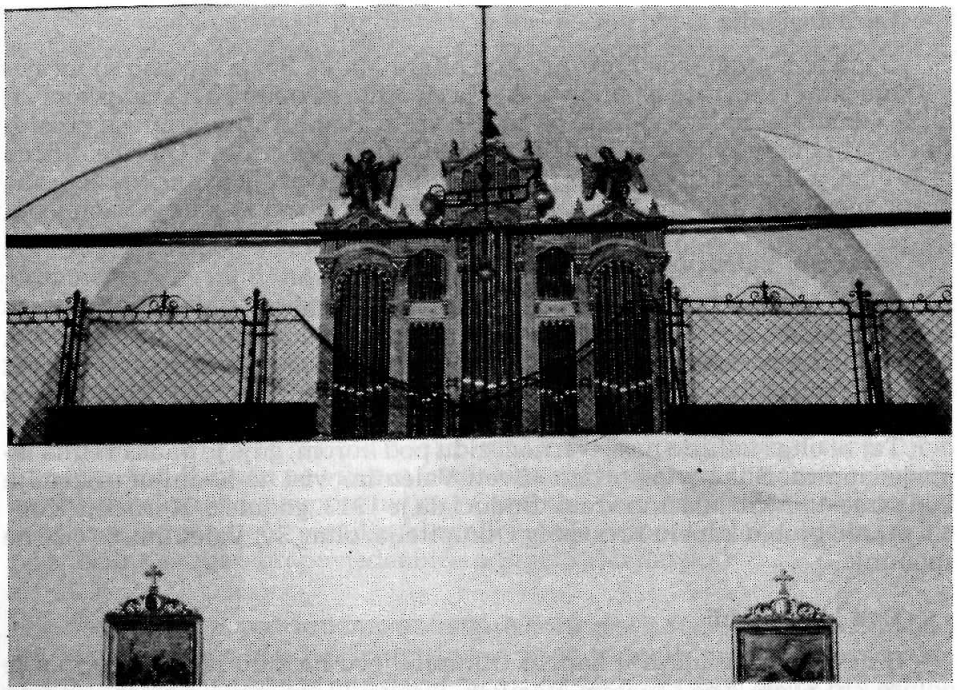

Korska rešetka i prospekt orgulja **Foto: Plaih**

je visina od tla do gornjeg dijela 116 cm. I lijeva strana ima 4 sjedišta u dužini od 262 cm, dok je tako i klupa ispred. Prostor između klupa u sredini iznosi oko 125 cm.

Pozadinske stijene i stranice klupa sa strane ukrašene su vrlo lijepim rezbarijama. U cjelini – doista vrijedno djelo, koje radi tamnosti prostora nije dovoljno poznato povjesničarima umjetnosti i rezbarske umješnosti.

Orgulje

Prema propisima Franjevačkog reda Ladislavska provincija je veliku pažnju posvećivala liturgijskom i pučkom pjevanju, odgoju dobrih orguljaša i kraljice glazbala – orguljama. U svim samostanskim crkvama imala je prikladne orgulje, a polovicom 18. stoljeća i nekoliko braće orguljara. Stoga je sigurno, da je i crkva Sv. Antuna Padovanskog u Koprivnici imala orgulje, premda pisana svjedočanstva nema za 18. stoljeće. Iz popisa se orguljaša i učitelja orguljanja koprivničkog samostana može pratiti neprekinuti redosljed od 1675. do 1897., znači da su u samostanskoj crkvi postojale i orgulje. Jedne od tih starih orgulja u Koprivnici sigurno je napravio i brat Andrija Schaumann, zanimanjem graditelj orgulja, koji je 1749-50 bio namješten u koprivničkom samostanu. Taj je radio orgulje u Ivaniću i Čakovcu.

Kad su stare orgulje, često u prošlosti popravljane, dotrajale, godine 1942. samostan je od gradske uprave kupio orgulje iz židovske sinagoge. Ove je montirao Šiprak, graditelj orgulja iz Zagreba i smjestio ih u ormar starih orgulja.

Te, današnje samostanske orgulje su djelo: Braće **Rieger** iz Jägerndorfa u Šleziji, 575 su njihovo djelo i imaju 6 registara. Pneumatske su s jednim manualom i pedalom, a **dispozitiv** je slijedeći:

Subbass 16', Principal 8', Burdon 8', Salicional 8', Oktava 4', Mixtur 2 fach.

Smještene su u vrlo lijepi i veliki ormar, pa u prospektu imaju četiri niza svirala u gornjem dijelu ormara. Sviraonik je ispred ormara, a mijeh je na električni pogon. Orgulje su i u najnovije vrijeme očišćene i uređene. Dobro sviraju i dovoljne su za ovaj crkveni prostor.

Zvona

Prvi zapis o samostanskim zvonima potječe iz 1818. godine. Spominje se: veliki zvon i nedjeljni zvon. Oba ta zvona su te godine bila prelijana, a za to je plaćeno 929 forinti.

Godine 1879. u kolovozu nastala je rupa na koralnom zvonu. To zvono je odvezeno u Varaždin k zvonolijevcu Papstu, da ga prelije. Prije je bilo teško cent i 81 libru, a prelijano ima 102 kg. Prije prelijevanja na njemu je pisalo: A fulgure et tempestate libera nos Domine (od groma i nevremena oslobodi nas Gospodine). Na sredini su bile četiri slike, koje su i na novom. 1. Križ s Marijom i Ivanom, 2. Krunjenje Marije, 3. Tri kralja i 4. Obraćenje sv. Pavla. Na prvotnom je dolje pisalo: F:A:W 1721.

Godine 1908. Spomenica spominje, da je kupljeno 4 uža za zvonove, što bi potvrdilo misao, kako je samostanska crkva tada imala 4 zvona.

Za vrijeme I Svjetskog rata 21. kolovoza 1916. skinuta su za vojne svrhe dva samostanska zvona s tornja:

1. **Veliko zvono** sv. Antuna, teško 133 kg.
2. **Manje zvono** »Šestak«, teško 98 kg.

Zvona su 25. kolovoza otpremljena na kolodvor. Samostanu su platili: za veliko – 331 kruna, a za manje – 171 krunu.

Kad je 1934. o. Norbert Žalig postao kateheta na koprivničkoj gimnaziji i pretstojnik samostana, odlučio je 1935. nabaviti zvono za crkvu Sv. Antuna u Koprivnici. Sabirao je milodare i kod firme Kvirina Lebiša iz Zagreba naručio je to novo zvono. Zvono je iz ljevaonice stiglo u Koprivnicu 22. ožujka 1936. a svečano blagoslovljeno 17. svibnja iste godine. Blagoslovio ga je o. Augustin Šlibar, provincijal.

Novo zvono nosi sliku **Sv. Antuna Padovanskog** i oznaku firme Kvirina Lebiša iz Zagreba, teško je 638 kg, kumovala mu je gospođa Štengl. Stajalo je 22.000 dinara. Glasa se u: **f.**

Od hrastovine je majstor Jankač, trećoredac, badava napravio sve potrebno u tornju.

U tornju je još jedno zvono, manje. Glasa se u **be.**

Glavna vrata crkve

Prema zapadu pod zvonik iz crkve nalaze se drvena vrata. To su dvokrilna vrata 212 cm visoka, a 150 cm široka. Svako krilo vrata je 75 cm široko i ima dvije uklade.

S nutrašnje strane je 1913. o. Kornelije Kopčić ispred ulaznih glavnih vrata dao napraviti **vjetrobran** (Windfang kako on to nazva). Taj vjetrobran i danas postoji ispred ulaznih vrata, što je vrlo korisno radi propuha.

Lauretanska kapela

S desne strane glavnih vrata u crkvi, gdje se danas nalazi samostanski hodnik s južne strane, bila je podignuta Lauretanska kapela. Tu je kapelu dala podići gospođa Regina Barbara Altenbacher, a koprivnički samostan je svake godine 5. ožujka morao služiti jednu sv. Misu po želji utemeljiteljice te kapele.

Spomenuta kapela je 1692. godine dovršena i na blagdan Presvetog Trojstva je svečano blagoslovljena. Samostanska Spomenica bilježi, da se prigodom svečane procesije toga dana na gradskim ulicama Koprivnice na očigled velikog mnoštva vjernika vidjela na nebu tri sunca.

Godine 1730. kapela je proširena i produžena sve do samostanskog zida pred sakristijom. Za vrijeme potresa Koprivnice 1778. najviše je stradala upravo ta kapela. Vanjski zid prema jugu toliko se nagnuo, pa je oltar Lauretanske Gospe bio prenesen u sakristiju. Činjenica pak, da je o. Ivan Čendeš, gvardijan, 1779. oduševljeno prihvatio zamisao brata Moricza, kipara, da se ispod triumfalnog luka na sjevernoj strani podigne novi oltar Majke Božje i da bude posvećen Presvetom Trojstvu koje kruni Blaženu Djevicu Mariju, svjedoči da se vjerojatno nije namjeravalo obnavljati Lauretansku kapelu, odnosno htjelo se izradbom novog oltara u čast Gospi pod spomenutim neobičnim naslovom ovjekovječiti događaj s tri sunca, koji se odigrao na blagdan Presvetog Trojstva i svečane proslave otvaranja Lauretanske kapele 1692. godine.

Samostanska Spomenica spominje, da je o. Filip Litvić, gvardijan, uz crkvu u prizemlju i u katu podigao hodnike jedan iznad drugoga, kako to i danas stoji. Bilo je to 1816. godine, kad se obnavljao samostan nakon odlaska vojske. To znači, da kapele nije bilo na hodniku poslije potresa 1778. Dodamo li zapis Spomenice iz 1854., da je te godine obojen i oltar Lauretanske Gospe pod korom, znači da se tada još nalazio u crkvi, ali ispod kora, i to na južnoj strani, jer je oltar Sv. Valentina bio na sjevernoj strani pod korom. Kasnije se taj oltar više nigdje ne spominje, pa se nezna ni tko ga je uklonio iz crkve a ni kada je uklonjen. U crkvi ga više nema.

No, ispod kora u crkvi s desne strane na južnom crkvenom zidu iznad današnje ispovjedaonice još uvijek se nalazi kamena ploča, koja je i nekoć tu stajala, a tada su na tome mjestu bila vrata iz crkve u Lauretansku kapelu, što je sa strane današnjeg hodnika i danas vidljivo. Na toj pak kamenoj ploči uklesan je latinski natpis, koji glasi:

Hoc sacellum Lauretanum ad honorem
b. v. fieri curavit nob. dna. Regina Barbara
Altenbacherin vidua Sacrum unum pro
defunctis die 5. Martii celebrandum obligo

što u prijevodu glasi: »Ovu Lauretansku kapelu u čast Blažene Djevice dala je podići plemenita gospođa Regina Barbara Altenbacherova udovica. Obvezujem da se služi jedna Misa za pokojne 5. ožujka«. Dodamo li, da je 29. III 1727. izdana odluka koju je potpisao tajnik franjevačkog generala o. Ivana iz Soreksima, po kojoj su braća koprivničkog samostana dužni uz svetu Misu (sine cantu) bez pjevanja za gospođu Altenbacher poslije te Mise izmoliti Psalam »Iz dubine« (De profundis), moglo bi se zaključiti da je 1727. godine spomenuta gospođa umrla. Iz gornjeg se natpisa ne može reći, da je umrla 5. ožujka, jer je ta kamena ploča s gornjim latinskim tekstom postavljena iznad ulaznih vrata u Lauretansku kapelu 1692. godine. Prema tekstu utemeljiteljica je tražila, da Franjevci u Koprivnici godišnje služe jednu Misu za **pokojne** a ne za nju. Generalova odluka traži, da se poslije te godišnje Mise 5. ožujka doda molenje Psalma »Iz dubine« za pokojnu dobročiniteljicu Reginu Barbaru Altenbacher, koja je oko 1727. umrla.

Štovanje Lauretanske (Loretske) Gospe općenito se u našim krajevima u 17. stoljeću širilo. Postoje u mnogim našim samostanima kao i u Koprivnici kapele i oltari u čast Loretske Gospe. Svojevremeno sam vidio i tiskanu knjigu, gdje se u formi litanija spominju sva mjesta po Evropi, gdje se štuje Loretska Gospa. Na koprivničkom Lauretanskom oltaru bio je kip Gospe kojeg danas u samostanu više nema.

Zavjetna kapela presvetog Otkupitelja

S vanjske strane uz sjeverni zid samostanske crkve prizidana je bliže koru kapela Presvetog Otkupitelja. To je građevina kvadratnog oblika. S vanjske strane je 630x555 cm, a s unutrašnje strane je 480x480 cm. Visina je 9,00 m. Na vrhu krovišta je mali tornjić, koji je izvorno bio otvoren na sve četiri strane, a sada su ti otvori zazidani. Na istočnu i zapadnu stranu napravljen je po jedan prozor, što kapelu čini svjetlijom od crkve.

Dopuštenjem ratnog ministarstva u Beču, kapelu je sagradio Varaždinski generalat, koji je od 1739. do 1765. svoje sjedište imao u Koprivnici. Kapela je napravljena uz franjevačku crkvu, jer su Franjevci vršili službu vojnih kapelana. A nije podignuta, kako to napisa Dr. Rudolf Horvat kao zavjetnu kapelu radi kuge koja je nešto prije 1745. vladala i harala Podravinom (Povijest slob. kralj. grada Koprivnice, str. 135, Zagreb 1943). Generalat je ovu kapelu podigao radi zavjeta što ga je učinio u ratu. To potvrđuje i najstariji povijesni samostanski izvor zvani »Origo« gdje piše doslovno: Kapelu Presv. Otkupitelja podigao je 1745. iz zajedničke kase Generalata radi zavjeta u ratu učinjena« (ob votum in Bello factum) i nastavlja: »Sliku je iz Češke donio general major Ivan Nepomuk Mienicky, a da li je milosna nije poznato. Ispod te kapele slavni je Varaždinski Generalat sagradio svoju kriptu, u kojoj su sahranjeni dva generala: Mienicky, pučki Mynsko i Kengöel i još neki časnici.

Da je to stvarno zavjetna kapela Varaždinskog generalata u Koprivnici, potvrđuje to i vidljivo istaknuti natpis, što stoji iznad ulaza iz crkve u tu kapelu:

Hoc generalatus posuit Tibi Christe
sacellum, haec igitur populi respice vota Tui

To znači: »Ovu kapelu, Kriste, podigao je Tebi Generalat, ovdje dakle pogledaj zavjete Tvoga puka«.

Polukružni otvor na sjevernom zidu crkve kao ulaz u zavjetnu kapelu Otkupiteljevu zatvaraju kovana željezna vrata, umjetnički iskovano djelo kovača – bravara. Vrata su dvokrilna i mogu se i zaključavati. Visina im je bez gornjeg ukrasa 215 cm, a širina 300 cm. Svako krilo 150 cm.

Svake godine na drugu nedjelju u siječnju cijela je koprivnička župa procesijom iz župne crkve dolazila u samostansku crkvu, gdje je domaći župnik služio svečanu svetu Misu i održao propovijed. Ta nedjelja je izabrana zato, jer se nekada ime Isusovo slavilo polovicom siječnja. Štovanje imena Isusova širio je sveti Bernardin Sijenski, franjevac i njegov subrat Ivan Kapistran, kome jedinome pripada pobjeda pod Beogradom 22. VII 1456. vjerom u snagu Isusova imena.

Sjeverni zid Otkupiteljeve zavjetne kapele pokriva zavjetni oltar širok 480 cm. Po sudu i ocjeni gospođe Dr. Doris Baričević iz Zagreba drveni retabl oltara je barokni s izvornim kipovima iz vremena izgradnje kapele 1745. Više puta popravljan i premazivan. Godine 1853/54 premazao ga je slikar Grubinša, a možda i Sodić. Menza je zidana, dužina 252 cm, visina od poda 117 cm. S obje strane menze su prohodi s polukružnim, bogato profiliranim nadsvođem, koje počiva s obje strane prohoda na visokim postamentima. Središnje ugrađeno u predele retabla nalazi se malo svetohranište, široko 66 cm, a visoko 62 cm. Na jednokrilnim vratašcima izrezbaren je kalež s po dva svrdlasta stupa kompozitnih glavica, a među stupovima su kipovi svetaca: desno – sv. Sebastijan, drvo, 150 cm, privezan uz drvo, obojen, a lijevo sv. Rok, drvo, obojen, visok 150 cm. Kipar nepoznat. Iznad svetohraništa je povišeno smještena slika Presvetog Otkupitelja, ulje na platnu 42x33 cm u profiliranoj rami od kovine, 9 cm širokoj. Rama i ukrasi na rami od kovine su i posrebreni. Nad slikom je baldahin s resama također od kovine i posrebren. Uz sliku iz baldahina vise izrezbareni i obojeni zastori, koje pridržavaju s obje strane po jedan anđeo drvo, 76 cm, obojen, s krilima u lijetu. Iza leđa tih anđela obostrano je po jedan široki pilaster kompozitne glavice, marmoriziran. Iza svetohraništa u slobodan prostor ispod slike 1973. ljeti smješten je kip **Trpni Isus** (Jesus patiens) što ga je slikar Grubiša 1854. obojio, a zapravo je izvorno pozlaćen. Stajao je gotovo nezapažen u jednoj desnoj niši uz veliki oltar, a dobro je kiparsko djelo. Postavljen na Otkupiteljev oltar dobro se uklapa u cjelinu oltara. Uz njega su i dva anđela, što su onako nasumce bila stavljena u građe oltara Majke Božje. Oni su sigurno djelo brata Petra Moricza, što se dade zaključiti po usporedbi s anđelima Petra Moricza na virovitičkom oltaru sv. Josipa.

Nad stupovima je bogato razvedeno, profilirano građe nad kojim je atika bogata sadržajem. Središte atike je Bog otac među oblacima i anđeoskim glavicama. Obostrano je među dva mala svrdlasta stupa kompozitnih glavica kip Sv. Ane, desno i kip sv. Joakima lijevo. Flankirano lijevo i desno su volutni zabati s jednim krilatim anđelom u sjedećem stavu. Nad stupovima atike obostrano je bogato, profilirano građe u sredini prelomljeno radi završetka ukrasa nad Bogom ocem. Na vrhu tog građa smješten je po jedan krilati anđeo u lijetu prema križu, koji završava atiku.

Uz svetohranište stoje po dva od kovine napravljena a posrebrena visoka svijećnjaka.

Otkupiteljev oltar je umjetnički skladan, ali bojenje je neukusno, napose stupova i građa i svih profilacija. Trebalo bi to promijeniti i u izvorno stanje vratiti.

U toj kapeli se za Božić prave jaslice, a za veliki tjedan Božji grob. Jedno i drugo pristaje u tome prostoru.

Križni put

Pobožnost Križnog puta je franjevačka pobožnost, koju je uveo i širio sv. Leonardo Portumauricijski. Stoga se u svim samostanskim crkvama nalaze u 18. stoljeću postaje Križnog puta, njih 14 u obliku slika postavljenih na 14 mjesta po zidovima crkve. Slike su redovito umjetničke vrijednosti, kako to svjedoče sačuvane iz 18. stoljeća iz Ivanića i Zagreba. I Koprivnica je imala u 18. stoljeću tako naslikane postaje Križnog puta, jer Spomenica navodi, da je gvardijan o. Kristof Gojšić 1855. dao nanovo naslikati 14 postaja Križnog puta (novitas). Ove su vjerojatno dotrajale ili se nisu više dopadale o. Norberatu Žaligu, pa je kao pretstojnik samostana 1935. u Ljubljani kod tvrtke »naša sloga« nabavio nove postaje... Platio je 7.000 dinara. Slike su umjetnički naslikane na platnu i uokvirene. Svečano blagoslovljene i postavljene su u Korizmi 10. ožujka iste godine. Postavio ih je o. Norbert, a novac su dali vjernici.

Luster u lađi

Godine 1908. za crkvu je o. Božidar Totta, dugogodišnji vjeroučitelj na pučkoj školi u Koprivnici po povratku iz Kostajnice kao pretstojnik samostana u Koprivnici nabavio novu svjetiljku – Luster, što i danas visi usred lađe.

Oltar prema puku

Obnovom liturgijskog bogoštovlja trebalo je u svim crkvama urediti u svetištu oltarni stol okrenut prema puku. Kod toga je trebalo poštivati stari glavni oltar kao kulturnu umjetničku vrijednost. Tako je i u svetištu samostanske crkve postavljen oltarni stol prema puku. Taj posao dao je obaviti i oltarni stol postaviti o. Polikarp Pehnec kao pretstojnik samostana za Uskrs 1970. godine.

10. Sakristija

Od davnine kod osnivanja novih samostanskih zajednica u Franjevačkom redu tražila se uz crkvu i toranj također sakristija, to jest posebna prostorija uz svetište crkve, gdje su se svećenici pripremali za misno slavlje i gdje se nalazilo i pohranjivalo sve potrebno za obavljanje liturgijskih čina.

Zanimljivo je, da je u koprivničkom samostanu izvorno postojala razmjerno vrlo velika, 12 m duga, a 3,90 m široka s 4 prozora prema vrtu. Na zapadnom zidu je imala vrlo lijepo izrađen i intarzijama ukrašen ormar za spremanje svetih posuda, liturgijskih odijela i potrebnih knjiga i ostalih stvari. Kad je stari samostan porušen velika, stara sakristija je skraćena radi blagovaonice, koja je tu napravljena 1926. godine. Uz svetište crkve je ostala manja prostorija, današnja sakristija, koja ima 5,15 m dužine, a 3,90 m širine. Prema vrtu odnosno dvorištu su dva prozora, a u svetište su jedna vrata a na hodnik druga.

Vrata u svetište su stara vrata, jednokrilna su, 2 metra visoka a 1 metar široka. Imaju dvije uklade. Na gornjoj ukladi je mali prozorčić, koji sa strane svetišta ima jedan metalni ukras posrebren, a sa strane sakristije na prozorčiću je staklo. Otvara se u sakristiju. Visi na dva panta ukrašena barokni. Brava je također stara iz 18. st.

Iz hodnika su druga sakristijska vrata također stara, jednokrilna, 180 cm visoka a 96 cm široka. Sastavljena od dvije uklade. Vise na dva panta s ukrasima barokne izradbe. Otvaraju se u sakristiju. Ključanica je nova.

Sakristijski ormari

Premda je radi smanjena prostora sakristije središnji dio ormara uklonjen, a dvoja vratašca su sačuvana u blagovaonici, koprivnički sakristijski ormar je doista vrlo vrijedan i zaslužuje posebnu pažnju. Djelo je nepoznatog

brata stolara iz 18. stoljeća. Sav je intarziran i dobro uščuvan. Smješten je na južnom zidu prema blagovaonici i ispunjava čitav zid. Dužina mu je 3,90 metra, a visina 210 cm. To su dva ormara postavljena jedan iznad drugoga.

Donji ormar počiva na podu. Visina mu je 83 cm, dužina 390 cm, a širina 95 cm. Središnje ima 3 ladna s po dvije duge uklade. Izvlači se i u njima se drže kazule, albe i pokrivala za oltare. S obje strane tih ladna smješten je po jedan jednokrilni ormar, desni i lijevi, koji vise na po dva panta. Gornji dio donjeg ormara je ravan. S prednje strane je prostor za postavljanje potrebnih odijela za služenje Mise, a na zadnjem dijelu je smješten gornji ormar, koji je 3,80 m dug a 1,23 visok. Gornji ormar je vrlo bogato razveden u tri dijela: središnji dio i desni i lijevi dio. Svaki taj dio je vodoravno podijeljen u tri dijela. Središnji dio gornjeg ormara je ovako oblikovan: Donji red ima 3 ladice, koje se izvlače. Drugi red su tri manja ormarića s vratašcima, koja vise na po dva panta, a otvaraju se s lijeve strane. U gornjem redu je dvokrilni ormarić, koji se središnje otvara. S obje strane središnjeg dijela gornjeg ormara stolar je napravio slijedeći raspored: Najprije su s lijeva i desna dvokrilna vrata u gornjem vodoravnom redu. Uz ta vrata se nalaze tri ladna, jedan iznad drugoga. U srednjem redu su 4 ormarića, a u donjem redu su 4 manja ladna.

Ormar u cjelosti je vrlo skladno oblikovan, upravo pjeva i pjesnik bi rekao plijeni oči!

U sakristiji se nalazi i jedna bakrena, ukrašena posuda za vodu, a ispod nje malo veći kotlić, u koji kod pranja svećenikovih ruku pada voda iz gornje bakrene posude. Posuda i kotlić su dobar limarski rad iz polovice 19. stoljeća, ručno izrađen.

Sveto posuđe

Koprivnička samostanska crkva ima lijepi broj sačuvanih kaleža, dvije pokaznice, dva pacifikala i još nekoliko vrijednih predmeta u službi bogoštovlja.

Pokaznice

1. **Manja pokaznica,** srebro, djelomično pozlaćeno, iskucano, lijevano ukras od čeških kamenova, visina 40 cm, širina 21 cm, podnožje (oval) 18x14,5 cm. Po sudu Dr. Ive Lentića potječe iz druge polovice 17 stoljeća. Izrađena je u obliku sunca. Ima ovalno profilirano podnožje, ukrašeno na pozlaćenoj podlozi velikim iskucanim srebrnim cvjetovima tulipana, ruža i narcisa, kao i s tri srebrne lijevane i prikucane anđeoske glavice. Šesterokutan nodus ukrašen je srebrnom girlandom. Na podnožju gornjeg dijela pokaznice smještena je srebrna anđeoska glavica. Oko ovalnog ostenzorija, u kojem se nalazi velika lunula, vije se okvir od stiliziranih i pozlaćenih oblaka ukrašen s četiri raznobojna češka kamena. Oko tog okvira vije se vijenac nemirno pokrenutih i pozlaćenih zraka svjetla. S lijeve i desne strane okvira pokaznice smješten je po jedan reljefno izveden anđelčić, dok je na njegovom gornjem dijelu prikazan srebrni reljef anđela. Pokaznica je sačuvana. Označena je žigom grada Augsburga iz druge polovice 17. stoljeća, kao i majstorskim znakom »GR« u ovalu, koji pripadaju Georgu Reischlu (Opis i valorizacija Dr. Ive Lentića).

2. **Pokaznica – velika,** pozlaćeni i lijevani materijal, visina 60 cm, širina 30 cm, podnožje ovalno 23x19 cm. Potječe iz godine 1867, kako to stoji napisano na dnu podnožja. Majstor nepoznat, ali djelo je kvalitetno u stilu neobaroka. Pokaznica ima ovalno profilirano podnožje ukrašeno okruglim medaljonima u kojima se nalaze lijevani srebrni likovi četvorice evanđelista. Nodus je u obliku neobarokne vaze. Gornji dio ima u sredini ostenzorij s lunulom u neobaroknom okviru, oko koje se vije vijenac kratkih zraka svjetla. Oko tog kruga nalazi se širi okvir od spleta geometrijske ornamentacije, ukrašen u gornjem dijelu vazama s cvijećem, reljefnim likom Boga oca, a s desne strane i s lijeve strane anđelima adorantima. U donjem dijelu okvira smješten je lik golubice. Uokolo pokaznice je vijenac pozlaćenih zraka svjetla, a na vrhu je pozlaćen križ. (Opis Dr. Ive Lentića). Godina 1867. ne može biti godina izradbe pokaznice, jer u Spomenici samostana postoji zapis za 1853., da je o. Marin Marinović dao veliku pokaznicu popraviti i očistiti. Doslovno »Calices, Monstrantia major ac Pacificalia cum Turibalo reparationem et purgationem... Subierunt – kaleži, velika pokaznica, pacifikali s kadionicom popravku i čišćenju bijahu podvrgnuti. Prema tome nabavljena je sigurno u 18. stoljeću!

Kaleži

1. **Kalež,** srebro, pozlaćeno, iskucano, lijevano, ukrasi od čeških kamenova, 26 cm visok, promjer podnožja 17 cm. Potječe iz druge polovice 18 stoljeća, majstor nepoznat, u rokoko stilu, Kalež ima široko oblikovano i razvedeno podnožje ukrašeno viticama u obliku slova C cvjetićima i lišćem, te raznobojnim češkim kamenovima. Trobridno oblikovani nodus ukrašen je viticama i snopovima žitnog klasja. Košarica kaleža ukrašena je iskucanom rokajnom ornamentacijom, cvjetovima i raznobojnim češkim kamenovima. Kalež je dobro uščuvan, kvalitetan i tipičan srebrni i pozlaćeni rokoko kalež (Opis – Dr. Ive Lentić).

2. **Kalež,** srebro, pozlaćeno, iskucano, izvedeno na proboj. Potječe iz kraja 17. ili početkom 18. stoljeća. Majstor je nepoznat. Visina 23 cm, promjer podnožja 14,5 cm. Kalež ima šesterolisno profilirano podnožje ukrašeno iskucanom prikazima baroknih vaza s cvijećem, baroknim kartušama i festonima. Kruškoliki je nodus ukrašen biljnim ornamentima i okruglim praznim medaljonima. Košarica je izvedena na proboj od opleta vrbčastih ornamenata koji uokviruju anđeoske glavice. Nadvišena je vijencem s motivom stiliziranih plamenova. Na podnožju je ugraviran zapis: »Calix Cordig. Caprocz. Quem Mich. Burich F. F.«

Kalež je dobro uščuvan. Dar je koprivničkih trećoredaca. Dao ga je načiniti Mihovil Burić. Bratovština Trećeg reda (od pojasa sv. Franje) 1677. Sve značajke ovoga kaleža govore na vrlo jak utjecaj augsburških zlatara iz druge polovice 17. stoljeća (Opis – Dr. Ivan Lentić).

3. **Kalež** srebro, djelomično pozlaćeno, iskucano, lijevano. Visina 25 cm, promjer podnožja 17 cm. Potječe iz 1700. godine, a majstor je vjerojatno Georg Reisch iz Augsburga. Kalež ima šesterolisno, profilirano podnožje široko plosnato izvučena vanjskog ruba. Podnožje ukrašeno velikim iskucanim srebrnim cvjetovima i lišćem na pozlaćenoj podlozi. Nodus je kruškoliki i ukrašen viticama. Kupa je glatka i pozlaćena. Na donjoj strani podnožja piše: »Anno 1700. C. C. SVB GVARD P. BM«.

Kalež je na vanjskom rubu oštećen i mjestimično pokrpan. Nije proviđen puncom, koja je ranije zacijelo postojala na rubu kaleža. Prema stilskim značajkama i izvedbi ornamentacije na podnožju kaleža mogao bi se taj kvalitetni kalež pripisati ausburškom zlataru Georgu Reischu, koji se kao zlatar spominje u Augsburgu od 1664-1700 godine, a autor je i manje pokaznice u fra-

njevačkoj crkvi u Koprivnici (opis – Dr. Ive Lentić). Ono iz zapisa na kaležu **sub. P. BM** za gvardijana oca Benedikta Marklupecza, a taj je u Koprivnici bio gvardijan 1707/8.

4. **Kalež,** srebro, iskucano, lijevano, izvedeno na proboj. Visina 25 cm, promjer podnožja 16 cm. Majstor je nepoznat a potječe s početka 18. stoljeća. Okruglo izvedeno podnožje ukrašeno je iskucanim anđeoskim glavicama i vazama s cvijećem, okruženim viticama baroknog tipa u obliku slova C. Nodus je u obliku žira. Košarica kaleža izvedena je na proboj od spleta srebrnih listova i prikaza srebrnih amfora s cvijećem. Na vanjskom rubu podnožja ugraviran je zapis: »IMC«. Sačuvan je i kvalitetan (Opis – Dr. Ive Lentić).

5. **Kalež,** srebro, pozlaćeno, iskucano, lijevano, izvedeno na proboj. Visina 25 cm, promjer podnožja 16 cm. Majstor nepoznat, napravljen u prvoj polovici 18. stoljeća. Kalež ima barokno izvedeno podnodžje profilirana ruba, ukrašeno je kvalitetno iskucanom ornamentacijom, anđeoskim glavicama i vazama s cvijećem, okruženim viticama u obliku slova C. Nodus je lijevan i profiliran. Košarica je izvedena na proboj od spleta velikih listova, koji uokviruju prikaze srebrnih anfora s cvijećem. Sačuvan je. (Opis – Dr. Ive Lentić).

6. **Kalež,** srebro, pozlaćeno, iskucano, izvedeno na proboj. Visina 25 cm, promjer podnožja 16 cm. Potječe iz prve polovice 18. stoljeća, a majstor nepoznat. Kalež ima široko šesterolisno podnodžje profilirana vanjska ruba. Podnožje je ukrašeno iskucanom ornamentacijom koja prikazuje velike cvjetove u baroknim medaljonima, simbole muke (vrč, čavle i bičeve) u ovalnim medaljonima. Nodus je kruškolik i augsburškog tipa. Ukrašen je viticama i praznim ovalnim medaljonima. Košarica kaleža izvedena je na proboj od spleta vitica i velikih cvjetova. Sačuvan je i kvalitetan i nosi oznaku jakog utjecaja ausgburških zlatara toga razdoblja (Opis – Dr. Ive Lentić).

7. **Kalež,** srebro, pozlaćeno, iskucano i lijevano. Visina 27 cm. Promjer podnožja 17 cm. Zlatarski majstor, »AM« iz Bolzana (Južni Tirol). Potječe iz sredine 18. stoljeća. Podnožje je barokno razvedeno i profilirano. Ukrašeno je kvalitetno izvedenom ornamentacijom velikih školjaka na baroknim postamentima i rokajnim ukrasima. Podnožje nodusa je u obliku oblog i graviranog prstena. Nodus je kruškolik i ukrašen viticama i ornamentacijom. Košarica kaleža ponavlja motiv školjke i rokaja s podnožja kaleža. Nadvišena je vijencem stiriziranih rokaja. Sačuvan je. Na vanjskom rubu podnožja kaleža utisnut je žig mjesnog pregleda grada Bolzana iz sredine 18. stoljeća (barokni štit sa šesterokrakom zvijezdom u horizontalnom pojasu) i inicijali majstora »HM« u položenom ovalu. (Opis – Dr. Ivo Lentić).

8. **Filigramski kalež,** mjed prekrivena srebrnim filigramom, visina 23 cm, promjer podnožje 14 cm, zlatar nepoznat a postanak vjerojatno 19. stoljeće. Mjedeni kostur kaleža gusto prekriva splet srebrnog filigrama ukrašen ružicama, viticama i stiliziranim listovima. Košarica je također izvedena od mreže filigramskih ukrasa. Kupa je pozlaćena. Kalež je zanimljiv i kvalitetan srebrni filigramski rad (Dr. Ive Lentić).

Relikvijari

1. **Relikvijar Svetoga Križa,** napravljen od mjedi i pozlaćen, visina 32 cm, širina 14 cm, podnožje ovalno 13x11 cm. Potječe iz druge polovice 18. stoljeća, majstor domaći. Podnožje mu je profilirano, ovalno, ukrašeno niskim, gotovo urezanim motivom rokaja. Nodus je u obliku ukrašene barokne

Sakristijski ormar, 18. st. **Plaih**

vaze. Na podnožju relikvijara smješten je lijevani lik Gospe od sedam žalosti. U gornjem dijelu nalazi se u središtu ovalni otvor za relikviju s malim raspelom. Oko tog otvora vije se okvir od rokaja okružen širokim vijencem stiliziranog lišća. Anđelčići su s lijeve i desne strane okvira. U gornjem dijelu relikvijara smješten je baldahin. Oko cijelog gornjeg dijela relikvijara vije se krug pozlaćenih zraka svjetlosti. Rustično izveden ali sačuvan. (Opis – Dr. Ive Lentić).

2. **Relikvijar svetog Antuna Padovanskog,** pozlaćena mjed, visina 20 cm, širina 9,7 cm i 8,5 cm. Majstor nepoznat, a potječe iz druge polovice 18. stoljeća. Relikvijar je smješten na trobridnom postamentu, koji počiva na nožicama u obliku rokoko voluta ukrašenih rokajem. U sredini postamenta iskucan je veliki medaljon uokviren rokajem, koji je nadvišen motivom profiliranog arbitrava s rokajnim ukrasima. U središtu gornjeg dijela relikvijara smještena je u rokoko okviru relikvija sv. Antuna Padovanskog. Uokolo gornjeg dijela vije se krug pozlaćenih zraka svjetla. Uščuvan je (Opis – Dr. Ivo Lentić).

Pacifikali

1. **Pacifikal,** metal, pozlaćen, lijevan i graviran, visina 40 cm, širina 16 cm, promjer podnožja 13 cm. Majstor domaći iz druge polovice 17. stoljeća. Pacifikal ima šesterolisno podnožje ukrašeno na vanjskoj stepenici prikucanim i lijevanim viticama izvedenim na proboj, te anđeoskim glavicama. Gornji dio podnožja ima ukras od prikucanih lijevanih vitica. Nodus pacifikala

je u obliku kugle i s graviranim ukrasom. Trolisno prošireni krakovi raspela ukrašeni su velikim češkim kamenovima. Na prednjoj strani pacifikala smješten je lijevani korpus, a u proširenjima krakova stražnjeg dijela raspela ugravirani su rustični cvjetovi, dok se u križištu krakova nalazi Marijin monogram, ispod kojega je ugravirano srce probodeno mačem.

Ovaj jednostavno izveden pacifikal jako je nalik pacifikalima koje su izveli varaždinski majstori iz druge polovice 17. stoljeća, tj. pacifikalu Jurja Bellea iz 1677. godine i pacifikalu majstora Mihovila iz 1693. godine (Opis – Dr. Ive Lentić).

2. **Pacifikal** manji, metal, posrebren, pozlaćen, lijevan, graviran, visina 27 cm, širina 13 cm, promjer podnožja 11,5 cm. Napravio ga je domaći majstor u drugoj polovici 17. stoljeća. Ima šesterolisno podnožje ukrašeno prikucanim anđeoskim glavicama i lijevanim viticama. Nodus je izveden u obliku spljoštene jabuke. Ukrašen je urezima u obliku krugova, koji su ukrašeni cvjetićima sastavljenim od točkica. Trolisno prošireni krakovi ukrašeni su prikucanim i lijevanim srebrnim simbolima evanđelista. Na prednjoj strani pacifikala smješten je lijevani korpus. Na proširenjima krakova na stražnjoj strani pacifikala ugravirani su rustični cvjetovi, a u križištu Marijin monogram ispod kojega je srce probodeno mačem. Pacifikal je uščuvan.

Stilski i oblikovano već (1) i manji (2) pacifikal se podudaraju, te zacijelo pretstavljaju rad istog majstora domaćega iz druge polovice 17. stoljeća (Opis – Dr. Ive Lentić).

Kadionica, srebro, iskucano, lijevano, nepoznati zlatarski majstor oko sredine 18. stoljeća, visina 22 cm, promjer podnožja 6 cm. Srebrna kadionica ima okruglo podnožje ukrašeno iskucanom rokajnom ornamentacijom. Donji dio trupa bogato je ukrašen iskucanim rokajem, dok je gornji dio (poklopca) izveden na proboj od spleta rokajne ornamentacije. Tri lijevana akantusova lista pridržavaju lance. Originalni kovani lanci zamjenjeni su novima. Kadionica je kvalitetna srebrna rokoko izradba (Opis – Dr. Ive Lentić).

Navikula (lađica za tamjan), srebro, iskucano, lijevano, visina 14,5 cm. Dužina 17,5 cm. Podnožje ovalno 10,5x8,2 cm. Zlatarski majstor je nepoznat, a godina izvedbe je 1756. Navikula ima ovalno profilirano podnožje ukrašeno iskucanim rokajnom ornamentacijom na stepenici podnožja, a stiliziranim akantusovim listovima na gornjem dijelu lađice. Nodus je oblikovan kao obrnuto postavljena rokoko vaza. U donjem dijelu trupa lađice nalazi se ukras od iskucanog rokaja, a na poklopcu je lađice zapis: »A 1756«., a ispod toga »B:F«. Uščuvana je. Skladna i kvalitetna je i pripada srebrnoj rokoko kadionici. Oba su predmeta stilski vrlo slična, osobito ukrasna ornamentacija, te se može pretpostaviti da je oba radio isti autor (Opis – Dr. Ive Lentić).

Posudice za vino i vodu, srebro, nepoznati majstor krajem 18. stoljeća, visina 10 cm, promjer podnožja 4 cm. Malene srebrene posudice (Ampulice) imaju okruglo podnožje profilirana ruba. Oblikovane su kao maleni vrčići, koji su u donjem dijelu ukrašeno trbušasti, a prema gore se sužuju. Ukrašeni su nizom užljebina. Nisko usađeni izlijevnik i lijevana drška izvedeni su u obliku slova **S.** Posudice sačuvane (nedostaje pladanj). Kvalitetno i skladno oblikovan srebrni rad (Opis – Dr. Ive Lentić).

Za sve sačuvano samostansko sveto posuđe u Koprivnici kod navođenja pojedinih predmeta dodao sam opise i vrednovanje stručnjaka zlatarstva Dr. Ive Lentića iz knjige »Koprivnica, grad i spomenici« Zagreb 1986, str. 177 do 181, smatrajući potrebnim, da se i to sačuva kao dokaz vrijednosti iz kulturne baštine Franjevaca u Koprivnici.

11. Popis gvardijana i poglavara

1662. – o. Gabrijel Kersten, pretstojnik rezidencije
1668. – o. Ladislav Janković, prvi gvardijan
1671. – o. Danijel Zorko, gvardijan
1672. – o. Benigno Buzjaković, gvardijan
1673. – o. David Buday, gvardijan
1674. – o. Pavao Pentić, gvardijan
1675. – o. Danijel Košić, gvardijan
1677. – o. Ladislav Janković, gvardijan
1679. – o. Krizoston Kayzer, gvardijan
1681. – o. Ladislav Janković, gvardijan
1683. – o. Andrija Franešić, gvardijan
1684. – o. Paškal Zwerger, gvardijan
1686. – o. Ljudevit Lachner, gvardijan
1688. – o. Rafael Jambreković, gvardijan
1689. – o. Ljudevit Lachner, gvardijan
1690. – o. Mihael Brestovski, gvardijan
1691. – o. Pavao Levačić, gvardijan
1693. – o. Grga Šargač, gvardijan
1695. – o. Ljudevit Lachner, gvardijan
1696. – o. Franjo Purgarić, gvardijan
1698. – o. Ivan Falussy, gvardijan
1699. – o. Ljudevit Lachner, gvardijan
1702. – o. Maksimilijan Sedlmayer, gvardijan
1705. – o. Matej Werling, gvardijan
1706. – o. Rafael Schmocz, gvardijan
1707. – o. Benedikt Marcklpök, gvardijan
1708. – o. Maksimilijan Sedlmayr, gvardijan
1710. – o. Rajmund Gschwender, gvardijan
1712. – o. Hilarije Mayr, gvardijan
1713. – o. Matej Werling, gvardijan
1715. – o. Adjut Sartori, gvardijan
1716. – o. Timotej Lorber, gvardijan
1718. – o. Hilarije Mayr, gvardijan
1719. – o. Ambrozije Sokačić, gvardijan
1720. – o. Hilarije Mayr, gvardijan
1721. – o. Rajmund Gschwender, gvardijan
1723. – o. Roko Graff, gvardijan
1724. – o. Filip Zuetković, gvardijan (Cvetković)
1725. – o. Rupert Mändl, gvardijan
1726. – o. Bonifacije Bukušek, gvardijan
1728. – o. Kvirin Nothenstein, gvardijan
1731. – o. Leopold Blažić, gvardijan
1734. – o. Kvirin Nothenstein, gvardijan
1737. – o. Hugo Zeizer, gvardijan
1738. – o. Maksim Oblak, gvardijan
1740. – o. Simon Pekliar, gvardijan
1741. – o. Augustin Mužar, gvardijan
1742. – o. Hinko Mayr, gvardijan
1743. – o. Simon Pekliar, gvardijan

1744. – o. Gašpar Hajak, gvardijan
1745. – o. Lovro Claudi, gvardijan
1748. – o. Kajetan Hierl, gvardijan
1750. – o. Oto Peper, gvardijan
1751. – o. Lovro Claudi, gvardijan
1752. – o. Danijel Lamprecht, gvardijan
1753. – o. Lovro Claudi, gvardijan
1754. – o. Dionizije Knechttl, gvardijan
1757. – o. Bartol Strauss, gvardijan
1760. – o. Aleksandar Caccia, gvardijan
1763. – o. Albin Zember, gvardijan
1764. – o. Pijo Piszkor, gvardijan
1767. – o. Anđeo Novosel, gvardijan
1768. – o. Bartol Strauss, gvardijan
1770. – o. Serafin Habić, gvardijan
1772. – o. Venancije Turek, gvardijan
1775. – o. Krescencije Marinić, gvardijan
1776. – o. Gelazije Stroczinger, gvardijan
1778. – o. Amand Vučak, gvardijan
1779. – o. Ivan Damascen Csendeš, gvardijan
1780. – o. Krizanto Pukanić, gvardijan
1781. – o. Hipolit Fabijančić, gvardijan
1784. – o. Tomo Miheković, gvardijan
1794. – o. Emanuel Worko, gvardijan
1797. – o. Stanislav Viziah, gvardijan
1800. – o. Vincencije Vinaczer, gvardijan
1803. – o. Julijan Glavak, gvardijan
1804. – o. Kristof Novosel, gvardijan
1806. – o. Prokopije Strasgietl, gvardijan
1808. – o. Maksim Kovačić, gvardijan
1809. – o. Arzenije Vertarić, gvardijan
1810. – o. Rafael Jakobčić, gvardijan
1811. – o. Dominik Hubelić, gvardijan
1813. – o. Josip Večković, gvardijan
1815. – o. Franjo Marković, gvardijan
1816. – o. Filip Litvić, gvardijan
1817. – o. Serafin Mekovec, gvardijan
1821. – o. Danijel Shiletić, gvardijan
1823. – o. Venancije Slatković, gvardijan
1824. – o. Krištofor Gojšić, gvardijan
1829. – o. Benedikt Purgar, gvardijan
1830. – o. Augustin Jalšovec, gvardijan
1831. – o. Gašpar Ganster, gvardijan
1835. – o. Stjepan Toth, gvardijan
1838. – o. Marin Marinović, gvardijan
1839. – o. Norbert Horvat, gvardijan
1849. – o. Bartol Bedeković, gvardijan
1852. – o. Marin Marinović, gvardijan
1854. – o. Anzelmo Boleny, gvardijan
1855. – o. Kristof Gojšić, gvardijan

1862. – o. Marin Marinović, gvardijan
1866. – o. Fortunat Pintarić, gvardijan
1867. – o. Anzelmo Boleny, gvardijan
1868. – o. Nikola Kraljek, gvardijan
1878. – o. Mihael Kos, gvardijan
1879. – o. Franjo Rengjeo, gvardijan
1881. – o. Kornelije Kopčić, gvardijan
1887. do 1899. – o. Teodor Totta, posljednji gvardijan Ladislavske provincije.

Provincija svetih Ćirila i Metoda

1900. – o. Gabrijel Dolinec, pretstojnik
1901. – o. Juvenal Barbarić, pretstojnik
1902. – o. Kvirin Purgarić, pretstojnik
1903. – o. Krizostom Kranjc, pretstojnik
1904. – o. Kvirin Purgarić, pretstojnik
1906. – o. Teodor Totta, pretstojnik
1909. – o. Kornelije Kopčić, pretstojnik
1919. – o. Makarije Križan, pretstojnik
1919. – o. Timotej Tišler, pretstojnik
1921. – o. Augustin Šlibar, pretstojnik reformirani
1923. – o. Tito Horvat, pretstojnik
1924. – o. Alfonz Andrašec, pretstojnik
1925. – o. Ivan Franjković, pretstojnik
1928. – o. Stošo Mikulić, pretstojnik
1934. – o. Norbert Žalig, pretstojnik
1939. – o. Stošo Mikulić,pretstojnik
1941. – o. Rufin Ruf, pretstojnik
1944. – o. Polikarp Pehnec,pretstojnik
1945. – o. Benjamin Balaško, pretstojnik
1946. – o. Krešo Kujundžić, pretstojnik
1947. – o. Gaudioz Glavnik, pretstojnik
1952. – o. Benjamin Balaško, pretstojnik
1954. – o. Klarencije Klarić, pretstojnik
1957. – o. Anzelmo Banić, pretstojnik
1960. – o. Oto Psarić, pretstojnik
1966. – o. Inocent Zrinski, pretstojnik
1967. – o. Viktor Crnković, pretstojnik
1969. – o. Polikarp Pehnec, pretstojnik
1975. – o. Martin Ostrugnaj, pretstojnik
1978. – o. Anđelko, Rakhel, pretstojnik
1981. – o. Petar Kinderić, pretstojnik
1986. – o. Oktavijan Nekić, pretstojnik

Djelovanje Franjevaca

1. Dušobrižništvo

U vrijeme sv. Franje njegova braća su bili nesvećenici. Otac Franjo je bio đakon i iz duboke poniznosti i strahopoštovanja prema svećeničkoj službi i poslanju u Crkvi nije postao svećenikom. I premda je papa Inocent III dalekovidnom mudrošću Franji i njegovoj prvoj braći dopustio propovijedanje i podijelio im i kleričku tonsuru, Franjo i braća, koju im je »Gospodin poslao« bavili su se svakim poslom i radili su štogod je bilo potrebno braći ljudima, da svojim rukama zarade potrebno za život, jedino su im bile zabranjene one djelatnosti, gdje bi se mogli nametnuti i zagospodariti braćom. No, kad je Franjevački red pravno oblikovan a posebno za uprave generalnog ministra svetog oca Bonaventure, franjevačka zajednica Malobraćana postaje klerički obilježena. Franjevci – svećenici postaju većina u Redu, a stoga i njihova djelatnost sve više poprima oznake dušobrižništva, ali bez vršenja službe župnika i kapelana, što je u Crkvi oduvijek vlastitost i životno svećeničko poslanje biskupijskih svećenika. Budući da se u vrlo brzom širenju broja svećenika – franjevaca biskupima ta činjenica nije dopadala, pa su zabranjivali Franjevcima vršenje svećeničke službe, nastupili su pape, koji su Franjevce – svećenike stavili pod svoju neposrednu zaštitu takozvanim – izuzećem (exemptio). U svojim su crkvama slobodno propovijedali, služili Mise, ispovijedali, ukoliko im je vršenje ispovijedanja mjesni biskup dopustio. Mogli su pomagati svećenicima po župama. Voditi obnove, misijska poslanja, osnivati bratovštine, primati zakladne mise. Kasnije su mogli biti katehete i vojni kapelani, a u najnovije vrijeme i upravitelji župa i duhovni pomoćnici. Za turskih vremena u Bosni, Slavoniji, Ugarskoj i Hrvatskoj posebnim ovlaštenjem papa vodili su i upravljali župama i vrlo su zaslužni, što je u našemu narodu sačuvana vjera i povezanost s papom. Pape su ih slali u različita poslanja po svijetu, a zasluga je Franjevaca, da su u Svetoj Zemlji sačuvana sveta mjesta, pa upravo Franjevcima pripada pravo i služba čuvara Svete Zemlje (custos).

Svojim dolaskom u Koprivnicu prije 700 godina – 1290. – a i svojim ponovnim dolaskom 1657. do najnovijeg vremena Franjevci nisu u slobodnom, kraljevskom gradu Koprivnici bili župnici, premda im je ban Henrik Gising dao prvu župnu koprivničku crkvu Blažene Djevice Marije, i premda su im gradski oci u 17. stoljeću silom i nepravedno prisvojili svetište njihove, od njih 1321. godine, sagrađene crkve u čast Bezgrješne Djevice. Njihov sadašnji samostan a posebno crkva u čast Svetoga Antuna Padovanskog služili su sa svoga skučenoga mjesta, prislonjeni uz južni dio tvrđavnog bedema, vlastitom posvećenju. U uslovima siromaštva služili su Bogu i molili za svoju braću u svijetu. Njihova prisutnost u Koprivnici bila je, doduše, mala ali trajna opomena i poticaj za one Kristove riječi: »Jedno je samo potrebno!« Poput zelenih gradskih površina i drveća čuvali su smisao za duhovno i sveto, za

Boga, kojega gladuje svaki čovjek, pisao je već Homer u spjevu Ilijada. Narod je Božji iz Koprivnice i cijele koprivničke okolice, pa i iz Podravine od Ludbrega do Kloštra Podravskog rado dolazio u samostansku franjevačku crkvu sv. Antuna tražeći duhovnu utjehu i pomoć, a svećenici – franjevci su propovijedali, ispovijedali i spremno duhovno pomagali i domaćem župniku, a još više župnicima podravskih župa. Narod je Franjevce u Koprivnici rado i obilno pomagao u svemu, što im je trebalo za uzdržavanje. A svećenici cijele Podravine su pokazali Franjevcima svoju odanost i solidarnost, kad su im u vrijeme borbe s Pavlinima da ne dođu u Koprivnicu između 1712-1723. U arhivu se nalaze pisma župnika iz cijele podravske regije, gdje spontano podržavaju Franjevce uz jednodušno isticanje: »Franjevci nam zdušno pomažu«.

2. Vojni kapelani

Povijesno je dobro poznato, da je Koprivnica od 16. do 18. stoljeća kao utvrđeni grad vršila značajnu ulogu kao zapreka turskom prodiranju na zapad. Posebno pak osnivanje Vojne krajine. Varaždinski generalat Vojne krajine u gradu Koprivnici je držao jaku vojničku ispostavu u 17. i 18. stoljeću. A i samo središte Varaždinskog generalata je od 1739. do 1757. godine bilo u Koprivnici. Sa građenjem Bjelovara kao novoga naselja đurđevačke i križevačke pukovnije Koprivnica je napuštena kao sjedište generalata Vojne krajine. Časnici koprivničke vojničke ispostave boravili su u Koprivnici sa svojim obiteljima, a bili su pretežno Nijemci, pa im je kao katolicima bio potreban i vojni dušobrižnik, koji je u to vrijeme imao veća ovlaštenja u vršenju svoje svećeničke službe i u crkveno-pravnom području. Vojni kapelani su tada bili kao neke vrste župnici u odnosu na časničke obitelji.

Kad su Franjevci 1657. po treći put došli u Koprivnicu i htjeli se nastaniti na svome sadašnjem mjestu car austrijski Ferdinand III im je izdao dopuštenje. Budući da je Ferdinand III u međuvremenu umro, a naslijedio ga je njegov sin Leopold I, koji se iz vojničkih razloga i još nekih okolnosti nećkao izdati Franjevcima dopuštenje za izgradnju današnjeg samostana i crkve, jedan od istaknutih dokaza za davanje dopuštenja, bio je upravo to, da Franjevci mogu biti vojni kapelani, jer među svojim redovničkim svećenicima imaju i Nijemaca.

Kad je koprivnički samostan 1668. proglašen pravim, formalnim samostanom, provincijal o. Maksimilijan Tkalčević se založio kod vojničkih vlasti i ishodio, da su Franjevci u Koprivnici postali vojni kapelani.

Službu vojnih kapelana samostanska su koprivnička braća vršili skoro 100 godina. Jedan je franjevac – svećenik od Uprave provincije određen za vojnog kapelana. Njemački je propovijedao i bio pravi dušobrižnik časničkih njemačkih obitelji a i ostalim vojnicima Nijemcima u Koprivnici. I upravo ta svećenička služba bila je samostancima vrlo korisna u svakom pogledu. Povezanost Franjevaca s časničkim obiteljima učinila je, da u vrijeme dokidanja samostana za cara Josipa II koprivnički samostan nije bio dokinut premda Franjevci nisu vodili župu.

Radi potpunosti slike o koprivničkom samostanu donijet ćemo i redoslijed Franjevaca vojnih kapelana od 1669-1753., kad je carica Marija Terezija na zahtjev zagrebačkog biskupa Franje – Tauzya, svog velikog prijatelja, tu službu redovnicima Franjevcima oduzela i predala svjetovnom kleru. Spomenuti biskup nije bio sklon Franjevcima, a jednako ni župnici, pogotovo župnik u Križevcima.

Vojni kapelani:

1669. – o. Ladislav Janković,
1671. – o. Danijel Zorko,
1672. – o. Benigno Buzjaković,
1674. – o. Mojsije Schloger,
1675. – o. Krizostom Keizer,
1680. – o. Dominik Prukmar,
1681. – o. Paškal Zwerger,
1684. – o. Ljudevit Lachner,
1686. – o. Izaija Mayer,
1689. – o. Ljudevit Lachner,
1693. – o. Maksimilijan Sedlmayer,
1696. – o. Hilarije Mayer,
1697. – o. Ljudevit Lachner,
1698. – o. Cirijak Hueber.
1701. – o. Marijan Hindermayer,
1703. – o. Fajmund Gschwender,
1707. – o. Hipolit Reittmayer,
1708. – o. Rajmund Gschwender,
1713. – o. Adjut Sartori,
1715. – o. Bernardin Gambi,
1716. – o. Adjut Sartori,
1721. – o. Hadrijan Dorenhoffer,
1723. – o. Adjut Sartori,
1724. – o. Lujo Rauser,
1725. – o. Leo Panz,
1731. – o. Rafael Hass,
1732. – o. Kvirin Nottenstein,
1734. – o. Karlo Weiss,
1735. – o. Edmund Gebel,
1736. – o. Elzear Thauses,
1737. – o. Kvirin Nottenstein,
1738. – o. Lovro Claudi,
1739. – o. Kajetan Hierl,
1742. – o. Bernardin Gulden,
1743. – o. Manovet Gingović,
1744. – o. Leo Bainotz,
1745. – o. Damar Algacer,
1746. – o. Danijel Lamprecht,
1752. – o. Cecilijan Oppicz,
1753. – o. Danijel Lamprecht,

Iz ovoga popisa vojnih kapelana vidljivo je da su tu službu u Koprivnici vršili svećenici Franjevci, gotovo svi s njemačkim prezimenima. Razumljivo, jer su morali dobro vladati njemačkim jezikom. A Ladislavska provincija je imala mnogo svojih članova, koji su potjecali iz Franjevačke, Bavarske, Austrije i Tirola. Uz to je postojala odredba Statuta da su klerici već u klerikatima morali uz latinski dobro poznavati njemački, mađarski i hrvatski (ilirski). Propovijedi su izgovarali na njemačkom, mađarskom i hrvatskom. Njemački se propovijedalo redovito u: Zagrebu, Varaždinu, Križevcima, Čakovcu, Ivaniću i u Koprivnici, a hrvatski u Sigetu, Pečuhu, Šiklošu i Marija Judu.

3. Voditelji bratovština i pomoćnici župnika

Franjevcima je bilo dopušteno u svojim crkvama voditi bratovštine, to jest pobožna udruženja.

1. **Bratovština od pojasa sv. oca Franje Asiškog** ili Kordigera.

Pojedini franjevački samostani uvodili su ove bratovštine uz posebno odobrenje Uprave franjevačkog reda iz Rima, a na zahtjev Provincijske uprave. Tako je i u koprivničkom samostanu ta bratovština uvedena 1677. godine. Članovi su bili i muškarci i žene. Na čelu osnovane Bratovštine bio je franjevac–svećenik kao voditelj, a imenovala ga je Provincijska uprava svake godine u rasporedu samostanskog osoblja. Članovi su imali svoje pravilo, mjesečno su se sabirali u samostanskoj crkvi na Misu i pouku. Njihov oltar je bio Sv. Franje i za nj su se oni brinuli svijećama i cvijećem. Imali su svoj barjak i na župnim procesijama, osobito na Tijelovo skupno su sudjelovali. Velika su pomoć bili samostanu.

Bratovštinu je 1786. dokinuo car Josip II kao i sva ostala religijska društva.

Godine 1890. u Koprivnici i u ostalim samostanima Ladislavske provincije uspostavljen je Treći red Sv. Franje kao nastavak Bratovštine od pojasa sv. oca Franje. Vodio ga je u samostanu kroz dvije godine franjevac–svećenik s nazivom duhovnik, a od 1893. do danas kao upravitelj. U najnovije vrijeme Treći red se zove Franjevački svjetovni red.

2. **Bratovština svetog Mihovila Arkanđela.** Zna se iz zapisa Tabule 1735., da je tu bratovštinu u koprivničkom samostanu ustanovio gvardijan o. Kvirin Nottenstein i bio njezin prvi upravitelj. Od te godine do 1786. u rasporedu samostanskog osoblja uvijek je određen i franjevac–svećenik kao upravitelj te bratovštine. Nešto pobliže o toj bratovštini nije zapisano. Znam, da je u Bavarskoj ta bratovština nastala od svjetovnog udruženja volara sa sjedištem u Münchenu, a u Ugarsku je uvedena 1739. preko biskupa Gabrijela Patačića iz Kaloče. Godine 1739. uvedena je u subotičkom samostanu. Poslije 1786. više ne postoji.

3. **Bratovština svetoga Škapulara.** Povezana je s redovnicima Karmeličanima i vrlo je stara. U varaždinskom samostanu je osnovana već 1677. godine, dok je u koprivničkom samostanu Bratovštinu svetoga Škapulara službeno i odobrenu uveo o. Teodor Totta, samostanski gvardijan 16. srpnja 1897. Odmah se upisalo 160 članova, a do kraja te godine broj članova je narastao na 252. Upravitelj je bio o. Teodor Totta. Oltar je Bratovštine Blažene Djevice Marije. Sve do gvardijana o. Ivana Franjkovića 1927. Provincija je u svojim godišnjim Tabulama određivala i upravitelja franjevca–svećenika, a onda je taj običaj nekako zamro, ali u samostanskoj crkvi se svake godine slavi Škapularova 16. srpnja kao proštenje.

4. **Bratovština Srca Isusova i Marijina.** Osnovao ju je o. Teodor Totta 1897. kod oltara Presvetog Otkupitelja. Tada su nabavljeni i kipovi Srca Isusova i Srca Marijina, smješteni u nišama uz veliki oltar.

U samostanskom arhivu sačuvana je posebno uvezena knjiga, u kojoj su upisani svi oni, koji su koprivničkom samostanu u 17. 18. i 19. stoljeću dali prilog u novcu, da iz godišnjih kamata samostan kroz godinu služi određeni broj svetih Misa po njihovim nakanama. To su zakladne Mise, koje su braći olakšavale njihovo životno uzdržavanje. Opadanjem vrijednosti novca zakladne Mise je crkvena vlast dokidala.

Pomoć župnicima

Kad se Slavonija oslobodila turske vlasti, sređivale su se prilike i u Podravini. Nastajala su nova naselja. Stanovništvo je doseljavano posredstvom Vojne krajine i brzo je raslo. Zagrebačka biskupija osniva nove župe. Nastaju i nove duhovne potrebe. Proširuje se i djelovanje Ladislavske provincije. Broj braće redovnika i u toj Provinciji raste. Uređuje se školstvo a time i obrazovanje Franjevaca – svećenika. Osamnaesto stoljeće je najveći procvat Franjevačkog reda u našim krajevima. Ladislavska provincija ima 1780. godine 309 svećenika, 39 klerika, 14 novaka i 94 brata laika. Radi toga u svim svojim samostanskim kućama ima od 10 do 20 svećenika a time i veliku mogućnost dušobrižničkog djelovanja na svim područjima.

U koprivničkom samostanu boravi tada od 13 do 16 braće svećenika, koji svi od reda imaju naslov propovjednika (praedicator), a to znači da su uz redovito završeno školovanje (filozovsko-teološki studij) još tri godine proveli na studiju govorništva, i položili poseban ispit za propovjednike. To jest, pred posebno sastavljenom provincijskom komisijom i pred zajednicom samostana, gdje se taj ispit polagao, kandidat je morao održati tri propovijedi i iz tri područja propovjedničkog djelovanja – praktički, a uz to i teoretski. Ako je na tom i takvom ispitu dobio određeni broj bodova, tada mu je Uprava provincije na svome redovitom sastanku dodijelila naslov propovjednika. Propovjedničkim radom i zauzetošću mogao je postepeno postati: nedjeljni propovijednik, a i najviši naslov, sjajni propovjednik (praedicator clarissimus).

Može li se onda o Franjevcima-svećenicima s visoka i omalovažavanjem govoriti o neukim fratrima, kad u koprivničkom samostanu 1773. od 13 braće svećenika 12 njih imaju naslov – propovjednik, a 1780. od 16. braće svećenika 15 njih nosi naslov propovjednik, a samo jedan još nema tog naslova. Shvatljivo je, da su tako osposobljeni Franjevci svećenici uspješno pomogli na župama Podravine od Ludbrega do Kloštra Podravskoga.

Za potvrdu samostanska Spomenica bilježi, da su za božićne blagdane u Korizmi i u Došašću koprivnički Franjevci – svećenici išli na župe: Brod na Dravi (prije predeljenja u Ferdinandovac), u Sesvete (tada još u župi Kloštar Podravski), u Čepelovec (župa Đurđevac), u Moste (župa Novigrad Podravski), u Hlebine (župa Drnje), u Veliku (župa Topolovac) u Jagnjedovac (župa Koprivnica), u Virje i u kapelu Ignata pl. Toke (Župa Imbriovec).

Za korizmu 1780. navest ćemo točan raspored, kako i koji su oci bili na ispomoći župnicima:

– O. Augustin Turek pomogao župnicima u Miholjancu, Virju i Đurđevcu. Otac Marcel Vrančić u Legradu, o. Didak Gurkin u Molvama. Otac Đuro Szevery u Šandrovcu, Trojstvu, Kapeli i Topolovcu. O. Krizostom Choiss u Kuzmincu i u Bukovcu. Ovi su se u samostanu sabrali tek 13. travnja 1780. na Veliki četvrtak«.

Vjernici i danas poštivaju i vole redovnika-svećenika koji dobro propovijeda i rado ispovijeda. A još su više poštivali i voljeli u ono vrijeme, kad je sav život bio osnovan na vjeri i na vjerskom proživljavanju. To se dade zaključiti iz podataka samostanskih službenih knjiga u koje se upisivalo ono što je samostan dobivao od vjernika za svoje uzdržavanje a u vidu nagrade za svoj rad. Ti pak podaci govore, da su braća dobivali u naravi: pšenicu, raž, ječam, kukuruz, heljdu, proso i grah. U jesen su opet dobivali mošt, a u siječnju slaninu, mast i meso. I sve to neprisiljeno i obilno.

Ljubav i poštivanje Podravaca prema braći Franjevcima u Koprivnici posebno se svake godine očitovala na Porcijunkulu, 2. kolovoza, kad je u samostanskoj crkvi veliko oproštenje. Sa svih strana Podravine od Ludbrega do Kloštra Podravskog dolazile su procesije u franjevačku crkvu. Veliko mnoštvo vjernika se ispovijedalo. Prinosili su se darovi. Spomenica samostana 2. VIII 1780. bilježi, da se te godine na Porcijunkulu ispovijedalo 2.000 duša. Uz domaće svećenike (16) pomagali su mnogobrojni svećenici: koprivnički župnik sa svoja tri kapelana, župnik iz Kuzminca sa kapelanom, pa župnici iz Legrada, a k tomu i jedan otac Pavlin iz Križevaca.

Štovanje sv. Antuna Padovanskog za njegov blagdan 13. lipnja bilo je od davnine veliki zbor njegovih zahvalnih štovatelja. Antunovo je za Koprivnicu bilo veliko i značajno proštenje. Hodočastila je cijela Podravina. I ne samo vjernici nego i njihovi svećenici. I danas je Antunovo svečani dan u franjevačkoj koprivničkoj crkvi, premda su neki svećenici kao župnik iz Koprivničkog Ivanca uveli Antunovo u svojim župnim crkvama.

U službi pokojnika

U stara vremena groblja su bila oko crkvava i u crkvama. Snagom takva običaja i u samostanskim crkvama su se ispod crkve uređivale kripte za ukop samostanske braće, a onda i za ostale vjernike koji su željeli biti sahranjeni u samostanskoj crkvi. Negdje su takve kripte bile napravljene samo ispod svetišta crkve, a negdje i ispod cijele crkvene lađe.

Samostanska koprivnička crkva ima kriptu ispod cijele crkve, a jednako i ispod svetišta i velikog oltara sahranjivala su se redovito samo braća, koja su umrla u koprivničkom samostanu. Ispod crkvene lađe sahranjivali suse uz određenu novčanu taksu oni vjernici iz grada ili okolice, koji su željeli biti sahranjeni u crkvi Sv. Antuna. Kripta u kapeli Presvetog Otkupitelja bila je pridržana Generalatu Vojne krajine.

U samostanskom koprivničkom arhivu sačuvana je knjiga, koju su po odredbi Uprave Ladislavske provincije bili dužni voditi svi samostani, koji su imali uređene kripte za sahranu pokojnika, a nosi naslov: **»Liber defunctorum saecularium aput nos insriptorum ab anno 1747.**, to jest: Knjiga pokojnih svjetovnjaka, koji su kod nas zapisani od godine 1747«. Prema naslovu te knjige možemo sigurno zaključiti, da je do 1747. ispod samostanske crkve u Koprivnici dovršena kripta i da su se od te godine prvi svjetovnjaci u njoj sahranjivali!

U spomenutoj knjizi je od 1747. do 1844. zapisano 223 pokojnika svjetovnjaka i redovnika. Popis u cjelosti s pojedinostima objavio je »Zbornik muzeja grada Koprivnice 1946, svezak 2 i 3; svezak 1 i 2; 1953, svezak 1.«

Posljednji Franjevac, koji je sahranjen u samostanskoj kripti prije no što je »Hrvatski sabor iz Zagreba« zabranio ukopavanje mrtvih u crkvama godine 1869. bio je o. Anzelmo Boleny, Mađar, gvardijan u Koprivnici i to 21. I 1868. Prvi pak brat iz koprivničkog samostana koji je sahranjen u župnom groblju Sv. Duha bio je brat Samuel Toth, 20. XI 1870.

Pod velikim oltarom Sv. Antuna u Koprivnici sahranjen je i poznati naš glazbenik i orguljaš o. Fortunat Pintarić, 26. II 1867.

Prosvjetno – kulturna djelatnost

Osnovno pravilo sv. Franje, kojeg se i sam u svome životnom djelovanju držao a ono je i svojoj braći zapovijedio, bilo je: »braća neka rade i radom se

uzdržavaju. Mogu raditi svaki posao koji je pristojan i nije na štetu duše i ne daje mogućnost da se redovnik drugima nametne kao gospodar, koji druge gazi i iskorištava. U svome životnom radu Franjevci moraju služiti, poštivati i ljubiti radi Gospodina i u gospodinu sve stvorove. Ruke samo pružaju a srce daje. Važnije je biti nego raditi. Što je savršenija unutrašnjost čovjekova, to savršenije će biti i njegova izvanjska djelatnost. I upravo u tome treba tražiti razlog i opravdanje da su Franjini sinovi pokazali svoju životnu djelatnost na svim područjima ljudskog djelovanja i kao svećenici i kao pisci, i kao učitelji i kao obični, mali, nepoznati, a tako korisni slikari, kipari, ranarnici, ljekarnici, krojači, kovači, postolari, graditelji orgulja i orguljaši, skladatelji i dirigenti stolari i graditelji oltara, bravari i urari, vrtlari i kuhari, sakristani, žrvnari (pistores), suknari (panifexi). Od najučenijih profesora filozofije i teologije, govorništva dobrih i slavnih propovjednika, do posve nepoznatih i malih samostanskih pomoćnika Franjevci su bili korisni kulturni radnici i na području grada Koprivnice.

Ako je pravo i opravdano, da se svekoliko ljudsku djelatnost, što je čovjek izvodi u sebi i izvan sebe prema potrebama svoje razumne i slobodne naradi, nazove kulturnom djelatnošću u subjektivnom i objektivnom smislu, tada taj naziv ne smijemo zanijekati ni braći Franjevcima općenito, a ni posebno pak onima iz samostana u Koprivnici, jer su pokazali i dokazali, da su stvarno djelatni čimbenici kulture, koja želi koristiti svome narodu svim svojim sposobnostima i bez priznanja i zahvalnosti.

Prosvjetno djelovanje

Franjevci Ladislavske provincije od svoga ustanovljenja 1661. godine najveću brigu posvetiše odgoju svoga svećeničkog i redovničkog podmlatka osnivanjem i uzdržavanjem filozofskog i teološkog studija. Vjerni i poslušni odredbama vrhovne uprave Reda osnivaju provincijski studij filozofije i teologije najprije u Zagrebu a onda i u Varaždinu. Kad je provincija ojačala brojno General Reda zagrebačkom studiju podjeluje naslov generalnog studija prve klase, a zatim 1701. i varaždinskom studiju teologije generalni studij druge klase.

Franjevačko zakonodavstvo 17. i 18 stoljeća dopušta da svaka provincija u Redu može imati jedan generalni studij prve klase, a jedan ili dva generalna studija druge klase. Uz to provincije mogu imati i par studija filozofije, teologije, moralne teologije i govorništva na razini provincijskog studija. Generalni studij su stalno u određenim samostanima: Zagreb, Varaždin i Pećuh, dok se provincijski studiji mogu održavati povremeno u onim samostanima, koji su sposobni prehranjivati studente – klerike i po jednog ili dva lektora.

U koprivničkom samostanu se održavao studij filozofije, studij moralne teologije i studij govorništva.

Studij filozofije

Taj studij se održavao samo jednom i to 1740/41.
Vodio ga je lektor o. Henrik Mayr, a slušalo je 7 klerika.

Studij moralne teologije

Taj studij je u koprivničkom samostanu održavan:

1717-1718, lektor je bio: o. Ambrozije Sokačić,
1721-1723, lektor je bio: o. Hilarije Mayr,
1741-42, lektor je bio: o. Nikola Fuček,
1753-1754, lektor je bio: o. Cecilijan Oppicz,
1756-1757, lektor je bio: Aleksandar Rainer, pet klerika.
1757/58, lektor je bio: Berard Kerznay,
1766/67, lektor je bio: o. Apolinar Horiach, 4 klerika
1807, lektor je bio: o. Dalmacije Skurijanec, 2 klerika

Studij govorništva

Održavao se:

1775-76, predavao je: o. Adalbert Siller,
1777, predavao je: o. Vinko Vinaczer,
1778, predavao je: o. Gorgonije Pinter,
1780, predavao je: o. Hijeronim Turković,
1781, predavao je: o. Kapistran Vadshedl,
1782, predavao je: o. Viktor Rzhatz
1811, predavao je: o. Ambroz Balašić, 4 klerika
1819/20 predavao je: o. Adalbert Pillinger, 3 klerika

Učitelji pučke škole

Pučka škola u Koprivnici postaje javna škola 1725. godien. Nakon deset godina, to jest 1735., oci Pavlini su se natjecali s Franjevcima za učitelje na koprivničkoj pučkoj školi. Da spriječe Pavlinima dolazak u Koprivnicu Franjevci su ponudili gradskoj upravi, da će badava davati za pučku školu dva učitelja za dva razreda i vjeroučitelja. Grad je njihovu ponudu prihvatio, koju Franjevci u cijelosti nisu ostvarivali. Davali su samo jednog učitelja. Raspored samostanskog osoblja od 1725-1746 nije potpun, pa su za to vrijeme poznata samo dva učitelja na pučkoj školi, i to:

1740.– o. Gorgonije Kamenjak, kao učitelj gramatike (4 razred)
1746.– o. Dionije Knehtl, učitelj prvoga razreda (principiorum)
1748.– o. Hugolin Vitković, mag. princ. (I)
1749.– o. Herman Herber, mag. gramatices (4)
1750.– o. Herman Herber, mag. princ. (I)
1751.– o. Grato Berke, mag. princ. (I)
1752.– o. Grato Berke, mag. princ. (I)
1753-1755. o. Bazil Passur, mag. princ. (I)
1756.– o.Anđeo Novosel, mag. princ. (I)
1757.– o.Matej Juranić, mag. princ. (I)
1758.– o. Petar Jakopčić, mag. princ. (I)
1759.– o. Danijel Stanisević, mag. princ. (I)
1762.– o. Eligije Winchlert, mag. princ. (I)
1767.– o. Danijel Klimpacher, mag. princ. (I)
1764.– o. Henrik Amersperger, mag. princ. (I)
1765.– o. Danijel Klimpacher, mag. princ. (I)
1766.– o. Bazilije Bassur, mag. princ. (I)

1767.– o. Bazilije Bassur, mag. princ. (I)
1768. i 69. o. Krizanto Pukanić, mag. princ. (I)
1770-72. o. Krizostom Katanec, mag. princ. (I)
1773.– o. Makxim Kovačić, mag. princ. (I)
1774.– o. Emanuel Vorko, mag. princ. (I)
1775.– o. Paulin Paulinić, mag. princ. (I)
1776-77. o. Tobija Talan, mag. princ. (I)
1778.– o. Georgonije Pinter, mag. princ. (I)

Godine 1779. grad nezadovoljan s jednim samo učiteljem sklopi s Ladislavom provincijom novi ugovor. Ugovor je sklopljen po »najvišem nalogu«. Uglavljeno je, da se u Koprivnici ima osnovati potpuna trivijalka. Franjevci će davati učitelje za prva dva razreda i katehetu, a od grada će dobivati 50 for godišnje, a grad je osim toga samostanu ustupio i komad susjednog zeljišta. Prema tome na pučkoj školi djeluju:

1779.– o. Krizostom Choiss i o. Fortunat Pintarić, stariji prof. norm.
1780.– o. Krizostom Choiss o. Berard Žnidarić, prof. norm.
1781.– o. Marcelin Dopsay i o. Pijo Berleković, prof. norm.
1782.– o. Pijo Berleković i o. Stanislav Zernay, prof. norm.
1783.– o. Godfrid Gross i o. Pijo Berleković i o. Marcel Dopsay, prof. norm.
1784.– o. Godfrid Gross i o. Pijo Berleković i o. Marcel Dopsay, prof. norm.
1785.– o. Godfrid Gross prof. norm.

Prema zapisniku od 31. VIII 1786. Gradsko poglavarstvo u Koprivnici zaključuje u prisutnosti zagrebačkog kanonika Filipa Wohlgemutha, da Franjevci ne mogu više vršiti učiteljsku službu na koprivničkoj trivijalki. Kao razlog navodi se (navodni) neuspjeh u školi, za koji su krivi oci Franjevci bilo radi pomanjkanja znanja bilo radi potrebite skrbi, jer su potrebni u dušobrižništvu. Josip II je naime odredio, koliko redovnika mora biti u pojedinom samostanu. U Koprivnici je broj braće smanjen, pa tobože nisu mogli raditi u školi kao učitelji i u isto vrijeme kao dušobrižnici u samostanu. Zakulisne borbe je uvijek bilo. Razlog je lako naći. No drugo je pitanje da li taj razlog postoji. Znanje učitelja Franjevaca nije razlog, jer su ta ista braća radili kao učitelji i u drugim gradovima, pa im ondje nijesu prigovarali radi pomanjkanja znanja. Poštenije bi bilo reći: bilo je već dovoljno učitelja svjetovnjaka pa su se redovnici trebali povući. I povukli su se tiho, kako su tiho i došli. Kad su ih trebali, prisilili su ih da prihvate tu službu, a kad ih više nisu trebali otpustili su ih s razlogom – nemaju dovoljno znanja. Početkom 19. stoljeća od 1800. do 1804., ponovo su bili učitelji u prvom razredu pučke škole u Koprivnici, a vjeroučitelji su na pučkoj školi do 1900. godine (A. Cuvaj, Građa za povijest školstva I str. 532-535, Zagreb 1907).

Pintarić o. Fortunat

Isluženi gimnazijski profesor, odličan orguljaš i učitelj orguljanja, egzortator mladeži u Varaždinu, vatreni rodoljub, skladatelj, priznati kulturni radnik u koprivnčkom samostanu samo šest mjeseci gvardijan iznenada je završio svoj zemaljski život u trenutku, kad je njegovo životno djelo »Hrvatski kantual« upravo dovršio za tisak. I premda je o njemu pokojni profesor Krešimir Filić u knjizi »Glazbeni život Varaždina« napisao do sada najopšir-

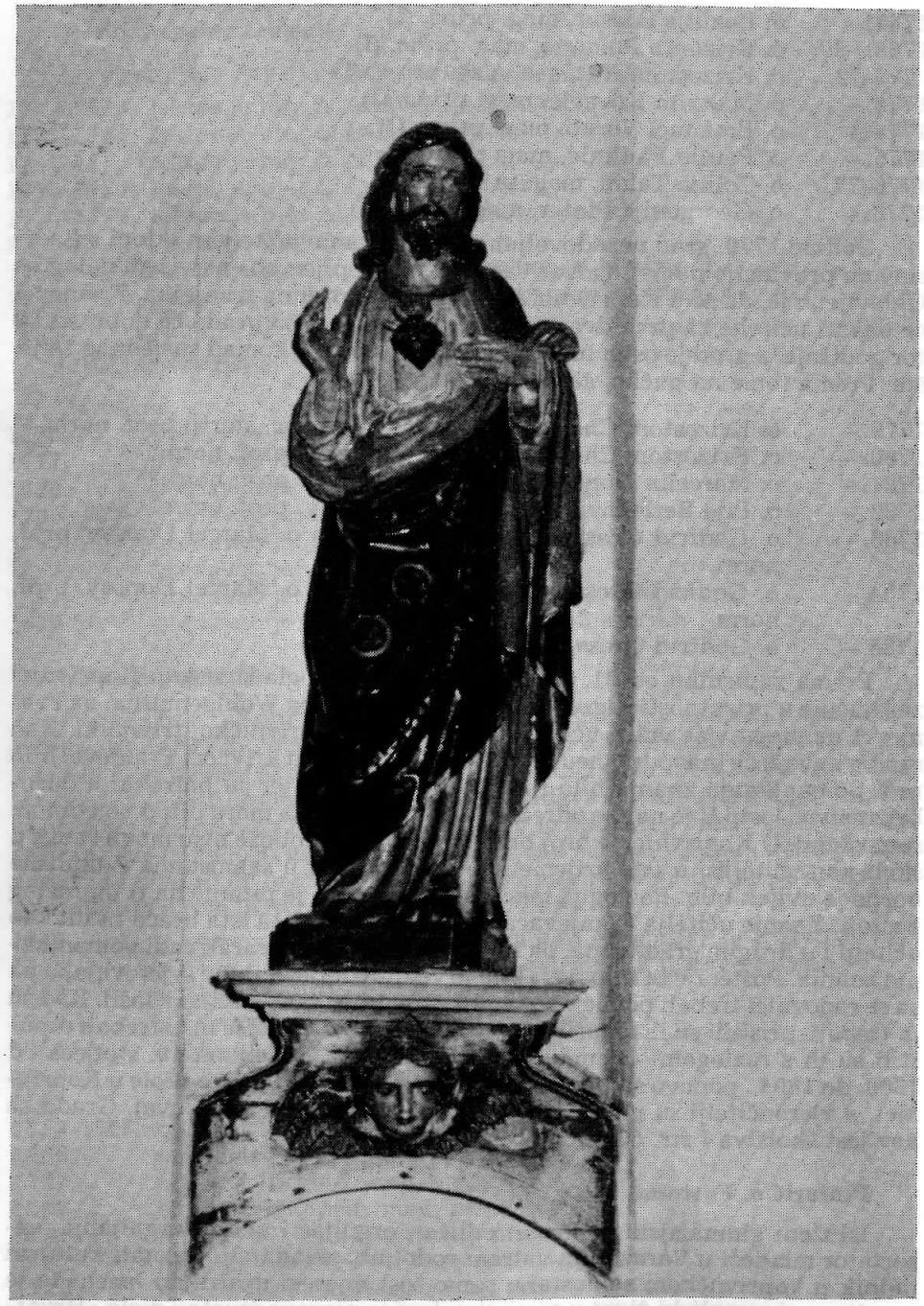

Srce Isusovo, kip u svetištu, 19. st. **Foto: Plaih**

niji i najbolji životni prikaz (o. c. str. 334-353), potrebno je upravo u ovoj monografiji dodati neke životne podatke o o. Fortunatu Pintariću, do kojih zauzeti profesor Filić nije mogao doći, kako bi slika o tome našem subratu Franjevcu bila potpunija i točnija.

Iz uvida u službene knjige Ladislavske provincije ovo je točan životni put o. Fortunata Pintarića:

Rođen je u Čakovcu, 3. III 1798.

Otac mu je Josip, obrtnik-tokar i Fortunatovo krsno ime je također Josip.

Majka mu se djevojački prezivala Kerbez.

Osnovnu školu je svršio u Čakovcu.

Gimnaziju: 1809/10. u Zagrebu, a 1810-1815 u Varaždinu.

Novicijat u Ivaniću je započeo 17. IX 1815, a privremene zavjete 17. IX 1816. Svečane zavjete je položio 5. III 1819.

U vrijeme novicijata učitelj pjevanja i orguljanja bio mu je o. Maksim Kovačić, tada poznati orguljaš, jer za njega Tabula za 1815. navodi u Ivaniću – samostanu doslovno »in cantu et organo instructor novitiorum« – u pjevanju i orguljanju poučavatelj novaka.

Filozofiju studira: 1816-1819. u Zagrebu.

Teologiju studira: 1819-1821. u Zagrebu.

Mladu Misu je imao: 31. V 1821. u Zagrebu

Od 1821.-1826 U Zagrebu je učitelj klerika i vodi pjevanje.
1826.-1828. je gvardijan zagrebačkog samostana
1828.-1830. ponovo je učitelj klerika u Zagrebu.
1830.-1832. u Varaždinu je vikar i orguljaš.
1832.-1835. ponovo učitelj klerika i orguljaš u Zagrebu.
1835. je položio ispit za profesora i ide u Varaždin.
1835.-1850. je gimnazijski profesor i eksortator i orguljaš u Varaždinu.
1850.-1857. namješten je u Varaždinu kao isluženi profesor.
1857.-1860. vrši službu tajnika provincije u Zagrebu.
1860.-1866. u Virovitici je gvardijan i upravitelj župe. Uz to je od 1860.-1863. i definitor provincije.
1866. napušta Viroviticu i odlazi za gvardijana u Koprivnicu, gdje 25. veljače 1867. umire od kapi.

Za ocjenu ličnosti o. Fortunata Pintarića najbolje je navesti, kako ga je doživio njegov učenik na gimnaziji u Varaždinu Stjepan Valdec, zagrebački kanonik, koji u knjizi »Uspomene iz najmlađeg mog đačkog života u Varaždinu« piše:

»Svršismo IV razred god. 1848. stupismo u razred V zvani I. humanitatis classis ili »Retorica«. Profesor nam je Pater Fortunat Pintarić, franjevac, izvrstan latinac, kao što su i svi profesori franjevci, jer je kod njih, kao i uopće kod svih samostanaca latinski jezik bio službeni i u međusobnom saobraćaju i u upravi, izuzevši duhovne poslove sa hrvatskim pukom.

A kako imadosmo zimi i ljeti svaki dan osim četvrtka sv. misu, to je otac Fortunat pod sv. misom svirao. To je bio izvrstan organista i pjevač, pak i kompozitor, te nas je kad i kad, naročito k velikim blagdanima novim svojim muzikalnim proizvodom razveselio, koji su pod njegovim ravnanjem izvađali čisti, zvonki milozvučni mladenački glasovi. Uz to je bio Pater Fortunat našim propovjednikom te nam trim gornjim razredima svake nedjelje poslije mise držao u latinskom jeziku u školi exhortu, a velikog tjedna cijeloj gimna-

ziji u crkvi hrvatske propovijedi. U školi predavao: 1. vjeronauk, 2. tumačio klasike i običaje rimske, 3. povijest mađarsku, 4. prirodopis, 5. zemljopis, 6. algebru i aritmetiku, a Crysolog Nagy mađarski jezik.

Tumačenje svih predmeta išlo profesoru Fortunatu uvijek sasvim glatko. Začudno mi je danas, kako je mogao dospjevati na tako ogroman školski posao, gdje je, koliko se sjećam, još te privatno podučavao u pjevanju i glasoviru. A pošto mu tumačenje bijaše razgovjetno i praktično, razjašnjeno mnogim zanimivim primjerima, jer protumačiv pravilo, običavao bi reći: »res erit in exemplo clarior – stvár će biti jasnija u primjeru« – mi smo gutali njegove riječi. Ovako vrsnog i zanimljivog profesora imao sam samo jednog u teologiji u jedanaestoj školi u osobi Dr. Stjepana Ilijaševića, potlašnijeg kanonika čazmanskog u Varaždinu« (o. cit. 33-34 str.)

K tomu još jedno mišljenje iz Mendlova »Musikalisches Conversations-Lexikon« iz 1877.: »Pintarić uživa u Hrvatskoj glas izvrsnog orguljaša i crkvenog skladatelja, koji je uglazbio preko 500 crkvenih popijevaka a stekao je besmrtne zasluge za crkvenu muziku u Hrvatskoj«.

Glazbena ostavština o. Fortunata Pintarića nije propala, kako se to često znalo i govoriti i čuti. Sačuvalo se mnogo. Zahvaljujući profesoru Krešimiru Filiću sada imamo zabilježeno sve što je sačuvano i gdje se čuva. On vavodi:

A	Mise (originalne Pintarićeve skladbe)		40 Misa.
B	Crkvene popijevke		12 zbirki
C	Figuralne	crkvene popijevke	23
D	Skladbe	za orgulje	12
E	Upute u pjevanju		2 orig.
F	Svjetovne popijevke		7
G	Svjetovne instrumentalne glazbotvorine		14

Sve to sabrano i detaljno označeno nalazi se u Filićevoj knjizi »Glazbeni život Varaždina«, Varaždin 1972. na stranicama 347-353. Ondje je točno naznačeno gdje se spomenute Pintarićeve zbirke i skladbe sada čuvaju. A dovoljno ih ima da se naši skladatelji i ljubitelji crkvene glazbe pozabave s ovim uistinu velikim i vrijednim glazbenikom 19. stoljeća, koji je imao izvanredan osjećaj za jezik i za muzičku kulturu hrvatskog naroda.

U koprivničkom samostanu je profesor Ladislav Šaban uređujući samostanski glazbeni arhiv među 110 **rara** (rijetkosti), najviše što ih je našao uređujući i druge muzičke arhive Ladislavske provincije, našao i 18 Pintarićevih. Uz to su sačuvane u Koprivnici i dvije Pintarićeve bilježnice, jedna pisana latinski, a druga hrvatski, u kojim su sažeta njegova predavanja o pjesničkim figurama.

Prigodom Pintarićeve smrti Spomenica koprivničkog samostana je zabilježila:

– Godine 1866. u Koprivnici (održao se kapitul) izabran je iz virovitičkog gvardijanata gvardijanom V. P. Fortunat Pintarić, isluženi profesor varaždinski i tajnik, učen čovjek iznad svega ures Provincije radi glazbe. U domovini mu je jedva jednakoga ima, mnoge je mise, melodije i ostala crkvena djela sastavio i raširio prije svega pak zaslužio je pohvalu radi prijevoda molitvene knjižice latinske, koja se upotrebljava u crkvama za gimnazijalce, a koju je zajedno s himnom i pjesmama prvi na narodni jezik preveo 1849. Ovaj pravi otac kratko je vrijeme u gvardijanatu ovdje proživio, 25. veljače 1867. naime nađen je ujutro udaren od kapi mrtav, i u domaćoj kripti sahranjen (Lib. mem. con. Coproc).

Jedva bi se ljepše, bratski i iskreno toplo moglo napisati sve ono, što je o. Fortunat Pintarić bio. Radio je do posljednjeg časa. I upravo, kad je svoje životno djelo – Kantual crkvenih pjesama, potpuno pripremio za tisak sav radostan što će to tako potrebno djelo izići i koristiti našemu narodu, Gospodin je prekinuo nit njegova zemaljskog života. Životno Pintarićevo djelo nije nikada tiskano. Može li se za to kriviti Franjevce? Oni u Koprivnici nisu mogli tiskati. Rukopis je bio predan u tuđe ruke s povjerenjem da će biti sačuvan i možda objelodanjen. No, to se nije ostvarilo. Krivnja nije na Franjevcima, da je samo djelomično sačuvana. Priča o papiru kojim su braća pomoćnici iz koprivničkog samostana zamatala meso i slične stvari – vrhunac je osvada na račun onih, koji se ne mogu više braniti. Čitajući sve ono što je sačuvano a i pregledavajući onaj od šesdeset stranica velikog formata stručno složen i natipkan prikaz muzikalija u koprivničkom samostanskom arhivu po prof. Ladislavu Šabanu 1980. godine, pitam se, kako se sve ovo moglo sačuvati, kad su Franjevci Pintarićeve note prodavali koprivničkim mesarima? Čini mi se, da su mnogi sakupljaći – kulturnog blaga znali iskoristiti povjerenje braće i pokupiti ono što im se činilo vrijednim i odnijeti, a da stvar lijepo zvuči i da opravdaju odneseno reći: Franjevci su to davali kao bezvrijedni papir, pa smo im u zamjenu kupili papira, a oni nam ovo dali! Kakav sarkazam!

U službi glazbe

Štovanje Boga u svim religijama svijeta popraćeno je pjevanjem, sviranjem, pa i igranjem. Sav čovjek treba iskazivati svoju odanost, slavljenje i veličanje Stvoritelja, kome sav svemir zahvalno klikče i pjeva pa i daleke zvijezde na noćnom nebu. »Kliči Bogu sva zemljo!« pjeva i Psalmista, a naš otac Franjo poziva: »Hvalite i blagoslivajte Gospodina moga, pjevajte njemu svi u poniznosti velikoj!« Pjevajući srcem svoju pjesmu je izvana pratio s dva prekrižena štapića kao da svira gusle! I nije ništa neobično, da je Franjevački red posebnu brigu posvećivao crkvenom pjevanju i najsavršenijem crkvenom instrumentu – orguljama kraljici glazbala!

»Pjevat ću ti pjesmu novu na harfi od deset žica« (Ps 144) želi Psalmista, a na mnogim crkvenim korovima postoje slike, na kojima mlada Rimljanka mučenica Cecilija svira na pozitivu orgulja, premda nema veze s orguljama, jer je neki prepisivač liturgijske antifone za njezin blagdan riječi »assantibus organis« prepisao »cantantibus organis«, pa je mjesto izvornog teksta »dok su se pržili udovi« napisao »dok su pjevale orgulje«. U svakom slučaju Cecilija jest zaštitnica i pjevača i orguljaša, jer »dok su se pržili njezini udovi u vatri ona je u srcu ili srcem pjevala Bogu.« A to je upravo bitno za sve pjevače i svirače, za sve koji pjevaju slaveći Boga, da to čine srcem molitveno, s ljubavlju, noseći evanđelje na srcu. Tada se obistinjuje i ona tvrdnja često napisana na crkvenim korovima: »Tko pjeva dvostruko moli!«

Ladislavska provincija vjerna odredbama Reda, veliku brigu i pažnju psvećivala je od svoga utemeljenja 1661. njegovanju crkvenog pjevanja, liturgijskog i pučkog, a uz to i orguljanju i gradnji orgulja u svojim samostanskim crkvama. Njezini novaci u novicijatima, samostanima profesorija (nakon novicijata) i u klerikatima filozofskog i teološkog studija, učili su pjevati, a sposobniji među njima i orguljati. Takvim nastojanjem Ladislavska provincija je u 250 godina svoga postojanja imala 237 orguljaša, a među ovima i veliki broj učitelja pjevanja i orguljanja. Sve su to uglavnom braća svećenici

a manji broj braće pomoćnika. Sve samostanske crkve i na području Hrvatske (Slavonije) i Ugarske imale su orgulje i postojani redosljed orguljaša i kantora. Budući da sam za svih 237 orguljaša sabrao njihove životne podatke i samostane u kojima su djelovali kao orguljaši, mogu ovdje iznijeti i redoslijed orguljaša od 1675. do 1900. i za samostan u Koprivnici kao vrijedno svjedočanstvo, što su franjevci-svećenici i kao orguljaši i pjevači doprinijeli glazbenoj kulturi grada Koprivnice.

Orguljaši

1675-1677. – Lendvaj o. Fortunat
1681-1685. – Lachner o. Ljudevit
1688. – Buzjaković o. Euzebije
1689-1701. – Lachner o. Ljudevit
1703. – stud. pat. Zetscher o. Josip
1710-1714. – Zetscher o. Josip
1715-1717. – Lorber o. Timotej
1719. – Zetscher o. Josip
1721. – Vogtsperger o. Franjo
1722. – Bonner o. Hilarije
1723. – Potočnjak o. Konrad
1724. – Bonner o. Hilarije
1725. – Blažić o. Leopold
1726. – Zetscher o. Josip
1729. – Zetscher o. Josip
1731-1733. – Blažić o. Leopold
1732-1735. – Zetscher o. Josip
1737-1739. – Kiš o. Bernardo
1737-1739. – Jonak o. Matija
1738. – Bonner o. Hilarije
1740-1741. – Oppicz fra Cecilije, klerik filozofije
1741. – Hegyi o. Ladislav
1746-1748. – Oppicz o. Cecilije,
1750. – Turnovski o. Celestin
Herber o. Herman
1751-1754. – Oppicz o. Cecilije
1754-1757. – Würl o. Gaudencije
1758-1761. – Zinke o. Aurelijan
1761-1762. – Schornn o. Viktor
1759-1760. – Winckler o. Eligije
1762-1765. – Vindisch o. Jukundijan, instructor in cantu et organo
1764-1765. – Wittmann o. Virgilije, student moralke
1765. – Katanec o. Krizostom
Horvat fra Hilarion, klerik
Widmann fra Virgilije, klerik
Winckler o. Eligije, org.
1766. – Katanec o. Krizoston
Tenner o. Oswald
Klimpacher o. Danijel,
Gasser o. Celestin, stud. mor.
1762-1771. – Winckler o. Eligije

1767. – Himmelreich o. Benedikt
1768. – Muer o. Fridrich
1769. – Boda o. Casto, stud. mor.
Rozmarić o. Roko
1770-1771. – Herak o. Kornelije
1772. – Kozak o. Saturnin
1772. – Kovačić o. Maksim,
Boda o. Kasto
1774. – Hämerle o. Adulfo
1775-1776. – Windisch o. Jukundijan
Paulinić o. Paulin
1777-1778. – Klaminger o. Kajo
1778-1779. – Kröss o. Dominik
1778. – Sebrek o. Nepomuk
1779. – Kovačić o. Maksim
1780-1782. – Jahl o. Maksimilijan
1781. – Filipović o. Henrik
1781-1782. – Zernay o. Stanislav
1782. – Rzihatz o. Viktor
1783-1796. – Jahl o. Maksimilijan
1801. – Kinter fra Matija, laik,
1803. – Ratko fra Antun, laik
1804-1807. – Kinter fra Matija, laik
1808. – Csutkin o. Medardo
1811. – Kinter fra Matija, laik
1817-1821. – Mekovec o. Serafin
1821. – Tančak o. Prob
1822. – Guštek o. Antun
1834-1835. – Tomašek o. Teodor
1844-1845. – Maršić o. Vilim
1846. – Borković o. Aleksandar
Maršić o. Vilim
1847-1848. – Borković o. Aleksandar
1850-1853. – Vutić o. Paulin
1854. – Vutić o. Paulin
Mekovec o. Serafin
1855. – Vutić o. Paulin
1856. – Pemec o. Ksaverije
1857. – Vutić o. Paulin
Pemec o. Ksaverije
1858. – Borković o. Aleksandar
1864. – Vajdić o. Metodije
1866. – Pintarić o. Fortunat
Novak o. Apolinar
Kovačić o. Jakov
1868-1873. – Kraljek o. Nikola
1873. – Tropp o. Tito
1874-1876. – Kraljek o. Nikola
Pemec o. Ksaverije
1877. – Kraljek o. Nikola

1879. – Renđeo o. Franjo
1894-1896. – Makarić o. Makarije
1897. – Dentschbauer o. Josip

Muzički arhiv

Velikom ljubavlju, strpljivošću i stručnošću profesor Ladislav Šaban sa svojim stručnim pomoćnicima u službi Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti pregledao je i uredio samostanski muzički arhiv, te sastavio »Popis muzikalija u knjižnici franjevačkog samostana u Koprivnici« u listopadu 1980. godine. Tipkani popis na 68 stranica dao je i samostanu.

Sadržaj tog popisa glasi:

	Abecedni popis skladatelja sadrži:		str. I.
	Rara – rijetke skladbe –	(1-110)	str. 1.
I.	Latinske i hrvatske mise i misne popijevke –	(1-25)	str. 20.
II.	Requiemi i pokojničke skladbe	(1-13)	str. 24.
III.	Litanije, Tantum ergo	(1-14)	str. 26.
IV.	Adventske i božićne popijevke	(1-11)	str. 29.
V.	Korizmene i uskrsne pjesme	(1-14)	str. 32.
VI.	Euharistijske, Kristu Kralju etc.	(1-13)	str. 35.
VII.	Marijanske pjesme	(1-36)	str. 38.
VIII.	Različne pjesme	(1-19)	str. 44.
IX.	Zbirke	(1-29)	sre. 48.
X.	Literature za orgulje	(1-12)	str. 53.
XI.	Literatura za klavir	(1-24)	str. 55.
XII.	Udžbenici, priručnici	(1-3)	str. 59.
XIII.	Vokalna svjetovna glazba	(1-53)	str. 60.

Ovaj sumarni popis sam po sebi dovoljno svjedoči o glazbenoj kulturi Franjevaca orguljaša samostanske crkve sv. Antuna Padovanskog i snažni su demanti onog omalovažavanja braće koprivničkog samostana. Čast gosp. L. Šabanu i suradnicima na trudu i ljubavi!

6. Franjevci svećenici rođeni u Koprivnici

1.	o. Antun Vajdić, 1636.	+ 1673.	Čakovec
2.	o. Antun Partlecz, 1661.	+ 1701.	Varaždin
3.	o. Amand Regom, 1707. ređ. 1731.	+ 1786.	Ivanić
4.	o. Adjut Vitković, 1729. ređ. 1753.	+ 1775.	Ivanić
5.	o. Antun Szotter, 1740. ređ. 1763.	+ 1803.	Krapina
6.	o. Benedikt Zeittl, 1675. ređ. –	+ 1667.	Zagreb
7.	o. Bernardo Gamba, 1691. ređ. 1714.	+ 1725.	Ivanić
8.	o. Bonifacije Bokussek, 1698. ređ. 1727.	+ 1731.	Ivanić
9.	o. Benigno Szenyan, 1723. ređ. 1748.	+ 1769.	Zagreb
10.	o. Bonifacije Habianić, 1731. ređ. 1756.	+ 1790.	Koprivnica
11.	o. Benigno Figurecz, 1751. ređ. 1775.	+ 1791.	Zagreb
12.	o. Kerubin Pehm, 1727. ređ. 1751.	+ 1787.	Krapina
13.	o. Celestin Gudić, 1731. ređ. 1755.	+ 1776.	Koprivnica
14.	o.Dominik Zebec, 1736. ređ. 1762.	+ 1763.	Zagreb

15.	o. Danijel Silletić 1784. ređ. 1807.	+ 1826.	Zagreb
16.	o. Franjo Xav. Themer, 1730. ređ. 1754.	+ 1787.	Zagreb
17.	o. Felicissino Rutti, 1741. ređ. 1765.	+ 1795.	Virovitica
18.	o. Joahim Pettl, 1690. ređ. 1714.	+ 1724.	Varaždin
19.	o. Jakov Vidanecs, 1631. ređ. 1661.	+ 1680.	Križevci
20.	o. Leopold Blažić, 1690. ređ. 1724.	+ 1754.	Krapina
21.	o. Marko Banić, 1666. ređ. 1690.	+ 1704.	Čakovec
22.	o. Matija Bedeković, 1700. ređ. 1726.	+ 1756.	Varaždin
23.	o. Makarije Funtak, 1723. ređ. 1748.	+ 1759.	Pećuh
24.	o. Pijo Berleković, 1753. ređ. 1777.	+ 1804.	Virovitica
25.	o. Paulin Vutić, 1816. ređ. 1842.	+ 1878.	Varaždin
26.	o. Sabin Pomper, 1811. ređ. 1835.	+ 1839.	Varaždin
27.	o. Tomo Miheković, 1728. ređ. 1753.	+ 1803.	Koprivnica
28.	o. Viktorin Kelemen, 1706. ređ. 1730.	+ 1770	Varaždin

Franjevci svećenici iz okolice Koprivnice

1.	o. Adam Hegedušić iz Subotice, 1691. ređ. 1725.	+ 1736.	Koprivnica
2.	o. Augustin Formacher iz Đurđevca 1706. ređ. 1730.	+ 1758.	Koprivnica
3.	o. Anđeo Bobovec iz Drnja 1712. ređ. 1737.	+ 1761.	Križevci
4.	o. Bernardo Farkašić iz Đurđevca 1747. ređ. 1768.	+ 1784.	Zagreb
5.	o. Benigno Antal iz Miholanca 1749. ređ. 1777.	+ 1806.	Koprivnica
6.	o. Dizma Stanković, Đurđevac 1736. ređ. 1757.	+ 1783.	Križevci
7.	o. Emerik Kaczaens iz Drnja 1709. ređ. 1732.	+ 1757.	Zagreb

Prema navedenom popisu Koprivnica i okolica dali su najviše Franjevaca svećenika u 17. i 18. stoljeću, a samo par njih u 19. stoljeću. Razlog je u tome, što je Ladislavska provincija do cara Josipa II imala svoje školstvo i veliki broj svojih članova. Jozefinizam je rastrovao općenito redovnike pa i Franjevce. Posvjetovnjačenje je ušlo u samostane a s tim i pomanjkanje redovničkih zvanja. No, među Franjevcima iz Koprivnice i okolice posebno treba istaknuti o. Kerubina Pehma, o. Felicisima Rutti, o. Paulina Vutića i o. Dizmu Stankovića, koji su se odlikovali teološkim znanjem.

7. Kulturna ostavština

U koprivničkom samostanu je radi rušenja izvornog samostana sačuvano razmjerno malo slika i kipova. Ne vjerujem, da ih nije više bilo. Naročito slika, jer blagovaonica u starom samostanu bila je velika, a slike su se nalazile i po hodnicima, kako to svjedoče drugi samostani Ladislavske provincije. Sačuvano treba zapisati i opisati.

Kipovi

1. **Kip sveca,** drvo, obojeno, barokna izvedba, nepoznata naslova i kipara. Prikazan je u stojećem stavu, odjeven u dugu haljinu tvrdih nabora, ogrnut je teškim redovničkim plaštem. U odnosu na tijelo glava mu je prevelika. Lice nema izražajnih crta. Ruke su prevelike i nevješto izvedene. Nalazi se u niši iznad izlaznih vrata iz crkve na hodnik.

2. **Gospa,** drvo, 110 x 40 cm, rad kipara fra Petra Moricza za oltar Presveto Trojstvo kruni Mariju. Kip je obojen i prebojen, smješten na stubištu iz prizemlja u kat. Dobro sačuvan. Kip je tipično djelo brata Moricza. Glava je

malo uzdignuta, pogled u visinu. Sklopljene ruke pružene malo u desno. Stoji na zemaljskoj kugli. Tijelo je snažno. Pomno ga je prikazala Dr. Doris Baričević u »Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, 1, 1977. pod naslovom »Franjevački kipar Petar Moritz, str. 34-35.

Križevi

1. **Raspelo,** drvo, obojeno, 118 x 110 cm, kipar nepoznat, 18. stoljeće, dobar kiparski rad. Kristovo tijelo je snažne konstrukcije u bolnom trzaju i napetosti. Oko pojasa je perizoma tipično barokno oblikovana. Visi na južnom zidu crkve u hodniku prema sakristiji.

2. **Raspelo,** drvo, obojeno, 57 x 49 cm, kipar 18. stoljeća, nepoznat. Dobar je to rad. Nalazi se u samostanskoj blagovaonici.

3. **Raspelo,** drvo obojeno, 40 x 38 cm, kipar dobar, ali nepoznat, barokno oblikovan, 18. stoljeće. Boja se ljušti. Visi u katu hodnika uz crkvu, gdje je spremište za crkvene stvari.

Slike

1. **Svetica s anđelima,** ulje na platnu, 140 x 83 cm, nepoznati slikar brat Franjevac iz prve polovice 18. stoljeća. Svetica je obučena na način rimskih mučenica, ali se ne zna koju od njih predočuje. Nalazi se u pejsažu. Haljina joj je blijedo sive boje, stegnuta žutim, izvezenim steznikom. Rukavi su nabrani i dugi. Nosi veliki drapirani crveni plašt, koji je podstavljen u modroj boji. U desnoj ruci drži mučeničku palmu, a lijevom rukom privija k sebi krilatog letećeg anđelčića, koji svetici pruža košaricu s cvijećem i voćem. Oko vrata nosi bisere, a isto tako su joj biseri u kosi na glavi s malom zlatnom krunom. U ušima su joj biserne naušnice. Iznad svetičine glave krilati anđelčić drži krunu od ruža. Slika je dobro sačuvana. Nalazi se na južnom zidu hodnika u prizemlju prema sakristiji.

2. **Sveta Afra,** mučenica, ulje na platnu, 140 x 83 cm, sigurno djelo slikara fra Izaije Gassera, koji je 1736. djelatan u Koprivnici.

Svetica je prikazana u stojećem stavu. Nosi dugu modru haljinu teških nabora i s kratkim oklopom, koji joj pokriva gornji dio tijela i prelazi preko struka. Ispod oklopa duga tunika zlatnožute boje. Svetica je zaogrnuta ružičastim drapiranim plaštem. S njezine lijeve strane prikazana je glava vola, a s desne strane su lavovi. Pod svetičinim nogama je zapaljena lomača i dvije zmije koje gmižu. U desnoj malo uzdignutoj ruci drži Raspelo, a u lijevoj, spuštenoj uz tijelo privija palminu grančicu. Širom otvorene oči, značajka na slikama Izaije Gassera, uprte su u desno. Oko glave svjetlosne zrake.

Slika je izvorno, kvalitetno djelo brata Gassera i dobro sačuvana. Nalazi se na južnom zidu hodnika u prizemlju prema sakristiji.

3. **Sveti Valentin,** ulje na platnu, 97 x 65 cm, uramljena, slikar nepoznat. Služila je kao oltarna slika, dok se oltar sv. Valentina nalazio pod korom, a sada je smještena u niši crkvenog južnog zida, na mjestu, gdje su u 18. stoljeću bila vrata iz crkve u Lauretansku kapelu. Slika je dobro sačuvana.

Fra Izaija Gasser, Sv. Afra (1736) **Foto: Plaih**

4. **Sveti Antun Padovanski,** ulje na platnu, u ovalnoj, profiliranoj, tamnoj rami, djelo slikara brata Izaije Gassera iz 1736. godine. Svetac je obučen u franjevački habit, stoji, poludesno okrenut. Desna ruka blagoslivlja, a lijeva opuštena uz tijelo drži knjigu i razcvjetali ljiljan. Slika je 95 x 80 cm, malo oštećena. Naslikana je za blagovaonicu starog koprivničkog samostana, a sada visi na katu u hodniku, istočni zid.

5. **Sveti Ljudevit,** biskup, franjevac, ulje na platnu, 95 x 80 cm, u ovalnoj, profiliranoj, tamnoj rami, djelo brata Izaije Gassera, naslikano 1736. godine za samostansku blagovaonicu južnog sprata. Svetac je postavljen s lijeva u desno, zaodjeven roketom na franjevačkom habitu i zaogrnut svečanim plaštem. Ispred njega na stoliću je biskupska mitra i kraljevska kruna, jer je kraljevskog roda. Desna ruka je raširenih prstiju blago položena na grudi, a ispod malog prsta je biskupski križ. Lijeva je opuštena i pridržava biskupski štap.

Slika je dobro sačuvana. Visi na hodniku samostanskog kata na istočnom zidu.

6. **Sveti Ivan Kapistran,** franjevac, osloboditelj Beograda 1456. godine, ulje na platnu, 95 x 80 cm, u ovalnoj, profiliranoj, tamnoj rami, djelo brata Izaije Gassera, naslikano 1736. godine za samostansku blagovaonicu južnog trakta izvornog samostana. Svetac je u franjevačkom habitu, smješten s lijeva u desno. Desnom rukom pridržava knjigu, koja je na stoliću pred njim okomito postavljena, znak Ivanove učenosti, spisateljskog i misionarskog rada. Lijevom rukom drži Raspelo i barjak s imenom Isusovim, jer je snagom i zazivanjem imena Isusova sa svojim nesposobnim križarima obranio Beograd od napada turske vojske cara Mehmeda II, što se s nepravom pripisuje Ivanu Hunjadiju.

Slika je prilično krakirana, a visi na zapadnom zidu u I katu samostanskog hodnika.

7. **Blaženi Ivan Duns Skot,** veliki franjevački učitelj, koji je na pariškom sveučilištu 1305. teološki opravdao Marijino bezgrješno začeće i postao Marialis doctor subtilis. Slika je ulje na platnu, 95 x 80 cm, u profiliranoj, tamnoj rami, a naslikao ju je brat Izaija Gasser 1736. godine za blagovaonicu starog koprivničkog samostana u južnom traktu.

Svetac je u franjevačkom habitu, sjedi s lijeva u desno kod svoga pisaćeg stola. S desne strane se vidi poredani niz velikih knjiga, a iznad tih knjiga u zraku lebdi Bezgrješna Djevica. Svetac je podigao glavu i širom otvorenim očima zagledao se dubokomisleno u Bezgrješnu. Desna ruka drži gušće pero nad otvorenom knjigom, a dlan lijeve ruke okrenut je kao da želi tumačiti ono, što je Skot napisao na lijevoj stranici otvorene knjige, a napisao je **Potuit, Decuit, Fecit** što znači: mogao je, dolikovalo je, učinio je. To jest: najsavršeniji posrednik (Krist) mogao je učiniti, dolikovalo je učiniti, učinio je, da njegova Majka (Marija) bude preotkupljena, da joj se unaprijed dadu zasluge Kristova, otkupiteljskog djela radi potpune Kristove pobjede nad đavlom.

Slika je u donjem dijelu jako oštećena i visi na istočnom zidu hodnika u katu samostana.

Budući da su sve ove Gasserove sačuvane slike smještene s lijeva u desno, dokaz je to da su postojale bar još četiri, koje su bile smještene s desna u lijevo. A to bi bile: Sv. Franjo, Sv. Bonaventura, Paškal Bajlonski i Ljudevit kralj.

8. **Sveti Ivan Nepomuk,** mučenik ispovjedne tajne, ulje na platnu, 118 x 90 cm, u drvenom, profiliranom, tamnom okviru. Slikar nepoznat, 18. stoljeće.

Svetac je postavljen središnje u klečećem stavu. Zaodjeven je roketom obrubljenom širokom čipkom. Preko rokete je kanonička kapa. Na glavi nosi tipičnu trouglatu kapu. Desnu ruku drži na prsima i pritište Raspelo. Lijeva ruka je spuštena na lijevu stranu i drži mučeničku palmu. Slikar je s desne strane naslikao most na Vltavi s kojega je ljubomorni češki kralj dao baciti Ivana Nepomuka u rijeku. Kralj je okružen sa svojim pomoćnicima u zločinu. Na lijevoj strani Svecu, dolje u kutu, naslikan je prizor: Nepomuk, kanonik, ispovijeda kraljicu. Kao kraljičin ispovjednik nije mogao ni htio odati ispovijednu tajnu i stoga je bačen u Vltavu.

Slika je dobro sačuvana.

9. **Marijino uznesenje na nebo,** ulje na platnu, 112 x 74 cm, slikar je nepoznat, 18. stoljeće. Po sadržaju slika bi mogla biti s Marijina oltara prije potresa 1778. godine. Razlog je slijedeći: Na donjem dijelu slike prikazan je prazni grob Marijin i oko njega začuđeni apostoli s pogledom na Djevicu Mariju, koja stoji na bijelom oblaku, što ga nose anđeli. Djevica je podigla obje svoje raširene ruke prema svome Sinu Isusu, koji također na oblaku u desnom gornjem kutu slike s desna na lijevo drži krunu od 12 zvijezda u stavu stavljanja te krune na glavu svoje Majke. Dakle: Marija na nebu okrunjena ili naslov novo napravljenog oltara 1779/80: Presveto Trojstvo kruni Mariju.

Slika je dopadljiva i sačuvana, ali radi vlage boje su nekako podbuhle, pa ne dolazi do svoje pune ljepote. Visi na zapadnom zidu u katu samostana na hodniku.

10. **Portret kardinala Lorenza Cozze,** ulje na platnu, 144 x 64 cm, u profiliranoj rami, slikar nepoznat. Prikazan je obučen u crvenu, kardinalsku pelerinu, s lijeva u desno s pogledom velikih tamnih očiju i sijede kose, živahnog karnata. Ispod portreta je latinski tekst, koji pokazuje, da je taj kardinal Lovro bio general reda Manje braće, a izabran je generalom Reda pod pretsjedanjem Inocenta XIII 15. svibnja 1723. i bio generalom Reda, dok ga Benedikt XIII 9. prosinca 1726. ne učini kardinalom. Inače, treba dodati, da je o. Lovro Cozza, član rimske provincije bio gvardijan i kustos Svete zemlje. Njegov portet u koprivničkom samostanu može se smatrati najstarijom slikom ovoga samostana, naslikanom neposredno, kad je kao general Reda postao kardinal.

11. **Slika sv. Blaža,** biskupa i mučenika, ulje na daski, vjerojatno iz prošlog stoljeća. Vrlo dobro sačuvana, svježih boja. Svetac stoji u biskupskom ornatu, a njemu s desne žena – majka sa svojim sinčićem, kojeg je blagoslov sv. Blaža spasio od smrti, jer mu se u grlo zabola kost od ribe.

Knjižnica i arhiv

Samostanska knjižnica u Koprivnici nije velika, ali postoji i ima lijepi broj knjiga iz 17. 18. i 19. stoljeća. Radi vrlo tijesnog prostora u jednoj sobi kata pokraj južnog zida crkve knjige su smještene u 4 stalaže postavljene uza zidove sobe sve do plafona. Fundus knjiga, što su ih braća od 17. do danas sabrala registriran je i zagrebački klerici pod vodstvom svoga magistra o. Zorislava Lajoša u jednom su godišnjem feriju knjižnicu uredili. Napravljen je i popis po piscima i po sadržaju knjiga na malim karticama, te se knjige mogu lako naći.

Knjižnica ima i jednu »inkunabulu« (prvotisak) iz godine 1497. pod naslovom: Explanationes Beati Hieronimi in duodecim Prophetas: ea quippe Solertia ac Diligentia non minus in cor rigidoque imprimendo adhibita: qua Sanctus sancto Afflatus Spiritu doctor efflagitet. Impresse Venetiis per Joannem et Gregorium de Gregoriis fratres Anno Domini 1497. U uvodu tog djela se nalazi i život sv. Jeronima. Između ostaloga piše: Sanctus Hieronimus patre Eusebio genitus est: sicut ipse in libro de viris illustribus astruit: Vigesimo sexto anno Imperii magni Constantini in oppido Stridonis; quod a gottis eversum Dalmatiae quondam panonieque confiniam fuit.

Djelo je uvezano u kožu i vrlo sačuvano. Signatura: Theologia IA. Inc.

Premda u Koprivnici nisu djelovala braća ranarnici i ljekarnici, ali samostanska knjižnica ima 12 medicinskih knjiga, koje je vrijedno radi starosti i rijetkosti ovdje donijeti:

1. **Agricolae Joannes,** Chirurgia parva (njemački) Nürnberg 1646, I-D-52
2. **Cordus Viterius,** Dispensatorum hoc est pharmacorum conficiendorum ratio, Lugduni 1549, (I-A-12).
3. **Historia plantarum,** Edit. II, Lugduni 1567, (II-A-16).
4. **Gvinterio Andernaco Joannes,** Anatomicarum institutionum secundum Galeni sententiam ad candidatos medicinae Lib I, Basileae in Officina 1539, (V-c-23/1.).
5. **Hufeland C. W.** Enchiridion medicum oder Anleitung zur Medic. praxis, St. Gallen 1839, (V-A-26).
6. **Kleine Hausapotheke,** Ausburg, 1776, (III-H-45).
7. **Lalange Joan. Baptista,** Medicina ruralis iliti vrachtva ladanyzka, Varaždin 1776, (I-G-17/1).
8. **Lehrer der Heilkunst** manjka naslovna stranica (I-C-68).
9. **Lobelli Mathias,** Valerii cordi dispensatorium sive pharmacorum conficiendorum ratio Lugduni, 1651, (I-B-58).
10. **Marin Kowzky,** Ephemerides syriniensis seu observationes phisico – medicae, Vindebonae, 1767, (III-H-43).
11. **Eumanelli Antonius,** Consilium Apsolutissimum omnium febrium dignoscendarum curandarum que methodum proponens, Basileae, 1543, (V-C-23/3 – ali nije na označenome mjestu).
12. **Hippocratis** coi medicinae et medicorum omnium principis aphorismorum et sentenciarum medicarum libri VII. Ingolstadii 1537, (V-C-23/IV – nije na označenome mjestu.

Arhiv samostana

Stara arhivska građa se nalazi u Provincijskom arhivu spremljena u kutiji 26. Ostalo je nesređeno u ormaru spremišta. Uglavnom su to službene knjige: mrtvih pod crkvom, zakladna knjiga, Spomenica I, knjiga samostanskih preinaka i novih nabavki u crkvi i samostanu, računske knjige, protokoli pisama: provincijala i državnih vlasti.

Župa sv. Antuna Padovanskog
Koprivnica II

1. Samostalna kapelanija Glogovac

Kroz 700 godina svoga boravljenja u gradu Koprivnici Franjevci nisu imali župu i njome kao dušobrižnici upravljali, premda su kao što je već istaknuto dušobrižnički i kulturno djelovali. Vjerni ustanovama Reda nisu se za župe i župnikovanje nikada borili. Djelovanje o. Pavla Pribojevića i njegovih dvaju pomoćnika Franjevaca ne može se smatrati župnikovanjem. Službu vojnih kapelana i vršenje svećeničke službe po nekome plemiću iz okolice Koprivnice rado su i dobro vršili, a jednako tako i pomagali župnicima Podravine.

Kad je župnikom koprivničke župe sv. Nikole, biskupa, postao gospodin Silvije Brezovnjački, smatrao je potrebnim pobrinuti se za duhovno dobro svojih filijalnih sela s jugoistočne strane Koprivnice: Glogovca, Bakovčica, Borovljana i Štaglinca i u dogovoru s koprivničkim Franjevcima i Upravom Hrvatske provincije Svetih Ćirila i Metoda odlučio gospodin župnik Silvije Brezovnjački zamoliti Nadbiskupski duhovni stol za osnivanje »Lokalne samostalne kapelanije Glogovac« kojom bi upravljali Franjevci iz samostana u Koprivnici. Molbu je upravio 19. II 1979. pod brojem 62/1979, a Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu donio je Dekret pod brojem: 1147/1979., kojim nadbiskup Franjo Kuharić danom 15. srpnja 1979. osniva »Lokalnu samostalnu kapelaniju Glogovac.«

Kapelanija obuhvaća sela: Glogovac, Bakovčice, Borovljane i Štaglinec. Spomenuta sela se izlučuju iz matične župe Koprivnica i sačinjavaju samostalnu kapelaniju sa sjedištem u Glogovcu. Kao pastoralni centar nove kapelanije služit će filijalna kapela Blažene Djevice Marije od Pohođenja u Glogovcu. Ovim pastoralnim centrom upravljat će oci Franjevci iz franjevačkog samostana u Koprivnici. Upravitelja nove kapelanije predložit će M.P.O. Provincijal Otaca Franjevaca a imenovat će ga preuzvišeni Ordinarij. Upravitelj ove samostalne kapelanije ima sva prava i dužnosti župnika.

Na prijedlog oca Provincijala Karla Kajića Nadbiskupski je duhovni stol po biskupu Dr. Josipu Lachu, generalnom, vikaru upraviteljem »Samostalne kapelanije u Glogovcu« imenovao o. Anđelka Rakhela iz Koprivnice, da može službu odmah nastupiti. Imenovanje je izdato 24. VIII 1979. pod brojem: 1938/1979. Datumom od 25. VIII 1979. generalni vikar Dr. Josip Lach pod brojem: 1939/1979. imenovao je o. Časlava Husnjaka, franjevca iz Koprivnice kapelanom u »Samostalnoj kapelaniji Glogovac«.

Nešto pobliže o radu nastale »Lokalne samostalne kapelanije Glogovac« nije potrebno ništa posebno navoditi, jer je u izvornom sastavu djelovala samo 3 godine. Godine 1981. mjesto o. Anđelka Rakhela upraviteljem kapelanije je postao o. Petar Kinderić, a mjesto o. Časlava Husnjaka službu kapelana primio je o. Bruno Breški.

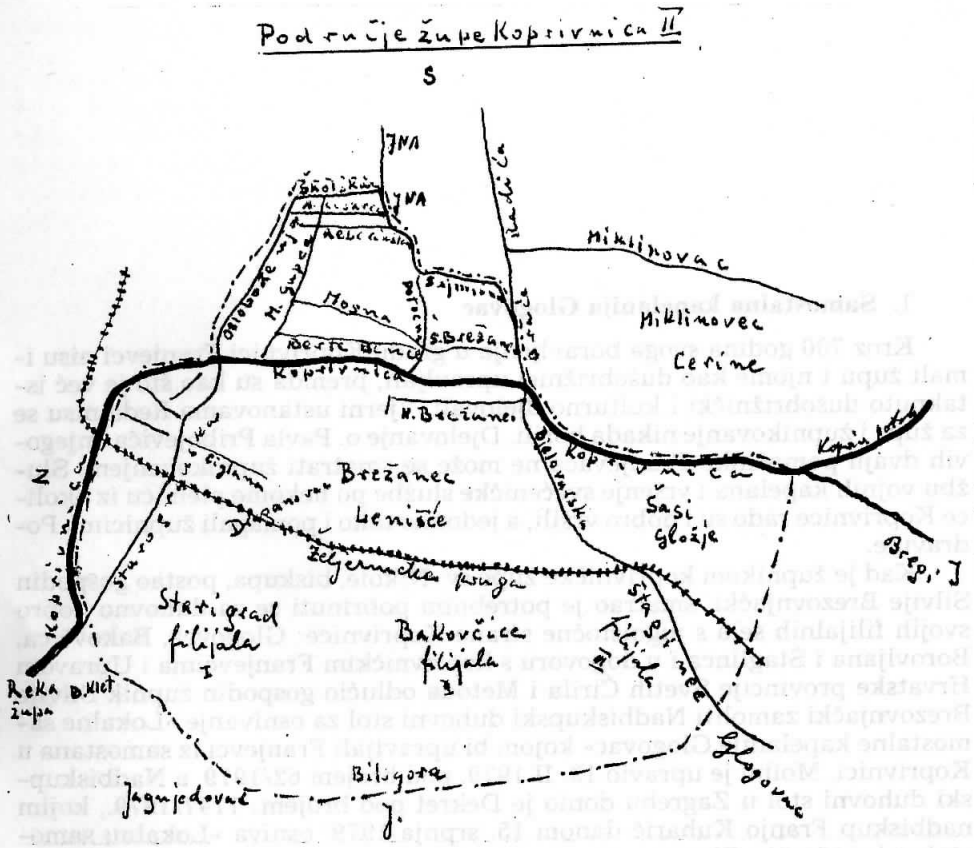

Područje župe Koprivnica II

Sa sjevera: Školska, JNA, Potočna, Sajmišna, Koprivnica potok
Sa istoka: Koprivnički Bregi i Glogovac selo
S juga: Bilogora od Glogovca do Jagnjedovca i puteljak parkiralište
Sa zapada: Most na potoku Koprivnice, Koprivnicom do mosta ulice Oslobođenja i tom ulicom do Školske ulice

2. Župa sv. Antuna Padovanskog – Koprivnica II

Od prvog koraka uređenja velike i prostrane gradske župe grada Koprivnice napravio se i slijedeći korak. Velečasni gospodin župnik Silvije Brezovnjački uvažavajući potrebe vjernika koprivničke župe zamolio je gospodina nadbiskupa Franju kard. Kuharića, da se osnuje i župa Koprivnica II. Na tu molbu župnika S. Brezovnjačkog zagrebački je nadbiskup Franjo kardinal Kuharić radi pastoralnih potreba grada Koprivnice odlučio osnovati Koprivnicu II i 7. IX 1983. pod brojem: 1827/1983. izdao je službeni **Dekret** o osnutku župe Koprivnica II pod nazivom **Svetog Antuna Padovanskog.**

Granice nove župe:

Sa sjevera: Ulica A. Cesarca – dio ulice JNA – Školska ulica,
Sa zapada: Ulica oslobođenja (lijeva strana) do Potoka – Potokom do župe Rijeka (u Starigradu) sa granicom: most na Potoku, koji spaja cestu od župe Rijeka prema Starigradu i ide desnom stranom prema transformatoru na cestu prema »Podravskoj kleti« te prije parkirališta jedan poljski puteljak veže je s cestom prema Jagnjedovcu,
S istoka: Potočna ulica – Sajmišna – Radićeva (desna strana) do Potoka i Potokom do župe Koprivnički Bregi – uključuje naselje Štaglinec do rudničke pruge – Bakovčice do granice sa Glogovcem (Vinogradska ulica),
Sa juga: Bakovčice (dokle ima kuća u brdima) – nastavlja se Draganovac i Starigrad do župe Rijeka sa granicom kako je gore navedeno.

Novoj dakle župi od samostalne kapelanije Glogovac pripajaju se sela Bakovčice i Štaglinec.

Kao župna crkva nove župe služit će postojeća franjevačka crkva Svetog Antuna Padovanskog u Koprivnici.

Prostorije župnog ureda nalazit će se franjevačkom samostanu – A. Cesarca br. 1.

Titular nove župe bit će Sveti Antun Padovanski.

Nova župa pripada koprivničkom dekanatu.

Ovaj dekret neka se objavi vjernicima nove župe, župe Koprivnica I te samostalne kapelanije Glogovac.

Ovaj Dekret načinjen je u pet primjeraka i to za: novu župu Koprivnica II, župu Koprivnica I, dekanatski ured, Provincijalat Otaca Franjevaca te arhiv Nadb. Duhovnog Stola.

Neka osnutak nove župe bude na veću slavu Božju i duhovno dobro vjernika.

M. P.

NADBISKUP:
+ Franjo Kard. Kuharić

Nakon Dekreta o osnivanju župe »Sv. Antuna Padovanskog – Koprivnica II« uslijedila je odluka gosp. nadbiskupa kardinala Franje Kuharića, da se dokida služba o. Petru Kinderiću, ofm. upravitelja lokalne kapelanije Glogovac a jednako i služba kapelana u istoj kapelaniji o. Bruni Breški, ofm, jer su preuzeli dužnosti u novoosnovanoj župi Sv. Antuna Padovanskog – Koprivnica II. Odluka je izdata pod brojem: 1953/1983. od 20. IX 1983., a potpisao ju je generalni vikar Đuro Kokša, pomoćni biskup.

Generalni vikar Đuro Kokša potvrdio je dopisom broj: 2390/1983. dana 26. XI 1983. da je Nadbiskupski duhovni stol primio zapisnik o primopredaji

župe Sv. Antuna Padovanskog – Koprivnica II što je sačinjen između upr. župe Koprivnica I vlč. g. Silvija Brezovnjačkog i novoimenovanog upravitelja župe o. Petra Kinderića. U Zapisniku je navedeno sve što je bilo potrebno za ovu župu i propisno je potpisan.

Tako je započeo život nove župe pod zaštitom Sv. Antuna Padovanskog u samostanskoj franjevačkoj crkvi. Šteta je samo, što je Glogovac izuzet, pa Štaglinec i Bakovčice nemaju kapele a do crkve Sv. Antuna je prilično daleko.

3. Filijale

Osim gradskih ulica koje su neposredno vezane sa središtem župe u franjevačkoj crkvi svetoga Antuna Padovanskog, župa Koprivnica II ima i tri filijale, tri veća naselja: Stari grad, Bakovčice i Štaglinec, te gradu najbliže naselje Draganovac. Ni u jednom od ovih filijalnih naselja nema kapele, gdje bi se vjernici mogli skupljati na nedjeljnu svetu Misu, a djeca njihova na vjeronauk. Kapelanija samostalnog značaja u Glogovcu ima kapelu i u njoj su prije osnutka samostalne župe Koprivnice II vjernici iz Štaglinca i Bakovčica nedjeljom dolazili na Misu, a djeca na vjeronauk. Oni i sada nedjeljom idu tu na Misu, ali to je na štetu župne zajednice Koprivnica II. Stari Grad je Starogradskom ulicom povezan s novom župom, ali razdaljenost je ipak prevelika do župne crkve i veza je sa župnom zajednicom vrlo mala. Župa Koprivnica II je osnovana, ali još mnogo toga treba da oživi u duhovnom i društvenom pogledu. Nada postoji, postoji i želja, ali materijalna sredstva nedostaju. U prošlosti se na to nije mislilo, sadašnjost je teška.

Kad spomenusmo prošlost, za poticaj vjernicima iz Staroga Grada spomenimo, da je ispod tvrđave Kamengrad već 1356. postojala kapela Sv. Mirka, koju je kao filijalnu crkvu kralj Ljudevit I podario koprivničkoj župi Sv. Nikole, biskupa. U toj kapeli je kasnije stalno vršio svećeničku službu po jedan svećenik, koji je za služenje Misa u toj kapeli imao i posjed (prebendu) za svoje uzdržavanje. U tom se smislu ta kapela Sv. Mirka spominje i 1501. u spisu župa Zagrebačke biskupije. Uspješno je odurala i tursko vrijeme, postojala je u 17. i 18. stoljeću, a konačno je srušena 1823. godine. Rušenje je predložio župnik koprivnički Josip Kovačević, Duhovni Stol u Zagrebu odobrio, a Sokolovačka kompanija odredila javnu dražbu građevnog materijala 20. travnja 1823. Oltar sv. Mirka iz te kapele je prenešen najprije u kapelu Sv. Vida u Pribislavcu, a konačno u Močilama.

Nedaleko kapele sv. Mirka građani koprivnički su na brežuljku Pribislavcu sagradili drvenu kapelu u čast sv. Vida, mučenika; godine 1680. se prvi put spominje u izvještaju zagrebačkog kanonika Ledera, koji je službeno kao arhiđakon pohodio koprivničku župu (Prot 90/II). Ova se od tada spominje sve do 1884., kad ju je koprivnički župnik Josip Beruta dao porušiti, a oltar i štovanje sv. Vida prenio u kapelu Majke Božje na Močile (Spomenica župne crkve u Koprivnici). Na mjestu kapele sv. Vida podignuto je 1924. limeno raspelo, a podigao ga je Jakov Vaupotić.

Prošlost bi trebala potaknuti vjernike Staroga Grada da složno nađu prikladno mjesto i podignu prikladnu crkvu kao Božju i svoju vjerničku kuću.

Štaglinec uz cestu prema Novigradu Podravskom nastao je u novije vrijeme i lijepo se razvio i razvija kao pravo podravsko mjesto. Godine 1936. službene župne knjige ga još ne spominju kao filijalu. Ali spominju južnije

naselje **Bakovčice** – Dolnju, Srednju i Gornju. Kao koprivnička filijala Bakovčice se spominju i prije 1882. godine. U vezi s davnom prošlošću treba potsjetiti, da se godine 1496. spominje na tom području selo **Trnje** i župa sv. Mihovila sa župnikom Matijom na širem području zvanom **Temerje.** Od današnje vahtarnice, gdje počima nova zaobilaznica prema jugozapadu nalazila se ta župna crkva sv. Mihovila, a potsjeća na to i Miholansko polje, koje se tu nalazi. Štaglinec i Bakovčice trebale bi tu negdje zajednički podići svoju crkvu pa možda i posvetiti je u čast sv. Mihovila, arkanđela.

Bliže gradu i župnoj crkvi Koprivnica II nalazi se **Draganovac,** koji se dodiruje s područjem Staroga Grada.

4. Statistika župe

Na području župe Koprivnica II ima

Stalno nastanjenih:	3993
Domaćinstava:	1307
Stanova:	1237
Zaposlenih:	1879
U inozemstvu:	170
Hrvata:	3331

1. Koprivnica – Draganovac:

Nastanjenih stalno:	1861
Domaćinstava:	631
Stanova:	613
Zaposlenih:	1179
U inozemstvu:	78
Hrvata:	1319

2. Bakovčice:

Nastanjenih stalno:	398
Domaćinstava:	126
Stanova:	125
Zaposlenih:	113
U inozemstvu:	6
Hrvata:	365

3. Stari Grad:

Nastanjeno stalno:	1334
Domaćinstava:	424
Stanova:	389
Zaposlenih:	440
U inozemstvu:	64
Hrvata:	1285

4. Štaglinec:

Nastanjeno stalno:	400

Domaćinstava:	126
Stanova:	110
Zaposlenih:	147
U inozemstvu:	22
Hrvata:	363

Ova statistika: Popis stanovništva 31. 3. 1981.

Upravitelj župe bi trebao napraviti svoju statistiku iz koje bi se moglo znati, koliko na području župe Koprivnica II ima vjernika-katolika. Prema broju stanovnika iz popisa godine 1981. – 3993 ne može se reći, da osnovana župa Koprivnica II ima i toliko vjernika. Broj je znatno manji.

Izvori i literatura

1. **Arhivska građa** za samostan u Koprivnici, a čuva se u Provincijskom arhivu u Zagrebu, kutija 26.

2. **Origo** antiqui conventus Caprocensis... 13 stranica in folio. Čuva se u koprivničkom samostanskom arhivu.

3. **Liber memorabilium** conventus Caproczensis ab anno 1778. Knjiga in folio, uvezana I. i najnovija – II.

4. **Liber constitutionum** conventus Caproczensis ab anno 1790. Knjiga in folio – koprivnički samostanski arhiv.

5. **Liber Altaristicus** – zakladna knjiga s kratkom poviješću samostana 18. stoljeća. Arhiv samostana.

6. **Liber defunctorum** saecularium aput nos incriptatorum ab anno 1747. U samostanskom arhivu.

7. **Matricula Prov. S. Ladislai** Regis I, II, III, Veliki format u Prov. arhivu Zagreb.

8. **Matricula officiorum** Prov. s. Ladislai Regis, veliki format u Prov. arhivu Zagreb.

9. **Matricula Prov. s. Ladislai** Regis. Imena i prezimena, osobni podaci sve braće od 1655-1900. Prov. arhiv, veliki format.

10. **L. Waddingus,** Annales Minorum, IX i XXI, novo izdanje, 1934.

11. **Mandić o. Dr. Dominik,** Franjevačka Bosna, Razvoj i uprava Bosanske Vikarije i Provincije 1340-1735., Rim 1968.

12. **T. Smičiklas,** Codex diplomaticus II-XV.

13. **Posavec o. Alojzije,** Miscelanea I, arhiv samostana Virovitica.

14. **Synoptica Descriptio** Prov. Franciscano-Ladislaianae... compilata 1732 (arhiv virovitičkog samostana) i u 1743.

15. **E. Laszovski,** Počeci razvoja Koprivnice (do g. 1356) »Zbornik muzeja grada Koprivnice I/3, Koprivnica 1/8, god. IV.

16. **Dr. Leander Brozović,** Građa za povijest Koprivnice, Koprivnica 1978.

17. **Dr. Karlo Dočkal,** Kamengrad u svijetlu Streze, Zbornik M.GK. sr. 1/8 god. IV.

18. **Dr. Rudolf Horvat,** Povijest slob. i kralj. grada Koprivnice, Zgb. 1943.

19. **E. Laszowski,** Prilozi Hrv. Slav. Dalm. zemaljskog arhiva god. II, Zgb. 1901.

20. **E. Laszowski,** Podaci o Koprivnici u srednjem vijeku, Hrv. Slav. Dalm. arhiv, god. II, 1900.

21. **A. Balthasaris Kercselich,** Historiarum cathedralis ecclesiae zagrabiensis, pars I, tomus I.

22. **I. Tkalčić,** Monumenta hist. episc. zagrabiensis II, pars III, Zgb. 1874.

23. **I. Tkalčić,** Series episcoporum Zagrabiensium, Zgb. 1893.

24. **Dr. J. Buturac,** Zbornik zagr. biskupije od 1099-1944, Zgb. 1944.

25. **Nada Klaić,** Koprivnica u srednjem vijeku, Koprivnica 1987.

26. **Koprivnica – grad i spomenici...** Koprivnica 1986.

27. **Radovi Instituta za povijest** umjetnosti Marija Planić – Lončarić, Miljenka Fischer...

28. **A. Horvat,** Osvrt na urbanizam Koprivnice, Bulletin Jazu, br. 2-3, Zagreb 1960.

29. **A. Horvat,** Između gotike i baroka, Zagreb 1975.

30. **A. Horvat,** Barok u kontinentalnoj Hrvatskoj, Zagreb 1982.

31. **Vjekoslav Klaić,** povijest Hrvata, knjiga 1, 2, 3, 4, 5, Zagreb 1972.

32. **Vjekoslav Klaić,** Zemljopis zemalja u kojih obitavaju Hrvati, Zagreb 1880.

33. **Juraj Ćuk,** Podravina od Bednje do Voćinke i susjedna područja do polovice četrnaestoga vijeka, Vjesnik zemaljskog arhiva god. XVIII, sv. 3, 1916. Zgb.

34. **Bösendorfer Josip,** Crtice iz Slavonske povijesti, Osijek 1910.

35. **Blaž Mađer,** Časti i dobru Zavičaja, Zagreb 1937.

36. **Dragutin Feletar,** Podravina, 1973.

37. **Dr. Doris Baričević,** Franjevački kipar Petar Moritz, Vijesti M.K. Zagreb 1977, br. 1, str. 24-37.

38. **I. Lentić,** Zlatarstvo i zlatari Koprivnice, Podravski zbornik 1983.

39. **Krešimir Filić,** Glazbeni život Varaždin, Varaždin 1972.

40. **Antun Cuvaj,** Građa za povijest školstva I, Zagreb 1907.

41. **Fr. Bartolomeus de Pisis, De Conformitate...** Bononiae 1590. U knjižnici samostana Franjevaca u Varaždinu.

42. **Paškal Cvekan,** Slavna Majka Moćilska, Koprivnica 1988.

43. **Šematizmi** Hrv. prov. sv. Ćirila i Metoda, 1904, 1925, 1940 i 1969.

44. **Šematizmi** Zagrebačke nadbiskupije, 1882, 1900, 1912, 1936 i 1966.

SADRŽAJ:

Odrednice u istraživanju 7

Kamengrad i Koprivnica 15

1. Uz rijeku Koprivnicu 17
2. Na rimskoj cesti 19
3. Poslije Rimljana 21
4. Kamengrad – Starigrad 23
5. Gospodari Kamengrada 29
6. Slobodni, kraljevski grad Koprivnica 33
7. Za turske opasnosti 38
8. Na putu današnjeg razvoja 40

Cehovi 42
Sajmovi 43
Željezničke pruge 43

Franjevci u Koprivnici 45

1. Bez Franje Asiškog nema Franjevaca 47
2. Nastanili su se u Koprivnici 53
3. Za vrijeme prvog boravka 60

3a Pokušaj povratka Franjevaca u Koprivnicu 64

4. Borba Franjevaca za stari samostan i crkvu 70
5. Franjevci po treći put dolaze u Koprivnicu 73
6. Sve o samostanskoj zgradi 76
7. Sadašnji samostan 79
8. Nova samostanska zgrada 82

9. **Samostanska crkva** 86

Unutrašnje uređenje 88
Veliki, glavni oltar 89
Oltar svetog Franje Asiškog 89
Oltar Majke Božje 90
Propovjedaonica 93
Dva kipa u svetištu 94
Lurdska špilja 95
Oltar svetog Valentina 95
Dva kipa u lađi 95
Crkvene klupe 95

Korske klupe ... 95
Orgulje ... 96
Zvona ... 97
Glavna vrata crkve ... 97
Lauretanska kapela ... 98
Zavjetna kapela presvetog Otkupitelja ... 99
Križni put ... 100
Luster u lađi ... 101
Oltar prema puku ... 101

10. **Sakristija** ... 101

Sakristijski ormari ... 101
Sveto posuđe ... 102
Pokaznice ... 102
Kaleži ... 103
Relikvijari ... 104
Pacifikali ... 105
Kadionica ... 106
Posudice za vino i vodu ... 106

11. **Popis gvardijana i poglavara** ... 107

Djelovanje Franjevaca ... 111

1. **Dušobrižništvo** ... 113
2. **Vojni kapelani** ... 114
3. **Voditelji bratovština i pomoćnici župnika** ... 116
1. Bratovština od pojasa sv. oca Franje Asiškog ... 116
2. Bratovština svetog Mihovila Arkanđela ... 116
3. Bratovština svetog Škapulara ... 116
4. Bratovština Srca Isusova i Marijina ... 116
Pomoć župnicima ... 117
U službi pokojnika ... 118

4. **Prosvjetno-kulturna djelatnost** ... 118

Prosvjetno djelovanje ... 119
Studij filozofije ... 119
Studij moralne teologije ... 120
Učitelji puške škole ... 120
Pintarić o. Fortunat ... 121

5. **U službi glazbe** ... 125

Orguljaši ... 126
Muzički arhiv ... 128

6. **Franjevci svećenici rođeni u Koprivnici** ... 128
7. **Kulturna ostavština** ... 128
Kipovi ... 129
Križevi ... 130
Slike ... 130

8. **Knjižnica i arhiv** ... 133

Župa sv. Antuna Padovanskog – Koprivnica II ... 135

1. Samostalna kapelanija Glogovac ... 137
2. Župa sv. Antuna Padovanskog – Koprivnica II ... 139
3. Filijale ... 140
4. Statistika župe Koprivnica II ... 141

Izvori i literatura ... 143

Sadržaj ... 145